

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการประเมินคุณภาพ

ดีเยี่ยม

ดีมาก

ดี

ปานกลาง

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กรณีจังหวัดลำพูน

ชยันต์ ธรรม์ ขาวงาม

คู่มือวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2553

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองคุณวุฒิพนธ์
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์

ชื่อเรื่อง
การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กรณีจังหวัดลำพูน
โดย
ชยันน์ ธีรณัฏ์ ขาวงาม

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)
วันที่ 7 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)
วันที่ 7 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์)
วันที่ 7 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารถนา ยศสุข)
วันที่ 7 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)
วันที่ 7 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
วันที่ 7 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณีจังหวัดลำพูน
ชื่อผู้เขียน	นายชัยนันทน์ ธรรม์ ขาวงาม
ชื่อปริญญา	ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นภารกิจของทุกคนและสังคมต้องให้ความสนใจ และระดมสรรพกำลัง อีกทั้งทรัพยากรทั้งปวงร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการผสมผสานวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจจากประชาชนคือ ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา จำนวน 640 คน ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนระดับมัธยมจังหวัดลำพูน 17 แห่ง เพื่อการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากนั้นพิจารณาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมไปจัดกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จำนวน 31 คน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ใช้กระบวนการ AIC พร้อมกับประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ตามปัจจัยแต่ละด้าน คือ 1) ปัจจัยจิตวิทยา โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งด้านความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ด้านความคาดหวังที่มีต่อการจัดการศึกษา ด้านความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการศึกษา และด้านโอกาส ช่องทางของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษา 2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ภายในชุมชน คือ การรับรู้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมภายในชุมชน และการรับรู้ นโยบายการจัดการศึกษา และ 3) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการศึกษา โดยภาพรวมประชาชน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับดีน้อย ทั้งการมีส่วนร่วมริเริ่ม คิดค้นปัญหาและ คัดสรรใจ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์

2. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า โอกาส ช่องทาง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01

3. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณี จังหวัดลำพูน พบว่า

3.1 ผลการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC และการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม คือ 1) สภาพอดีตของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน มีอยู่ในระดับน้อย 2) ได้มีการกำหนดกิจกรรมการปฏิบัติที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 3) การกำหนดแผนปฏิบัติที่เป็นการกำหนดลำดับ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3.2 ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้ผลลัพธ์จากแผนปฏิบัติการ โดยการแยกประเภทโครงการและกิจกรรมและการจัดลำดับ ความสำคัญในขั้นการควบคุมไปสู่การกระทำ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการแสวงหาผู้รับผิดชอบและ นำไปสู่การจัดทำแผนการดำเนินการของแต่ละกิจกรรมโครงการ จึงทำให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดค้นปัญหาและคัดสรรใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับบริการและร่วมผลประโยชน์ การจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันและการนำแผนสู่การปฏิบัติ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้รับผิดชอบได้ทำคามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทั้งกิจกรรมที่ทำได้เอง ร่วมกับหน่วยงานอื่นและการประสานให้หน่วยงานอื่นเข้ามีส่วนร่วม

4. ผลการประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า หลังจากที่ประชาชนได้รับการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แล้ว ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษามีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากประชาชนเห็นว่าเป็นกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมที่มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการ

(5)

พัฒนาการมีส่วนร่วมที่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องของการจัดการศึกษาได้เรียนรู้
ได้รับการส่งเสริมการพัฒนา ได้มีการแสดงออกเป็นการผสมผสานการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การ
แก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งทำให้การจัดการศึกษาได้รับการพัฒนาและเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับ
ความต้องการของชุมชนมากขึ้น

Title	People Participation Development in Fundamental Education Management A Case Study of Lamphun Province
Author	Mr. Chainanthorn Khawngarm
Degree of	Doctor of Philosophy in Administrative Science
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr. Thep Phongpanich

ABSTRACT

This study was conducted to do the following : 1) investigate people participation condition in fundamental education management; 2) investigate factors related to people participation in fundamental education management; 3) develop the process of people participation in fundamental education management; and 4) evaluate the level of change of people participation process in fundamental education management.

This study was the combination of quantitative and qualitative research. Key informants in this study consisted of 640 guardians and school board members in 17 secondary schools of Lamphun province. Factors related to people participation in fundamental education management were taken into consideration on the participation activity development with a target group of 31 people. This was done by using the AIC process together with the evaluation of the level of change of people participation in fundamental education management.

Results of the study revealed the following:

1. People perceived the educational management based on the following factors:
  - 1.1) psychological factor – as a whole, people had a moderate level of their opinions on the educational management in terms of people participation, expectation, understanding, perception and opportunity;
  - 1.2) environmental factor – it was the perception of socio – economic and traditional environment as well as the policy of educational management; and
  - 1.3) steps in educational participation – as a whole, people had a high level of opinions on educational participation; particularly on the initiation, problem seeking, decision, evaluation, service using, and benefits.

2. Factors related to people participation in the educational management. It was found that there was a relationship between opportunity, channel, and participation in educational management, understanding in roles, information perception, and people participation in educational management with a statistical significance level at 0.01.

3. The development of people participation in the educational management in Lamphun province revealed the following:

3.1 Results of the educational management by using participatory action research, AIC technique, and group discussion showed the following: 3.1.1) in the past, there was a low level of people participation in educational management; 3.1.2) there was a determination of activities leading to the success in the development of educational management; and 3.1.3) the determination of a model used for the determination of procedures in the participation in educational management.

3.2 Based on outcome of the action plan in people participation in educational management in terms of project type, activity, importance sequencing, there was the development of people participation in problem seeking, decision – making, coordinating, evaluating. And service using. Concerned personnel were given an opportunity to do their roles with other agencies.

4. With regards to the result of the evaluation on changes of people participation level in educational management, it was found that there was an increase of people participation in educational management. This was because they perceived that it was the development process which conformed to the community context. Besides, it provided an opportunity to concerned personnel to learn and improve their potential in educational management. This was based on the combination with local wisdom and mutual problem solving. Thus, it resulted in the development of educational management which conformed to needs of the community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้อย่างเรียบร้อยด้วยความกรุณาอย่างดียิ่ง ของประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี ที่ให้การดูแลเอาใจใส่การทุ่มเทเวลาในการให้คำแนะนำ ปรึกษา และให้กำลังใจอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ยังได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ ที่ได้ให้คำแนะนำข้อเสนอแนะ เพื่อปรับแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นคือ ศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารธนา ยศสุข ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณอย่างสูงสำหรับผู้เชี่ยวชาญ รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชีพ พุทธประเสริฐ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมาน พูแสง มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง รองศาสตราจารย์ สมพงษ์ บุญเลิศ สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะทัศน์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ อาจารย์ ดร.สุวรรณ หมั่นตานุตร อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดร.วิชากร ลังกาฟ้า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต1 และอาจารย์ นพพร นิลณรงค์ พร้อมคณะ จากสถาบันวิจัยหริภุญชัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศูนย์วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการจัดกระบวนการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม ทำให้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์แบบ

ขอขอบพระคุณอย่างสูงสำหรับความร่วมมือจากนายอรรถพร ปัญญาโกษา ผู้อำนวยการโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ให้ใช้สถานศึกษาเป็นพื้นที่กรณีศึกษา รวมถึงกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์และให้ความร่วมมือ จนงานวิจัยเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์แบบ

นอกจากนั้นขอขอบพระคุณอาจารย์สราญ เพิ่มพูน อดีตอธิการมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ให้คำปรึกษาด้านต่าง ๆ และคณาจารย์บุคลากร วิทยาลัยบริหารศาสตร์ นักศึกษาปริญญาเอก และกัลยาณมิตรอื่นที่ให้การสนับสนุน และให้กำลังใจ สำหรับการศึกษาระดับปริญญาเอกในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขออุทิศกุศลระลึกถึงคุณพ่อสุแก้ว ขาวงาม บิดา ที่เคยให้การศึกษาามาตลอดชีวิตและขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่เอ๊ย ขาวงาม มารดา ซึ่งเป็นพระพรหมของลูก ที่เป็นผู้ให้ชีวิต และทุกสิ่งให้ความรักความอบอุ่นให้การศึกษา อบรมสั่งสอน ให้และกำลังใจมาโดยตลอด พร้อมทั้งขอขอบคุณ คุณ คันทรส ขาวงาม และลูกแฝดที่รักทั้งสองคนคือเด็กหญิงกิตติพิชฎ์ ขาวงาม และเด็กชายกิตติพิชฎ์ ขาวงาม ที่เสียสละให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้ทุกสิ่งทุกอย่างตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กระทั่งสำเร็จการศึกษาเป็นคุณกวีบัณฑิตมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ชัยนันท์ธรรณ์ ขาวงาม

กรกฎาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(9)
สารบัญตาราง	(12)
สารบัญภาพ	(13)
สารบัญตารางผนวก	(14)
สารบัญภาพผนวก	(15)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	2
คำถามในการวิจัย	9
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
ขอบเขตในการวิจัย	11
ข้อจำกัดในการวิจัย	12
คำนิยามศัพท์	12
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	14
บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสารและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง	17
ตอนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ประชาชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน	17
ตอนที่ 2 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	41
ตอนที่ 3 การประเมินการแบบมีส่วนร่วม	51
ตอนที่ 4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	58
กรอบแนวคิดในการวิจัย	64

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	68
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน	68
ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด การศึกษา ขั้นพื้นฐาน	76
ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน	76
ขั้นตอนที่ 4 ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน	80
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	84
ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการจัดการศึกษา	84
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน	105
บทที่ 5 ผลการวิจัยและวิจารณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3	113
ระยะที่ 1 การเลือกพื้นที่สำหรับพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน	113
ระยะที่ 2 การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนทาชุมเงินวิทยาการ	115
ระยะที่ 3 ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนทาชุมเงิน วิทยาการ	125
บทที่ 6 ผลการวิจัยวิจารณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อ 4	137
ระยะที่ 1 การประเมิน ความต้องการจำเป็นของชุมชน และการทดสอบก่อน การพัฒนา (Pre-test)	137
ระยะที่ 2 การประเมินขณะดำเนินการพัฒนา	142
ระยะที่ 3 การทดสอบหลังพัฒนา (Post-test) และการประเมินหลังการพัฒนา	149
บทที่ 7 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	161
สรุปผลการศึกษา	162
อภิปรายผลการศึกษา	171
ข้อเสนอแนะ	192

บรรณานุกรม		195
ภาคผนวก		209
ภาคผนวก ก.	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้การวิจัย	210
ภาคผนวก ข.	1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2. วิธีการแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีจังหวัดลำพูน 3. แผนปฏิบัติการ (Action plan) ตารางผนวก 2 แผนปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน ณ โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร	212
ภาคผนวก ค.	ตาราง แนวทางการปฏิบัติการกิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นโรงเรียนในฝันของประชน โดยใช้เทคนิค AIC	246
ภาคผนวก ง.	จำนวนผู้รับผิดชอบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้าร่วมประชุมในแต่ละกิจกรรม	253
ภาคผนวก จ.	1. เครื่องมือการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 กาพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ตารางแผนปฏิบัติการ(Action plan) แยกตามแหล่งงบประมาณ 3. แบบทดสอบ/สำหรับการประเมิน (Pre-test) / (Post test) 4. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขั้นตอนของการควบคุมไปสู่การกระทำโครงการต่างๆ	255
ภาคผนวก ฉ.	ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน และเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	269
ภาคผนวก ช.	หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่ได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เตรียมใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร จังหวัดลำพูน	274
ภาคผนวก ซ.	ภาพกิจการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีจังหวัดลำพูน	278
ภาคผนวก ฌ.	ประวัติผู้วิจัย	283

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของประชาชน ความคลาดเคลื่อน 5 %	70
2	ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน	85
3	ระดับความคาดหวังที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน	89
4	ระดับความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน	91
5	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน	93
6	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาส ช่องทางของการมีส่วนร่วม	96
7	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ประกอบด้วย การรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและนโยบายการจัดการศึกษา	98
8	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา	101
9	ความสัมพันธ์ของตัวแปรกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา	106
10	ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา	107
11	ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการเลือกตัวแปรพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาโดยวิธี Enter	108
12	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่กับการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 Change) ในการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อใช้วิธี Stepwise	109
13	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ของตัวพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	111
14	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา (Pre-test)	140
15	จำนวนและร้อยละของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามระดับการมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมโครงการตามแผนปฏิบัติการหลังการพัฒนา(Pre- test)	142
16	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา (post -test)	149
17	จำนวนและร้อยละของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการตามแผนปฏิบัติการ หลังการพัฒนา (post - test)	151
18	ผลการทดสอบการทดสอบความแตกต่างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาก่อนการพัฒนา (Pre - test) และหลังการพัฒนา (Post test)	152

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	กระบวนการและเครื่องมือของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	44
2	กรอบแนวคิดในการวิจัย	67
3	ผู้นำอาวุโสได้เล่าสภาพการณ์ในอดีตของโรงเรียน (A-1)	118
4	กิจกรรมการระดมความคิดเห็นสิ่งที่อยากให้เป็นโรงเรียนในอนาคต (A-2)	120
5	กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน	191

สารบัญตารางผนวก

ตารางผนวก		หน้า
1	แผนปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน:กรณีจังหวัดลำพูน ณ โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยใช้เทคนิค AIC	231
2	แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคารเป็นโรงเรียนในฝันของประชน กลุ่ม 1	247
3	แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร เป็นโรงเรียนในฝันของประชน กลุ่ม 2	248
4	แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคารเป็นโรงเรียนในฝันของประชน กลุ่ม 3	249
5	แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคารเป็นโรงเรียนในฝันของประชน กลุ่ม 3	250
6	แนวทางกิจกรรมประเภทที่ประชาชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการ ร่วมกันดำเนินการ	250
7	แนวทางกิจกรรมที่ประชาชนประสานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกเขตพื้นที่บริการ	251
8	การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมแต่ละประเภท	252
9	แผนปฏิบัติการ (action plan) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน	258
10	ข้อมูลจำนวนประชากรแบ่งเป็นตำบลต่าง ๆ ของอำเภอแม่ทา	270

สารบัญญภาพผนวก

ภาพผนวก		หน้า
1	การประชุมการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	279
2	การจัดกิจกรรมกลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ณ โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	279
3	การจัดกิจกรรมกลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาการนำเสนอกิจกรรมงานที่ได้ แต่ละกลุ่ม ณ โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	280
4	การจัดกิจกรรมการพัฒนา กลุ่มการสาธิต การทดลองการจัดกิจกรรมการพัฒนา กลุ่มการสาธิต การทดลอง หลักสูตรการทอผ้ากะเหรี่ยงด้วยกี่เอว หลักสูตรการประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา ณ โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร	280
5	การจัดกิจกรรมการพัฒนา กลุ่มการสาธิตการทดลองประเพณี โดยกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดการพัฒนาทดลอง หลักสูตรการแกะสลักไม้ ณ โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร ณ โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร	281
6	การประเมิน โดยผู้บริหารเมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการพัฒนาวิทยาคาร ณ โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร	281
7	การมอบเกียรติบัตรให้วิทยากร โครงการกลุ่มการพัฒนา ณ โรงเรียนท่าขุมเงิน	282

บทที่ 1

บทนำ

ในอดีต ก่อนที่จะมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน ครอบครัว วัดและชุมชนเคยเป็นแหล่งการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนได้ถ่ายทอดความรู้ ค่านิยมและวิถีการดำรงชีวิตให้แก่บุตรหลาน ซึ่งเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นพ่อแม่ไปสู่รุ่นลูกหลานทำให้กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมีการสืบทอด สะสมและพัฒนาเป็นองค์ความรู้ ทำให้ครอบครัว วัดและชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างใกล้ชิด (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2540) ต่อมาเมื่อมีการตั้งโรงเรียนขึ้นมาเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางและนโยบายที่กำหนดโดยรัฐ จากที่การศึกษาได้มีการขยายตัวและรัฐเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยเริ่มจัดการศึกษาตามระบบโรงเรียนและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้คนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยมเปลี่ยน เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ที่กำหนดการศึกษาภาคบังคับให้เด็กอายุ 7-14 ปี บริบูรณ์ ต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นจุดเปลี่ยน ที่สำคัญยิ่ง ที่ส่งผลให้ชุมชนเริ่มสูญเสียสถานภาพในการจัดการศึกษา ซึ่งวิชิต นันทสุวรรณ และ จานงค์ แรกพินิจ (2541: 26) กล่าวว่า รัฐบาลกลางอยู่ในฐานะผู้จัดการศึกษาของชาติ โดยมีผู้ปกครอง ชุมชนและประชาชนสนับสนุนและสละทุนทรัพย์เพื่อสร้างโรงเรียนประชาบาลในขณะนั้น ในระยะแรก ๆ ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีไม่มากนัก เนื่องจากครูผู้สอนยังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และโรงเรียนกับชุมชนมีลักษณะพึ่งพาท้องถิ่น การที่การจัดการศึกษายังคงดำรงอยู่ในชุมชนเพราะในช่วงแรกที่รัฐมีนโยบายจัดตั้งโรงเรียนให้เป็นแหล่งจัดการศึกษานั้นรัฐยังไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง

จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2464 ที่เริ่มมีการจัดการศึกษาภาคบังคับขึ้นในประเทศไทย แต่โรงเรียนประชาบาลซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็ยังเป็นโรงเรียนที่ชุมชนและรัฐร่วมกันจัดตั้งขึ้น เพราะคำว่าโรงเรียนประชาบาล หมายถึง โรงเรียนที่มีประชาชนอุปถัมภ์หรือดูแล ซึ่งแสดงว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชน โดยเฉพาะในส่วนของ การจัดตั้งและการบำรุงรักษาโรงเรียน และแม้ว่าโรงเรียนจะเป็นเสมือนสถาบันในการจัดการศึกษาแหล่งใหม่ที่เข้าไปแทรกแซงการจัดการศึกษาในชุมชนของครอบครัว วัดและชุมชน ซึ่งได้ดำเนินมาแต่เดิม แต่เนื่องจากบทบาทของโรงเรียนในช่วงแรกที่เป็นการจัดการศึกษาของท้องถิ่นในบังคับบัญชาของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลยังไม่ใช้ระบบราชการที่เข้มแข็งเพียงพอประกอบกับโรงเรียนประชาบาลในช่วงแรกเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในวัดเพื่อประหยัดงบประมาณด้านอาคารสถานที่ และเพื่อให้

สามารถขยายจำนวนโรงเรียนได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งครูประจำบาลส่วนใหญ่ก็เป็นบุคคลที่จบการศึกษาในท้องถิ่น คือ ได้รับการศึกษาจากวัดในชุมชน หรือเป็นบุคคลต่างถิ่น แต่ด้วยการคมนาคมที่ไม่สะดวกทำให้ครูต้องพักอาศัยอยู่ในชุมชนและกลายเป็นคนในชุมชนไปในที่สุด รวมทั้งคุณค่าของความเป็นครูที่ยังมีอยู่สูงในความรู้สึกของคนในชุมชนทำให้ระบบการศึกษาของโรงเรียนในช่วงแรกจึงไม่ได้แปลกแยกไปจากชุมชนมากนัก

สำหรับหลักสูตรและเนื้อหาสาระที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ถูกกำหนดจากส่วนกลาง แต่ความเข้มข้นในการควบคุมและการปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสอบและการวัดผลยังไม่ครอบคลุมและเข้มข้นในการควบคุมและการปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสอบและการวัดผลยังไม่ครอบคลุมและเข้มงวดทำให้ครูผู้สอนมีอิสระพอสมควรในการที่จะปรับเปลี่ยนบทบาทของครูให้เข้ากับสภาพของชุมชน ทำให้ปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนยังไม่เกิดขึ้นเพราะการจัดการศึกษาของชุมชนยังมีลักษณะของการพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียนค่อนข้างมาก

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงระยะเวลาต่อมาประมาณ พ.ศ. 2490-2500 ด้วยการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศแถบเอเชียอาคเนย์ แนวคิดการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยเพื่อความมั่นคงของชาติและอิทธิพลของแนวคิดการพัฒนาประเทศตามอย่างประเทศตะวันตก ทำให้ประเทศไทยประกาศใช้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) ที่เน้นการพัฒนาประเทศทางด้าน เศรษฐกิจและการพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยต้องพัฒนาประเทศในด้าน อื่น ๆ ไปพร้อมกัน คือ การพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการจัดการศึกษา ซึ่งเดิมเคยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ นั่นคือ ระบบการศึกษาต้องผลิตกำลังคนให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะพื้นฐานที่จะทำให้ภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและภาคบริการในเมือง ประกอบกับการที่สภาวะการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการศึกษาทั้งของโลกและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาที่นำเข้ามาจากภายนอกชุมชน เพราะคนในชุมชนให้คุณค่าต่อวิถีชีวิตในเมืองมากกว่าในชนบท

ในด้านการกำหนดนโยบายทางการศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาที่มีลักษณะของการรวมศูนย์ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ การบริหารบุคลากรและหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาแต่ละระดับได้ปรับทิศ

ทางการคิดของผู้บริหารการศึกษาครูและนักเรียน ให้มองเป้าหมายของการจัดการศึกษาว่ามีได้อยู่ที่ การพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเป็นชุมชนในชนบทอีกต่อไป แต่กลับมีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาประเทศซึ่งมี นัยถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมหรืองานนอกภาคเกษตรกรรม ผลที่คิดตามมาของการกำหนด แนวนโยบายการศึกษาในลักษณะนี้ คือ ยิ่งคนได้รับการศึกษาสูงมากขึ้นเพียงใดก็ยิ่งห่างไกลจาก ชุมชนหรือออกจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมหรือสังคมเมืองมากขึ้นเพียงนั้นและยังมี การจัดการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นให้ทั่วถึงคนส่วนใหญ่ของประเทศมากเท่าใด ชุมชนชนบทก็ยิ่ง อ่อนแอลงไปมากขึ้นเท่านั้น (นภาพรณี หะวานนท์, 2543: 131) และมีความรู้สึกแปลกแยกไม่เป็น อันหนึ่งอันเดียวกันกับชุมชนมากขึ้น ทำให้ชุมชนต้องเป็นฝ่ายพึ่งพาการจัดการศึกษาที่รัฐจัดให้ เพียงฝ่ายเดียวโดยที่ชุมชนไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทในการจัดการศึกษาได้มากนัก เว้นแต่ในส่วนที่ ทางโรงเรียน จะขอความร่วมมือมายังชุมชน ซึ่งก็มักจะเป็นบทบาทด้านการสนับสนุนหรือ ช่วยส่งเสริมทางด้านวัสดุ มากกว่าการเข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจที่สำคัญ ชุมชนจึงไม่มีพลัง เพียงพอที่จะจัดการศึกษาให้แก่คนในชุมชนได้เหมือนในอดีตที่ผ่านมาอีกต่อไป การศึกษาล่าเรียน ของคนในชุมชนจึงกลายเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเพียงแห่งเดียว (พจณี เทียมศักดิ์, 2543: 218)

นอกจากนี้ การที่ระบบโรงเรียนได้สร้างรั้วกันตนเองออกจากชุมชนและสังคม โดยการ กำหนดโครงสร้าง ระดับการศึกษาและเกณฑ์อายุเป็นช่วงชั้นเบ็ดเสร็จตายตัว ทั้งที่ในความเป็นจริง โลกและสังคมรอบตัวเรามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันทาง สังคมประเภทหนึ่ง จึงจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่อย่างไม่อาจ ปฏิเสธได้ แต่การที่โรงเรียนส่วนมากในปัจจุบันกลับดำเนินงานในลักษณะที่เป็นการแสดงให้เห็น ว่า โรงเรียนเป็นสถานที่ราชการ ดำเนินงานหรือควบคุมการดำเนินงานโดยคนของทางราชการ ทำให้โรงเรียนเกิดปัญหาในการดำเนินการหลายประการ (อุทัย คุลยเกษม, 2534: 1) และโรงเรียน ส่วนใหญ่ไม่ได้นำเอาศักยภาพของคนในชุมชนมามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโรงเรียนเข้าใจว่า ภารกิจในการจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียนเท่านั้น โรงเรียนบริหารงานโดยมีทรัพยากรบริหารอย่าง จำกัด โรงเรียนและองค์กรท้องถิ่น/ชุมชนยังไม่ได้ ร่วมมือกันในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง รวมทั้งยังไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา แห่งชาติ, 2539: 1)

จากความอ่อนแอของชุมชนที่ปรากฏและการที่โรงเรียนไม่สามารถทำหน้าที่จัดการ การศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง และโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ นำเอาศักยภาพของผู้ปกครอง ชุมชน มามีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดการศึกษาโดยเข้าใจว่า ภารกิจในการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของครู/โรงเรียนเท่านั้น ทำให้โรงเรียนบริหารงานโดยมี

ทรัพยากรการบริหารอย่างจำกัด โรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง รวมทั้งยังไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542: 12-13)

จนกระทั่งมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 –2544) ซึ่งทำให้การเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศจากการเน้นพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมเปลี่ยนมาเป็นเน้นการพัฒนาคนหรือให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและกำหนดนโยบายเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทุกๆด้านรวมทั้งด้านการศึกษา ขณะเดียวกัน ได้มีกระแสเรียกร้องให้คืนการศึกษากลับสู่ชุมชนเพื่อชุมชนได้กลับเข้ามาบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและทุกส่วนของสังคมให้ความสนใจที่จะปรับเปลี่ยนและปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ขณะเดียวกันประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เชื่อว่าพ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นครูที่ดีที่สุด มีพลัง มีทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งความตั้งใจและความปรารถนาดีต่ออนาคตของลูกหลานตนเอง ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การจัดการศึกษาเป็นสิทธิของผู้ปกครองที่จะเข้าไปใช้สิทธิแทนลูกหลานและให้ชุมชนในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ฉะนั้น ผู้ปกครอง ชุมชน จึงมีโอกาสมิบทบาทในการจัดการศึกษาให้ลูกหลานของตนเองได้อีกครั้งหนึ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544: 2-3)

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยังคงบทบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนไว้ คือ การจัดการศึกษาโดยยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามมาตรา 8 (2) บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือนุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี จากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 13 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ตามมาตรา 24 (6) ให้สถานศึกษาร่วมกับครอบครัวส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆเพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ตามมาตรา 38 วรรคสอง ให้มีผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน ร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ตามมาตรา 40 และให้ระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน จากบุคคล ครอบครัว สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นมาใช้ในการจัดการศึกษาให้ครอบครัวระดมทรัพยากร

เพื่อการศึกษาโดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ตามมาตรา 58 (2) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 1-46) การเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองได้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองที่ถูกละเลยหรือถูกกีดกันให้ออกไปอยู่วงนอกได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับหรือให้คนที่อยู่วงนอกเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่วงใน เพื่อกระจายผลให้ครอบคลุมถ้วนทั่ว (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542: 12-13)

จากสภาพของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนดังที่กล่าวมาทำให้เกิดความจำเป็นที่โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในการจัดการศึกษา โดยเน้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้นดังที่ นิโลลัส เบนเนทท์ (2517: 60-61) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “...ความจำเป็นในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการทางการศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก...” ซึ่งสอดคล้องกับอุทัย คุลเกษม (2534: 19) ที่เห็นว่าแนวทางที่ควรพิจารณา คือ ให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการมองโรงเรียนว่าเป็นของราชการให้เป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริง เมื่อมีปัญหาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้และตัดสินใจในเรื่องการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มากขึ้นเพื่อที่โรงเรียนจะได้ดำเนินการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการเสริมสร้างคุณภาพของประชากรในชุมชนนั้น ๆ เช่นเดียวกับผลการสัมมนาเรื่อง ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งที่ประชุมได้อภิปรายร่วมกันถึงปัญหาการขาดการนำชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องบริหารโรงเรียนตามความคิดและนโยบายของตนเอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2539: 12-13) เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชนด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจต่อชุมชนเกี่ยวกับการมีบทบาทหรือการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้โรงเรียนจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนประกอบด้วยผู้แทนโรงเรียน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่และชุมชนในอัตราส่วนที่เหมาะสม เพื่อร่วมกันวางแผนการบริหารและการแก้ไขปัญหาของโรงเรียนสร้างโรงเรียนให้เป็นที่พึงของชุมชน ให้แก่ภาคีการศึกษาจากผู้ปกครอง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้ชุมชนเป็นองค์กรบริหารโรงเรียน ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน สร้างเจตคติของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์นโยบายการนำชุมชนเข้ามาพัฒนาการศึกษา การยกย่องสร้างแรงจูงใจแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเข้ามาช่วยพัฒนาการศึกษาและการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง ไม่ใช่การเข้ามาเพื่อเป็นแหล่งบริจาคเงินเพียงอย่างเดียว รวมทั้งปรับพฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอนของครู ให้สอนโดยมุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้า

วิเคราะห์ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะในชุมชน หรือจากผู้ปกครองนักเรียนและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้บริหาร โรงเรียนแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน
เพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้มากขึ้น

จากแนวทางที่ได้นำเสนอมาจะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกันอย่างเด่นชัดประการหนึ่ง
คือ ต้องปรับปรุงการจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยระบบการศึกษาต้องจัดการศึกษาให้มีการ
ประสานสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันระหว่างโรงเรียน สถาบันทางสังคมและส่วนต่าง ๆ ในสังคมที่
เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาในลักษณะของการมีส่วนร่วมที่มีมาจากทุกฝ่าย
คือ ในด้านปริมาณจะต้องมีประชาชนและภาคีอื่นๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
มากขึ้น หลากหลายขึ้น ทั้งในส่วนบุคคลและกลุ่ม ในด้านคุณภาพ การมีส่วนร่วมต้องมีทั้งการร่วมคิด
ร่วมเสนอแนะ ร่วมตัดสินใจ ร่วมการเลือกสรรร่วมดำเนินการบนพื้นฐานของความเข้าใจใน
วัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน ไม่ใช่การมีส่วนร่วม ในฐานะของผู้รับเชิญมาร่วมสนับสนุน
รวมทั้งบทบาทของการมีส่วนร่วมที่จะขยายบทบาทออกไปจากการมีส่วนร่วมทางการศึกษา
โดยเฉพาะไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งในด้านอื่น ๆ ของชุมชน (อุทัย ดุลยเกษม
และอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540: 31-32) เป็นการสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้เพื่อช่วยกันจัด
การศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและตรงกับความต้องการของชุมชน
มากขึ้น โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในระบบ โรงเรียนที่
ใกล้ชิดและตั้งอยู่ในชุมชน

จากความสำคัญปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานดังที่
กล่าวมานั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา จึงเกิดขึ้นใน
สภาพการณ์ที่โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน และมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา ส่วนชุมชน
เป็นเสมือนบริบททางสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ความร่วมมือและยินยอม เมื่อการจัด
การศึกษาในชุมชนไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน
และโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ยังเป็นเพียงนโยบายและแนวคิดที่กำหนดมาจาก
หน่วยเหนือ โดยการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาในลักษณะของการสร้างวาทกรรมการมี
ส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนโดยการชักนำการประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติและการกระทำเพื่อให้
โรงเรียนเกิดความต้องการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อที่จะตอบสนองต่อ
นโยบายการจัดการศึกษาโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าการที่ชุมชน
ได้เข้ามาเกี่ยวข้องหรือให้ความร่วมมือกับกิจกรรมบางกิจกรรมของโรงเรียน เป็นการมีส่วนร่วมใน
การจัดการศึกษา โดยทั้งที่ชุมชนและโรงเรียนยังขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า การมีส่วนร่วมที่
แท้จริงนั้น ทั้งชุมชนและโรงเรียนควรมีโครงสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นอย่างไร

ในเรื่องความรู้ ความเข้าใจในบทบาทเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่าควรเป็นอย่างไร เนื่องจากระบบการศึกษามีความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชนและบริบทอื่น ๆ ของสังคม ทั้ง ระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของบริบททางสังคมเหล่านี้ด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนและโรงเรียน จึงจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ จนสามารถร่วมกันสร้างระบบการเรียนรู้ในชุมชนที่ยั่งยืนมีการสะสมและพัฒนาความรู้ในท้องถิ่นได้ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ชุมชนและโรงเรียนต้องทำความเข้าใจและกำหนดทัศนคติที่มีต่อกันให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหา เพราะโรงเรียนและชุมชนยังมีแนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน (วัชระ ลินธิประมา, 2539: 2-5)

นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ได้ระบุถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน กรรมการโรงเรียน บุคคลในชุมชนยอมเป็นผู้ที่รู้สภาพปัญหา ความรู้ ความต้องการของชุมชนได้ดีกว่าบุคคลภายนอก รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและดำเนินการพัฒนาการศึกษาของชุมชนเองคือ ให้มีคณะกรรมการ โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ผู้ปกครองและครูที่เรียกว่า คณะกรรมการสถานศึกษา หรือ คณะกรรมการ โรงเรียนจะมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาการศึกษาของชุมชนทุกขั้นตอน ทั้งการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินการแก้ปัญหาตลอดจนการพัฒนาการจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ผู้ปกครอง กรรมการโรงเรียนจะภาคภูมิใจและเกิดความรู้สึกร่วมกันเอง มีส่วนร่วมและเป็นผู้จัดการศึกษาแก่บุตรหลานของเขานเองในการดำเนินการใดๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินการนั้นๆเนื่องจากทำให้ผลของการดำเนินการมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ และพินพา ตามี (2540: 9) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าการที่ประชาชนหรือผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความร่วมมือให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ แสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินการเพื่อให้กิจกรรมต่างๆบรรลุเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วม โดยกลุ่มบุคคลหรือโดยปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมอาจเป็นไปในลักษณะของการเป็นผู้ให้การสนับสนุนและผู้รับบริการในกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญยิ่งที่จะให้การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาได้ตามเกณฑ์ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน ยังมีไม่ป็นรูปธรรมได้เท่าที่ควร นั้น เนื่องจาก เกิดปัญหาในด้านต่างๆ สามารถ

สรุปปัญหาได้ ดังนี้ คือ 1) ในด้านบทบาทที่ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจที่สำคัญเปลี่ยนมาเป็นบทบาทเพียงการสนับสนุนหรือส่งเสริมทางด้านวัตถุประสงค์ที่ก่อให้เกิดความอ่อนแอของชุมชน(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 277) ประกอบกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง จึงทำให้เกิดปัญหา การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากขึ้น 2) สัมพันธ์ อุปลา (2541: 58) ได้ระบุว่า ในส่วนที่เป็นกรรมการสถานศึกษาก็ไม่ทราบบทบาทหน้าที่แน่นอน 3) เมตต์ เมตต์การุณจิต และคณะ (2541: 49) ระบุว่า กรรมการสถานศึกษา ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของกรรมการสถานศึกษา จึงไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม 4) อภิญญา เวชยชัย (2544) ได้ระบุว่า การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาด้านวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนถึงศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม และการบริหารการศึกษา รัฐเข้ามาดำเนินการเกือบทั้งหมดทำให้ประชาชน เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาทในการบริหารและการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง เพราะขาดกลไกและวิธีการที่เหมาะสมที่จะทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ และร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาในท้องถิ่นนั้น 5) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 21-22) ได้ระบุว่า ปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารจัดการแบบองค์คณะบุคคลคือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังขาดความชัดเจนในเรื่องบทบาทหน้าที่ว่าตนเอง และ 6) นิภา วรรณารักษ์ (2541: 68-72) ระบุว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้นำเอาศักยภาพของผู้ปกครองมา มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเข้าใจว่าภารกิจในการจัดการศึกษา เป็นหน้าที่ของครูหรือโรงเรียนเท่านั้น ทำให้โรงเรียนบริหาร โดยมีทรัพยากรการบริหารอย่างจำกัด โรงเรียนยังไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดการศึกษาอย่างจริงจังรวมทั้งยังไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน

จากสภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา นำมาพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน และประเมินกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลเพียงพอที่จะนำไปอธิบายปัญหาของการวิจัย ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังคำถามการวิจัย ดังนี้

คำถามในการวิจัย

1. สภาพการมีส่วนร่วมประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. ปัจจัยอะไร ? ที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณลักษณะ องค์ประกอบและขั้นตอน เป็นอย่างไร ?
4. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลังพัฒนากระบวนการนั้นเป็น อย่างไร?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษา เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีจังหวัดลำพูน ครั้งนี้ มีประโยชน์ ดังนี้

ประโยชน์ในด้านการบริหาร

1. หน่วยงานทางการศึกษา ได้ทราบสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา รวมถึงแนวทางการพัฒนาและการประเมินการเปลี่ยนแปลง ระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การวางแผน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และสถานศึกษา ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการพัฒนา สร้างความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ความต้องการ ความจำเป็น ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน ได้มากขึ้น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและสถานศึกษาได้ทราบสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา รวมถึงแนวทางการพัฒนาและการประเมินการเปลี่ยนแปลง ระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เป็นแนวทางนำนโยบาย การวางแผน ไปสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการพัฒนา สร้างความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ความต้องการ ความจำเป็น ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน ได้มากขึ้น

ประโยชน์ในด้านวิชาการ

ผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการในการจัดการศึกษาของประเทศในแง่การสร้างทฤษฎีจากปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่นำไปใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในท้องถิ่นอื่นที่มีสภาพแวดล้อมบริบทที่คล้ายคลึงกัน และการพัฒนาที่ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากปรากฏการณ์

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษา ครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่และประชากรการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ

1.1 เขตพื้นที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่เขตบริการของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 17 แห่ง ในจังหวัดลำพูน 8 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอบ้านธิ อำเภอป่าซาง อำเภอแม่ทา อำเภอบ้านโฮ้ง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอทุ่งหัวช้าง และอำเภอเถิน

1.2 ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรรมการสถานศึกษา ที่ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ได้จำนวน 249 ราย 2) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 18,660 ราย ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างสุ่มอย่าง ง่ายที่ เป็นผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 391 ราย รวมเป็นกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับจำนวน 640 ราย

2. ขอบเขตเนื้อหา

2.1 ขอบเขตการศึกษาวิจัยและพัฒนา

2.1.1 ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม การได้รับโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ช่องทางการมีส่วนร่วมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน นั้น

2.1.2 ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ

1) ปัจจัยด้านจิตวิทยา ประกอบด้วย ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการศึกษา โอกาส และช่องทางการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน

2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยการรับรู้ทาง ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและนโยบายการจัดการศึกษา

2.1.3 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณีจังหวัดลำพูน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) และใช้เทคนิคกระบวนการ AIC (appreciation influence control) ที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งทำให้ได้กระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.4 เมื่อได้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วและมีการประเมินการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยทดสอบการมีส่วนร่วม

ก่อนการดำเนินกิจกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (pre-test) และการทดสอบหลังการดำเนินการ กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (post-test) และยังมีการประเมินกระบวนการมีแบบส่วนร่วม การประเมิน 3 ระยะ คือ 1) ประเมินก่อนดำเนินการ 2) ประเมินขณะดำเนินการ และ 3) ประเมินหลัง การดำเนินการ ใช้วิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม ประเมินโดยบุคคล 3 ฝ่าย 1) ประเมินโดย ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ดำเนินกิจกรรมคือ ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมี ส่วนร่วม มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร มีความสอดคล้องกับลักษณะการทำงาน หรือไม่ พร้อม กับข้อเสนอแนะ โดยใช้แบบบันทึกการประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 2) ประเมินโดยบุคคลภายนอกที่ สะท้อนถึงความคิดเห็น คือ เห็นว่ามีเหมาะสม ไม่เหมาะสมมีความสอดคล้อง ไม่สอดคล้อง พร้อม ข้อเสนอแนะ จากผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาของ โรงเรียนที่ไปเก็บข้อมูลเชิงลึก และผู้บริหารการศึกษา จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ 3) จาก ผู้วิจัยโดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม ของ Oakley and Marsden (1984)

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นเฉพาะ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ระดับมัธยม ศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ในจังหวัดลำพูน เท่านั้น
2. การศึกษานี้ไม่ครอบคลุมถึงศึกษาระดับอื่น ประเภทอื่น ประโยชน์ที่ได้รับจาก การศึกษาวิจัย ครั้งนี้ สามารถนำไปปรับใช้ได้ในกรณีที่เป็นประเภท ระดับการเดียวกันและใน บริบทที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้น ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงมีข้อจำกัดในการสรุปอ้างอิงไปยังประชากร และชุมชนอื่นๆ ที่มีบริบทต่างกัน

คำนิยามศัพท์

การพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนที่ทำให้เกิด การร่วมคิด ตัดสินใจและการร่วมมีมากขึ้นโดยที่ผู้วิจัยพัฒนาให้เป็นไปตามสภาพปัญหาและความ ต้องการของสมาชิกโดยการพัฒนาความรู้ ทักษะของการร่วมคิด ตัดสินใจและการร่วมวางแผน พร้อมด้วยเจตคติที่ดีของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ตาม

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2545 วัดได้จากผลจากการเข้าร่วมกิจกรรม

กรรมการสถานศึกษา หมายถึง ผู้แทนของประชาชนที่ได้รับความไว้วางใจ และได้รับการแต่งตั้งตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้เป็นผู้แทนและ โรงเรียนมอบหมายงานให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความเข้าใจจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานของโรงเรียน กระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือกับ โรงเรียนและเป็นตัวแทนในการประชุมผู้ปกครองเพื่อชี้แจงนโยบายของโรงเรียน

ผู้แทนชุมชนหรือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ได้แก่

1. ผู้แทนผู้ปกครอง หมายถึง ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียน นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน
2. ผู้แทนครู หมายถึง ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน
3. ผู้แทนองค์กรเอกชน หมายถึง ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชนหรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใดที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน
4. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง ผู้แทนเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นจำนวนไม่เกินสองคน
5. ผู้แทนศิษย์เก่า หมายถึง ผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่า หรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน
6. ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ เป็นผู้นำเสนอและเพิ่มเติมข้อมูลด้านคุณธรรม จำนวนไม่เกินสองคน
7. ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้านอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวนไม่เกินหกคน
8. ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะกรรมการและเลขานุการ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการ ผู้ช่วยเหลือให้คำปรึกษา สร้าง

แรงจูงใจ กระตุ้นการทำงาน ทบทวนรายงาน สะท้อนความคิด เปิดโอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ จัดเตรียมประชุม บันทึกการประชุม รายงานผลการประชุมและสนับสนุน ด้านอุปกรณ์ ห้องประชุม วัสดุใช้สอยฯ รวมทั้งการพิจารณานำมติ ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปสู่การปฏิบัติ

บทบาทหน้าที่ของผู้แทนชุมชนหรือคณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นบทบาทและอำนาจหน้าที่ กำหนดพันธกิจ กำหนดนโยบายการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษา กำกับติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้คำแนะนำแต่งตั้งบุคลากร การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การระดมทรัพยากรและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การจัดการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษาตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น- มัธยมศึกษาตอนปลาย

ปัจจัยสภาพแวดล้อม หมายถึง การรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

1. ปัจจัยด้านจิตวิทยา หมายถึง ความรู้ความเข้าใจต่อการรับรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โอกาสและช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

2. ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา หมายถึง ความคิดเห็นและความคิดในการแสดงออกที่เป็นอารมณ์ ความรู้สึกและท่าทีของคนเราที่มีต่อสิ่งหนึ่ง สถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด อาจจะเป็น ความรู้สึกในทางชอบ ไม่ชอบและมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะตอบสนองสิ่งนั้นตามความรู้สึก การลงความเห็นของความรู้จากที่ได้รับรู้จากสถานการณ์นั้น ๆ วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการการศึกษา ใช้การวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

3. ความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดการศึกษา หมายถึง การรับรู้ความเป็นไปได้กับผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตามเป้าหมายที่มีต่อโรงเรียนในการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ ทั้ง ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรและด้านบริหารทั่วไป วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้รับทราบ

ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการการศึกษาจากทางโรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

4. ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีส่วนในการจัดกิจกรรมร่วมกับ โรงเรียน ระหว่างบ้านกับโรงเรียน วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้ปฏิบัติร่วมกับทาง โรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับคือ 5 4 3 2 และ 1

5. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรงเรียนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากทางโรงเรียน วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางโรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

6. โอกาสและช่องทางที่มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา หมายถึง การมีช่องทางและแนวทางการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนร่วมกับโรงเรียน โดยร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมกำกับติดตามและประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

สภาพแวดล้อมภายใน หมายถึง สภาพแวดล้อมภายในชุมชน ที่ประชาชนรับรู้ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองนโยบายการจัดการศึกษาของชุมชน วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้รับรู้ข้อมูลตามสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของโรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

ลักษณะการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา หมายถึง ลักษณะการดำเนินการที่มีองค์ประกอบ หลักการและวิธีการที่ทำให้เกิดการพัฒนาร่วมกันในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา ประกอบด้วย ร่วมคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ร่วมคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ หมายถึง การเข้ามามีสิทธิและมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาการแก้ปัญหาและตัดสินใจ ตลอดจนความต้องการหรือความมุ่งหวังในการพัฒนาศึกษา การจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้ปฏิบัติร่วมกับทางโรงเรียน เป็นการวัดระดับความ

คิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

2. **ร่วมวางแผน** หมายถึง การเตรียมการ วางแผนที่กำหนดการไว้ล่วงหน้าและสนับสนุนส่งเสริมในการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้ปฏิบัติร่วมกับทางโรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

3. **ร่วมดำเนินการ** หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนงานที่ได้วางไว้ในกิจกรรมต่าง ๆ วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้ปฏิบัติร่วมกับทางโรงเรียน วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้ปฏิบัติ ร่วมกับทางโรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

4. **ร่วมติดตามประเมินผล** หมายถึง การมีส่วนร่วมในการติดตามงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วและตรวจสอบความถูกต้อง ความคุ้มค่าจากผลของการดำเนินงานนั้น วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้ปฏิบัติร่วมกับทางโรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

5. **ร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์** หมายถึง ร่วมรับสิ่งที่เคยได้ดำเนินการไว้และการชื่นชมยินดีกับความสำเร็จ วัดได้จากจำนวนครั้งที่ได้ปฏิบัติร่วมกับทางโรงเรียน เป็นการวัดระดับความคิดเห็น ตามแนวคิดของ Like's Scale แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1

บทที่ 2

การตรวจสอบเอกสารและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจเอกสารทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ตอนที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

ตอนที่ 3 การประเมินการแบบมีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความหมายการมีส่วนร่วมประชาชนในการจัดการศึกษา

คำว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) ส่วนร่วมส่วนใหญ่ไม่พิจารณาการมีส่วนร่วม
ในเชิงทฤษฎี แต่เป็นการศึกษารายละเอียดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในลักษณะประยุกต์กับบริบท
ของการมีส่วนร่วม นั้น ๆ Yadav, (1980: 87) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การร่วมมือ
ด้วยความตั้งใจและสมัครใจ ซึ่งกระบวนการ ความร่วมมือต้องมีความรู้สึกร่วมในการ
ตัดสินใจ ได้ร่วมในการดำเนินงานได้ร่วมในการติดตามประเมินผลหรือได้ร่วมรับประโยชน์ แต่
สหประชาชาติ (United Nations,1981: 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่า
หมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการ
ดำเนินกิจกรรม รวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลอย่างเท่าเทียมกัน ส่วน ไวท์ (White,1982:9) ได้ให้
ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการ
ปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และสอดคล้องกับ อรพิน สพโชคชัย (2538: 2) ที่กล่าวว่า
การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปจะมีความหมายที่กว้างขวาง สำหรับความหมายในเชิงการพัฒนามักจะ
หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการเข้ามามี
บทบาทดำเนินงาน แต่การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้างกว่าอาจหมายถึง การเข้าร่วมในการจัด
การศึกษา และกิจกรรมต่างๆ โดยตรง .

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือด้วย
ความตั้งใจและสมัครใจ ซึ่งกระบวนการ ความร่วมมือต้องมีความรู้สึกร่วมในการตัดสินใจ

ได้ร่วมในการดำเนินงานได้ร่วมในการติดตามประเมินผลหรือได้ร่วมรับประโยชน์ และการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษา รวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลอย่างเท่าเทียมกัน

ประเภทของการมีส่วนร่วม

การแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของนักวิชาการทั้งหลายยังมีความแตกต่างกัน และใช้เกณฑ์ในการแบ่งที่แตกต่างกัน เช่น แนวคิดของ Cohen and Uphoff (1981) ที่มองการมีส่วนร่วมว่ามี 3 มิติ ได้แก่ มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร ใคร ที่เข้ามามีส่วนร่วม และมีส่วนร่วมด้วย วิธีการอย่างไร และดัสเซลดอร์ฟ (Dusseldorp, 1981:35-53) ได้จำแนกประเภทของการมีส่วนร่วม (Types of Participation) และใช้คุณลักษณะ (Characteristics) ต่างๆ ดังนี้ คือ 1) การจำแนกตามระดับความสมัครใจ (Degree of Voluntariness) 2) วิธีของการมีส่วนร่วม (Way of Involvement) 3) ความเข้มของการมีส่วนร่วม (Intensities of Activities) 4) ความถี่ของการมีส่วนร่วม (Frequency of Activities) 5) ระดับของประสิทธิผล (Degree of Effectiveness) 6) พิสัยของกิจกรรม (Range of Activities) 7) ระดับขององค์การ (Organizational Level) 8) ผู้เข้าร่วม (Participants)

จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ว่า ประเภทของการมีส่วนร่วม หมายถึง แนวคิดของการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวัดระดับการมีส่วนร่วม เป็นอย่างมาก เพราะทำให้มองเห็นภาพของการมีส่วนร่วม ได้อย่างหลากหลายมิติและถ้าได้ผสมผสานคุณลักษณะจากทุกมิติเข้าด้วยกันแล้ว ก็ช่วยให้เห็นลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน จำแนกได้ 3 ระดับ คือ 1) ระดับการตัดสินใจ 2) ระดับการร่วมมือ 3) ระดับการใช้ประโยชน์

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ของประชาชนที่เกี่ยวข้องนั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้อง (Stake Holder) ซึ่ง Fomaroff (1980 : 104) เสนอว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ได้แก่ การวางแผน รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธี ทรัพยากรที่ต้องใช้ ตลอดจนการติดตามประเมินผล การดำเนินงาน การใช้บริการจากโครงการการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และอภิญา กังสนารักษ์ (2530: 14 – 15) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

ส่วน อคิน รพีพัฒน์ (2547: 49) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

และขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วม วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, (2547: 4) ได้สรุปนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมใน 2 ลักษณะคือ

ขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วย 1) การคิด 2) การตัดสินใจ 3) การวางแผน 4) การลงมือปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 ประกอบด้วย 1) การกำหนดปัญหา 2) การวางแผน 3) การดำเนินงาน 4) การประเมินผล 5) การบำรุงรักษาและพัฒนาให้คงไว้

จากข้อมูลข้างต้นพอสรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วม หมายถึง การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข ตัดสินใจกำหนดความต้องการ วางแผน การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากร ดำเนินงานตามโครงการ สนับสนุนการดำเนินงาน และการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ลักษณะการมีส่วนร่วม

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525: 6) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติตามแผน 4) การมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผลส่วนคณะอนุกรรมการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในสำนักงานปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2547: 12) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมตามแนวคิดใหม่ คือ 1) จะต้อง

ความต่อเนื่อง ผสมผสานและทำไปพร้อมกันทั้งระบบ 2) มีความเป็นพลวัต เปลี่ยนแปลงไปช้าๆ ตามธรรมชาติ แต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา 3) เป็นกระบวนการสร้างสรรค์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ทางทักษะการปฏิบัติ 4) ต้องการการยอมรับอย่างเปิดเผยจากทุกคนที่เกี่ยวข้อง และ 5) มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียและความต้องการที่เหมือนกัน นอกจากนี้การทำกิจกรรมจะต้องอยู่ภายใต้แนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เสมอภาคและเท่าเทียม โดยที่ทั้งสองฝ่ายต่างต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยอมรับความความคิดเห็นที่แตกต่างกันและหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหา วิธีการที่จะนำไปสู่แนวทางข้างต้นได้ สิ่งสำคัญคือจะต้องมีการสื่อสารแบบสองทาง มิใช่ฝ่ายหนึ่งคิดอีกฝ่ายหนึ่งรับไปปฏิบัติ

สำหรับ แสวง รัตนมงคลมาศ (2534:6) ได้สรุปกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของส่วนรวม ซึ่งมีสองด้าน คือ 1) ด้านคิดหรือกำหนดนโยบาย ซึ่งมี 3 ระดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมเป็นผู้กำหนดนโยบาย และ 2) ด้านปฏิบัติหรือดำเนินการตามนโยบาย แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การร่วมกำหนดเป้าหมาย แผนงาน การร่วมดำเนินการในกระบวนการจัดการและการร่วมหนุนช่วยทรัพยากรบริหาร

จากข้อมูลข้างต้นพอสรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ กิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติตามแผน การมีส่วนร่วมการติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการสร้างสรรค์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ทางทักษะการปฏิบัติ ต้องการการยอมรับอย่างเปิดเผยจากทุกคนที่เกี่ยวข้องและ มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมของชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอกระบวนการและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้อย่างหลากหลาย ซึ่ง ประสพสุข คีอินทร (2531: 21) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจเพื่อปฏิบัติการ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สอดคล้องกับ ประมาณ ตัณฑิกุล (2538: 14) ได้สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินการกิจกรรม

แก้ไขปัญห การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรม การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมประเมินผลงานกิจกรรม และ ปาริชาติ วลัยเสถียร (2541: 143) ได้สรุป กระบวนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความ สำคัญของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะต้องใช้ 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ทันที

จากแนวคิดข้อมูลข้างต้น พอสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง

- 1) ร่วมคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ คือ ร่วมออกความคิดเห็น กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
- 2) ร่วมวางแผนหาแนวทางในการพัฒนานักเรียน 3) ร่วมดำเนินการ คือ ร่วมปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ โดยการร่วมมือร่วมกิจกรรมประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 4) ร่วมในการประเมินผล คือ ร่วมคิด วิเคราะห์ในผลงานที่ได้ปฏิบัติแล้วของ โรงเรียนเพื่อพัฒนาและแก้ไข
- 5) ร่วมรับบริการและผลประโยชน์

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ในการดำเนินการใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินการนั้นๆเนื่องจากทำให้ผลของ การดำเนินการ มีประสิทธิผลบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ มีความจำเป็นเป็นรากฐานสำคัญของวิถีทางประชาธิปไตยและเป็นโอกาสแก่ประชาชนที่จะดำเนินการ ด้วยตนเอง เพื่อตนเองและสังคม เป็นสิ่งสำคัญมากในความสำเร็จของงานพัฒนาชุมชน ประชาชน ควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาชุมชน คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจและร่วมในการปฏิบัติทุกระยะ ซึ่ง ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542: 3) ระบุว่า ในการจัดการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของ สังคมและตั้งอยู่ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนควรเป็นของประชาชน จัดการเรียนการสอนโดย

การรู้เห็นและความร่วมมือของประชาชนเพื่อประโยชน์ ของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีความสำคัญเนื่องจากทำให้ประชาชน ได้ทราบเกี่ยวกับกิจการต่างๆ ของโรงเรียนเป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งในด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน และกำลังใจ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษาให้ประชาชนเห็นความสำคัญว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยทุกคนที่จะต้องให้ความสนใจ และมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของ โรงเรียนการพัฒนาโรงเรียนต้องมีการร่วมมือจากหลายฝ่ายในการช่วยกันพัฒนาไม่ใช่ คณะครู และผู้บริหารโรงเรียนเท่านั้น ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการช่วยพัฒนาโรงเรียนไปพร้อมกับคณะครูในโรงเรียน ถ้าโรงเรียนใด ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับ โรงเรียน จะทำให้โรงเรียนมีการพัฒนาและทำให้การจัดการศึกษา สอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดปัญหาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย จึงถือได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนมีความสำคัญ

จากข้อความข้างต้น พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือการได้รับความร่วมมือ ของทุกฝ่ายทั้งจาก โรงเรียน ครอบครัว ผู้ปกครองและชุมชนตัวแทนชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา ในการร่วมกำหนดแนวทางกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อสนองต่อความต้องการของ ผู้เรียน ชุมชนและสังคม นำไปสู่ความเข้าใจอันดีร่วมกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

ปัจจัยการมีส่วนร่วม

ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบบมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น และเกิดขึ้นได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่จะสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540: 268-271) ได้ ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ประถมศึกษา ในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร เห็นว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมดังกล่าว นั้น คือ ความคาดหวังของชุมชนต่อโรงเรียนได้แก่ ความคาดหวัง ว่าโรงเรียนจะส่งมอบบุตรหลานของเขาให้เป็นคนเก่ง คนดีและคาดหวังให้โรงเรียนมีคุณภาพไม่เป็นรองของโรงเรียนอื่น ปัจจัยเกี่ยวกับ ผลงานและวิถีปฏิบัติของโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีชื่อเสียงด้านวิชาการ มีความเชื่อถือในเรื่อง การเงิน โรงเรียนมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และปรัชญา เวสารัช (2528: 33-35) กล่าวถึงปัจจัยที่ ผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชน 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัย ภายในตัวบุคคล แรงจูงใจที่เกิดขึ้นใน ตัวบุคคลเอง 2) ปัจจัย สภาพแวดล้อมได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและ การเมือง 3) รางวัลตอบแทนคือ ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาโดยหวังประโยชน์ตอบแทน

ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาคือ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเห็นความสำคัญและสนองนโยบายของรัฐในเรื่องนี้ ผู้บริหารจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้แน่นแฟ้น อย่าคิดว่าโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีเศรษฐกิจดีก็จะได้รับการสนับสนุน นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องสร้างผลงานให้ชุมชนเกิดความศรัทธา มีผลงานทางวิชาการ เอาใจใส่เด็กนักเรียน เด็กนักเรียนมีผลการเรียนดี สำหรับในด้านของประชาชนนั้น ส่วนใหญ่คนไทยมีนิสัยชอบทำบุญ มีความเอื้อเฟื้อค้ำชูหากโรงเรียนจะร้องขออะไรก็คงได้รับการสนับสนุน

จากข้อความข้างต้น พอสรุปได้ว่า ปัจจัยกับการมีส่วนร่วม หมายถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ ปัจจัยจิตวิทยา และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในชุมชน

ปัจจัยด้านจิตวิทยา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เนื่องจากการศึกษาเป็นระบบหนึ่งของสังคม โดยในสังคมประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ ที่ยึดเหนี่ยวสัมพันธ์กัน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงใดๆ ในระบบใดระบบหนึ่งของสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อระบบส่วนอื่นๆ ในสังคมด้วย สำหรับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนกับโรงเรียนแม้จะเน้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับโรงเรียนเป็นหลัก แต่สิ่งดังกล่าวก็ถูกแวดล้อมด้วย ปัจจัยอื่นๆ ตามแนวความคิดด้านจิตวิทยาสังคม คือ การพัฒนาทางสังคมเกิดจากการทำงาน ของปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่เป็นแรงขับให้ประชาชนมีการกระทำมีความกระตือรือร้น ดังนั้นในการจัดการศึกษา สังคมควรมีการปูพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในความสำเร็จของบุคคล ด้วยการใช้ปัจจัยต่างๆ ถือว่าเป็นจิตวิทยาสังคม รวมถึงการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของชุมชน ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ให้เป็นที่รู้จักหรือเป็นการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลให้กิจกรรมนั้นเป็นที่รู้จักเป็นการชักชวนผู้คนเข้าร่วมกิจกรรม หรือรับทราบความเคลื่อนไหวของกิจกรรมนั้น ๆ ยิ่งปัจจุบันนี้ระบบข่าวสารข้อมูลต้องรวดเร็วและทันสมัย ถ้าข่าวสารรวดเร็วได้ทันเหตุการณ์ ก็เป็นการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนั้นเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยด้านจิตวิทยา ประกอบด้วย ความคิดเห็น ความคาดหวัง ความเข้าใจในบทบาท การรับรู้ข่าวสาร โอกาส ช่องการมีส่วนร่วม ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในชุมชน การรับรู้ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองท้องถิ่น นโยบายของรัฐในการกระจายอำนาจทางการศึกษา ตามรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยด้านความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542: 24) ระบุไว้ว่า ทักษะคิดจะปรากฏอยู่ในความคิดเห็นเป็นเรื่องการตัดสินใจเฉพาะประเด็นหนึ่ง การเรียงลำดับจากคุณธรรมไปทัศนคติไปถึงความคิดเห็นเป็นการก้าวจากเรื่องทั่วไปไปยังเรื่องเฉพาะจากสภาพจิตหรือความโน้มเอียงที่เริ่มกว้าง ๆ และแคบเข้าจนในที่สุดแสดงออกมาเป็นความคิดเห็นเฉพาะเรื่องความคิดเห็นอื่นกับสถานการณ์ บุคคลอาจมีความคิดเห็นขัดแย้งกับความยึดมั่นในใจของตนเอง เนื่องจากความกดดันในสถานการณ์เฉพาะหน้าและความคิดเห็นมักมีผลซับซ้อนของทัศนคติหลายเรื่อง ซึ่งอุทัย หิรัญโค (2519: 12) กล่าวว่า ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับอย่างผิวเผินหรืออย่างลึกซึ้ง สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้นเป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวเป็นเวลานาน เป็นความคิดทั่วไปไม่เฉพาะอย่าง ซึ่งมีประจำตัวของบุคคลทุกคน ส่วนความคิดเห็นเฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลานั้นเรียกว่า Opinion สอดคล้องกับประคอง วรรณสุด (2520: 6) กล่าวว่า ความคิดเห็นถือได้ว่าเป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง แต่การแสดงความคิดเห็นมักจะมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก การแสดงออกด้านความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยการพูด การเขียน โดยมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์เดิมที่บุคคลได้รับตลอดสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้นเป็นหลักในการแสดงความคิดเห็นความรู้สึกเฉพาะตัวบุคคลที่ตอบสนองคำถามในเรื่องต่าง ๆ โดยวินิจฉัยไม่ได้ว่าถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี แนวคิดต่าง ๆ ซึ่งแสดงออกมาตามธรรมชาติของบุคคลที่มีต่อวัตถุ สิ่งของ ตลอดจนบุคคลและสถานการณ์ ซึ่งมีความคิดเห็นเกิดจากพื้นฐานข้อเท็จจริง และประสบการณ์ของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ แต่ สุกัญญา ไชยนิษฐ์ (2539) สรุปว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกซึ่งวิจรรณญาณที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นการแสดงออกด้านความเชื่อและความรู้สึกของแต่ละบุคคล โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อม ทำให้ความรู้สึกที่มีต่อบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นผลที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ ซึ่งมีทั้งในลักษณะส่งเสริม คือ สนใจ พอใจ นิยมชมชอบ สนับสนุน และปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และลักษณะต่อต้านคือขัดแย้ง เบื่อหน่าย ไม่สนใจ ไม่ร่วมมือหรือไม่ปฏิบัติ ส่วน ประวิตร ชูศรี (2542: 14) สรุปความหมายของความคิดเห็นได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และการตัดสินใจในการพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือประเด็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอาศัยพื้นฐาน ความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อม และชาติชาย อ่อนเจริญ (2533: ระบบออนไลน์) สรุปว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกหรือความเชื่อถือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยการพูดหรือการเขียน โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้นเป็นพื้นฐานการแสดงออก ซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้ อาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้ ความคิดเห็นนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา สำหรับ

เทอร์สตัน (Thurston 1967: 77) กล่าวว่า “ทัศนคติเป็นผลรวมทั้งหมดของมนุษย์เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็น ความกลัวต่อบางสิ่งบางอย่าง การแสดงออกทางด้านคำพูดเป็นความคิดเห็นและความคิดเห็นนี้เป็นสัญลักษณ์ของทัศนคติ ดังนั้นถ้าเราอยากวัดทัศนคติเราก็ทำได้โดยวัดความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ”

จากความหมายของความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ พอจะสรุปได้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงทางด้านความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจ และความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ การรับรู้ ประสบการณ์ อารมณ์และสภาพแวดล้อมเป็นส่วนช่วยในการแสดงความคิดเห็นของแต่ละคน ความคิดเห็นจึงมีได้ทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งความคิดเห็นของแต่ละบุคคลอาจจะเป็นที่ยอมรับหรือปฏิเสธจากบุคคลอื่นได้ความคิดเห็นนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

ความสำคัญของความคิดเห็น เฟลด์มัน (Feldman 1991: 55) กล่าวว่าไว้ว่าการสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ละคนจะแสดงความเชื่อและความรู้สึกใดๆ ออกมาโดยการพูดหรือการเขียน เป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายต่าง ๆ เพราะจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โครงการพัฒนาใด ๆ ก็ตามก็จะให้สำเร็จและบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงแล้วก็ควรต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน การเผยแพร่โครงการและการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนต่อโครงการจึงจะเกิดผลดี คือ จะช่วยให้โครงการนั้นสอดคล้องเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น อันเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ให้ประเมินค่าโครงการและทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกในการเข้ามามีส่วนร่วมทำให้ไม่เกิดการต่อต้านถ้าสาธารณชนมีส่วนหรือมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในโครงการใดๆ ที่จะพัฒนาประเทศนั้น คือ ทำให้ประชาชนเกิดการสำรวจความคิดเห็นเป็นการศึกษาความรู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแต่ละคนจะแสดงความเชื่อและความรู้สึกใดๆ ออกมาโดยการพูดและการเขียน เป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่องานนโยบายต่าง ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายเพราะจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

การวัดความคิดเห็น ในการวัดความคิดเห็นของบุคคลสามารถทำได้หลายวิธี วิธีที่ใช้กันโดยทั่วไป คือ การตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ซึ่ง เบสท์ (Best) ได้เสนอแนะว่าวิธีที่ง่ายที่สุดในการที่จะบอกถึงความคิดเห็นก็คือการแสดงให้เห็นถึงร้อยละของคำตอบในแต่ละข้อความ เพราะจะทำให้เห็นว่าความคิดเห็นจะออกมาในลักษณะเช่นไร และจะจะสามารถทำตามข้อคิดเห็นเหล่านั้นได้ (John W. 1977: 177) แต่ Morgan and King (1971) เสนอแนะว่า “การที่จะให้ใครออกมาแสดงความคิดเห็นควรถามกันต่อหน้า (Face to Face)” (Clifford and King 1971: 516) ถ้าจะใช้แบบสอบถามสำหรับความคิดเห็นจะต้องระบุให้ผู้ตอบตอบว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับ

ข้อความที่กำหนดให้ แบบสอบถามประเภทนี้นิยมสร้างตามแนวของลิเคอร์ท (Likert) (วิเชียร เกตุสิงห์ 2526: 94-97) ซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย หรือไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับข้อความว่าจะป็นทางบวกหรือทางลบ และจอห์น โทมัส (John Zadrozny Thomas 1959: 234) กล่าวไว้ว่า การวัดความคิดเห็นโดยทั่วไปต้องมีส่วนประกอบ 3 อย่าง คือ ตัวบุคคลที่จะถูกวัดสิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งจะออกมาเป็นระดับสูงต่ำมากน้อยวิธีวัดความคิดเห็น โดยมากจะใช้การตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยให้ผู้ที่จะตอบคำถามเลือกตอบแบบสอบถาม

การใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความคิดเห็นจะต้องระบุให้ผู้ตอบตอบว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความที่กำหนดให้แบบสอบถามประเภทนี้นิยมสร้างตามแนวของลิเคอร์ท ซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย หรือ ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับใจความว่าจะป็นปฏิฐาน (Positive หรือ นิเสธ (Negative) (วิเชียร เกตุสิงห์ 2526: 94-97)

2. ความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดการศึกษา

ความหมายของความคาดหวัง Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary, (1989: 501) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความปรารถนา ความคาดหวัง ความมุ่งหวังในการปฏิบัติหน้าที่หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นที่เชื่อมั่นได้ด้วยเหตุผลถึงประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับจากเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต ความคาดหวังเป็นความคิดเห็นหรือทัศนคติที่แสดงออกถึงสภาวะความรู้สึกทางจิตใจ ซึ่งวิโรจน์ สารรัตนะ (2542: 101) กล่าวว่า ความคาดหวังเป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลงานตามที่ต้องการซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ความเป็นไปได้ว่าจะปฏิบัติงานได้หรือไม่ ประการที่สอง เมื่อปฏิบัติงานสำเร็จแล้วจะได้รับรางวัลตอบแทนอะไร และประการที่สาม รางวัลที่ได้นั้นคุ้มค่ามากน้อยเพียงใด และเทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ (2540: 30) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับความน่าจะเป็นหรือโอกาสของความเป็นไปได้ที่การกระทำเฉพาะอย่างหรือความพยายามเฉพาะอย่างนั้นจะทำให้เกิดผลลัพธ์เฉพาะอย่างตามมาภายหลัง

ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom's Expectancy Theory)

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการพัฒนาจาก วิคเตอร์ เอช วูม (Vroom, 1966) โดยได้อธิบายว่า การจูงใจเป็นผลของความมากมายที่บุคคล มีความต้องการต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และการคาดคะเนของบุคคลนั้นต่อความน่าจะเป็นของการกระทำที่จะนำไปสู่สิ่งนั้น ดังนั้นรูปแบบของการจูงใจตามทฤษฎีนี้ ประกอบไปด้วยความพึงพอใจ (valence)

ความคาดหวัง (Expectancy) ซึ่งจะเป็นตัวที่ทำให้เกิดการจูงใจและผลลัพธ์ (Outcomes) และมีแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีความคาดหวังว่าคนเราทุกคนมีความคาดหวังต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากผลของการกระทำที่เขาได้ทำขึ้นมาไปยิ่งกว่านั้นคนทุกคนต่างก็มีความชอบในผลลัพธ์ชนิดต่าง ๆ แตกต่างกันด้วย ซึ่งหมายความว่ามนุษย์เราได้รับการพิจารณาว่ามีความคิด มีการหาเหตุผลและมีการคาดการณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคตและผลที่ตามมาจากสิ่งต่าง ๆ (เทพพนม เมืองแมน สวิง สุวรรณ, 2540: 30-31 และสมยศ นาวิการ, 2545) ความพยายามที่บุคคลหนึ่งใช้ไปเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ในระดับหนึ่งนั้น จะถูกกำหนดโดยอิทธิพลของความคาดหวังของบุคคลที่มีต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ถ้าหากเห็นว่าโอกาสของการดำเนินงานให้เกิดผลลัพธ์มีโอกาสสำเร็จน้อยหรือไม่มีอยู่เลย ความมานะความพยายามก็จะมึน้อยหรือไม่มีเลย แต่ถ้าโอกาสที่การกระทำเพื่อให้ถึงจุดมุ่งหมายเป้าหมายนั้นสูง คนนั้นก็จะมีทุ่มเทให้งานนั้นอย่างเต็มที่ ความคาดหวังนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ของบุคคลต่อสถานการณ์ไม่ใช่ความเป็นจริง สำหรับมนัส บุญวงศ์, ตูลา มหาพสุชานนท์ และจันทร์จิรา รังรองรัตน์ (2538) กล่าวถึงทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) เสนอแนะเริ่มขึ้นมาโดย Vroom กล่าวว่า ความคาดหวังของคนเรานั้นเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้คนเราพยายามทำให้สิ่งที่จะทำให้ตนเองได้รับความสมหวังตามความหวัง

ความคาดหวัง (Expectancy) คือ การที่รับรู้ความเป็นไปได้ว่า หากมีความพยายามเพิ่มขึ้นจะนำไปสู่ผลที่ดีขึ้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามกับผลที่จะเกิดขึ้นที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนด เช่น ผู้ปกครองคาดหวังว่าโรงเรียนที่ดีจะทำให้บุตรหลานของตนมีความเฉลียวฉลาด สามารถไปสอบเรียนต่อที่อื่นในระดับที่สูงขึ้นได้ดีกว่า ความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจากความพยายามที่เพิ่มขึ้นสร้างวัดที่ต้องการสามารถทำให้บุตรหลานของตนมีความเฉลียวฉลาดสามารถไปสอบเรียนต่อที่อื่นในระดับที่สูงขึ้นได้ ซึ่งวีรพงษ์ เกลิมจิระรัตน์ (2542: 21) ได้กล่าวว่าความคาดหวัง สภาพการณ์แวดล้อมในขณะนั้น ข้อมูล ข่าวลือ และจากคู่แข่งขั้นของสถานบริการแห่งนั้น ผนวกกับสถานการณ์แวดล้อมในเวลานั้น และกุกัสกิด์ สารกิตติพันธ์ (2538: 95) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า และครู ที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก ผู้ปกครองให้ความไว้วางใจในการบริหารงานของโรงเรียน อีกทั้งผู้ปกครองต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพไม่มีเวลาให้กับเรื่องอื่นมากนักโดยเฉพาะเรื่องการศึกษาของบุตรธิดา มักปล่อยให้เป็นเรื่องของโรงเรียนทั้งสิ้น ส่วน มนัส พลายชุ่ม (2540:72-73) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้ปกครองบางส่วนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียน ขาดข่าวสารในการติดต่อกับโรงเรียนและคิดว่าโรงเรียนเป็นของรัฐ ซึ่งมีงบประมาณอุดหนุนจึงไม่ใช่หน้าที่ของผู้ปกครองที่จะช่วยเหลือโรงเรียน

ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษา

การคาดหวังของผู้ปกครองในการนำบุตรหลานเข้ามาศึกษาในโรงเรียน จะเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งรักชนก โสภพิศ (2542: 96 – 106) ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านวิชาการ ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ปกครองในด้านการเรียนการสอน ซึ่ง ยืนยง จิรัฎฐิติกาล (2538: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองในการนำบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัย พบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครอง ที่ต้องการได้จากโรงเรียน คือ การจัดการเรียนการสอนได้ครบตามหลักสูตรและเหมาะสมกับวัยของเด็ก สอดคล้องกับ ภูษิตย์ วงษ์เล็ก (2540: 149) ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนในการนำบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานครผลการวิจัยพบว่าด้านการเรียนการสอน ผู้ปกครองส่วนใหญ่คาดหวังให้โรงเรียนเอกชนจัดโรงเรียนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และในระหว่างการเรียนการสอนควรใช้สื่อการเรียนการสอนครบทุกวิชา ซึ่งมีเพียงพอกับจำนวนนักเรียน และเป็นสื่อที่ทันสมัย สรุปได้ว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคาดหวังในด้านการเรียนการสอน คือ คาดหวังให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนได้ครบตามหลักสูตรเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมพิเศษควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนและเน้นเนื้อหาและประสบการณ์ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน นั้น ชุมชนมีความคาดหวังจากโรงเรียนที่จะให้แจ้งความเคลื่อนไหวการให้บริการของโรงเรียน ดังสุมาลี มีพงษ์ (2538: 63) ศึกษา พบว่า ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า ด้านการบริการของโรงเรียน คือ 1) มีข่าวสารการเรียนการสอนและผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบแบบต่อเนื่อง 2) จัด การบริการสุขภาพนักเรียนได้ดีมาก ตลอดจนการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพ และศิริพร ชัยย่อง (2539: 126) ศึกษา พบว่า ด้านกิจการนักเรียน ผู้ปกครองคาดหวังให้โรงเรียนจัดกิจกรรมแนะแนวด้านการเรียนมาก การบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน เช่น ทำความสะอาด และกิจกรรมส่งเสริมประเพณีไทยเช่น วันลอยกระทง วันสงกรานต์ รวมถึงภูษิตย์ วงษ์เล็ก (2540: 150) ศึกษาพบว่า ด้านกิจการนักเรียน ผู้ปกครองส่วนมากคาดหวังให้โรงเรียนจัดบริการและสวัสดิการให้กับนักเรียนมาก ได้แก่ ห้องน้ำ ห้องส้วมการดูแลความปลอดภัย การตรวจสุขภาพ

ประจำปี การจัดบริการรักษาพยาบาลเบื้องต้น โดยมีพยาบาลประจำโรงเรียน มีการจัดทุนการศึกษาให้กับนักเรียนยากจน นอกจากนี้ผู้ปกครองยังคาดหวังว่าโรงเรียนควรจัดกิจกรรมเสริมให้กับนักเรียน เช่น กิจกรรมชมรมต่างๆ ในโรงเรียนกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีให้กับนักเรียน กล้าแสดงออกทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม

ส่วนวิชชุดา งามปลอด (2540: 92) ศึกษา พบว่า ผู้ปกครองมีความคาดหวังในด้านการบริการในโรงเรียน ดังนี้ 1) การจัดบริการพิเศษ บริการตรวจสุขภาพประจำปี 2) รูปแบบกิจกรรมประชาสัมพันธ์สู่ชุมชน ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าชมกิจกรรมของนักเรียน การจัดทำโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อครูจะได้พูดคุยกับผู้ปกครองเกี่ยวกับนักเรียน และการจัดทำวารสารประชาสัมพันธ์โรงเรียนออกสู่ชุมชน สอดคล้องกับสุทธิพร อนุชานัน (2541: 66) ศึกษา พบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองมีความคิดเห็นอันดับหนึ่งคือ ผู้บริหารและครูต้อนรับผู้ปกครองด้วยไมตรีจิตที่ดี และโรงเรียนต้อนรับผู้มาเยี่ยมด้วยความเต็มใจ เป็นเหตุผลประกอบที่มีความสำคัญ และผู้ปกครองมีความคิดเห็นคือ โรงเรียนประชุมผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนการสอน และภูษิตย์ วงษ์เล็ก (2540: 150) ศึกษา พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนผู้ปกครอง คาดหวังให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชน โดยให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน เข้าร่วมงานบุญ หรือประเพณีที่ชุมชนจัดขึ้นและให้คณะครูนักเรียนเข้าเยี่ยมชมกิจการที่มีในชุมชน และร่วมกับสถาน พยาบาลในชุมชน จัดบริการตรวจสุขภาพอนามัยให้กับประชากรในชุมชนสำหรับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ควรเชิญบุคลากรในชุมชนมาเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้กับนักเรียน

จากผลการวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความคาดหวังในด้านการสัมพันธ์ กับชุมชน ดังนี้ ให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียนด้วยวาจาหรือจดหมาย มีการจัดประชุมผู้ปกครองปีละ 1 - 2 ครั้ง เชิญผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียน มีการปรึกษาหารือกัน เพื่อนำความคิดเห็นของผู้ปกครองมาพิจารณาเป็นแนว ในการจัดการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองติ - ชม เสนอแนะปัญหา นอกจากนี้แล้วโรงเรียนควรมีห้องสมุดบริการชุมชน และโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น ตลอดจนเชิญบุคลากรในชุมชนมาบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียน

3. ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน

ตามแนวคิดทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ได้การเข้าใจทฤษฎีบทบาทจะทำให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ได้ ดังนั้นสมาชิกทุกคนในสังคม จึงควรที่จะเรียนรู้บทบาทของกันและกันว่าเมื่อไร เวลาไหนและที่ใดบุคคลควรจะแสดงบทบาทอย่างไรจึงจะเหมาะสมอันเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย ทฤษฎีบทบาทมีการมองใน 2 ลักษณะ คือ แนวโครงสร้างและแนวปฏิสรีร์ค สัญลักษณ์นิยม

ในลักษณะแนวโครงสร้างนิยมนั้นบทบาทจะถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดกฎเกณฑ์ ไว้ในสังคม ถูกคาดหวังไว้ว่าบุคคลในสถานภาพใดควรมีบทบาทอย่างไร เมื่อบุคคลเข้าดำรงในสถานภาพนั้น ๆ ก็จะมีบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้เช่นนั้นและบุคคลอื่น ๆ ก็จะถูกคาดหวังบทบาทของผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ตามที่คิดว่าเป็นค่านิยม บรรทัดฐานที่กำหนดให้ มีบทบาทพฤติกรรมนั้น ๆ ส่วนการมองบทบาทในแนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยมจะให้ความสำคัญกับกระบวนการ ซึ่งบุคคลจะทำความเข้าใจได้ว่าบุคคลอื่นให้ความหมายและคาดหวังกับตนเองอย่างไรในการที่จะมีบทบาทในสังคม อันจะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคมต่อกัน

ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน หมายถึง ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของบุคคลผู้ที่มีหน้าที่มีบทบาทเกี่ยวกับการกิจกรรมในการจัดการศึกษาร่วมกับ โรงเรียน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) บทบาทผู้ปกครอง 2) บทบาทกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ในการจัดการศึกษา

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 1564 บัญญัติว่าบิดามารดา จำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ (ไพโรจน์ คำภูศิริ, 2544: 360) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองไว้ คือให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งการฝึกนิสัยและการแก้ปัญหาต่างๆจะแก้ไขเฉพาะทางโรงเรียนทางเดียวไม่ได้การสอนของครูจะดำเนินไปได้ด้วยดีก็ต้องอาศัยผู้ปกครองและโรงเรียนร่วมมือกัน เพื่อนโยบายของโรงเรียนและผู้ปกครองเป็นไปในทิศทางเดียวกันมีวิธีปฏิบัติดังนี้ 1) มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน และ ควรเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง คือ จากบ้านสู่โรงเรียน และจากโรงเรียนสู่บ้าน 2) พยายามให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนตามความสามารถเมื่อโรงเรียนร้องขอ 3) ไปร่วมประชุมเมื่อโรงเรียนเชิญ 4) ไปเยี่ยมโรงเรียนเพื่อให้เห็นความก้าวหน้าและการเคลื่อนไหวของโรงเรียน 5) ให้คำปรึกษาหารือเมื่อโรงเรียนหรือครูมีปัญหา

บทบาทของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษา

Cohen and Uphoff (1981: 219) ได้จำแนก รูปแบบหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้
 ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น ได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการ

ได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้น สิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

4. การรับรู้ข้อมูลข่าวในการจัดการศึกษา

การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตมนุษย์มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสารและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อที่จะเข้าใจ จูงใจหรือมีอิทธิพลต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การที่จะบรรลุความเข้าใจหรือจูงใจกันได้ต้องอาศัยการสื่อสาร การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการรวบรวมคนหลายๆ คนมาอยู่ร่วมกัน การสื่อสารจึงเปรียบเสมือนสายใยของสังคมที่ประสานหน่วยย่อยต่างๆ ของสังคมให้รวมเข้าไว้ด้วยกัน และเป็นส่วนประกอบที่แนบเนื่องกับกระบวนการสังคมอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารคือ กระบวนการของการถ่ายทอดข่าวสาร จากบุคคลหนึ่ง เรียกว่าผู้ส่งสารไปยังอีกบุคคลหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับสาร โดยผ่านสื่อ (ประมะสตะเวทิน 2538: 65)

กระบวนการสื่อสารจึงประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก คือผู้ส่งสาร ข่าวสาร ช่องทาง และผู้รับสาร ผลที่เกิดจากการสื่อสาร และการสะท้อนกลับหรือปฏิกิริยาตอบสนองการสื่อสาร มีลักษณะเป็นกระบวนการ หมายถึง การมีลักษณะที่ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาไม่มีจุดเริ่มต้น และไม่มีจุดสิ้นสุด ไม่มีการหยุดนิ่งหรือกล่าวได้ว่าจะมีการกระทำโต้ตอบกลับไปกลับมาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารตลอดเวลาผู้ส่งสารกลับเป็นผู้รับสารและผู้รับสารกลายเป็นผู้ส่งสารในระหว่างเวลาเดียวกันได้

ดังนั้น การรับรู้ข่าวสารข้อมูล หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับจากการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้รับทราบข้อมูลเป็นที่รู้จักหรือเป็นการเผยแพร่ข่าวสารให้เป็นที่รู้จักได้กว้างไกล เป็นการชักชวนผู้คนเข้าร่วมกิจกรรม หรือรับทราบความเคลื่อนไหวของกิจกรรมนั้น ๆ

ในปัจจุบันนี้ระบบข่าวสารข้อมูลต้องรวดเร็วและทันสมัย ถ้าข่าวสารรวดเร็วได้ทันเหตุการณ์ ก็เป็นการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนั้นเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นโดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

แหล่งข้อมูลข่าวสาร และประเภทของข้อมูลข่าวสาร คือ 1) แหล่งข้อมูลข่าวสาร คือ ข้อมูลข่าวสาร นั้นได้มาจากแหล่งข้อมูลประเภทต่าง ๆ คือ จากบุคลากรของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา หรือการรับรู้ข้อมูลผ่านแหล่งสื่อสาร ประเภทสื่อสารมวลชน วิทยุสื่อสาร เสียงตามสาย สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสารแผ่นพับ หนังสือพิมพ์ วารสาร สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อประเภทอื่น ๆ 2) ประเภทของข้อมูลข่าวสาร หมายถึง รายงาน กิจกรรมทั่วไปพื้นฐานของโรงเรียน ได้แก่ การสื่อสารจากโรงเรียนสู่บ้าน การสื่อสารจากบ้านสู่โรงเรียน บางครั้งนักเรียนจะกลายเป็นผู้สื่อสารสำคัญ นำเรื่องราวของโรงเรียน ไปบอกพ่อแม่ ผู้ปกครอง โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้รับทราบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอย่างทั่วถึง มีวิธีการอย่างหลากหลายเพื่อผู้ปกครองจะได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น

การที่โรงเรียนและผู้ปกครองควรมีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน และกันอย่างน้อยภาคเรียนละ 1-2 ครั้ง และทางโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เยี่ยมชมและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนให้มากที่สุด โรงเรียนควรจัดทำเอกสารคู่มือสำหรับผู้ปกครองขึ้น เพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบรายละเอียด ข้อบังคับต่างๆของโรงเรียน จะช่วยให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสรู้และเห็นความสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้ทางโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการเอาใจใส่ดูแลให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน

การดำเนินงานขององค์กร (Organizational Performance Factors)

การดำเนินงานขององค์กร หมายถึง วิธีการที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้ดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการติดต่อสื่อสาร กระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการเพิ่มผลผลิต ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร เพราะเป็นสิ่งที่มองเห็นได้มากที่สุด ซึ่งสุพิศ ประสพศิลป์, (2540: 11) กระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication Process) คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างบุคคลทุกระดับทุกหน่วยงาน โดยมีความสัมพันธ์กันภายใต้สภาพแวดล้อม บรรยากาศขององค์กร ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนไปตามกาลเทศะ ตลอดจนสาระเรื่องราวและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร การสื่อสารเพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพ คือ การสื่อสารสองทาง (Two Way Communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร และการสื่อสารย้อนกลับจากผู้รับสารไปยังผู้ส่งสาร เพื่อให้ผู้ส่งสารได้เข้าใจว่า เรื่องราวสาระที่ตนสื่อสารออกไปนั้น เป็นที่รับรู้เข้าใจของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างไร การสื่อสารในองค์กรมีความสำคัญสำหรับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานหลายประการคือ เป็นเครื่องมือสำคัญของฝ่ายบริหารในการบริหารงาน เพราะการสื่อสารจะช่วยให้การทำงานลุล่วงไปได้โดยตลอด เป็น

เครื่องช่วยตรวจสอบความเข้าใจผลงาน การสื่อสารในองค์การเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากสำหรับผู้บริหาร ทักษะในการสื่อสารเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารจะต้องฝึกฝนให้เกิดขึ้นในตนเองพอ ๆ กับทักษะในการบริหารงาน เป็นเครื่องช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่ทั้งสองฝ่าย การสื่อสารช่วยให้เกิดความเข้าใจตรงกัน นำมาซึ่งความสนิทสนม ความไว้วางใจสิ่งเหล่านี้นำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บริหารในระดับต่าง ๆ และกับพนักงานโดยส่วนรวม ช่วยให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันดีขึ้น การสื่อสารนำมาซึ่งความไว้วางใจ หากมีปริมาณที่เหมาะสมแล้ว จะช่วยให้เกิดความกล้าที่จะสื่อสาร กล้าที่จะถามกล้าที่จะออกความคิดเห็นทั่วถึงและช่วยให้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันมากยิ่งขึ้น ช่วยให้การปฏิบัติการกิจของทุกหน่วยงาน ทุกส่วนเป็นไปได้อย่างประสานกันจนบรรลุวัตถุประสงค์ การสื่อสารมีส่วนอย่างมากในการประสานงาน ทำให้ทุก ๆ หน่วยงานทำงานในหน้าที่ของตนไปอย่างคล่องจงกับการทำงานหน่วยงานอื่นสะดวกมากขึ้นสำหรับผู้บริหารในการบริหารงานองค์การและความรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวความต้องการของหน่วยงานอื่น ๆ จะทำให้เป้าหมายของการทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์การกำหนดไว้ และช่วยให้เกิดการพัฒนาและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การที่บุคลากรขององค์การทุกระดับสามารถสื่อสารได้อย่างเสรี มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความกล้าที่จะสื่อสาร ย่อมนำไปสู่การเสนอความคิดสร้างสรรค์ คิดที่จะทำให้เกิดผลงานที่ดีที่สุด นำองค์การไปสู่ความเจริญ การยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ว่าคนผู้นั้นจะอยู่ในระดับใดขององค์การย่อมทำให้ผู้ที่ได้รับการยอมรับเกิดความภาคภูมิใจ (กริช สืบสนธิ์, 2537: 64-65)

การติดต่อสื่อสาร เป็นเครื่องมือที่ผู้บริหารต้องใช้ในการดำเนินงานทางการบริหาร เพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจึงต้องเข้าใจและตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการสื่อสารให้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในหน่วยงานของตน โดยเฉพาะในองค์การทางการศึกษาที่ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ต้องมีการติดต่อกับบุคคล กลุ่มหน่วยงาน หรือองค์การอื่น ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียน ครู อาจารย์ คนงาน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน การติดต่อสื่อสาร จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารที่ใช้ในการสร้างความเข้าใจประสานงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทำงานให้บรรลุผล (สุพิศ ประสพศิลป์, 2540: 56)

ส่วน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2545: 259) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การไม่สนใจหรือไม่ระมัดระวังในการนำเสนอระบบการติดต่อ สื่อสารเพราะผู้บริหารขาดข้อมูลข่าวสารที่สำคัญสำหรับการตัดสินใจหรือได้รับข้อมูลข่าวสารมากเกินไป ทำให้มีผลต่องานที่เกินกำลังความสามารถ จึงเป็นสิ่งที่ประจักษ์ชัดว่า ผู้บริหารจะต้องรู้จักคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร แนวทางที่ง่ายสำหรับผู้บริหารก็คือ ถามตนเองก่อนว่า

อะไรคือสิ่งที่ผู้บริหารต้องการรู้เกี่ยวกับงานหรืออะไรจะเกิดขึ้นถ้าผู้บริหารไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารนี้ มีข้อมูลข่าวสารไม่มากนักที่ผู้บริหารต้องการใช้ แต่ต้องเป็นข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องโดยตรง เพราะไม่มีระบบการติดต่อ สื่อสารที่กว้างขวางแบบใดที่จะให้การได้ด้อย่างชัดเจน ยกเว้นระบบ การติดต่อสื่อสารนั้น จะต้องเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริหาร

จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับจาก การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้รับทราบข้อมูลเป็นที่รู้จักหรือเป็นการเผยแพร่ ข่าวสารให้เป็นที่รู้จักได้กว้างไกล เป็นการชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม หรือรับทราบความเคลื่อนไหวของกิจกรรมนั้น ๆ ยิ่งปัจจุบันนี้ระบบข่าวสารข้อมูลต้องรวดเร็วและทันสมัย ถ้าข่าวสารรวดเร็วได้ทันเหตุการณ์ ก็เป็นการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนั้นเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งข้อมูลข่าวสาร คือ ข้อมูลข่าวสารนั้นได้มาจากแหล่งข้อมูลประเภทต่าง ๆ คือ จากบุคลากรของโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา หรือผ่านจากสื่อสารประเภทสื่อสารมวลชน วิทยุสื่อสาร เสียงตามสาย สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสารแผ่นพับ หนังสือพิมพ์ วารสาร สื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อประเภทอื่น ๆ

2. ประเภทของข้อมูลข่าวสาร หมายถึง รายงานกิจกรรมทั่วไปพื้นฐานของโรงเรียน ได้แก่ การสื่อสารจากโรงเรียนสู่บ้าน การสื่อสารจากบ้านสู่โรงเรียน บางครั้งนักเรียนจะกลายเป็นผู้สื่อสาร สำคัญ นำเรื่องราวของโรงเรียนไปบอกพ่อแม่ผู้ปกครอง โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองได้รับทราบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอย่างทั่วถึง มีวิธีการอย่างหลากหลายเพื่อผู้ปกครองจะได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งโรงเรียนและผู้ปกครองควรมีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างน้อยภาคเรียนละ 1-2 ครั้ง และทางโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เยี่ยมชมและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนให้มากที่สุด โรงเรียนควรจัดทำเอกสารคู่มือสำหรับผู้ปกครองขึ้น เพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบรายละเอียด ข้อบังคับต่างๆของโรงเรียนจะช่วยให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสรับรู้และเห็นความสำคัญซึ่งจะช่วยให้ทางโรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการเอาใจใส่ดูแลให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน

5. โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

รัชณี วงศ์สุมิตร (2535: 2) ได้ให้ความหมาย โอกาสหมายถึง ช่องทางหรือเวลาที่ เหมาะสมสำหรับการจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นสิ่งที่คนเราไม่สามารถจะบอกได้อย่างแม่นยำว่ามันจะมาถึงเมื่อไหร่ แต่ทุกครั้งที่มันผ่านไปเรามักจะเสียดายเสมอ แล้วเราก็มักจะพูดกับตัวเองว่า ถ้าวันนั้น

เราได้ลงมือทำและใช้โอกาสนั้นให้เป็นประโยชน์ เราคงจะได้รับผลดีในวันนี้อย่างแน่นอนอนการสร้างโอกาสให้ตนเอง

ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ถวิล มาตรฐาน, (2544 : 83-84) การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางการศึกษากับโรงเรียน โดยหลักการนำเอากิจกรรมของชุมชนเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนแบบบูรณาการ ด้วยการประสานความรู้สึที่ดีต่อกัน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนหรือคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้ามามีส่วนร่วมบริหารงานทางการศึกษาของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ร่วมวิเคราะห์ความต้องการของโรงเรียน ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนาโรงเรียนร่วมนำเสนอกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ร่วมพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ร่วมพัฒนาคุณภาพแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ร่วมพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนร่วมติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้บริหารโรงเรียนมีความมุ่งหวังในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของบุตรหลานในชุมชนให้เกิดคุณภาพสูงสุด

การเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ในบทบาทครูภูมิปัญญาชาวบ้าน และบทบาทต่าง ๆ โดยคาดหวังว่าจะทำให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน นักเรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่ ครู อาจารย์เป็นที่ยอมรับของชุมชนมากขึ้น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ครู อาจารย์มีคุณภาพมากขึ้น และโรงเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้น

สมประสงค์ วิทย์เกียรติ (2547: 85) ได้ศึกษา ประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปของการเป็นกรรมการสถานศึกษา พบว่า ปัจจุบันประชาชนมีความสนใจ ในเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมากโดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปของการเป็นกรรมการด้านการศึกษามากขึ้น โรงเรียนจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับผู้ปกครองและชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้วยการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา มีการกำหนดนโยบายที่แน่ชัด และมีระเบียบกฎหมายรองรับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ต้องส่งเสริมด้วยความเต็มใจจึงจะเกิดผลเป็นรูปธรรม ในขณะที่ชุมชนมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นทุกประเด็นและทุกกิจกรรม และมีความเป็นไปได้ที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการ รวมทั้งการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ส่วนประเด็นของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษาในอนาคต ตามแนวพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ ร่วมเป็นวิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการจัดการและสนับสนุนงบประมาณ ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษา ร่วมช่วยเหลือเรื่องทุนการศึกษา ด้านครูและบุคลากร ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านการบริหารทั่วไป ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดนโยบาย จัดทำธรรมนูญโรงเรียน กำหนดวิสัยทัศน์ และการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) ได้ระบุถึง การบริหารจัดการกิจกรรมโครงการตามแผนงานนโยบายของภาครัฐที่ผ่านมาภาครัฐเป็นผู้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานที่เชื่อว่าเป็นประโยชน์แก่ประชาชน โดยปราศจากการเปิดโอกาสและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้การดำเนินงานของภาครัฐขาดประสิทธิภาพ ตลอดจนขาดการยอมรับและสนับสนุนจากประชาชน ในหลายครั้งได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมือง และการเผชิญหน้าระหว่างประชาชนกับภาครัฐ ซึ่งเป็นการบั่นทอนพลังในการพัฒนาของสังคมไทย เพื่อให้กระบวนการพัฒนาของชาติ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การดำเนินบทบาทของภาครัฐที่จะได้รับการยอมรับย่อมต้องอาศัยความชอบธรรมที่เกิดจากการสร้างหลักประกัน โอกาส และสภาวะแวดล้อมที่เสริมสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการกำหนดหลักการและบรรทัดฐานของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่ง พงษ์ เทียมศักดิ์, (2543: 218) ได้กล่าวถึง โรงเรียนจะสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาต้องพยายามทำให้ชุมชนและประชาชนยอมรับว่าโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ยินดีให้ความช่วยเหลือโรงเรียน อาจจะเป็น เงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงาน ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน รูปแบบของการสัมมนาสาธารณะเป็นอีกวิธีที่ทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพ มีวิธีการทำโดยมี ส่วนเกี่ยวข้อง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ในการจัดการศึกษา จะต้องแสดงความคิดเห็น อภิปรายเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของโรงเรียน และกิจกรรม ชุมชน มีบทบาทหน้าที่หลายอย่างที่แสดงมากกว่าการหาเงินทุน ชุมชนสนับสนุนความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของพ่อแม่ผู้ปกครอง และชุมชนในโรงเรียน ชุมชนไม่สามารถทำงานประสบความสำเร็จได้ถ้าปราศจากคำแนะนำ และภาพรวมนันท์ (2543: 17) ได้เสนอเงื่อนไขความสำเร็จของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาว่า จะต้องดำเนินการโดยมิได้มุ่งเพียงการให้ประชาชนเข้ามาสนับสนุนทางด้านทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่รัฐต้องการ

เท่านั้น แต่ยังมีหมายรวมถึง การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในฐานะของผู้ตัดสินใจและดำเนินการในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคประชาชนด้วย และการกำหนดอุดมการณ์นี้ไว้อย่างชัดเจนย่อมจะส่งผลให้ชุมชนและท้องถิ่น เห็นความสำคัญอันจะนำไปสู่การให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษามากขึ้น คือ 1) การเชิญร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่สถานศึกษา 2) การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถส่งเสริมเพื่อให้ประโยชน์ได้ คือ 1) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการหาข้อตกลงของกลุ่มโดยความคิดของกลุ่มเอง 2) ผู้นำต้องฟังโดยไม่ขัดจังหวะและไม่ตีความสรุปโดยใช้สามัญ 3) ผู้นำต้องทำให้สมาชิก / ประชาชนเชื่อถือไว้วางใจ 4) การดึงให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องเริ่มการจูงใจจากสิ่งที่เขารู้หรือเกี่ยวข้อง 5) ผู้นำต้องยอมรับฟังเหตุผล ความคิด และความพร้อมแก้ไขความเข้าใจผิดของตนเอง 6) การกระตุ้นให้ประชาชน / สมาชิกชุมชนแสดงความคิดเห็น โดยอิสระและชัดเจน

จากข้อความข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมายถึง การที่โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยพยายามทำให้ชุมชนและประชาชนยอมรับว่าโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชนด้วยความรู้สึกร่วมกัน ยินดีให้ความช่วยเหลือโรงเรียน ทั้งด้าน เงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงาน ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน โดยให้ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ได้มีส่วนร่วมในฐานะเป็นเจ้าของร่วมกัน ได้เข้ามาร่วมคิด ริเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ ติดตาม ประเมินผล ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และการกำหนดไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าทำ ตัดสินใจที่ถูกต้อง อันจะส่งผลให้ชุมชนและท้องถิ่นเห็นความสำคัญ นำไปสู่การให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษามากขึ้น

6. ปัจจัยสภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายในชุมชน ที่ประชาชนการรับรู้ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองนโยบายการจัดการศึกษาของชุมชนที่จะเอื้อให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาจัดการศึกษาที่จะตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ ซึ่งเป็นการจัดการตามระบบการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสังคมที่มีหน้าที่หลักในการถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้ วัฒนธรรมจะมีอิทธิพลต่อการศึกษาสูงยิ่งขึ้น ถ้าเป็นการกำหนดนโยบายมาจากส่วนกลาง ที่ให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเกิดขึ้นได้ไม่มากเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตามชุมชนและโรงเรียนจะสามารถมีบทบาทในการจัดการศึกษาของชุมชนได้ ถ้าชุมชน

และโรงเรียนมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับกรอบความคิดในการจัดการศึกษาในชุมชน ซึ่งจะถือเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพราะถ้าชุมชนและโรงเรียนเห็นว่าบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมในชุมชนเอื้อให้ชุมชนและโรงเรียนว่าควรจัดการศึกษาแบบใดจึงจะตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความเป็นสากลบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น การพึ่งตนเองของชุมชน หรือการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ฯ ชุมชนและโรงเรียนก็สามารถรวมพลังกันเพื่อดำเนินการร่วมกันในการจัดการศึกษาของชุมชน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศเกิดขึ้น ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันตามบริบทของชุมชนอย่างแพร่หลายและพร้อมกันได้ในที่สุด โดยในที่นี้จะกล่าวถึงปัจจัยดังกล่าวแยกออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี การเมือง และนโยบายทางการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ มิติด้านเศรษฐกิจ (Economic Dimension) คือ สภาพโดยรวมและปัจจัยหลักๆระบบเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อการบริหารองค์การ ซึ่ง อุทัย บุญประเสริฐ (2542: 33-36) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการศึกษากับเศรษฐกิจว่าการศึกษาต่อเศรษฐกิจก็คือการฝึกฝนคนให้มีความรู้ ความชำนาญสร้างกำลังคน (Manpower) ให้มีฝีมือสำหรับการประกอบการผลิตในสาขาอาชีพ ในระดับต่าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจ นอกจากนี้การศึกษายังจะต้องทำหน้าที่ส่งเสริมวิทยาการ(Technology) ทำหน้าที่สร้างความรู้ความชำนาญ เพิ่มพูนฝีมือในการปฏิบัติงาน (Skills) และสร้างทัศนคติ (Appropriate Attitude) ของคนให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ พิจารณาการศึกษาว่าส่วนหนึ่งเป็นการบริโภค (Consumption) เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสังคม แต่อีกส่วนหนึ่งมองการศึกษาว่าเป็นการลงทุน(Investment)ซึ่งการลงทุน นั้นย่อมต้องหวังให้ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าด้วยความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้การศึกษากับเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ซึ่งในด้านเศรษฐกิจนั้น ผู้ปกครองบางส่วนมีฐานะดี ใ้การสนับสนุนด้านการศึกษาได้ และส่งเสริมให้บุตรได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี

ดังนั้นการศึกษากับเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน โดยการศึกษาช่วยพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถเพื่อเข้าไปสู่ระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นแหล่งส่งเสริมวิทยาการที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจในขณะที่เศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยนี้ก็อาจทำให้เกิดการชะงักงันทางการศึกษาได้

จากความสัมพันธ์ข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจนี้จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับ โรงเรียนเป็นอย่างมากเนื่องจากเศรษฐกิจเป็นดัชนีสำคัญที่แสดงถึงระดับคุณภาพชีวิตของคน ในชุมชนและเศรษฐกิจในชุมชนเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความพร้อมที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับ โรงเรียน

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม มิติด้านสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Dimension) ประกอบด้วยผู้มาติดต่อ (Customs) ประเพณี (Mores) ค่านิยม (Values) และลักษณะทางประชากร (Demographic) ของสังคมที่องค์การดำเนินงานอยู่ ศิริวรรณ ศรีพหล (2527: 4) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการศึกษาว่า การศึกษาและวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมาก เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมกระบวนการหนึ่งจึงมีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกของสังคม การสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ ๆ ให้แก่สังคม ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคม รวมทั้งการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้แก่สังคมด้วย

ดังนั้นการศึกษาให้เข้าใจถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับการศึกษาและส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่มีส่วนร่วมของประชาชน กับโรงเรียน จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เห็นภาพของการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับโรงเรียนได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทางด้านวัฒนธรรม แม้ว่าจะมีบทบาทต่อการจัดการศึกษา ไม่ชัดเจน แต่ถือว่าโรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมและรัฐอาศัย โรงเรียนเป็นแหล่งเผยแพร่วัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ภาษาวรรณคดี

จากข้อความข้างต้น พอสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทัศนคติ ค่านิยมและสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่สมาชิกของสังคม บทบาทในการบำรุงรักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่อสังคมรวมทั้ง เป็นตัวการที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมต่อสังคม ในทางกลับกันวัฒนธรรม ความเชื่อและค่านิยมในสังคมก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการศึกษาด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่มีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน

ปัจจัยด้านการเมือง มิติทางการเมืองกฎหมาย(Political-Legal Dimension) เป็นองค์ประกอบด้านการควบคุม (Regulation) ของรัฐบาลและความสัมพันธ์ (Relationship) ทั่ว ๆ ไประหว่างรัฐบาลกับหน่วยงานหรือองค์การ ซึ่ง อุทัย บุญประเสริฐ (2529: 37-41; 2542: 196-202) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการเมืองกับการศึกษาใน 2 ทาง คือ 1) เมื่อมองจากด้านการเมืองมาสู่การศึกษา จะปรากฏในรูปของการกำหนดนโยบายทางการศึกษาของนักการเมืองระดับต่าง ๆ ในด้านการกำหนดจุดเน้นในการจัดการศึกษาในด้านการกำหนดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาและการพัฒนาการศึกษา ตลอดจนวิธีการจัดการทางการศึกษา 2) เมื่อมองจากการศึกษามาสู่การเมือง การศึกษาจะทำหน้าที่ในการพัฒนาการเมือง และจัดเตรียมบุคคลเพื่อเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองและการปกครองในอนาคต โดยการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนต่างก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการเมือง ซึ่งการเมืองและกฎหมายชุมชนมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทำให้นักเรียนมีความรู้และได้แบบอย่างที่ดีส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการกิจกรรมของโรงเรียนส่งผลทำให้การจัดการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

โดยสรุปแล้ว ปัจจัยด้านการเมืองมีความสัมพันธ์กับการศึกษาเป็น 2 ทาง โดยการเมืองเป็นตัวกำหนดทิศทางเป้าหมายรวมถึงวิธีการจัดการศึกษาในขณะที่การศึกษาได้ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองซึ่งปัจจัยทางการเมืองนี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน กับการศึกษา ทั้งนี้เพราะรูปแบบการปกครอง การให้สิทธิเสรีภาพ กฎระเบียบต่างๆ เป็นอำนาจของฝ่ายการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยในการกำหนดบทบาทของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม

นโยบายการจัดการศึกษา ความสำคัญของนโยบายเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการบริหารเพราะนโยบายเป็นเครื่องบังคับทิศทางในการบริหารงาน และเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารพิจารณาใช้เพื่อการตัดสินใจสั่งการ การบริหารงานโดยปราศจากนโยบายย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะนโยบายเกิดจากวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การบริหารก็เกิดจากวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันและเป้าหมายจะสามารถเป็นไปได้ก็ด้วยนโยบายที่กำหนดขึ้นจะนั้นเมื่อไม่มีนโยบายย่อมจะไม่มีทั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการบริหารงาน นอกจากนี้นโยบายยังจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการจัดการ การบริหารจะไม่เกิดขึ้นหรือไม่ประสบความสำเร็จหากขาดซึ่งนโยบาย Terry and Barbara (2001: 189) อธิบายถึงความสำคัญของนโยบายที่มีต่อการบริหารในลักษณะดังต่อไปนี้ 1) นโยบายจะช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าทำอะไร ทำอย่างไร และใช้ปัจจัยชนิดใดบ้างนโยบายจะช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติงานต่าง ๆ อย่างมีความมั่นใจ เพราะนโยบายเป็นทั้งแผนงานเครื่องชี้ทิศทางและหลักประกันที่ผู้บริหารทุกระดับชั้นจะต้องยึดถือ 2) นโยบายจะช่วยให้บุคลากรทุกระดับชั้นในองค์กรหรือหน่วยงานได้เข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัด รวมทั้งวิธีการที่จะปฏิบัติภารกิจให้ประสบความสำเร็จ โดยไม่ขัดแย้งกับภาระหน้าที่ของหน่วยงานอื่น ๆ ภายในองค์กรเดียวกัน และนโยบายยังจะช่วยให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปได้ง่ายขึ้น

พอสรุปได้ว่า นโยบายการศึกษาของไทย หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นกรอบในการจัดการศึกษามุ่งเน้นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมุ่งสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพและศักยภาพที่เข้มแข็ง ในอันที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน รวมถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

ตอนที่ 2 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ ถือกำเนิดขึ้นจากแนวคิดในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มีการปรับปรุงยุทธศาสตร์การพัฒนา หรือการดำเนินโครงการพัฒนาจากเดิมที่มีลักษณะบัญชาการจากเบื้องบน (Top – Down Approach) โดยหน่วยงานของรัฐมาเป็นแบบที่ชุมชนชาวบ้าน ผู้รับผลจากการพัฒนานั้นเอง เป็นศูนย์กลางของการดำเนินงานหรือในลักษณะการเริ่มงานจากล่างขึ้นบน (Bottom – up Approach) ซึ่งชุมชนเหล่านี้ก็กลายมาเป็นผู้มีบทบาทหลักในการทำความเข้าใจกับปัญหาและทางแก้ที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาและทางแก้ที่ตรงต่อความเป็นจริงของชุมชน (กมล สดประเสริฐ, 2540: 5-8; พันธุ์ทิพย์ รามสูต, 2540: 8-11; อมรวิชัย นาครทรรพ และ ดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว, 2541: 2) การพัฒนาหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน จำเป็นต้องปรับวิธีคิดและวิธีปฏิบัติใหม่ โดยให้คนที่อยู่กับปัญหาในชุมชนเป็นศูนย์กลางต้องทำให้มีการรวมกลุ่ม รวมพลังดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ อาศัยความร่วมมือจากนักวิชาการและนักพัฒนาจากภายนอกชุมชนให้กระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย การพัฒนาที่ขีดความสามารถของคนที่อยู่กับปัญหาในการแก้ไขปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาว (สิทธิณัฐ ประพุทธนิตสาร, 2547: 17)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นการรวมจุดเด่นของการวิจัยของแต่ละแบบ คือ เป็นการวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางในการแก้ปัญหาวางแผนดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา ปฏิบัติการตามแผนและติดตามประเมินผล ทั้งนี้ในการวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านหรือสมาชิกของชุมชนนั้น ๆ จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วยทุกขั้นตอน กมล สดประเสริฐ (2540: 8-9; อมรวิชัย นาครทรรพ และ ดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว, 2541) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัยค้นคว้าแสวงหาความรู้ ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิม ๆ ต่างกันแต่เพียงว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนาเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ร่วมงาน รวมทั้งในการกระบวนการวิจัยและในการมีหุ้นส่วนอมรา พงศาพิชญ์ (2537) ได้ให้คำนิยามของการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยประชาชนมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) คือ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชน โดยนักวิจัยและชาวบ้านร่วมกันศึกษา ชาวบ้านตั้งคำถาม ช่วยให้ข้อมูลและอยู่ในทีมวิจัยด้วย เน้นการให้ความสำคัญกับข้อมูลและความคิดชาวบ้าน การเก็บข้อมูลเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารเป็นแบบ Two-Way Communication และการสัมภาษณ์อยู่ในลักษณะพูดคุยแลกเปลี่ยนที่เรียกว่า Dialogue (การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน) นักวิจัยและชาวบ้านศึกษาสภาพชุมชนร่วมกัน รวมทั้งแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาในการศึกษาชุมชนจึงศึกษาชุมชนโดยเน้นการศึกษาและศึกษาหาทรัพยากรใน

ท้องถิ่น เพิ่มช่วยแก้ปัญหา อุทัย คุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) กล่าวถึง Participatory Action Research (PAR) ว่าเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนผู้เคยเป็นประชากรที่ถูกวิจัยกลับบทบาทเปลี่ยนเป็นผู้ร่วมในการกระทำวิจัยนั่นเอง โดยการมีส่วนร่วมนี้จะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัย นับแต่การตัดสินใจว่าควรจะต้องมีการริเริ่มศึกษาวิจัยในชุมชนนั้นหรือไม่ การประมวลเหตุการณ์ หลักสูตรและข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหาวิจัยการเลือกระบุประเด็นปัญหาการสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และการเสนอสิ่งที่ค้นพบจนกระทั่งถึงการกระจายความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การลงปฏิบัติ

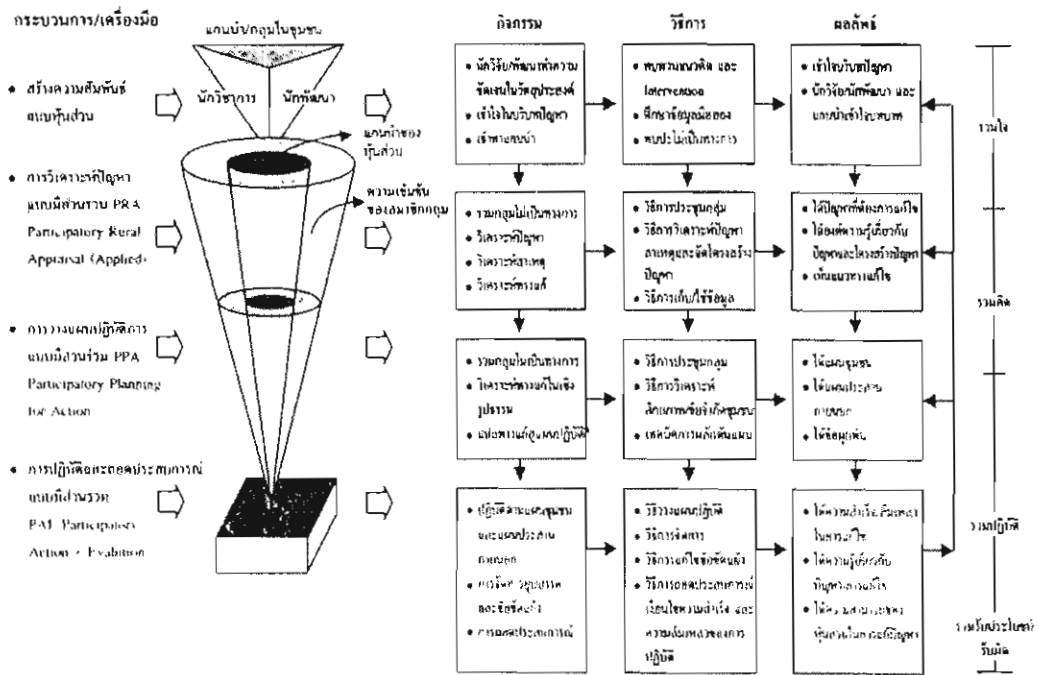
กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ฐานคิดเกี่ยวกับงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ขั้นตอนการดำเนินงาน ของนักวิจัยค่อนข้างยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ และยากที่จะกำหนดระยะเวลาหรือกิจกรรมให้ชัดเจน อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการบางท่านได้เสนอขั้นตอนสำคัญของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้อย่างเป็นระบบ ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) เลือกชุมชนเป้าหมาย 2) สร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชน 3) ระบุปัญหาและการแก้ไขปัญหามีศักยภาพ 4) วางแผนเพื่อปฏิบัติ 5) การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ 6) การประเมินผล / ผลสะท้อน / การส่งผลกลับ 7) การหมุนเกลียวรอบ การทำให้เป็นระบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 8) ขึ้นเตรียมถอนตัว และเผยแพร่ผลงาน ซึ่ง อลิศรา ชูชาติ (2538: 19- 23) ได้สรุปขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ 1) คัดเลือกชุมชน 2) สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 3) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน 4) กำหนดปัญหา 5) ออกแบบการวิจัย 6) รวบรวมข้อมูล 7) วิเคราะห์ข้อมูล 8) เสนอต่อชุมชน 9) วางแผนงานพัฒนา 10) ปฏิบัติตามแผน 11) อบรมผู้ปฏิบัติงาน 12) ติดตามและประเมินผลงานพัฒนา

สำหรับสิทธิรัฐ ประพุทชนิตินิสาร (2547: 78) กล่าวไว้ ถ้าจะให้ PAR มีความสมบูรณ์และมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นจริงตามเงื่อนไขที่หลากหลาย PAR ควรประกอบไปด้วยเครื่องมือ / กระบวนการ ดังนี้ 1) การสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน ระหว่างนักวิชาการ นักพัฒนา กับแกนนำของกลุ่มผู้ที่อยู่ในชุมชน การกำหนดบทบาทระหว่างนักวิชาการ นักพัฒนา กับแกนนำในชุมชนให้ชัดเจน และควรเน้นบทบาทให้ทุกฝ่ายเข้าใจตั้งแต่แรก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และความ คาดหวังว่าใครมีอะไร จะให้อะไร และได้อะไร เพื่อจัดการกับปัญหาของชุมชน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วน หรือเพื่อจัดการกับปัญหาของชุมชน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วนหรือเพื่อให้ทุกฝ่ายตอบคำถามในใจได้ว่าทำไมต้องมาร่วมมือกันมาร่วมใจกัน ขั้นตอนนี้ ควรต้องทำก่อนขั้นตอนอื่นทั้งหมดของ PAR 2) การวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม

หลังจากที่มีความชัดเจนถึงประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายจะได้มีใจที่อยากจะทำงานแก้ปัญหาาร่วมกันแล้ว กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นทางการจะเป็นระบบจะเริ่มด้วยวิธีวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม ในที่นี้เห็นว่า กระบวนการ PRA (Participatory Rural Appraisal) ที่ต้องมีการประยุกต์เป็นกระบวนการที่มี ศักยภาพและมีผู้คนในวงการเข้าใจและมีทักษะอยู่บ้างแล้ว สามารถนำมาใช้ได้ในการทำ PAR โดยมีสมาชิกกลุ่มในชุมชนที่มีใจอยากแก้ปัญหาที่สำคัญของเขามาร่วมคิดถึงปัญหา สาเหตุและทางแก้ อย่าง เป็นระบบ 3) การวางแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การนำเอาทางแก้ปัญหาที่ถูกเลือกไว้แล้วด้วย PAR มาวิเคราะห์ถึงศักยภาพข้อจำกัดเงื่อนไข ทรัพยากรและทุกอย่างที่กลุ่มทำได้เอง ทำได้เลย หรืออาจเรียกว่าเป็นแผนของชุมชนและออกเป็นแผนประสานงานกับภายนอก กับเครือข่ายของกลุ่ม เอกชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน เพื่อผลักดันให้ ปฏิบัติการการแก้ปัญหา มีพลังมากขึ้น กระบวนการนี้จึงเป็นเรื่องของการกำหนดยุทธศาสตร์และ กิจกรรมที่หลากหลายแต่ทุกอย่างต้องสนองตอบต่อสาเหตุแห่งปัญหา 4) การปฏิบัติและถอด ประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม ถ้า PAR ไม่มี Action หรือ ไม่มีการปฏิบัติและถ้ามีการปฏิบัติไม่ เป็น ส่วนเชื่อมโยงกับปัญหา สาเหตุ และทางแก้ และถ้าไม่มีการเรียนรู้ทั้งกระบวนการ ไม่มีการถอด ประสบการณ์ออกมาอย่างเป็นทางการ ที่เป็นผลสำเร็จ ล้มเหลว ที่เจาะลึกลงไปที่เงื่อนไข และ อุปสรรคทั้งหลายตลอดจนวิธีการที่หุ้นส่วนได้ฟันฝ่าได้ใช้วิธีคิด วิธีทำที่ยึดหยุ่นตามสถานการณ์ และเงื่อนไข ถ้าทุกอย่างเป็นแบบนี้ PAR ก็ไม่เป็น PAR จะไม่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ครบวงจร

กระบวนการและเครื่องมือหมด สามารถนำมาแสดงไว้เป็นแผนภูมิ เพื่อช่วยให้เห็น ภาพรวมของทั้งหมด ได้ดังนี้ (สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร, 2547: 81)

ภาพ 1 กระบวนกรและเครื่องมือของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ส่วนอนุรักษ์ ปัญญาวิวัฒน์ (2548: 13-16) ได้สรุปขั้นตอนสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือ 1) การพิจารณาหาปัญหา 2) การเลือกวิธีการและออกแบบการวิจัย 3) การเก็บและรวบรวมข้อมูล 4)การวิเคราะห์ข้อมูล5)การรายงานและนำเสนอต่อชุมชน 6)การวางแผนแบบมีส่วนร่วม 7) การจัดการและดำเนินการ 8) การติดตามและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม

จากข้อมูลข้างต้น พอสรุปได้ดังนี้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการวิจัยที่ตั้งอยู่บนฐานของการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของชุมชน ซึ่งกล่าวได้ว่ากระบวนการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน จากแนวคิดเบื้องต้น ของกระบวนการของ PAR เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา ส่วนร่วมการจัดสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบยืนยันข้อมูลในภาพรวมของแต่ละกลุ่มทั้งหมด ไปพร้อมกันและตรวจสอบข้อมูลกับเอกสารที่มีผู้ศึกษาในประเด็นเดียวกันก่อน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นำผลวิจัยและสรุปทเรียนจากการวิจัยพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ตามขั้นตอนคือ การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษาระยะก่อนทำการวิจัยเป็นขั้นตอนการจัดเตรียม โรงเรียนและชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติ คือ 1) การสร้างสัมพันธ์ภาพ 2) การสำรวจและศึกษาองค์กรและชุมชน 3) การคัดเลือกชุมชน 4) การเข้าสู่ชุมชนและองค์การ 5) การเตรียมคนเตรียมเครือข่าย

5.1) การเตรียมคน เตรียมผู้วิจัย การเตรียมนักพัฒนาหรือผู้ประสาน การเตรียมประชาชนหรือแกนนำในชุมชน และ 5.2) การเตรียมเครือข่าย 6) การกำหนดยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน 7) การนำยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปใช้ 8) การสรุปบทเรียนและการประเมินผลการสรุปหรือถอดบทเรียนจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน เพราะกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการแก้ปัญหา ดังนั้น จึงมีการสรุปบทเรียนในแต่ละขั้นตอนเพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนากิจกรรมขั้นต่อไป

เทคนิคกระบวนการแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control: AIC)

การประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนา หมายถึง(A-I-C) คือ การประชุมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องประชุมได้มีโอกาสสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัดความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นกระบวนการประชุมที่ระดมพลังสมอง เพื่อแก้ไขปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ เมื่อดำเนินการถูกต้องตามขั้นตอน ผลงานที่ได้จากการประชุมนี้จะมาจากความคิดของผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกคนวิธีการที่ใช้ในการจัดประชุมชนิดนี้พัฒนาและดัดแปลงจากกระบวนการ เอ-ไอ-ซี (A-I-C โดยที่ A ย่อมาจาก Appreciation I ย่อมาจาก Influence และ C ย่อมาจาก Control) โดยนางทูริค ซาโต้ (Mrs.Turid Sato) และนายวิลเลียม สมิธ (Mr.William E. Smith) ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2533 ต่อมาในช่วง พ.ศ.2536 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน และกองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน ได้นำเอาแนวความคิดนี้ไปดัดแปลงและฝึกปฏิบัติในระดับหมู่บ้านและตำบล

ความสำคัญของเทคนิค AIC

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2548) กล่าวว่า เทคนิค AIC หรือ Appreciation Influence Control ซึ่งให้ความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการมีส่วนร่วม วิธีและกระบวนการคิด การตัดสินใจเพื่อนำไปสู่การวางแผน การวางโครงการ การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล อัน จะก่อให้เกิดความยั่งยืนของโครงการ และคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าของโครงการ และกิจกรรมนั้น ๆ โดยตรงแนวคิดAICได้รับการยอมรับทั่วไปในกลุ่มนักวิชาการภาคสนามว่าค่อนข้างเหมาะสมในการใช้แก้ปัญหาการขาดความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายเพราะสามารถช่วยผู้เกี่ยวข้องในการ

สรรหาข้อมูลในทุกระดับของการจัดการ การสำรวจ วางแผน และดำเนินการอันจะนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในระดับปัจเจกบุคคลและมวลชนได้ เป้าหมายหลักของ AIC คือ การให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจำแนกปัญหา ด้วยความภาคภูมิใจ ผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของชุมชน นั้น

ประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบท

วิธีการและขั้นตอนที่ใช้ในการระดมความคิดนี้เปิดโอกาสให้ตัวแทนชาวบ้านได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน การคัดเลือกโครงการ และบริหารโครงการพัฒนาหมู่บ้าน วิธีการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน/ตำบลตามกระบวนการ A-I-C นี้ จะเป็นส่วนช่วยส่งเสริมปรัชญาและหลักการในการพัฒนาชนบท ตามที่ระบุไว้ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จนถึงฉบับปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

ขั้นตอนการจัดประชุม

1. ขั้นเตรียมการ ขั้นเตรียมการ หมายถึง กิจกรรมที่ควรดำเนินการก่อนที่จะจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนา โดยมีขั้นตอนในการเตรียมการดังนี้ 1) การศึกษาชุมชน คือการที่นักพัฒนาผู้ที่จะจัดการประชุมระดับหมู่บ้านต้องทำความเข้าใจข้อมูล สภาพหมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศ ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ผู้นำ ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม การเมืองระดับหมู่บ้าน ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ โดยควรดำเนินการศึกษาชุมชนก่อนการจัดประชุมอย่างน้อย 4 สัปดาห์ 2) การวิเคราะห์และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การประชุมประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นนักพัฒนาควรวิเคราะห์และคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในหมู่บ้านจากกลุ่มต่างๆ จำนวนกลุ่มเป้าหมายควรมีประมาณอย่างน้อย 30 คนและอย่างมากไม่เกิน 40 คน ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมในการแบ่งกลุ่มย่อย (กลุ่มละ 10 คน) โดยประกอบไปด้วยตัวแทนของกลุ่มคนต่างๆ ในหมู่บ้าน คือ กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพต่างๆ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้อาวุโส อาสาสมัครต่างๆ และชาวบ้านทั่วไป

วิธีการในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายกระทำโดยการหาหรือผู้นำในหมู่บ้าน หรือสัมภาษณ์ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ โดยคัดเลือกให้มีจำนวนหญิงและชายเท่าๆกัน และเสนอให้คณะกรรมการหมู่บ้านช่วยพิจารณา การคัดเลือกควรดำเนินการพร้อมกับการศึกษาชุมชน 3) การจัดการประชุม กรรมการหมู่บ้านและการเตรียมชุมชน ก่อนที่จะจัดการประชุม A-I-C ในหมู่บ้านนั้น การเตรียมชุมชนหรือชาวบ้านเพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์เบื้องต้นของการประชุม และประโยชน์ที่ชาวบ้านจะ

ได้รับ เป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นอีกขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งการจัดประชุมกรรมการหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์หลัก 2 ข้อ คือ เพื่อชี้แจงให้กรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านเข้าใจถึงความสำคัญในการจัดประชุม และเพื่อหารือกรรมการหมู่บ้านเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ ในการจัดประชุม เช่น ระยะเวลา สถานที่ รวมทั้งรายชื่อของผู้ที่จะเข้าร่วมประชุม 4) การเตรียมตัวของนักพัฒนาผู้นำการประชุม ความสำเร็จประการหนึ่งในการจัดประชุมตามกระบวนการ A-I-C นี้ อยู่ที่ความสามารถและศิลปะของผู้นำการประชุม ดังนั้นนักพัฒนาจำเป็นต้องมีการเตรียมตัวเพื่อให้สามารถดำเนินการประชุมได้อย่างราบรื่น สร้างความมั่นใจการนำการประชุม และให้ทีมงานเข้าใจขั้นตอนและกระบวนการในการจัดประชุม โดยนักพัฒนาต้องมีการเตรียมตัวดังนี้ คือ ศึกษาขั้นตอนการจัดประชุม A-I-C อย่างละเอียด วางแผนการดำเนินการประชุม(จัดความรับผิดชอบ) และเตรียมเกมต่างๆ 5) การเตรียมอุปกรณ์และสถานที่จัดประชุมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

2. ขั้นการสร้างความรู้ (Appreciation : A)

คือขั้นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงความคิดเห็น รับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยใช้การวาดภาพเป็นสื่อในการแสดงข้อคิดเห็น ซึ่งแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

2.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านในปัจจุบัน (A1)

2.2 การกำหนดอนาคตของหมู่บ้านว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาในทิศทางใด (A2)

ก่อนที่จะวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านในปัจจุบัน อาจจะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเล่าถึงภาพหมู่บ้านในอดีตก่อนเป็นการอุ่นเครื่องก็ได้

3. ขั้นการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence: I)

คือขั้นตอนการหาวิธีการที่จะทำให้สามารถพัฒนาหมู่บ้านตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในช่วง A2 และเป็นช่วงการหามาตรการหรือวิธีการในการพัฒนาและการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

3.1 การคิดโครงการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ (I1)

3.2 การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ (I 2) แบ่งเป็น 3 ประเภท กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านดำเนินการเอง กิจกรรมหรือโครงการที่ชาวบ้านดำเนินการเองบางส่วนและขอความช่วยเหลือจากแหล่งทุนภายนอก กิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอจากภาครัฐ

4. ขั้นการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C)

คือการนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่ม ผู้ดำเนินงาน ซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือกิจกรรมขั้นตอนนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่

4.1 การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ (C1)

4.2 การตกลงรายละเอียดในการดำเนินงาน (C2)

การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเป็นเทคนิคที่ใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาสภาพแวดล้อมสังคมกลุ่มเพื่อน เพราะมีลักษณะเด่น คือ เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีปฏิสัมพันธ์โดยการเผชิญหน้ากัน (Face to Face Interaction) ทำให้สามารถเข้าใจมุมมองและความต้องการของผู้มีส่วนร่วมได้ ดังนั้น จึงได้นำเสนอแนวคิดและกระบวนการของเทคนิคการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักการของเทคนิคการสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพ คุณลักษณะที่สำคัญกับเทคนิคการสนทนากลุ่มเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและเป็นเรื่องราวของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมมีคุณลักษณะที่เป็นเอกพันธ์ ข้อมูลที่ได้เป็นทั้งความคิดเห็น ทัศนคติ และการรับรู้ และกระบวนการสนทนากลุ่มเป็นลักษณะการอภิปรายร่วมกันที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและผู้ดำเนินการมีปฏิสัมพันธ์โดยการเผชิญหน้ากัน ทำให้เกิดพลวัตรของกลุ่ม (Group Dynamic) เพื่อไปกระตุ้นความคิดเห็นของตนเองและความคิดเห็นของผู้อื่นออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจในขณะที่ยังดำเนินการ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและลึกซึ้งซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาด้วยตนเองต่าง ๆ ของความคิดและประสบการณ์ของคนในกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทำให้เกิดการเรียนรู้ พฤติกรรมและลักษณะนิสัยซึ่งกันและกัน สามารถดำเนินการได้รวดเร็ว ประหยัดเวลา ผลจากการประชุมกลุ่มทำให้เข้าใจเรื่องราวหรือเหตุการณ์ได้ง่าย (Witken and Altschuld, 1995: สุภาวดี จันทรวานิช, 2539: นิสิตา ชูโต, 2540)

ขั้นตอนของเทคนิคการสนทนากลุ่ม ขั้นตอนต่าง ๆ ของเทคนิคการสนทนากลุ่มของ Stewart and Shamdasani (1990) ได้ลำดับขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 นิยามปัญหาและกำหนดประเด็นคำถามในการศึกษา การกำหนดเรื่องที่จะทำการศึกษาอาจจะเกิดจากแนวคิด ทฤษฎีหรือเรื่องที่น่าสนใจโดยนำประเด็นปัญหาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและเป็นเหตุเป็นผลมากที่สุด

ขั้นที่ 2 กำหนดกรอบกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม สำหรับขนาดของกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนานั้นสมควรจะมีประมาณกลุ่มละ 6-12 คน เพราะหากผู้เข้าร่วมสนทนามีต่ำกว่า 6 คน ทำให้การสนทนาดำเนินไปอย่างจืดชืด ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนามีน้อยและหากผู้เข้าร่วมสนทนามีมากกว่า 12 คนแล้ว ผู้เข้าร่วมสนทนาจะไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และทั่วถึง

ขั้นที่ 3 ระบุผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้ดำเนินการสนทนาจะเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำและกำกับการสนทนาได้ดำเนินไปตามข้อการวิจัยและตามแนวทางการสนทนา เพื่อให้ได้

ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงและครอบคลุมภายในเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ดำเนินการสนทนานั้นควรเป็นผู้ที่รู้ความเป็นมา ความต้องการและวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ทำวิจัยเป็นอย่างดี มีความสามารถในการแสดงออกถึงความรู้สึกอย่างชัดเจน สามารถเป็นผู้รับฟังที่ดี เข้าใจ และรับรู้การสื่อสารของผู้สนทนา ทั้งในส่วนที่แสดงออกด้วยคำพูดและความรู้สึก ในช่วงของการสนทนากลุ่มควรดำเนินการอย่างเป็นธรรมชาติและมีชีวิตชีวาเป็นบุคคลที่มีอารมณ์ขัน รู้จักสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีความตระหนักและเฉียบขาดที่จะเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อบุคคลที่เป็นผู้เข้าร่วมการสนทนา สามารถแสดงออกถึงความคิดอย่างชัดเจนมีความยืดหยุ่น สามารถดัดแปลงและปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอ

ขั้นที่ 4 การสร้างแนวทางการสนทนาและทดลองใช้ แนวทางการสนทนากลุ่มว่าเป็นคู่มือสร้างขึ้นจากจุดมุ่งหมาย และตัวแปรที่ต้องการศึกษามีความครอบคลุม วัตถุประสงค์การวิจัย การสร้างแนวทางการสัมภาษณ์ถือเป็นคู่มือในการสนทนาเป็นการจัดลำดับความคิดและแนวทางการสนทนาไว้ล่วงหน้าเป็นขั้นเป็นตอน พลิวเป็นธรรมชาติ ไม่ขาดตกบกพร่องในเรื่องที่ศึกษา และมีความยืดหยุ่นในทางการปฏิบัติ

ขั้นที่ 5 จัดหาผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม แนวทางและยุทธวิธีคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ให้ยึดถือกระบวนการในการคัดเลือก พยายามใช้ทรัพยากรของหน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุนให้มีการสนทนากลุ่มเป็นแหล่งคัดเลือก ระวังความมีอคติหรือความลำเอียงที่เกิดจากตัวผู้คัดเลือกใช้วิธีการสุ่มเพื่อคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา คำนึงถึงต้นทุนและคุณภาพของผู้ร่วมสนทนา และสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นประการสำคัญก็คือไม่มีกระบวนการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนาแบบไหนที่สมบูรณ์แบบที่สุดและได้สรุปยุทธวิธีในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 6 ดำเนินการสนทนากลุ่ม การเริ่มดำเนินการสนทนาจะเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัว คณะผู้วิจัยและขอให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแนะนำตัวเอง แล้วแจ้งจุดมุ่งหมายในการสนทนาสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองหลังจากนั้นจะเริ่มดำเนินการสนทนาโดยยึดแนวทางการสนทนาเป็นกรอบสนทนาและสามารถที่จะยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ของกลุ่ม

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์และแปลผลข้อมูล ข้อมูลการสนทนาจะถูกบันทึกเสียงไว้ในเทปบันทึกเสียงและในแบบบันทึกคำสนทนาของผู้จัดบันทึกข้อมูลและแบบบันทึกข้อมูลไว้แล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเทคนิคที่นิยมใช้กันมากคือการตัดปะ (Scissor and Technique หรือ Cut and Paste Technique) เป็นการทำเครื่องหมายหรือใช้สัญลักษณ์ในข้อมูลของผู้สนทนาแต่ละคน แล้วพิจารณาโดยจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

ขั้นที่ 8 เขียนรายงานผล ผลการศึกษาที่ได้จากการสนทนากลุ่มจะแยกแยะตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและประเด็นคำถาม มีการพรรณนาในเชิงอธิบายคำตอบที่นำคำตอบมาอ้างแล้วยกตัวอย่างคำตอบที่มีเหตุผลชัดเจนที่สุด

องค์ประกอบของการสนทนากลุ่ม

ผู้เข้าร่วมในการสนทนา คือ ผู้ที่จะให้ข้อมูลคำตอบและแสดงความคิดเห็นร่วมกันในช่วงของการสนทนากลุ่ม ซึ่งคัดเลือกมาจากประชากรที่เป็นเป้าหมาย

บุคลากรในการจัดสนทนากลุ่ม บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการสนทนากลุ่มประกอบด้วย

1. ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการดำเนินการสนทนา จุดประเด็นคำถามเพื่อค้นหาคำตอบและสร้างบรรยากาศการสนทนาเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกร่วมกัน ข้อคิดเห็นต่าง ๆ เป็นต้น

2. ผู้บันทึกการสนทนา (Note Taker) มีหน้าที่ในการจัดบันทึกคำสนทนา โดยย่อของกลุ่ม ผู้บันทึกต้องรู้วิธีการจัดบันทึกอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจะต้องบันทึกบรรยากาศที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนาด้วย

3. ผู้ช่วย (Assistance) หรือผู้บริการทั่วไป (Provider) บุคคลนี้จะเป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือทั่วไป ในขั้นเตรียมการจัดการสนทนากลุ่ม คอยอำนวยความสะดวกเช่นเตรียมสถานที่ เตรียมวัสดุอุปกรณ์และเครื่องดื่มหรือของว่าง เป็นต้น

อุปกรณ์ในการรวบรวมเพื่อให้สามารถบันทึกเรื่องราวทั้งคำพูด กิริยาอาการและบุคลิกลักษณะท่าทางของผู้เข้าร่วมสนทนา จำเป็นต้องมีอุปกรณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งประกอบด้วย

แบบฟอร์มสำหรับคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Screening Form) แบบฟอร์มสำหรับคัดเลือกผู้เข้าร่วมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น เพศ กลุ่ม อายุ สถานภาพ สมรส สถานที่อยู่อาชีพ จำนวน เป็นต้น ตัวแปรเหล่านี้จะเป็นเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกของงานวิจัย

ส่งเสริมสร้างบรรยากาศ (Refreshment / Snack) ส่งเสริมสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการสนทนาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

ของสมนาคุณแก่ผู้เข้าร่วมสนทนา (Remuneration) เพื่อเป็นการตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนา แม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อยแต่ในทางจิตวิทยาแล้วเป็นสิ่งสำคัญมาก เพื่อแสดงออกซึ่งความมีน้ำใจของผู้วิจัย เป็นการขอบคุณผู้ร่วมสนทนาที่ได้สละเวลาในการสนทนากลุ่ม

สถานที่และระยะเวลา (Location and Time) การจัดสถานที่ในการสนทนากลุ่ม ควรมี การกำหนดให้แน่นอน สะดวกแก่ผู้เข้าร่วมสนทนาทั้งด้านการเดินทาง การจัดสถานที่ในการ สนทนา อากาศควรถ่ายเทสะดวก ไม่มีเสียงรบกวน ห่างไกลจากความพลุกพล่านเพื่อให้ผู้เข้าร่วมมี สมาธิในเรื่องที่สนทนา เวลาที่ใช้สนทนาในแต่ละเรื่องส่วนใหญ่ใช้ระหว่าง 1.30-2.30 ชั่วโมง

ตอนที่ 3 การประเมินการแบบมีส่วนร่วม

ในการประเมินแบบมีส่วนร่วมแบ่งได้ เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การประเมินความ ต้องการจำเป็นของชุมชน 2) การประเมินกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน

การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนโดยวิธีการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนโดยให้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งนั้นเทคนิควิธีการที่นำมาใช้ในการประเมินความต้องการ จำเป็นของชุมชนครั้งนี้ คือ การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม

การประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วนนั้น ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อ ปลายปี ค.ศ.1970 การประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วนเป็นเทคนิคการวิจัยที่ได้ถูกพัฒนาและ ปรับปรุงเพื่อพยายามจำลองภาพปัจจุบันในชุมชนโดยใช้เวลานั้นๆ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย นักวิจัยหลายคน แต่ละคนมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันแบ่งงานกันทำและแยกกัน ไปเก็บข้อมูลใน ที่ต่างๆ (อมรา พงศาพิชญ์. 2537: 21)

กระบวนการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2541 : 70 – 72) ได้สรุปลักษณะสำคัญของเทคนิคการประเมิน สถานะชนบทอย่างเร่งด่วน ไว้ดังนี้ 1) ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นวิธีกลางๆระหว่าง การศึกษาที่มีรูปแบบตายตัว คือการใช้แบบสอบถามกับการศึกษาที่มีอิสระเต็มที่แบบวิธีการของ ผู้สื่อข่าว ในการรวบรวมข้อมูลในสนาม 2) เน้นการใช้เทคนิคต่างๆเสริมการสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้างโดยเฉพาะการสังเกต การใช้ตัวบ่งชี้ การวัดต่างๆและการถ่ายภาพเป็นต้น โดยที่การ สัมภาษณ์จะเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีบรรยากาศเป็นกันเอง ดังนั้น นักวิจัยจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือ

ที่เป็นกรอบความคิดในการทำงานทั้งหมดที่ไม่อยู่ในรูปแบบของแบบสอบถามเครื่องมือดังกล่าวนี้ ได้แก่ 1) การเขียนแผนผังกิจกรรม 2) การเขียนพฤกษาคอครบถ้วน 3) การเขียนปฏิทินแรงงาน 4) การใช้ภาพอื่นๆที่ทำให้ชาวบ้านสามารถบอกข้อมูลเรื่องต่างๆ ที่จำเป็น และนักวิจัยสามารถบันทึกลงไปได้ตามแต่จินตนาการและทักษะที่มี เช่น การวาดภาพชุมชน การวาดภาพตัดขวางของพื้นที่ 5) เน้นการเรียนรู้ของนักวิจัยที่รวดเร็วและต่อเนื่อง กล่าวคือ ทีมนักวิจัยต้องมาร่วมสรุปผลการศึกษาเป็นระยะ เพื่อประเมินว่า ได้ข้อสรุปหรือเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ 6) การประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วนถูกพัฒนามาเพื่อใช้สำรวจความรู้ในเบื้องต้น และมีใช้ทำเสร็จภายในครั้งเดียว ปกติแล้ว การศึกษาในรอบแรกยังไม่ได้ข้อมูลที่ต้องการทั้งหมด ต้องมีการทำซ้ำรอบที่สอง สามหรือสี่ หรือจนได้ข้อมูลที่ต้องการในระดับที่พึงพอใจ

วิธีการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม

สุรชัย เทียนขาว (2540: 321 – 328) ได้สรุป วิธีการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (PRA) ดังนี้ การตรวจสอบข้อมูลทุติยภูมิ การสังเกตโดยตรง การเดินสำรวจชุมชน ปฏิทินเวลา การสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง การบันทึกเหตุการณ์ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอ การเขียนรายงานในภาคสนาม การสำรวจทัศนคติของชาวบ้าน การประชุมปฏิบัติการและการระดมพลังสมอง การสัมภาษณ์ เป็นกลุ่มและอภิปราย การจัดสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์การอภิปรายกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

สรุปได้ว่า การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม เป็นการไปใช้ศึกษาชุมชน เพื่อให้ผู้ที่ต้องการศึกษาชุมชน ได้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับชุมชนที่ต้องการศึกษาได้ทุกแง่มุม ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ต่อการนำข้อมูลไปส่งเสริมและการพัฒนากระบวนการแบบมีส่วนร่วม

การประเมินกระบวนการแบบมีส่วนร่วม

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1080 เป็นต้นมา รูปแบบใหม่ในการประเมินผลในลักษณะที่เรียกว่า การประเมินกระบวนการแบบมีส่วนร่วม เริ่มพัฒนาขึ้น การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชุมชนและหน่วยงานพัฒนาสามารถรวบรวมและแบ่งปันความรู้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกให้ความรู้ที่ได้จากกระบวนการเช่นนี้นับว่ามีความลึกซึ้ง ถูกต้องและเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติยิ่งกว่าความรู้ที่สร้างขึ้น โดยนักวิชาการแต่เพียงฝ่ายเดียวเป็นที่ยอมรับกันว่าการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมสร้างกระบวนการประชาธิปไตยและทำให้การประเมินงานพัฒนาที่มีลักษณะที่ดีขึ้น

ความหมายการประเมินแบบมีส่วนร่วม

สเต็ปส (2532: 9) ได้ให้คำนิยามของการประเมินแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การวิเคราะห์ อย่างเป็นระบบ โดยเจ้าหน้าที่โครงการและบุคคลกลุ่มเป้าหมายของโครงการเพื่อที่จะ ทำให้สามารถนำผลมาใช้ประกอบการปรับนโยบายและวัตถุประสงค์ การจัดระบบองค์การบริหาร และการจัดการทรัพยากรในโครงการใหม่ตามความจำเป็น การประเมินจะอาศัยข้อมูลที่ได้จากการ ติดตามผลรวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการประเมินช่วงกึ่งกลางโครงการ และเมื่อสิ้นสุดโครงการ

Taylor (1989: 25-26) กล่าวว่า การประเมินแบบมีส่วนร่วมเป็นการพิสูจน์หรือ ตรวจสอบกิจกรรมของโครงการ โดยมีกระบวนการสะท้อน (Petition) อย่างต่อเนื่องและมีความเข้าใจในกิจกรรมนั้น ซึ่งให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมและการร่วมมือของทุกฝ่าย

วิยุทธ์ จำรัสพันธ์ (2533: 25-26) กล่าวว่า ในการดำเนินโครงการพัฒนานั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก ๆ อยู่อย่างน้อย 2 ฝ่าย คือ ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินโครงการ และในขั้นตอนการประเมินผลโครงการนั้น มีผู้ประเมินที่เพิ่มอีก 1 ฝ่าย การประเมินผลที่จะให้เกิดประโยชน์ กว้างขวางออกไป ให้ทั้งชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย เพื่อจะได้มี โอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ประเมินผลและเสนอแนะมุมการวิเคราะห์ ที่อาจต่างไปจากแนว ที่ผู้ประเมินใช้ ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยผู้ประเมินผลในการตรวจสอบข้อมูลและตีความให้ถูกต้องและเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น

การประเมินผล คือ วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์อย่างเป็นระบบ การประเมินผลจึง เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาและเป็นหุ้นส่วนและการแบ่ง ความรับผิดชอบ (Gariba, 1998: 67) 1) การประเมินผลแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการประเมิน ตนเองสร้างความรู้ร่วมกันและทำงานร่วมกัน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในงานพัฒนามีส่วนร่วมใน การกำหนดประเด็นและเนื้อหาการประเมินผล ร่วมออกแบบการประเมิน เก็บรวบรวมและ วิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งดำเนินงานตามผลการประเมิน 2) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องใน กระบวนการประเมินผลดังกล่าว มีผลให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถสร้างความรู้และทักษะของคนในการ ดำเนินงานวิจัยและประเมินผลอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมได้อีกด้วย 3) การ ประเมินผลแบบมีส่วนร่วม (Jackson and Kassam ed, 1998: 9) มีลักษณะ โน้มเอียงที่จะรับฟังความ คิดเห็นและการตัดสินใจของผู้เสียเปรียบและมีพลังอำนาจน้อยในสังคมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และ วิธีการประเมินก็เปิดกว้าง สามารถใช้ได้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวม ข้อมูลสนาม การประชุมเชิงปฏิบัติการและการสร้างขบวนการเคลื่อนไหว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า มีการให้คำนิยามการประเมินแบบมีส่วนร่วมไว้ต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่ กับกรอบแนวคิดและระเบียบวิธีการประเมินผลที่เกิดจากบริบทและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

การประเมินผลแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ลักษณะคือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องกับโครงการทุกฝ่าย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การประเมินคุณค่าและการสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ และการสะท้อนกลับ (Action & Reflection) ส่งเสริมพลังอำนาจของบุคคล กลุ่ม/องค์กรให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจดำเนินการแก้ไขได้ด้วยตนเอง ให้คุณค่าต่อความรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น นำผลไปใช้ประโยชน์ในระบบงานพัฒนาได้ทุกระดับ

การประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม

การวางเค้าโครงการประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Evaluation) ควรกระทำร่วมกันระหว่างผู้ร่วมในโครงการ กับผู้ประเมินจากภายนอก ดังนี้ 1) ให้มีการเก็บข้อมูลหลายอย่าง และเลือกสรรให้เข้ากับความต้องการของหลายฝ่ายได้ เช่น ฝ่ายผู้ร่วมในโครงการวิจัย ฝ่ายผู้ให้ทุนฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายประชาชนทั่วไป 2) ให้ผู้ร่วมในโครงการวิจัยได้เรียนรู้ทักษะการประเมินผลจากกระบวนการและจากประสบการณ์ของผู้ประเมินจากภายนอก 3) วางแผนให้มีการประเมินผลตลอดระยะเวลาของโครงการวิจัย ให้ครอบคลุมหัวข้อกว้างขวาง

ในระยะเริ่มโครงการ ต้องการทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการวิจัย การจัดระบบบันทึก ระบบเก็บรายงาน แฟ้มเอกสาร บันทึกการตัดสินใจและเหตุผลประกอบการตัดสินใจ

ระยะกลาง เป็นการประเมินผลเนื้อหาของกระบวนการวิจัยว่ามีอะไรที่ดำเนินไปไม่ถูกต้อง อะไรทำถูกทิศทางแล้ว อะไรควรต้องเปลี่ยนแปลงบ้าง ทบทวนความสอดคล้องของโครงการกับแหล่งทุน

ระยะปลาย เป็นการประเมินผลรวม เช่น บทเรียนที่ได้จากการวิจัยความสำเร็จหรือล้มเหลวที่ประสบ ข้อเสนอแนะสำหรับอนาคต เช่น เหตุผลที่ทำให้โครงการวิจัยไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีคำอธิบายหรือปัจจัยอะไรอยู่เบื้องต้น เช่น เป้าหมายไม่สามารถทำได้จริงเพื่อฝันหรือคาดหวังสูงเกินไป หรือกลวิธีไม่เหมาะสม เป็นต้น

ลักษณะของการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

Feuerstein (1995: xi) ได้ให้ความเห็นว่า การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมต้องทำความเข้าใจ ให้ชัดเจนถึงความแตกต่างระหว่าง “มีส่วนร่วม” และ “เข้าร่วมบางส่วน” ในการประเมินผลการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาว่าการดำเนินงานบรรลุผลอะไร ใช้ต้นทุนเท่าใด หากเป็นงานที่ 1) เกิดจากสิ่งที่ชาวบ้านรู้และทำอยู่แล้ว 2) ใช้ประโยชน์และพัฒนาความสามารถและทักษะของประชาชนในการติดตามและประเมิน

ความก้าวหน้า ของตนเอง 3) ช่วยให้ประชาชนเห็นว่ากิจกรรมที่ดำเนินไปนั้นก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไร 4) แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการใช้ทรัพยากร 5) สนับสนุนให้ประชาชนได้ศึกษาวิธีการจัดองค์กรและการจัดการของตนเอง 6) ให้ข้อมูลข่าวสารในการวางแผน 7) ซึ่งให้เห็นว่ามีข้อมูลข่าวสารใดที่จำเป็นและจะหาได้จากไหน 8) สนับสนุนให้ประชาชนได้วิเคราะห์สถานการณ์ของตนและหาทางแก้ไขปรับปรุง 9) เสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงาน

Okley and Masdens (1984) กล่าวถึงประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการประเมินแบบมีส่วนร่วม คือ 1) การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมนั้น มักจะเน้นหนักถึงกระบวนการซึ่งเป็นข้อมูลด้านคุณภาพมิใช่ผลงานที่เป็นปริมาณ 2) วิธีการที่ใช้ประเมินแบบมีส่วนร่วม จะเน้นหนักในการอธิบายและตีความมากกว่าการวัดและทำนาย

เรวดี ไชยพาน (2528: 47-53) กล่าวว่า ลักษณะและปัจจัยของการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ คือ 1) การมีส่วนร่วมกันอย่างแท้จริงของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโครงการ นับตั้งแต่ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่โครงการผู้ทำการประเมินและผู้ให้การสนับสนุนด้านเงินทุนในการทำโครงการ 2) ความต่อเนื่อง การประเมินผลถือเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง ในการดำเนินโครงการทั้งหมด ซึ่งได้มีการจัดระบบทำให้สอดคล้องเกื้อหนุนในการป้อนข้อมูลเพื่อปรับปรุงงานภาคปฏิบัติ งานประเมินผลต้องเริ่มต้นและจบลงพร้อม ๆ กับโครงการ 3) การประเมินผลต้องให้ความสำคัญ ทั้งในเรื่องของกระบวนการและเนื้อหา การประเมินผล 4) ข้อมูลในการประเมินผลควรมีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ในการทำการประเมินผลนั้น 5) ระบบข้อมูล ข้อมูลที่ได้มาไม่ควรเป็นข้อมูลที่มีความโน้มเอียงหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคนทำการประเมิน 6) การปฏิบัติ ในการทำการประเมินผลแต่ละครั้งนั้น เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความสามารถใช้กำลังคน เวลาและงบประมาณ 7) นำผลการประเมินเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ผลของการประเมินควรจะถูกนำไปใช้ในการตัดสินใจ ต่อการหาทางจัดปรับ รูปแบบ เนื้อหาและวิธีการในส่วนที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องด้วยกัน

ลักษณะสำคัญของการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

Jackson and Kassam (1998: 51-52) สรุปลักษณะสำคัญการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประชาชน กลุ่มเป้าหมายของโครงการเจ้าหน้าที่แหล่งทุน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ 2) ส่งเสริมการเรียนรู้ การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงได้ในหลายมิติ 3) มีความต่อเนื่อง การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเป็นวงจรที่ต่อเนื่องและเคลื่อนไปข้างหน้าประกอบด้วย การวิเคราะห์ การวางแผน การดำเนินงานและการ

ประเมินตนเอง แล้วจึงเคลื่อนไปสู่การวิเคราะห์ การวางแผนและการดำเนินงานต่อไปอีก 4) ใช้วิธีการและเครื่องมือหลายประเภท มักมีความเข้าใจผิดกันอยู่เสมอว่าการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเป็นการประเมินผลโดยใช้วิธีการและข้อมูลเชิงคุณภาพที่แท้จริงแล้วสามารถเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือในการประเมินผลแบบต่าง ๆ ได้หลายประเภทเพื่อให้เหมาะสมกับความรู้ทักษะของผู้เข้าร่วม และสอดคล้องกับการประเมินผลตลอดจนก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 5) ให้ความสำคัญกับกระบวนการและผลของโครงการ การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญต่อผลของการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย เพราะถือว่าทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพของการพัฒนาได้อย่างแท้จริง 6) เน้นการใช้ประโยชน์ ใช้ประโยชน์จากผลการประเมินผลเพื่อการตัดสินใจปรับปรุง แก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อการวางแผนดำเนินการต่อไป

ขั้นตอนการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

Feuerstien (1995) ได้เสนอขั้นตอนการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตัดสินใจร่วมกันที่จะใช้วิธีการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม 2) กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลร่วมกัน 3) เลือกคณะผู้ประสานงานประเมินผล เพื่อทำหน้าที่วางแผนและจัดทำรายละเอียดของการประเมินผล 4) เลือกวิธีการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน 5) วางแผนการประเมิน ได้แก่ ประเมินทำไม ประเมินอย่างไร ประเมินเมื่อไหร่ ประเมินที่ไหนและผู้เกี่ยวข้องมีใครบ้าง 6) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่จัดเตรียม 8) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยคณะผู้ประสานงานประเมินผล 9) เตรียมเสนอรายงาน อาจจะเสนอโดยการเขียนรายงานด้วยวาจาหรือโดยภาพผู้เข้าร่วมจากชุมชนอาจจะสะดวกที่จะเสนอผลการประเมินด้วยแผนภูมิหรือภาพ หรือการเสนอในการประชุม 10) ใช้ประโยชน์จากผลการประเมินและตัดสินใจว่าจะใช้ผลอย่างไรในการพัฒนาการดำเนินงานและประสิทธิผลโครงการ

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าขั้นตอนของการประเมินผลแบบมีส่วนร่วมมีความคล้ายคลึงกับการประเมินผลโดยทั่วไป แต่ที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมตั้งแต่วันเตรียมการประเมินผลหรือการวางระบบการติดตามและประเมินผล ซึ่งจำเป็นที่จะต้องดำเนินการไปในขณะที่ทำการวางแผนหรือวางโครงการตั้งแต่ต้น

ในการประเมินผู้ที่มีส่วนร่วมสามารถเข้าร่วมในการประเมินผล ประกอบด้วย 1) คณะทำงาน ติดตามประเมินผลได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการภายนอกและเจ้าหน้าที่ของโครงการหรือหน่วยงาน ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ในการติดตามประเมินผล 2) กลุ่มเป้าหมายของโครงการ 3)

เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหรือ นักพัฒนาของหน่วยงาน 4) ผู้บริหารองค์กร 5) ผู้แทนแหล่งทุน 6) ผู้แทนหน่วยงาน หรือผู้นำท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าจะมีผู้เข้าร่วมหลายฝ่ายแต่ฝ่ายจะมีบทบาทหน้าที่และระดับการเข้าร่วมที่แตกต่างกัน บทบาทหลักในการทำการประเมินผลมักจะตกอยู่ที่คณะทำงานคิดคาและประเมินผลนักพัฒนา และกลุ่มเป้าหมาย

จากข้อความข้างต้น พอสรุปได้ว่า การประเมินกระบวนการแบบมีส่วนร่วม คือ วิธีการประเมินแนวทางการพัฒนาการ มีส่วนร่วม ตามความเหมาะสมของกระบวนการและวิธีการส่งเสริม บทบาทการมีส่วนร่วม ประเมิน 3 ลักษณะ คือ 1) ประเมินโดยผู้วิจัยและประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือประเมินว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความเป็นไปได้ หรือไม่พร้อมกับข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้ตัวแทนผู้ปกครอง และตัวแทนผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนที่ลงเก็บข้อมูลเชิงลึก เป็นผู้ประเมิน 2) ประเมินโดยบุคคลภายนอกที่สะท้อนถึงความคิดเห็น คือเห็นว่ามีคุณสมบัติหรือไม่สอดคล้องพร้อมข้อเสนอแนะ จากผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่ไปเก็บข้อมูลเชิงลึก และผู้บริหารการศึกษา จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ 3) การสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม ตามที่ Oakley and Marsden(1984) ได้ศึกษา ในการดำเนินโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เกี่ยวกับการประเมินการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีประเด็นและแนวทางในการประเมินที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) การประเมินผล “การมีส่วนร่วม” นั้น เน้นหนักถึง “กระบวนการซึ่งเป็นข้อมูลด้านคุณภาพมิใช่ผลงานที่เป็นปริมาณ 2)วิธีการที่ใช้ประเมินแบบมีส่วนร่วม เน้นการบรรยายเรื่อง และตีความมากกว่าการใช้หน่วยวัดหรือการคาดคะเนผล การทำนาย ดังนั้นการประเมิน กระบวนการมีส่วนร่วม ในการศึกษาวิจัยนี้ จึงประเมินกระบวนการ รูปแบบและวิธีการด้วยวิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วมด้วยข้อมูลด้านคุณภาพด้วยการอธิบายและตีความหมายตามแนวคิด Oakley and Marsden ทั้งนี้การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้เพื่อศึกษา 1) ความเป็นไปได้และความสอดคล้องของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับ

ตอนที่ 4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในประเทศ

ศิริพร ยิ้มย่อง (2539: 26-47) ศึกษา พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองคาดหวัง ในเรื่องเกี่ยวกับการบริการห้องสมุด กับบุคคลในชุมชนมากเป็นอันดับ 1 จัดอบรมหลักสูตรอาชีพที่มีในชุมชน อันดับ 2 และให้ความสำคัญน้อยที่สุด คือ การจัดเป็นสถานที่จัดงาน เช่น งานแต่งงาน เป็นต้น

ชวลีพร อนุฆมาน (2541: 65-86) ศึกษา พบว่า ด้านอาคารสถานที่ ผู้ปกครองมีความคิดเห็นเป็นอันดับหนึ่ง คือ โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเป็นระเบียบ สวยงามร่มรื่น ทำให้บรรยากาศน่าเรียนน่าอยู่ และบริเวณโรงเรียนสะอาดมีที่ทิ้งขยะอย่างถูกสุขลักษณะเป็นเหตุผลประกอบ ที่มีความสำคัญรองลงมา ส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองอันดับสุดท้ายคือ โรงเรียนมีห้องกิจกรรมสำหรับให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกัน

สังเวียน อ่อนแก้ว (2536: 65) กล่าวว่าทฤษฎีความคาดหวังมีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น บุคคลจะมีพฤติกรรมอย่างไร จะขึ้นอยู่กับในใจเขามีการคาดหวังอย่างไรเกี่ยวกับผลที่ติดตามมา เช่น คนที่คาดหวังว่าถ้ามีการผลิตเพิ่มขึ้นเขาจะได้รับการยกย่องก็จะทำให้เขาทำงานหนักขึ้น

2. ความพอใจหรือคุณค่าของผลที่เกิดขึ้น ผลที่เขาคาดว่าจะเกิดขึ้นนั้น ได้ก่อให้เกิดความพอใจหรือมีคุณค่าแก่เขาเพียงใด เช่น คนที่มีความคาดหวังว่าเขาทำงานหนักขึ้นเขาจะได้รับค่าจ้างเพิ่มขึ้น ซึ่งจะสร้างความพอใจแก่เขามาก 3) ความคาดหวังเกี่ยวกับความพยายามกับผลการปฏิบัติ ความคาดหวังของบุคคลเกี่ยวกับความยุ่งยากในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลนั้นว่าจะปฏิบัติงานดังกล่าวหรือไม่

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542: 39-65) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาพบว่า ประชาชนและผู้ปกครองนักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนมากในชุมชนกลับมีบทบาทในการมีส่วนร่วมโดยมีแบบแผน การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participatory Pattern) คือ การเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในฐานะของผู้ให้ความร่วมมือ เพราะถูกทำให้เกิดความเข้าใจว่าผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปในชุมชนไม่มีความรู้ ความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาได้ และพบว่า ในส่วนของนโยบายการพัฒนา กับปฏิบัติการการพัฒนายังไม่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะในส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา

อนุพล มานะสารวุฒิ (2543: 37-62) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา ทั้งในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปรากฏว่า ผู้ปกครองมากกว่า ร้อยละ 50 ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรและการสอน นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจ ไม่ทราบในเรื่องต่างๆ ผู้ปกครองไม่มีความพร้อม หรือมีภาระมาก

นิกุล ประทีปพิชัย และ สุพันธ์ มุลจันทร์ (2544: 46-67) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองชายและหญิง มีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้านเอกสารประกอบหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก ผู้ปกครองที่มีวุฒิการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ศิริรัตน์ ทองปาน (2544: 56-67) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบและบทบาทการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ของผู้ปกครอง ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ปกครองที่เป็นกรรมการ โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ด้านการเรียนการสอนและหลักสูตรพบว่าผู้ปกครองต้องการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกำหนดหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและต้องการช่วยเหลือโรงเรียน ในการนำนโยบายของโรงเรียนไปแจ้งให้ผู้ปกครองทั่วไปทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะต่าง ๆ แก่ผู้ปกครองครู และนักเรียน ด้านสังคมและกายภาพ พบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมของโรงเรียน โดยเป็นผู้สนับสนุนทั้งวัสดุ สิ่งของ และกำลังทรัพย์ สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบของการเข้ามาเป็นกรรมการ โรงเรียน เพื่อให้คำปรึกษาแก่โรงเรียน และรูปแบบของการเป็นอาสาสมัครช่วยงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น เป็นวิทยากรพิเศษ เป็นครูผู้ช่วยสอนในวิชาที่ตนถนัด

กรชกร ชวติ (2544: 56-74) โดยวิจัย เรื่องความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ที่ตั้งอยู่นอกเทศบาล พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน จะมีความใกล้ชิดชนิดสนมมีความผูกพันกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนอย่างดีพอสมควร กล่าวคือ เมื่อมีงานบุญ งานแต่งงาน ศพหรืองานอื่นๆ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนจะได้รับเชิญไปร่วมงานแทบทุกครั้ง

ประเสริฐ วิเศษกิจ (2542: 32-65) ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยมศึกษา) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทางโรงเรียนยังได้จัดประชุมชี้แจงผลงานต่างๆที่โรงเรียนได้ดำเนินการให้ผู้ปกครองทราบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้ผู้ปกครองได้พบกับครูประจำชั้นและครูผู้สอนเพื่อช่วยติดตามและดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดทำให้ผู้ปกครองมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน

วราภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540: 42-49) ได้สรุปการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสำรวจสภาพปัญหาของหมู่บ้านร่วมกับโรงเรียนน้อย ทำให้ไม่ทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขโรงเรียนขาดความร่วมมือจากประชาชนในการให้ข้อมูล และการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่ชัดเจน ประชาชนมีส่วนวางแผนน้อย จึงทำให้ไม่มีประสบการณ์และไม่เข้าใจในวิธีการดำเนินงานในเรื่องการประเมินผลการดำเนินงานประชาชนได้มีส่วนร่วมประเมินผลกับโรงเรียนค่อนข้างน้อย

สมหวัง พิริยานุวัฒน์ และวิชญา ปาณบุญนัง (2546: 37-41) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่น่าจะมีต่อโรงเรียนว่าในฐานะที่โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและเป็นสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรเป็นของประชาชน จัดการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้เห็น และความร่วมมือของประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญเนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับกิจการต่างๆ ของโรงเรียน เป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือกิจการกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งในด้านการเงิน พัสดุ แรงงานและกำลังใจส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และให้ประชาชนให้ความสำคัญว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบบประชาธิปไตยทุกคนต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน

อุ้นตา นพคุณ (2544: 64-70) ซึ่งได้เสนอว่า ประชาชนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาของชุมชน เพราะโรงเรียนไม่เพียงแต่มีหน้าที่รับผิดชอบสอนนักเรียนในโรงเรียนเท่านั้น ยังต้องรับผิดชอบต่อการสนับสนุนการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการต่างๆ ของโรงเรียนจะทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นของประชาชนทำให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้งในด้านวัตถุ แรงงาน เวลา และปัญหาความเข้าใจผิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็จะลดลง

กัลยานี ปฎิมาพรเทพ (2544: 82-87) ได้กล่าวว่า ในการจัดการศึกษานั้น งานการศึกษาของโรงเรียนมีหลายด้านแต่ด้านวิชาการ หรืองานการเรียนการสอนเป็นงานสำคัญที่สุด การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจึงต้องให้ครู ชุมชน ผู้บริหารร่วมกันสร้างหลักสูตร

ท้องถิ่นขึ้น เพื่อนำมาใช้กำหนดธรรมเนียมของโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติของชุมชน หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรศึกษามากที่สุด เพราะมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตร ทั้งนี้ ในการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด ควรจัดให้ตามสภาพความเป็นจริง และสอดคล้องกับสภาพของชุมชนในท้องถิ่นโดยนำความรู้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีต และความรู้สมัยใหม่ที่มีอยู่ทั่วโลกมาผสมผสานจัดการศึกษาซึ่งท้องถิ่นควรมีสติธิในการจัดการศึกษาได้ตามเงื่อนไขที่กำหนด โดยการกำกับดูแลของท้องถิ่นและองค์กรกลาง ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรกำหนดนโยบายในเรื่องการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรอย่างค่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนด้านงบประมาณหรือจัดสรรทรัพยากรทั้งในลักษณะของการเน้นสังคม (society centric) การนิเทศติดตามผล ควบคุมกำกับกำกับการดำเนินงานด้วย

วันเพ็ญ อำนวย (2544: 47-68) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางด้านการศึกษาไว้ว่า คือ การที่ประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหาร โรงเรียนทั้งในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และหลักสูตรการเรียนการสอน ได้มีส่วนร่วมกับโรงเรียน โดยการตัดสินใจ การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือให้การบริหาร โรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนของตนเองในทุก ๆ ด้าน ให้ปรากฏผลตามที่ได้วางแผนร่วมกัน

พิณสุดา ศิริรังศรี และสมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2541: 67-80) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการหรือความมุ่งหวังในการพัฒนาการศึกษา เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษา ดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540: 45-77) ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาและชุมชนที่แวดล้อม โรงเรียนในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 แห่ง ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีอุตสาหกรรมเป็นแกนหลักและสภาวะในช่วงที่เศรษฐกิจดี 2) ด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองท้องถิ่น กระตุ้นให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน และ 3) ด้านสังคม วัฒนธรรม ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานของคนไทย และกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วงสวัสดิภาพของบุตรหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน สถานภาพของคนในชุมชน ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน ผู้นำชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความเจริญของส่วนรวม

สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540: 41-58) ได้วิจัยเรื่องการศึกษายาทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนมัธยมศึกษา การบริหารงานวิชาการ กิจกรรมนักเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอาคารสถานที่ มีความแตกต่างสำหรับการหาสถานที่การจัดสร้าง การใช้อาคารสถานที่ การช่วยบำรุงรักษาจะอยู่ในระดับมาก โรงเรียนและชุมชนจะต้องร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นฝ่ายดำเนินการจึงทำให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายและนำไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาอย่างแท้จริง

สัมพันธ์ อุปลา (2541: 11-14) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ ปัญหาการมีส่วนร่วมคือชุมชนเข้าใจว่าภารกิจจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น

งานวิจัยต่างประเทศ

Abdel (1973: 185) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาในประเทศอียิปต์ ได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตยจำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน และควรจะกำหนดเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกับสถานศึกษา รวมทั้งประเด็นหรือกิจกรรมที่ประชาชนควรมีส่วนร่วม

Morrison (1985) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ลักษณะการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ พบว่าพ่อแม่มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการศึกษา เช่นวางแผนหลักสูตร ตรวจสอบและเลือกแบบเรียน กรรมการในกิจกรรมต่าง ๆ บทบาททางด้านนี้ของพ่อแม่ยังไม่ได้รับการยอมรับจากครูเท่าไร เนื่องจากครูมักคิดว่าพ่อแม่ไม่มีทักษะพออย่างไรก็ตาม ถ้ามีการเตรียมการที่ดีพ่อแม่ผู้ปกครองหลายคนอาจมีส่วนช่วยเหลือได้มาก

Berger and Royter (1985) ได้ศึกษาและเสนอแนะแนวทางและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยใช้วิธีการสื่อสารทางเดียวเพื่อแจ้งข่าวเกี่ยวกับแผนงานของโรงเรียน และสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอีกวิธีหนึ่ง คือ การสื่อสารสองทาง เพื่อให้พ่อแม่ได้ช่วยเหลือโรงเรียนตามกำลังความรู้ ความประสงค์ซึ่งต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนอกจาก

พ่อแม่ ครู ผู้ปกครอง จะเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนที่ครูสามารถเชิญมามีส่วนร่วม และทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียน

Schuler and Vandra (1987: 185) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาในมหาวิทยาลัยมินนิโซตาสหรัฐอเมริกาโดยศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพผล ปรากฏว่า การมีส่วนร่วมอย่างไม่มีประสิทธิภาพเกิดจากความบกพร่องในการติดต่อสื่อสาร ปัญหาการมีส่วนร่วมได้แก่ ระดับของการมีส่วนร่วมการเข้าร่วมเพียงเรื่องเดียว การเข้าร่วมโดยขาดความเข้าใจในสถานการณ์ทั้งหมด ขาดข้อตกลงเกี่ยวกับขอบเขตของการมีส่วนร่วม

Gramet (1997: 69 – 70) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้ปกครอง พบว่า รูปแบบการตัดสินใจ อาจมองดูความจำเป็นในการฝึกทีมร่วมกระบวนการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องที่ค่อย ๆ เปลี่ยนไป

Becurra (1998: 43) ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับตัวแทนของชุมชนในการวินิจฉัยปัญหา ผลการวิจัย พบว่า การตัดสินใจปัญหาใดๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียน ผู้บริหารและตัวแทนชุมชนจะต้องร่วมมือกัน ทุกฝ่ายจะต้องทำความเข้าใจโครงการตามบทบาทหน้าที่และนโยบายที่ตกลงกันได้ อีกทั้งพร้อมที่จะเข้าร่วมกับชุมชนได้ทุกโอกาส ทัศนคติที่ไปในทางที่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่ายเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่ง ในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ในการเข้าร่วมของชุมชนหรือประชาชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ จะต้องมีการฝึกอบรมและเตรียมการก่อนพอสมควร

Abrams (2000: 58-92) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจากกรณีศึกษาในรัฐแคลิฟอร์เนีย พบว่า แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม คือ เพิ่มการติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง เสริมสร้างพลังอำนาจและความร่วมมือให้ผู้ปกครองมากขึ้น

จากผลการวิจัยที่น่าเสนอดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศจะสะท้อนให้เห็นถึง ความคาดหวังของผู้ใหญ่ตามบทบาทหน้าที่ความเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมหลายรูปแบบ แต่ทางโรงเรียนจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมต่อการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาคุณภาพของประชาชนทั้งในด้านจิตสำนึก ภูมิปัญญา และความรู้ความสามารถ ในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งประชาชนที่มีคุณภาพจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างยั่งยืน

ในการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและชุมชนนั้นในอดีตการจัดการศึกษาจะต้องอาศัยความร่วมมือจากพ่อ แม่ ผู้ปกครองของนักเรียน ชุมชน หรือผู้แทนชุมชนและประชาชนที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษามาโดยตลอดเป็นจุดยืนในการวางแนวทางการศึกษาแก่บุตรหลาน เพื่อจะนำไปสู่การเป็นผู้ที่เฉลียวฉลาดเป็นเจ้าคนนายคน ทั้งผู้ปกครองและชุมชนได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจพลังศรัทธาและทรัพย์สินเงินทองจำนวนมากในการก่อสร้างทำนุบำรุงรักษาวัดให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน การจัดการศึกษาเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนในฐานะที่เป็นผู้กำหนดเป้าหมายกระบวนการ รูปแบบการเรียนรู้ รวมทั้งเนื้อหาสาระที่จะนำมาถ่ายทอดให้ผู้เรียน

จากในอดีตที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของไทยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนและชุมชน เนื่องจากการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยการให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ และการมีอำนาจ นำไปสู่ความรับผิดชอบ เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเปิดโอกาสให้มีการดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น มากขึ้น

ในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนา ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การศึกษา หรือในด้านอื่น ๆ ทั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและชุมชน เพราะการมีส่วนร่วมของชุมชนมิใช่ของใหม่ แต่เป็นเรื่องที่พยายามปฏิบัติกันมาหลายศตวรรษแล้ว แต่ยังไม่บรรลุผลที่เป็นรูปธรรมมากนัก คือการที่ชุมชนเข้ามามีสิทธิ์ มีส่วนร่วมสนับสนุนเสนอแนะให้การช่วยเหลือของชุมชนในกิจกรรมพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ความสำเร็จของงานจะบรรลุตามเป้าหมายในกิจกรรมโครงการใด ๆ นั้นขึ้นอยู่กับนโยบายการจัดการศึกษา ซึ่งมีผู้มีอำนาจได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา และร่วมจัดกิจกรรมตามภารกิจของสถานศึกษาตามบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด และความเป็นผู้นำ (Leader) ซึ่งต้องบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานใน

บทบาทและหน้าที่ เพื่อจะได้นำภารกิจของสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายอย่างมีคุณภาพ สร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการในงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

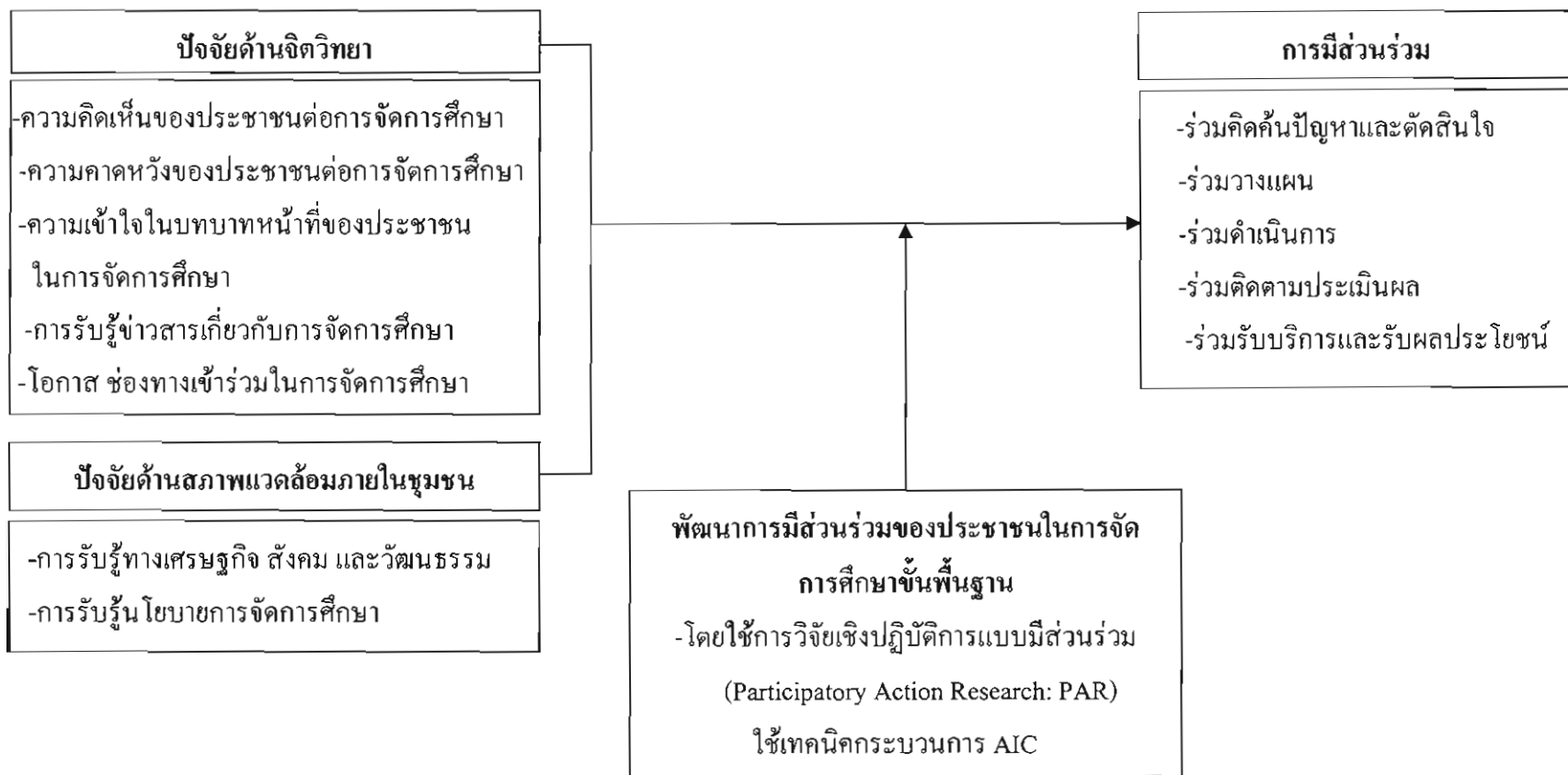
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา หรือท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดคุณลักษณะที่ชุมชนต้องการ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแผนหลักสูตรการบริหารงานบุคคลและงบประมาณ ส่วนกลางไม่ควรเข้ามาควบคุมการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการในโรงเรียน ควรปล่อยให้เป็นที่ของโรงเรียนและชุมชน รวมทั้งให้อิสระในการระดมทรัพยากรและการลงทุนในรูปแบบต่างๆ เช่น การบริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา การเก็บภาษีบำรุงท้องที่ของท้องถิ่น ควรมีการจัดสรรเพื่อบำรุงการศึกษา เป็นต้น

ในการบริหารจัดการศึกษาไม่เกิดจากการจัดการของผู้บริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน ซึ่งคนในชุมชนต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ด้านการดำเนินการ ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือปัจจัยส่งเสริมสนับสนุน คือ 1) ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ ความเห็นของประชาชนต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนในการจัดการศึกษา โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในชุมชน คือ การรับรู้สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการเมือง และนโยบายการจัดการศึกษาเหล่านี้ ล้วนมีส่วนในการกำหนดความสำเร็จและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ร่วมคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับบริการ และรับผลประโยชน์ ในการจัดการศึกษาการที่จะทำให้เป็นผลสำเร็จได้ผู้นำต้องมีความสามารถในการจูงใจผู้อื่นปฏิบัติตามแนวความคิดเห็น ความต้องการหรือวิธีการ โน้มน้าวให้บุคคลอื่นได้มองเห็นและปฏิบัติตามตนได้ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ผู้ปกครองและผู้แทนชุมชนหรือกรรมการสถานศึกษา คือผู้ที่ได้รับการคัดเลือกแต่งตั้งให้เป็นตัวแทน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังกล่าว

เมื่อได้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาได้นำปัจจัยนั้นทดสอบหาความสัมพันธ์แล้วนำปัจจัยนั้นมาพิจารณาถึงปัจจัยไหนที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา จึงได้นำปัจจัยไปพิจารณา ส่งเสริม

และพัฒนาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC หรือ Appreciation Influence Control เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อเป็นการส่งเสริมก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ทั้งร่วมคิดค้น ปัญหาและตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับบริการ และรับผลประโยชน์โดยมีประชาชนและกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา ได้แก่ ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคือ ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนที่ใช้เป็นกรณีศึกษาและในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นก่อนการพัฒนาได้ศึกษาสภาพตามบริบทของพื้นที่ภายในชุมชนและมีการทดสอบความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วม (Pre-test) ขณะที่ดำเนินการพัฒนาได้มีการประเมินกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นการประเมินผลเนื้อหาของกระบวนการมีอะไรดำเนินการไปไม่ถูกต้องอะไรทำแล้วถูกทิศทางสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และความต้องการของประชาชนอะไรควรต้องเปลี่ยนแปลงและต้องทบทวนกระบวนการและเมื่อสิ้นสุดการพัฒนาการมีส่วนร่วมแล้วมีการประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ คือ Post-test เป็นการประเมินผลรวม เช่น บทเรียนที่ได้จากการพัฒนามีความสำเร็จหรือล้มเหลว มีความสอดคล้องกับกระบวนการตามวัตถุประสงค์หรือมีข้อเสนอแนะในการจะดำเนินการในอนาคต ตามหลักการแนวคิดของ Oakley and Masder (1984: 200-215) และ สเด็ปส (2532: 5-12) เรื่องการประเมินแบบมีส่วนร่วมในการประเมินนั้นใช้เครื่องมือที่เป็นสัมภาษณ์และการสนทนา ส่วนการทดสอบก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการใช้แบบสอบถามเป็น 5 ระดับ แบบ Likert Scale ผู้ประเมินคือ ประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นบุคคลภายนอกที่เป็นผู้บริหารศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อประเมินภาพรวมและกระบวนการมีส่วนร่วมถึงความเป็นไปได้และความสอดคล้องกับกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานแล้วนำมาสังเคราะห์จากข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการข้อเสนอแนะข้อควรปรับปรุงแก้ไข รวมถึงข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อให้ได้รูปแบบของกระบวนการที่สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ต่อไป

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถเขียนเป็นภาพและกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณีจังหวัดลำพูน ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบคำถามการวิจัย คือ 1) ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 4) ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีสถานที่ดำเนินการวิจัย ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การศึกษา ครั้งนี้ ได้ดำเนินการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียนระดับมัธยม จังหวัดลำพูนเป็นการเก็บข้อมูลจากประชาชน คือ ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูน จำนวน 640 ราย ของโรงเรียน 17 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวชิระป่าซาง โรงเรียนน้ำดิบวิทยาคม โรงเรียนป่าซางวิทยาคม โรงเรียนบ้านแป้นวิทยาคม โรงเรียนสวนบุญโญปลัมภ์ โรงเรียนจักรคำคณาทร โรงเรียนอุโมงค์วิทยาคม โรงเรียนป่าตาลบ้านธิ โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร โรงเรียนเจดีย์วิทยา โรงเรียนแม่ต๋นวิทยา โรงเรียนนาทรายวิทยา โรงเรียนทุ่งหัวช้างวิทยาคม โรงเรียนธีรกานต์บ้านโฮ่ง โรงเรียนบ้านโฮ่งรัตนะ โรงเรียนประชานุเคราะห์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1) กรรมการสถานศึกษา จำนวน 249 คน 2) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 18,660 ราย สามารถคิกกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างแรก ที่เป็นกรรมการสถานศึกษา จำนวน 249 ราย ใช้วิธี “การเลือกแบบเจาะจง” คือเลือกทั้งหมด เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในการสำรวจความคิดเห็นที่เป็นผู้แทนชุมชน จำนวน 249 ราย ประกอบด้วย ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนศาสนาและผู้บริหารสถานศึกษา จากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูน โรงเรียน 15 ราย จำนวน 16 โรงเรียน คือ โรงเรียนวชิระป่าซาง โรงเรียนน้ำคิบ วิทยาคม โรงเรียนป่าซาง วิทยาคม โรงเรียนบ้านแป้นวิทยาคม โรงเรียนสวนบุญบุญปดัมภ์ โรงเรียนจักรคำคณาทร โรงเรียนอุโมงค์วิทยาคม โรงเรียนป่าตาลบ้านธิ โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร โรงเรียนเจดีย์วิทยา โรงเรียนแม่ตืนวิทยา โรงเรียนนาทรายวิทยา โรงเรียนทุ่งหัวช้างวิทยาคม โรงเรียนธีรگانต์บ้านโฮ้ง โรงเรียนบ้านโฮ้งรัตนะ โรงเรียนประชานุเคราะห์ ที่มีจำนวนผู้แทนชุมชน และมีจำนวน 1 โรงเรียน มี 9 ราย คือ โรงเรียนบ้านแป้นวิทยาคม

กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่สอง เป็นผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดลำพูน 17 แห่ง จำนวน 18,660 ราย ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling Method) คือ เริ่มจากสุ่มจำนวนนักเรียนแต่ละชั้น คือ มัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1 – ม. 3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4- ม.6) แต่ละห้อง เป็นชาย 1 คน หญิง 1คน จนครบตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนแต่ละแห่ง จนได้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 391 ราย เพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการศึกษาผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวอย่าง (Sample Size) ในการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ใช้สูตร Taro Yamane (1973: 886-887) ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จำนวน 391 ราย ตามสูตรการคำนวณ ดังนี้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546: 133 -142)

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad n &= \frac{N}{1 + N(e)^2} \\ n &= \text{ขนาดตัวอย่างที่ต้องการ} \\ N &= \text{ขนาดประชากร} \\ e &= \text{ค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมรับได้} \\ \text{ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม } n &= \frac{18,660}{1 + 18,660(0.05)^2} \\ n &= 391.605 \end{aligned}$$

เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนกับขนาดของกลุ่มแล้ว ได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากกลุ่มตัวอย่างในแต่ละห้องดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของประชาชน ความคลาดเคลื่อน 5 %

ชื่อ โรงเรียน	จำนวน กรรมการ (ราย)	ประชากร ที่ให้ข้อมูล (ราย)	จำนวนผู้ปกครอง		กลุ่มตัวอย่าง
			จำนวน การคิด จำนวน (ราย)	การคิด ผู้ปกครองคิดตาม น.ร.(ม.1-ม.6 (ราย)	
โรงเรียนวชิระป่าซาง	15	15	437	9.17	9
โรงเรียนน้ำดิบ	15	15	723	15.17	15
โรงเรียนป่าซางวิทยาคม	15	15	1,459	30.62	31
โรงเรียนบ้านแป้นพิทยาคม	9	9	285	5.98	6
โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์	15	15	3,510	73.66	74
โรงเรียนจักรคำคณาทร	15	15	3,216	67.49	67
โรงเรียนอุโมงค์วิทยาคม	15	15	566	11.88	12
โรงเรียนป่าตาลบ้านธิ	15	15	534	11.21	11
โรงเรียนแม่ทาวิทยาคม	15	15	737	15.47	15
โรงเรียนท่าชุมเงินวิทยาคาร	15	15	732	15.36	15
โรงเรียนเวียงเจดีย์วิทยา	15	15	1,558	32.70	33
โรงเรียนแม่ตื่นวิทยา	15	15	592	12.42	12
โรงเรียนนาทรายวิทยาคม	15	15	430	9.02	9
โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม	15	15	515	10.81	11
โรงเรียนธีรกานต์บ้านโฮ้ง	15	15	1,450	30.43	30
โรงเรียนบ้านโฮ้งรัตนะ	15	15	430	9.02	9
โรงเรียนประชานุเคราะห์	15	15	1,500	31.48	32
รวม	249	249	18,660	391.61	391

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 1 ชุด แบบสอบถาม(Questionnaires) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สอบถามความคิดเห็นที่เป็นตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ของประชาชนต่อการจัดการศึกษาคือ 1) สภาพปัจจุบัน 2) ความคาดหวัง และ 3) ความเป็นไปได้ ที่เป็นความคิดเห็น ได้แก่ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการศึกษา และโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วม โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ดังนี้

1. ให้ผู้ให้ข้อมูลประเมินเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดการศึกษา ของโรงเรียน ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านงบประมาณ และ 4) ด้านบริหารทั่วไป ตามแนวคิดของ Likert มีลักษณะข้อความทั้งในด้านบวกและลบ แล้วนำข้อความมาจัดเข้าชุดแล้วพิจารณาข้อความ ที่มีลักษณะเป็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน	คะแนน	ข้อความเห็น
ระดับ 5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ระดับ 4	หมายถึง	เห็นด้วย
ระดับ 3	หมายถึง	เห็นปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

2. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อโรงเรียน 2 ด้าน คือด้านวิชาการ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1 ของ ลิเคิร์ต (Likert Scale) เหมือนกัน

3. แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของบุคคลผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาร่วมกับ โรงเรียน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ 1) ส่วนที่เป็นบทบาทผู้ปกครอง 2) ส่วนที่เป็น

บทบาทหน้าที่ของผู้แทนชุมชนหรือกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ 5 4 3 2 และ 1 ของลิเคิร์ต (Likert Scale)

4. แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็น 2 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้มาจากแหล่งใด และประเภทของ ข้อมูลข่าวสาร ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มาก
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

ส่วนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม คือ 1) สภาพแวดล้อมภายในชุมชน ได้แก่ การรับรู้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และนโยบายการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มาก
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ร่วมคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ ร่วมวางแผนร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ จากการจัดการศึกษา การที่จะทำกิจการให้เป็นผลสำเร็จได้ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มาก
ระดับ 3	หมายถึง	ปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	น้อย
ระดับ 1	หมายถึง	น้อยที่สุด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษา เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน มีขั้นตอนในสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลจากการสำรวจ ตามวัตถุประสงค์ของกาวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดทฤษฎี ประมวลแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

2. การกำหนดโครงสร้างตัวแปร ขั้นตอนนี้เป็นการพิจารณากำหนด โครงสร้างและรายการสำคัญทุกตัวจากนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการโดยดำเนินการดังนี้

2.1 ผู้วิจัยร่าง โครงสร้างและรายการสำคัญ ของตัวแปรอิสระและ ตัวแปรตามทุกตัว

2.2 ตรวจสอบ โครงสร้างตัวแปร โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาเนื้อหาเกี่ยวกับตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 เสนอ โครงสร้างและรายการสำคัญของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเพื่อนำเสนออาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหา จำนวนการใช้ภาษา และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ โครงสร้างและรายการสำคัญ ก่อนนำไปสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามเพื่อนำไปสอบถามประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การทดสอบแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ครั้งนี้ ในส่วนของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดลำพูน จำนวน 17 โรงเรียน เป็นข้อมูลที่น่าไปพิจารณาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแบบสอบถามมีลักษณะคำถามที่มีมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีกระบวนการสร้างโดยอาศัยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเนื้อหา และด้านการประมวลผล โดยยึดหลักสำคัญของการกำหนดคุณภาพของการวัด คือ ความตรงตามเนื้อหา(Content Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) และผ่านการทดลองใช้ (Try Out) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) และมาตรวัดในข้อคำถามให้เกิดความครอบคลุมและครบถ้วนในประเด็นที่ศึกษาวิจัย โดยใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruency: IOC) ประกอบการทดสอบโดยอาศัยความเห็นจาก

ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้พิจารณาลักษณะที่ต้องการวัดกับประเด็นคำถามว่าสอดคล้องกันหรือไม่ พิจารณาคู่กับจุดมุ่งหมาย การวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะ เมื่อพิจารณาแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นในแบบตรวจสอบรายการ ทีละประเด็นคำถาม (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2527)

2. การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นอกพื้นที่จังหวัดลำพูน คือจังหวัดลำปาง จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนวังเหนือวิทยาคม อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง และโรงเรียนอรุโณทัยวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ทั้งกลุ่มผู้ปกครองและกลุ่มผู้แทนชุมชนหรือคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวนกลุ่มละ 30 คน และนำผลมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง โดยนำผลมาทดสอบความเชื่อมั่น ใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) แบบ Cronbach's Alpha ซึ่งใช้ข้อคำถามที่มีค่าความเชื่อมั่น ตั้งแต่ 0.70 และผลสอบของแบบสอบถามทั้งฉบับที่มีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ถือว่าเชื่อถือได้ค่อนข้างสูง(สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546: 261) และทำการทดสอบ ความเชื่อมั่นโดยใช้การวัดความสอดคล้องภายในแบบ Cronbach's Alpha โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.9617 ซึ่งถือว่าเชื่อถือได้นำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ และการเก็บข้อการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. เสนอขอให้วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาในการจัดเก็บข้อมูลจาก ประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนในเขตพื้นที่บริการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จำนวน 640 รายจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดลำพูน 17 แห่ง
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามชี้แจงและซักซ้อมการใช้แบบสอบถามแก่นักวิจัยผู้ช่วยนักวิจัย
3. ขออนุญาตผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมแต่ละโรงเรียน ทั้ง 17 โรงเรียน เพื่อเข้าร่วมประชุมชี้แจงผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาที่มาประชุมประจำภาคเรียนของโรงเรียน ซึ่งเป็นประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น ๆ เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจในการกรอกแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการชี้แจง
4. แจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้แทนประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อทำการกรอกข้อมูลและเก็บรวบรวมกลับคืน หากผู้ปกครองและ

กรรมการสถานศึกษา บางท่านที่ไม่สามารถมาร่วมประชุมได้ก็จะมอบแบบสอบถามไว้เพื่อให้เวลากรอกแล้วให้ส่งคืนทางไปรษณีย์ภายหลัง

5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งได้รับคืนและสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จำนวน 640 ฉบับ จากจำนวน 640 ฉบับ คิดเป็นร้อยเปอร์เซ็นต์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาประมวลผลด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยมี การวิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นเกณฑ์ โดยที่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคลของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้ค่า ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความถี่ (Frequency) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามโดย ประยุกต์ ใช้แบบมาตราส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การแปลความหมายจากผล การวิเคราะห์เป็นไปตามเกณฑ์ กำหนดคะแนนสำหรับคำตอบจากแบบสอบถาม ซึ่งลักษณะเป็น แบบสอบถาม ความคิดเห็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับตามแบบลิเคิร์ต (Likert's Type) แต่ละ ระดับ มีความหมายโดยใช้สูตรการแบ่งช่วงชั้น

$$\text{สูตรการแบ่งช่วงชั้น คือ ค่าพิสัย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

3. การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย มีเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21 -5.00 หมายถึง ความเห็นต่อการจัดการศึกษา ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41- 4.20 หมายถึง ความเห็นต่อการจัดการศึกษา ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 หมายถึง ความเห็นต่อการจัดการศึกษา ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81- 2.60 หมายถึง ความเห็นต่อการจัดการศึกษา ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00- 1.80 หมายถึง ความเห็นต่อการจัดการศึกษา ระดับน้อยที่สุด

4. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนแสดงระดับการมีส่วนร่วมและระดับของการมีส่วนร่วม จากปัจจัยที่สัมพันธ์

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแสดงระดับการมีส่วนร่วมและคะแนนของการมีส่วนร่วมจากปัจจัยที่สัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขั้นตอนที่ 1 มาประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยมีการวิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และ 0.01 เป็นเกณฑ์ เพื่อหาตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product –Moment Correlation Coefficient) คือปัจจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา โอกาส และช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสภาพแวดล้อมของชุมชน และการวิเคราะห์ตัวแปรและนำตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาที่ได้จากสมการวิเคราะห์ความถดถอยมาเพื่อวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์กับตัวแปรเกณฑ์ โดยวิธี Enter เพื่อคัดตัวแปรที่มีนัยสำคัญแล้วจึงนำตัวแปรที่มีนัยสำคัญไปสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้วิธี Stepwise (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546)

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยใช้เทคนิคกระบวนการ AIC

(Appreciation Influence Controls) ซึ่งตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลังจากได้ทราบปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมที่มีค่านัยสำคัญ จากขั้นตอนที่ 2 ของวัตถุประสงค์ข้อ 2 ในการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ของปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ตัวแปรและนำตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาที่ได้จากสมการวิเคราะห์ความถดถอยมาเพื่อวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์กับตัวแปรเกณฑ์ โดยวิธี Enter เพื่อคัดตัวแปรที่มีนัยสำคัญแล้วจึงนำตัวแปรที่มีนัยสำคัญไปสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้วิธี Stepwise โดยนำข้อมูลดังกล่าวไปพิจารณาก่อนสู่ขั้นตอนการพัฒนาการมีส่วนร่วม

เมื่อได้ทราบตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมแล้ว นำปัจจัยที่สัมพันธ์นั้นไปศึกษาความเป็นไปได้ถึงแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Controls) ในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขั้นตอนดังนี้

1. สถานที่ดำเนินการวิจัย

การคัดเลือกชุมชน หลังจากได้สำรวจสภาพการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 แล้ว จึงได้คัดเลือกพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการ AIC. ครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนท่าชุมเงินวิทยาคาร ตำบลท่าชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งได้คัดเลือกพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐาน ทั้งที่เป็นเอกสารและการลงพื้นที่ประกอบกัน การพิจารณาจากการไปศึกษาสภาพพื้นที่บริการของโรงเรียนในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพด้านสังคม บริการพื้นฐาน ตลอดจนปัญหาความต้องการโอกาสและข้อจำกัดในการพัฒนา และ โดยที่โรงเรียนมีที่ตั้งอยู่ในลักษณะในพื้นที่ชนบท ที่มีระยะห่างจากตัวเมืองพอเหมาะที่จะเป็นตัวแทนการศึกษาวิจัยในภาพรวมของจังหวัดลำพูน ประกอบกับข้อจำกัดด้วยเวลา งบประมาณ จึงได้เลือกพื้นที่ดังกล่าวทำการศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล(Key Informant) เชิงลึกในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ณ พื้นที่เขตบริการของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาการ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งทำการเลือกจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งเป็นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา และเป็นผู้แทนทั้งชุมชน ผู้แทนผู้ปกครอง ครู และนักเรียน ได้แก่

2.1 ผู้แทนชุมชนคือกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาการ จำนวน 15 คน

2.2 ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนประจำห้องเรียน 7 ห้องเรียน ห้องละ 1 คน รวมจำนวน 7 คน

2.3 ตัวแทนนักเรียนประจำห้องเรียน 7 ห้องเรียน ห้องละ 1 คน รวมจำนวน 7 คน

2.4 ประธานชมรมผู้ปกครอง จำนวน 1 คน

2.5 ประธานนักเรียน จำนวน 1 คน รวม จำนวน 31 คน

โดยได้เลือกจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกส่วน ซึ่งการสุ่มตัวอย่างแบบนี้ เรียกว่า “การเลือกแบบเจาะจง” ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล(Key Informant) โดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นเครื่องตัดสินใจ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546: 123-124)

3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ครั้งนี้ ประกอบด้วย

3.1 แบบบันทึกสรุปผลการประชุม จากการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมที่ใช้เทคนิค AIC ที่เป็นแบบบันทึกสรุปผลการประชุมจากการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

3.1.1 แบบสรุปผลการประชุม “สภาพของโรงเรียนในอดีต”

1) แบบสรุปผลการประชุม “สภาพปัจจุบันของโรงเรียน (A-1)”

2) แบบสรุปผลการประชุม “ภาพของโรงเรียนพัฒนาในอนาคต (A-2)”

3.2.2 แบบสรุปผลการประชุม ที่ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต้องทำเพื่อให้โรงเรียนเป็น “โรงเรียนที่อยากให้เป็นในอนาคตของประชาชน (I-1)”

1) แบบสรุปผลการประชุม แยกกิจกรรม (I-2)

กิจกรรมที่สมาชิกทำเองได้

กิจกรรมที่เสนอ อปท. ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน

กิจกรรมที่เสนอของบประมาณจากแหล่งอื่น เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน อบจ.หน่วยงานอื่น

2) แบบสรุปผลการประชุม การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ

กิจกรรมที่สมาชิกทำเองได้

กิจกรรมที่เสนอ อบต., เทศบาล, ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน

กิจกรรมที่เสนองบประมาณจากแหล่งอื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด ออบจ.และหน่วยงานอื่น

3.2.3 แบบสรุปการลงชื่อทำกิจกรรมของสมาชิกในส่วนของกิจกรรมที่สมาชิกทำ
เอง

3.2.4 แบบสรุปการลงชื่อทำกิจกรรมของสมาชิกดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่น
หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.2.5 แบบสรุปกิจกรรมที่สมาชิกประสานของงบประมาณจาก อบต.,
เทศบาล,อบจ.และจากแหล่งอื่น

3.2 แบบฟอร์มการเขียนโครงการ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากการจัดกระบวนการ AIC ผู้วิจัยได้จัดทำแบบ
สรุปผลการประชุมชนิดมีโครงสร้างแล้วนำไปดำเนินการตามกระบวนการ AIC 3 ขั้นตอน คือ

4.1 ขั้นการสร้างความเข้าใจ (appreciation: A)

4.2 ขั้นการสร้างแนวทางการปฏิบัติ (influence: I)

4.3 ขั้นการควบคุมไปสู่การกระทำ (control: C)

การดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสรุปผลในแต่ละขั้น โดยการบันทึกผลการประชุม
ผู้วิจัยได้ประยุกต์วิธีการของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มาใช้โดยการตั้งคำถาม
ฟัง สังเกต สรุปผล และบันทึกผลที่ได้จากการประชุมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ AIC พร้อม
ทั้งสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์

วิธีการแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม (รายละเอียดในภาคผนวก ข.)

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยกระบวนการ AIC ซึ่งดำเนินการหลาย
ขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนต้องปฏิบัติหลายครั้ง โดยเริ่มตั้งแต่ เดือน กันยายน 2551 ถึงเดือน
พฤศจิกายน 2552

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน

ตามวัตถุประสงค์ ข้อ 4 การประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ใช้วิธีการประเมินแบบผสมผสานทั้งวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้แบ่งเป็น 2 แบบ 1) แบบทดสอบแบบ Likert's Scale ในการทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test) และหลังการพัฒนา (Post-test) 2) แบบบันทึกตามเนื้อหาจากการสังเกต การสนทนาและการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ทั้งก่อนการพัฒนา ขณะกำลังพัฒนา และหลังสิ้นสุดการพัฒนา โดยผ่านความคิดเห็นข้อเสนอแนะ จากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทั้งการหาค่าสถิติ ร้อยละและค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่า T-test และการตีความตามแบบบันทึกที่ได้จากการสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งในการศึกษาเชิงคุณภาพที่พยายามอธิบายเนื้อหาของข้อความเพื่อสรุปข้อมูลและนำเสนอ เนื้อหาแบบพรรณนา ในการเปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมที่ลักษณะเพิ่มขึ้น โดยแบ่งการประเมินแบบมีส่วนร่วมเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1. การประเมิน ความต้องการจำเป็นของชุมชน และการทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test)

1. การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน

การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน โดยวิธีการประเมินสภาวะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดย

1.1 ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง คือการใช้แบบสอบถามที่มีอิสระเต็มที่ ในการรวบรวมข้อมูลในสนาม

1.2 เน้นการใช้เทคนิคต่างๆเสริมการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยเฉพาะการสังเกต การถ่ายภาพ เป็นต้น เครื่องมือที่ใช้เป็นกรอบความคิดของแบบสอบถาม คือ 1) การเขียนแผนผังกิจกรรม 2) การเขียนปฏิทินแรงงาน 3) การใช้ภาพอื่นๆที่ทำให้ชาวบ้านสามารถบอกข้อมูลเรื่องต่างๆ และสามารถบันทึกลง การวาดภาพชุมชน 4) สรุปผลการศึกษาเป็นระยะ เพื่อประเมินว่า ได้

ข้อสรุปหรือเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ 5) การประเมินสภาวะชนบทอย่างเร่งด่วนเป็นการพัฒนาเพื่อใช้สำรวจความรู้ในเบื้องต้น จนได้ข้อมูลที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนา 6) การเขียนรายงานในภาคสนาม การสำรวจทัศนคติของชาวบ้าน การประชุมปฏิบัติการและการระดมพลังสมอง การสัมภาษณ์ เป็นกลุ่มและอภิปราย การจัดสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

2. การทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test)

ขณะที่ก่อนมีการเริ่มกิจกรรมการพัฒนาได้ทดสอบการมีส่วนร่วมก่อนการพัฒนา (Pre-test) กับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เข้าร่วมกลุ่มการพัฒนาการมีส่วนร่วม จำนวน 31 ราย คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ระยะที่ 2 การประเมินขณะดำเนินการพัฒนา

1. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation:)

การประเมินระดับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่อง จุดอ่อน หรือจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการพัฒนาโครงการ เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเพิ่มขึ้น มาก น้อยเพียงใด

ตามสภาพการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research: PAR) ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC วิธีการประเมินแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ตามที่ Oakley and Marsden (1984) ได้ศึกษาโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เกี่ยวกับการประเมินการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีประเด็นและแนวทางในการประเมินที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) การประเมินผลการมีส่วนร่วม นั้น ซึ่งเป็นข้อมูลด้านคุณภาพ 2) วิธีการที่ใช้ประเมินแบบมีส่วนร่วม เน้นการบรรยายเรื่อง และตีความ ดังนั้น การประเมินกระบวนการการมีส่วนร่วม ด้วยการอธิบายและตีความ ทั้งนี้ การประเมินแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับ ในการประเมินกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นการประเมินระดับการเปลี่ยนแปลงระดับ แบ่งเป็น 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 ประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยและ ตัวแทนผู้ปกครองระดับห้องระดับชั้น และกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ประเมินได้ดำเนินการ ดังนี้

วิธีการประเมิน

1. ใช้วิธีการพูดคุย/สัมภาษณ์ เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย 2-3 คน และกลุ่มสนทนา ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป จากกลุ่มผู้ปกครอง และตัวแทนผู้ปกครองระดับห้อง ระดับชั้น กรรมการสถานศึกษา และกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม กลุ่มละไม่น้อยกว่า 10 คน
2. ทุกกลุ่มจะเป็นผู้ที่เป็นตัวแทนผู้ปกครองระดับห้อง ระดับชั้น และกรรมการสถานศึกษา
3. ผู้วิจัยได้ใช้การประเมินแบบไม่เป็นทางการด้วย 2 ลักษณะ คือ ไปพบปะพูดคุยในแต่ละกลุ่ม และในวงสนทนาที่มีตัวแทนของแต่ละกลุ่มบ้าน การประเมินในวงกลุ่มสนทนาจะไม่พูดคุยถามตรงประเด็นแต่จะเป็นการพูดคุยในเรื่องทั่วไป และสอดแทรกในจังหวะที่เหมาะสม ดังนั้น การรวบรวมข้อมูลการประเมินแบบมีส่วนร่วมจึงใช้เวลา
4. ดำเนินการประเมินร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม ในระหว่างการจัดกิจกรรม ทุกกิจกรรม เช่น กิจกรรมการทำแผนการพัฒนาผู้เรียนคือการเตรียมหลักสูตรการสอนวิชาชีพ ห้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และประเมินภายหลังการร่วมกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงเป็นไปในลักษณะของการทำไป คิดไปและแก้ปัญหาในขณะเดียวกัน โดยมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ระหว่างชุมชน โรงเรียนและผู้วิจัย

วิธีที่ 2 ประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยบุคคลภายนอก เป็นผู้ประเมิน

การประเมินโดยบุคคลภายนอกที่สะท้อนถึงความคิดเห็น คือเห็นว่ามีควมสอดคล้อง การเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วม พร้อมข้อเสนอแนะ จากผู้เชี่ยวชาญคือผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร และผู้บริหารการศึกษา จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

วิธีที่ 3 ประเมินแบบมีส่วนร่วม โดย การวิเคราะห์ สัจเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การประเมินแบบมีส่วนร่วม

โดยการวิเคราะห์ สัจเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ ดังนี้

วิธีดำเนินการประเมิน

1. ประมวลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ
2. และบทสัมภาษณ์ความเข้าใจในบทบาทผู้แทนประชาชนหรือกรรมการสถานศึกษา

ระยะที่ 3 การทดสอบหลังพัฒนา (Post-test) และการประเมินหลังสิ้นสุดการพัฒนา

1. การทดสอบหลังสิ้นสุดการพัฒนา (Post- test)

ตามตารางทดสอบการมีส่วนร่วมหลังสิ้นสุดประชุมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา กับกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่เข้าร่วมกลุ่มการพัฒนาการมีส่วนร่วม จำนวน 31 ราย คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

2. ประเมินเมื่อสิ้นสุดการพัฒนา ในลักษณะบทสัมภาษณ์และบทสรุปการประเมิน

2.1 บทสัมภาษณ์ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา

2.2 สรุปผลการประเมิน

ผลการศึกษา จากการดำเนินการประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการประเมินแบ่งเป็น 3 ระยะ

2.2.1 การประเมินก่อนการพัฒนา

2.2.2 การประเมินขณะดำเนินการพัฒนา

2.2.3 การประเมินหลังสิ้นสุดการพัฒนา

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การศึกษา เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีจังหวัดลำพูน แบ่งผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 ตอน ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านจิตวิทยา ตอนที่ 2 ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน และตอนที่ 3 ขั้นการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 2 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษา

ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านจิตวิทยา และตอนที่ 2 ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านจิตวิทยา ประกอบด้วย 1) ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา 2) ความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดการศึกษา 3) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา 4) โอกาส และช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 5) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ตามรายละเอียด ในตาราง 3 ดังนี้

1.1 ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไป พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 3.03 ดังรายละเอียดแต่ละด้าน ในตาราง 4 ดังนี้

1.1.1 ด้านวิชาการ ผลการศึกษาความคิดเห็น ด้านวิชาการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.65 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปรนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ คิดว่า 1) โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกฝนอบรมให้คนเป็นคนดี 2) โรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของบุตร-หลาน มีค่าเฉลี่ย 2.92 และ 2.87 ตามลำดับ

1.1.2 ด้านงบประมาณ ผลการศึกษาความคิดเห็นด้านงบประมาณ จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.55 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร

นั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่คิดว่า 1) โรงเรียนควรมีการแจ้งค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมตามโครงการต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม 2) โรงเรียนควรขอความร่วมมือบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย 2.71 และ 2.54 ตามลำดับ

1.1.3 ด้านบุคลากร ผลการศึกษาความคิดเห็น ด้านบุคลากร จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วยในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.68 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น 1) ครูมีหน้าที่สอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรและอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี 2) คณะกรรมการ สถานศึกษาที่มีความตั้งใจและเสียสละจะทำให้โรงเรียนได้รับการพัฒนา 3) ผู้บริหารต้องพร้อมที่จะให้ชุมชนตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้เสมอ มีค่าเฉลี่ย 2.96 2.93 และ 2.46 ตามลำดับ

1.1.4 ด้านบริหารทั่วไป ผลการศึกษาความคิดเห็น ด้านบริหารทั่วไป จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วยในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.99 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น 1) โรงเรียนที่มีห้องเรียน และอาคารที่สะอาด ทำให้น่าเรียนเป็นสิ่งจูงใจให้นักเรียนมาเรียน 2) นักเรียนที่เรียนจบจากโรงเรียนไปแล้วสามารถสอบเรียนต่อโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ผู้ปกครองจึงต้องการให้บุตรหลาน มาเรียน 3) ควรเข้าร่วมประชุมกับทาง โรงเรียนทุกครั้งที่โรงเรียนเชิญเข้าร่วมประชุม มีค่าเฉลี่ย 3.48 3.47 และ 3.08 ตามลำดับ

ตาราง 2 ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
ด้านวิชาการ			
1. โรงเรียนเป็นที่ให้ความรู้แก่เยาวชน	2.53	0.85	น้อย
2. โรงเรียนที่มีความพร้อมด้านบุคลากรมีสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ดี เป็นสิ่งที่ดีแก่บุตรหลาน	2.39	0.86	น้อย
3. โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกฝนอบรมให้คนเป็นคนดี	2.92	1.00	ปานกลาง
4. โรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของบุตร-หลาน	2.87	1.05	ปานกลาง
5. การจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของทางราชการประชาชนไม่หน้าที่	2.53	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.65	0.92	ปานกลาง

ตาราง 2 (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
ด้านงบประมาณ			
6. สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน	2.39	0.87	น้อย
7. โรงเรียนควรมีการแจ้งค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมต่างๆที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม	2.71	0.93	ปานกลาง
8. โรงเรียนควรขอความร่วมมือบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน	2.54	0.86	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	2.55	0.88	ปานกลาง
ด้านบุคลากร			
9. ครูในโรงเรียนมีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมจัดส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน	2.38	0.86	น้อย
10. คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีความตั้งใจและเสียสละจะทำให้โรงเรียนได้รับการพัฒนา	2.93	0.93	ปานกลาง
11. ครูมีหน้าที่สอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรและอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี	2.96	0.94	ปานกลาง
12. ผู้บริหารต้องพร้อมที่จะให้ชุมชนตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้เสมอ	2.46	0.77	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.68	0.88	ปานกลาง
ด้านบริหารทั่วไป			
13. ท่านควรเข้าร่วมประชุมกับทางโรงเรียนทุกครั้งที่โรงเรียนเชิญเข้าร่วมประชุม	3.08	0.92	ปานกลาง
14. นักเรียนที่เรียนจบจากโรงเรียนไปแล้วสามารถสอบเรียนต่อโรงเรียนมีชื่อเสียง ผู้ปกครองจึงต้องการให้บุตรหลาน มาเรียน	3.47	0.79	มาก
15. โรงเรียนที่มีห้องเรียน และอาคารที่สะอาด ทำให้นักเรียนเป็นสิ่งที่ภูมิใจให้นักเรียนมาเรียน	3.48	0.77	มาก
16. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้ผู้ปกครองอยากส่งบุตรหลานมาเรียนโรงเรียนแห่งนี้	2.54	0.86	น้อย
17. โรงเรียนมีชื่อเสียงในทางที่ดี เพราะผู้ปกครองมีส่วนช่วยให้การสนับสนุน	2.40	0.87	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.99	0.84	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทั้งสิ้น	3.03	0.95	ปานกลาง

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลางมีค่าเฉลี่ยรวม 3.03 ในด้านต่าง ๆ คือ ด้านวิชาการ มีความคิดเห็นโรงเรียนเป็นแหล่งฝึกฝนอบรมให้

คนเป็นคนดี สอดคล้องกับพิณสุดา ศิริรังศรี และสมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2541: 67-80) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการหรือความมุ่งหวังในการพัฒนาการศึกษา เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษาดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษา อบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งโรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของบุตร-หลาน

ด้านงบประมาณ ควรมีการแจ้งค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมตามโครงการต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โรงเรียนควรขอความร่วมมือบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน แต่ขัดแย้งกับ มนัส พลายุ่ง (2540:72-73) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงาน โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพอใจอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้ปกครองบางส่วนที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียน ขาดข่าวสารในการติดต่อกับโรงเรียน และคิดว่าโรงเรียนเป็นของรัฐซึ่งมีงบประมาณอุดหนุนจึงไม่ใช่งานที่ของผู้ปกครองที่จะช่วยเหลือโรงเรียน

ด้านบุคลากร ครูมีหน้าที่สอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรและอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดี คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีความตั้งใจและเสียสละจะทำให้โรงเรียนได้รับการพัฒนา ผู้บริหารต้องพร้อมที่จะให้ชุมชนตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้เสมอ ดังที่สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และ วิชุนา ปาณบุญนัง (2546: 37-41) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่น่าจะมีต่อโรงเรียนว่าในฐานะที่โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและเป็นสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรเป็นของประชาชน จัดการเรียนการสอนโดยการเรียนรู้เห็น และความร่วมมือของประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ด้านบริหารทั่วไป มีความเห็นว่า โรงเรียนที่มีห้องเรียน และอาคารที่สะอาด ทำให้นักเรียนเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักเรียนมาเรียนนักเรียนที่เรียนจบจากโรงเรียนไปแล้วสามารถสอบเรียนต่อโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ซึ่งวีรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์ (2542: 21) การที่รับรู้ความเป็นไปได้ว่า หากมีความพยายามเพิ่มขึ้นจะนำไปสู่ผลที่ดีขึ้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความพยายามกับผลที่จะเกิดขึ้นที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนด เช่น ผู้ปกครองคาดหวังว่าโรงเรียนที่ดีจะทำให้บุตรหลานของตนมีความเฉลียวฉลาด สามารถไปสอบเรียนต่อที่อื่นในระดับที่สูงขึ้นได้ดีกว่า ความเป็นไปได้ที่ผลจะเกิดขึ้นจากความพยายามที่เพิ่มขึ้นสู่รางวัลที่ต้องการสามารถทำให้บุตรหลานของตนมีความเฉลียว

ฉลาด สามารถไปสอบเรียนต่อที่อื่นในระดับที่สูงขึ้นได้ ผู้ปกครองจึงต้องการให้นุทรหลานมาเรียน ควรเข้าร่วมประชุมกับทางโรงเรียนทุกครั้งที่โรงเรียนเชิญเข้าร่วมประชุม สอดคล้องกับ กู้ศักดิ์ สารกิตติพันธ์ (2538: 95) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า และครู ที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก ผู้ปกครองให้ความไว้วางใจในการบริหารงานของโรงเรียน อีกทั้งผู้ปกครองต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพไม่มีเวลาให้กับเรื่องอื่นมากนัก โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาของบุตรธิดา มักปล่อยให้เป็นเรื่องของโรงเรียนทั้งสิ้น

1.2. ความคาดหวัง ประกอบด้วย ด้านวิชาการ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน จากความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 2.62 ดังรายละเอียดแต่ละด้าน ในตาราง 4 ดังนี้

1.2.1 ด้านวิชาการ ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังด้านวิชาการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วย ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.67 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น 1) คาดหวังจะได้รับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยจากโรงเรียน 2) คาดหวังที่จะได้รับการให้บริการด้านวิชาการจากทางโรงเรียน 3) คาดหวังที่จะได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการเป็นแกนนำในการส่งเสริมกิจกรรมหรือการกีฬาเพื่อพัฒนาเยาวชนในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.93 2.88 และ 2.72 ตามลำดับ

1.2.2 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วย ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.97 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น 1) คาดหวังที่จะได้รับการให้บริการจากทางโรงเรียน ด้านอาคาร สถานที่ สนามกีฬา และวัสดุครุภัณฑ์ 2) คาดหวังให้มีการเผยแพร่กิจกรรมต่างๆของโรงเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบอย่างสม่ำเสมอ 3) คาดหวังที่จะได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการจัดกิจกรรมประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกับชุมชน และคาดหวังที่จะได้รับการต้อนรับจากครูและผู้บริหาร เมื่อเข้ามาติดต่อกับทางโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.47 3.10 และ 2.94 ตามลำดับ

ตาราง 3 ระดับความคาดหวังที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ความคาดหวังที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
ด้านวิชาการ			
1. คาดหวังจะได้รับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยจากโรงเรียน	2.93	1.00	ปานกลาง
2. คาดหวังที่จะได้รับการให้บริการด้านวิชาการจากทางโรงเรียน	2.88	1.05	ปานกลาง
3. คาดหวังที่จะได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน	2.54	0.86	น้อย
5. คาดหวังที่จะได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการเป็นแกนนำในการส่งเสริมกิจกรรมหรือการกีฬาเพื่อพัฒนาเยาวชนในชุมชน	2.72	0.93	ปานกลาง
6. คาดหวังที่จะได้รับการให้บริการอบรมวิชาชีพจากโรงเรียนแก่ชุมชน	2.54	0.85	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.67	0.92	ปานกลาง
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน			
7. คาดหวังจากโรงเรียนในการเผยแพร่กิจกรรมของชุมชน นำไปเผยแพร่ในวารสารและประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับชุมชน	2.40	0.86	น้อย
8. คาดหวังที่จะได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการจัดกิจกรรมประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกับชุมชน	2.94	0.93	ปานกลาง
9. คาดหวังที่จะได้รับการต้อนรับจากครูและผู้บริหาร เมื่อเข้ามาติดต่อกับทางโรงเรียน	2.94	0.93	ปานกลาง
10. คาดหวังที่จะได้รับการให้บริการจากทางโรงเรียน ด้านอาคาร สถานที่ สนามกีฬา และวัสดุอุปกรณ์	3.47	0.78	น้อย
11. คาดหวังให้มีการเผยแพร่กิจกรรมต่างๆของโรงเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบอย่างสม่ำเสมอ	3.10	0.92	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	2.97	0.88	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทั้งสิ้น	2.82	0.90	ปานกลาง

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ความคาดหวังของประชาชนในการจัดการศึกษา ผลการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 2.82 ในด้านวิชาการ มีคาดหวังจะได้รับการให้บริการด้านวิชาการจากทางโรงเรียน เช่นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยจากโรงเรียน คาดหวังที่จะได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการเป็นแกนนำในการส่งเสริมกิจกรรมหรือการ

กีฬาเพื่อพัฒนาเยาวชนในชุมชน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน พบว่า คาดหวังที่จะได้รับการให้บริการจากทางโรงเรียน ด้านอาคาร สถานที่ สนามกีฬา และวัสดุครุภัณฑ์ การเผยแพร่กิจกรรมต่างๆของโรงเรียน แจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบอย่างสม่ำเสมอ และได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการจัดกิจกรรมประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกับชุมชน และได้รับการต้อนรับจากครูและผู้บริหาร เมื่อเข้ามาติดต่อกับทางโรงเรียน

1.3 ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย ด้านผู้ปกครองกับการส่งเสริมการเรียนรู้ จากผลการศึกษา พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.59 ดังรายละเอียดแต่ละด้าน ในตาราง 5 ดังนี้

1.3.1 ด้านผู้ปกครองกับการส่งเสริมการเรียนรู้ ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองกับการส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วยในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.60 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปรนั้น 1) ได้มีส่วนร่วมในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆเพื่อสนับสนุน และช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน 2) ได้ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ เช่น กีฬาเยาวชน กีฬาประจำปีของในโรงเรียน 3) ได้อำนวยความสะดวก และส่งเสริมให้บุตรหลานได้มีเวลาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องมีความเข้าใจและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับทางโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.56 2.55 และ 2.54 ตามลำดับ

1.3.2 ด้านบทบาทของผู้แทนชุมชน ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้แทนชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วย ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.58 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น 1) ได้มีส่วนร่วมในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน 2) ได้มีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ของโรงเรียน 3) ได้มีส่วนสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา และได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้โรงเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.76 2.64 และ 2.50 ตามลำดับ

ตาราง 4 ระดับความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน

ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
ด้านผู้ปกครองกับการส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน			
1. ได้มีส่วนให้คำปรึกษาช่วยเหลือในการทำกรบ้านของบุตรหลาน	2.40	0.87	น้อย
2. ได้ให้ความร่วมมือในการรายงานความประพฤติของบุตรหลาน ขณะ อยู่ที่บ้านเมื่อโรงเรียนร้องขอ	2.94	0.99	ปานกลาง
3. ได้มีส่วนส่งเสริมให้ความร่วมมือในการดูแลให้บุตรหลานได้ ปฏิบัติ ตามระเบียบของโรงเรียน เช่น การแต่งกาย ทรงผม	2.39	0.86	น้อย
4. ได้อำนวยความสะดวก และส่งเสริมให้บุตรหลานได้มีเวลาศึกษาหา ความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง	2.54	0.86	น้อย
5. ได้ให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนการดำเนินการ ตามแผน ปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน	2.93	1.00	ปานกลาง
6. ได้มีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน โรงเรียน	2.40	0.88	น้อย
7. ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนหาเงินทุนเพื่อสนับสนุนการจัด การศึกษา ของโรงเรียน	2.91	1.00	ปานกลาง
8. ได้มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็นให้แก่ โรงเรียน	2.41	0.88	น้อย
9. ได้มีส่วนร่วมในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆเพื่อ สนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน	2.56	0.87	น้อย
10. ได้ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรม ต่างๆเช่น กีฬาเยาวชน กีฬา ประจำปีของในโรงเรียน	2.55	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.60	0.91	น้อย
บทบาทของผู้แทนชุมชน			
11. ได้มีส่วนในการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานประจำปีของ โรงเรียน	2.40	0.86	น้อย
12. ได้มีส่วนในการให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงาน ประจำปีของโรงเรียน	2.64	1.00	ปานกลาง

ตาราง 4 (ต่อ)

ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
13. ได้มีส่วนในการรับทราบผลการปฏิบัติงานตามแผน ปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน	2.38	0.85	น้อย
14. ได้มีส่วนในการวางแผนหาทุนเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน	2.40	0.86	น้อย
15. ได้มีส่วนสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา	2.50	0.87	น้อย
16. ได้มีส่วนในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็นแก่โรงเรียน	2.41	0.88	น้อย
17. ได้มีส่วนในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน	2.76	0.99	ปานกลาง
18. ได้มีส่วนในการส่งเสริมให้โรงเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน	2.50	0.87	น้อย
19. ได้มีส่วนในการสนับสนุนกิจกรรมและกีฬาต่างๆ ภายในโรงเรียน	2.37	0.86	น้อย
20. ได้มีส่วนในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียน	3.47	0.70	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.58	0.87	น้อย
เฉลี่ยรวมทั้งสิ้น	2.59	0.89	น้อย

จากผลการวิจัย พบว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ของประชาชน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยรวม 2.59 ซึ่งในส่วนของผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วม ในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน การสนับสนุนการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ เช่น กีฬาเยาวชน กีฬาประจำปีของในโรงเรียน การได้อำนวยความสะดวก และส่งเสริมให้บุตรหลานได้มีเวลาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับทางโรงเรียน ส่วนของผู้แทนชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ ได้มีส่วนในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน การให้การ

สนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน ได้มีส่วนสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา และได้มีส่วนในการส่งเสริมให้โรงเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน

1.4 ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ประกอบด้วย ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร และด้านประเภทข้อมูลข่าวสาร จากผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นอยู่ใน ระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.54 ดังรายละเอียดแต่ละด้าน ในตาราง 6 ดังนี้

1.4.1 ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วย ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.43 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น 1) ได้รับข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน จากเอกสารต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ วารสาร 2) ได้รับข้อมูล ข่าวสาร โดยนักเรียน แจกให้ทราบ 3) ได้รับข่าวสารเป็นหนังสือแจ้งจากทางโรงเรียนให้ทราบ มีค่าเฉลี่ย 2.53 2.39 และ 2.38 ตามลำดับ

1.4.2 ด้านประเภทข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วย ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.64 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น 1) โรงเรียนแจ้งกิจกรรมต่างๆ ให้ชุมชนได้รับทราบ 2) โรงเรียนได้แจ้งรายชื่อผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรต่างๆ ให้ผู้ปกครองทราบ 3) โรงเรียนประชาสัมพันธ์ การรับสมัครนักเรียนประจำปีมีค่าเฉลี่ย 2.93 2.91 และ 2.89 ตามลำดับ

ตาราง 5 ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงเรียน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
แหล่งข้อมูลข่าวสาร			
1. ได้รับข่าวสารเป็นหนังสือแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ จากทางโรงเรียน	2.53	0.86	น้อย
2. ได้รับข้อมูล ข่าวสาร โดยนักเรียน แจกให้ผู้ปกครองทราบ	2.38	0.86	น้อย
3. ได้รับข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน จากเอกสารต่าง ๆ แผ่นพับ วารสาร	2.39	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.43	0.86	น้อย

ตาราง 5 (ต่อ)

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโรงเรียน	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
ประเภทข้อมูลข่าวสาร			
4. โรงเรียนแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ ให้ชุมชนได้รับทราบ	2.93	1.00	ปานกลาง
5. โรงเรียนเผยแพร่นโยบายการจัดการศึกษาให้ชุมชนทราบ	2.87	1.05	ปานกลาง
6. ได้รับทราบแผนปฏิบัติการการดำเนินงานของโรงเรียน	2.53	0.85	น้อย
7. ได้รับทราบแนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน	2.38	0.86	น้อย
8. ได้รับทราบแนวทางการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน	2.73	0.93	ปานกลาง
9. ได้รับทราบการจัดงานประจำปี หรืองานรื่นเริงอื่น ๆ ที่จัดขึ้นใน โรงเรียน	2.53	0.86	น้อย
10. ได้รับทราบการจัดงานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่โรงเรียนจัด	2.39	0.86	น้อย
11. โรงเรียนได้แจ้งรายชื่อผู้บริหาร คณะครูและบุคลากร ให้ผู้ปกครอง ทราบ	2.91	1.00	ปานกลาง
12. โรงเรียนประชาสัมพันธ์การรับสมัครนักเรียนประจำปี	2.89	1.05	ปานกลาง
13. โรงเรียนได้รายงานผลการดำเนินงานให้ผู้ปกครองทราบ	2.53	0.86	น้อย
14. โรงเรียนได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมต่างๆอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน	2.39	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.64	0.92	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทั้งสิ้น	2.54	0.89	น้อย

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ยรวม 2.54 ในด้านประเภทข้อมูลข่าวสาร ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน จากเอกสารต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ วารสาร และข้อมูลข่าวสาร แจ้งให้ทราบ รวมทั้ง ข่าวสารที่เป็นหนังสือแจ้งจากทางโรงเรียน โดยนักเรียนนำมาแจ้งให้ทราบ ประกิจกรรมต่างๆ แจ้งให้ชุมชนได้รับทราบ รวมถึงรายชื่อผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรต่างๆ และการประชาสัมพันธ์การรับสมัครนักเรียนประจำปี

1.5 โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชน พบว่า มีผลการศึกษา ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.54 ดังรายละเอียดแต่ละด้าน ในตาราง 7 ดังนี้

1.5.1 โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วย ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.42 ส่วนในข้อคำถามย่อยของ ตัวแปร นั้น 1) ได้มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นตามความจำเป็นในหนึ่งภาคเรียน 2) ผู้ปกครองมีโอกาสพบปะกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และร่วมปรึกษาช่วยเหลือบุตรหลานด้านการเรียนและกิจกรรมของโรงเรียน3) ได้มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.93 2.92 และ 2.91 ตามลำดับ

1.5.2 โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชน ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วยในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.50 ส่วนในข้อคำถามย่อยของ ตัวแปร นั้น 1) ได้มีโอกาสเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและท้องถิ่น2ผู้บริหารสถานศึกษา ได้ให้โอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) ได้มีโอกาสส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีค่าเฉลี่ย 2.95 2.56 และ2.53 ตามลำดับ

ตาราง 6 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาส ช่องทางของการมีส่วนร่วม

โอกาส ช่องทางของการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
โอกาส ช่องทางของผู้ปกครอง			
1. ได้มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นตามความจำเป็นในหนึ่งภาคเรียน	2.92	1.00	ปานกลาง
2. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ อาสาสมัคร เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแลกเปลี่ยนส่วนรู้ซึ่งกันและกัน	2.39	0.86	น้อย
3. ผู้ปกครองมีโอกาสได้รับการพัฒนาความรู้ทักษะจากผู้บริหารหรือวิทยากรรับเชิญ	2.54	0.86	น้อย
4. ผู้ปกครองมีโอกาสพบปะกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และร่วมปรึกษาช่วยเหลือบุตรหลานด้านการเรียนและกิจกรรมของโรงเรียน	2.93	0.94	ปานกลาง
5. เครือข่ายผู้ปกครองแต่ละห้องเรียนหรือสายชั้นมีโอกาสเข้ามาเป็นวิทยากรสอนด้านทักษะอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่น	2.40	0.87	น้อย
6. โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมเพื่อลู่รักให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสพบครูประจำชั้น	2.60	0.99	น้อย

ตาราง 6 (ต่อ)

โอกาส ช่องทางของการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
7. ได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ โรงเรียนเพื่อวางแผนพัฒนาหลักสูตร เกี่ยวกับกิจกรรมวิชาการของโรงเรียน	2.41	0.87	น้อย
8. ได้มีโอกาสใช้ความสามารถเข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนหรือช่วยเหลืองานวิชาการอื่น ๆ	2.55	0.87	น้อย
9. ได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนที่ให้ครูได้มาเยี่ยมบ้าน	2.54	0.86	น้อย
10. ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมในการหารายได้ เพื่อสนับสนุน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน	2.38	0.86	น้อย
11. ได้มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน	2.91	1.00	ปานกลาง
12. เคยใช้ห้องสำหรับผู้ปกครองมีโอกาสดูพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด	2.38	0.86	น้อย
13. ได้รับเชิญจาก กรรมการสถานศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	2.52	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.57	0.90	น้อย
โอกาส ช่องทางของผู้แทนชุมชน			
14. ได้มีโอกาสร่วมกำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาโรงเรียน	2.52	0.86	น้อย
15. ได้มีโอกาสให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี	2.39	0.86	น้อย
16. ได้มีโอกาสให้ความเห็นชอบจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น	2.38	0.86	น้อย
17. ได้มีโอกาสติดตามผลการดำเนินการตามแผนของโรงเรียน	2.40	0.86	น้อย
18. ได้มีโอกาสส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กในเขตบริการได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง	2.53	0.87	น้อย
19. ได้มีโอกาสส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากร เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการ สืบสาน จริตประเพณีศิลปและวัฒนธรรมของท้องถิ่น	2.41	0.88	น้อย
20. ได้มีโอกาสเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและท้องถิ่น	2.95	0.99	ปานกลาง
21. ผู้บริหารสถานศึกษา ได้ให้โอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	2.56	0.87	น้อย
22. ได้มีโอกาสประสานงานขอความร่วมมือจากคนท้องถิ่นหรือหน่วยงาน ต่างๆ ให้มาช่วยเหลือกิจกรรมในโรงเรียนตามโอกาสที่เหมาะสม	2.37	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.50	0.88	น้อย
เฉลี่ยรวมทั้งสิ้น	2.54	0.89	น้อย

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนที่เป็นผู้ปกครองได้มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น จากผลการศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ยรวม 2.54 ในด้านโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมตามความจำเป็น ในหนึ่งภาคเรียน มีโอกาสพบปะกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และร่วมปรึกษาช่วยเหลือบุตรหลาน ด้านการเรียนและกิจกรรมของโรงเรียน และมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ของโรงเรียน และส่วนโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของผู้แทนชุมชน ได้มีโอกาสเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและท้องถิ่น และการให้โอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และได้มีโอกาสส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง

ตอนที่ 2 ปัจจัยสภาพแวดล้อม

2.1 ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน ประกอบด้วย การรับรู้สภาพแวดล้อมด้าน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของชุมชน และการรับรู้การเมืองและนโยบายการจัดการศึกษา พบว่า ผู้ให้ ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 2.71 ดังรายละเอียดแต่ละด้าน ในตาราง 9 ดังนี้

2.1.1 การรับรู้สภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ผลการศึกษา ความคิดเห็น การรับรู้สภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.71 ส่วนข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่คิดว่า 1) ผู้ปกครองและชุมชนมีความเชื่อว่า การศึกษา คือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนเป็นคนดี 2) โรงเรียนกับ ชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น 3) ผู้ปกครอง มีรายได้ประจำ ที่แน่นอนจึงให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนได้ดี มีค่าเฉลี่ย 3.48 3.09 และ 2.94 ตามลำดับ

2.1.2 การรับรู้การเมือง และนโยบายการจัดการศึกษา ผลการศึกษา ความคิดเห็น การรับรู้ นโยบายการจัดการศึกษาของไทย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.62 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น 1) ผู้บริหารให้การสนับสนุนใน กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบาย 2) โรงเรียนใช้นโยบายเป็นแผนปฏิบัติการในการ ดำเนินงาน 3) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การศึกษา มีค่าเฉลี่ย 2.95 2.93 และ 2.54 ตามลำดับ

ตาราง 7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ประกอบด้วย การรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและนโยบายการจัดการศึกษา

การรับรู้สภาพแวดล้อม	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
การรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม			
1. ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถให้การสนับสนุนการเงินแก่โรงเรียนได้	2.39	0.87	น้อย
2. ผู้ปกครองมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัวจึงสนับสนุนการจัดการศึกษาได้น้อย	2.73	0.93	ปานกลาง
3. ผู้ปกครองและชุมชนมีรายได้เสริมจากการทำงานทำให้สามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาได้	2.55	0.86	น้อย
5. ผู้ปกครองมีอาชีพการงานที่มั่นคงทำให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น	2.93	0.93	ปานกลาง
6. ผู้ปกครองมีรายได้ประจำที่แน่นอนจึงให้ความร่วมมือกับโรงเรียนได้ดี	2.94	0.93	ปานกลาง
7. ผู้ปกครองและชุมชนมีความเชื่อว่า การศึกษา คือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คน เป็นคนดี	3.48	0.78	น้อย
8. โรงเรียนกับชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น	3.09	0.92	ปานกลาง
9. รัฐส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป	3.47	0.78	ปานกลาง
10. เทคโนโลยีประเภทเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ ที่ใช้ในสถานศึกษามีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน	3.47	0.78	ปานกลาง
11. โรงเรียนควรจัดทำข้อมูลข่าวสาร ระบบสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เข้ามาช่วย	2.39	0.69	น้อย
12. โรงเรียนควรนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน	2.54	0.86	น้อย

ตาราง 7 (ต่อ)

การรับรู้สภาพแวดล้อม	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
13. โรงเรียนควรจัดให้มีการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอนโดยขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากชุมชน	2.40	0.86	น้อย
14. ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมของสถานศึกษา	2.93	1.00	ปานกลาง
15. โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา	2.39	0.87	น้อย
16. ชุมชนให้การส่งเสริม สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ หรือสถานประกอบการที่มีในชุมชน	2.74	0.94	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	2.80	0.87	ปานกลาง
การรับรู้ด้านการเมือง และนโยบายการจัดการศึกษา			
17. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษา	2.54	0.86	น้อย
18. โรงเรียนเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวนโยบายให้กับประชาชนได้รับทราบ	2.40	0.86	น้อย
19. โรงเรียนใช้นโยบายเป็นแผนปฏิบัติการในการดำเนินงาน	2.93	0.93	ปานกลาง
20. ผู้บริหารให้การสนับสนุนใน กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบาย	2.95	0.93	ปานกลาง
21. โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย	2.53	0.86	น้อย
22. โรงเรียนมีปรัชญาวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย นโยบายและมาตรการในการจัดการศึกษาที่ชัดเจนและจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเผยแพร่ให้ผู้ปกครองทราบ	2.39	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.62	0.88	ปานกลาง
เฉลี่ยรวมทั้งสิ้น	2.71	0.88	ปานกลาง

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การรับรู้สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมภายในชุมชน จากผลการศึกษาที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวม 2.71 ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมภายในชุมชน พบว่า ผู้ปกครองและชุมชนมีความเชื่อว่า

การศึกษาคือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนเป็นคนดี โรงเรียนกับชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น ผู้ปกครองมีรายได้ประจำที่แน่นอนจึงให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนได้ดี และการรับรู้นโยบายการจัดการศึกษา คือ ผู้บริหารให้การสนับสนุนใน กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบาย เป็นแผนปฏิบัติการในการดำเนินงาน และโรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

3.1 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมริเริ่ม คิดค้นปัญหาและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วม รับบริการและรับผลประโยชน์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยรวม 2.53 ดังรายละเอียดแต่ละด้าน ในตาราง 10 ดังนี้

3.1.1 การมีส่วนร่วมริเริ่ม คิดค้นปัญหาและตัดสินใจ ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมริเริ่ม คิดค้นปัญหาและตัดสินใจ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.50 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ คิดว่า 1) มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากร 2) มีส่วนแสดงความคิดเห็น ดี ชม หรือให้คำแนะนำ การปฏิบัติงานของโรงเรียน 3) มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.92 2.52 และ 2.40 ตามลำดับ

3.1.2 การมีส่วนร่วมวางแผน ผลการศึกษาการมีส่วนร่วม การวางแผน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.63 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ คิดว่า 1) มีส่วนร่วมในกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ 2) มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดนโยบายและทิศทางจัดการศึกษา กิจกรรมการสอนของโรงเรียน 3) มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีค่าเฉลี่ย 2.94 2.93 และ 2.40 ตามลำดับ

3.1.3 การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษา ผลการศึกษาการมีส่วนร่วม ดำเนินการจัดการศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.54 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปรนั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่คิดว่า 1) มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น 2) มีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการจัดตั้งชมรมสมาคม มูลนิธิฯ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา 3) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่ นักเรียนมีค่าเฉลี่ย 2.56 2.53 และ 2.53 ตามลำดับ

3.1.4 การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.52 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ คิดว่า 1) ท่านมีส่วนร่วมประสานงานและสอดคล้องดูแลด้านความปลอดภัยให้แก่ นักเรียนครูและบุคลากรในโรงเรียน 2) มีส่วนร่วมนิเทศการสอนของครูเป็นครั้งคราว3) มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนา/ให้คำแนะนำการให้บริการของโรงเรียนมีค่าเฉลี่ย 2.91 2.52 และ 2.40 ตามลำดับ

3.1.5 การมีส่วนร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเห็นด้วย ในระดับ ปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.48 ส่วนในข้อคำถามย่อยของตัวแปร นั้น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่คิดว่า 1) มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ จากกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนดำเนินการ 2) มีส่วนร่วมรับผิดชอบที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน 3) มีส่วนร่วมได้รับผลการดำเนินงานจากทางโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 2.63 2.56 และ 2.53 ตามลำดับ

ตาราง 8 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
การมีส่วนร่วมคิดค้นแก้ปัญหาและตัดสินใจ			
1. มีส่วนแสดงความคิดเห็น ชมหรือให้คำแนะนำการปฏิบัติงานโรงเรียน	2.52	0.87	น้อย
2. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการคัดเลือกบุคลากรของโรงเรียน	2.39	0.86	น้อย
3. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากร	2.92	1.00	ปานกลาง
4. มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์โรงเรียน ชุมชน	2.37	0.85	น้อย
5. มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน	2.40	0.86	น้อย
6. มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนานักเรียน	2.39	0.87	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.50	0.88	น้อย
การมีส่วนร่วมการวางแผน			
7. มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษากิจกรรมการสอนของโรงเรียน	2.93	1.00	ปานกลาง
8. มีส่วนร่วมในกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนใหม่	2.94	0.93	ปานกลาง
9. มีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดสวัสดิการเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ ให้แก่บุคลากรในโรงเรียน	2.35	0.86	น้อย

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
10. มีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน	2.52	0.86	น้อย
11. มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายการสร้างความสัมพันธ์ผู้ปกครอง โรงเรียนชุมชน	2.38	0.87	น้อย
12. มีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการจัดโครงการประจำปีของโรงเรียน	2.92	1.00	ปานกลาง
13. มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน	2.37	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.63	0.91	ปานกลาง
การร่วมดำเนินการดำเนินการ			
14. มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรให้แก่นักเรียน	2.53	0.86	น้อย
15. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงินแก่โรงเรียน	2.38	0.86	น้อย
16. เคยแนะนำบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรสอนนักเรียน	2.91	1.00	ปานกลาง
17. มีส่วนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม ต่าง ๆ ของโรงเรียน	2.38	0.85	น้อย
18. มีส่วนอบรมเสริมความรู้ด้านอาชีพให้นักเรียน	2.40	0.86	น้อย
19. มีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการจัดตั้งชมรมสมาคม มูลนิธิฯ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา	2.53	0.87	น้อย
20. มีส่วนร่วมเข้าอบรม สัมมนาหรือประชุมกับโรงเรียน	2.41	0.88	น้อย
21. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกสมาคม ชมรมหรือกรรมการสถาน ศึกษากิจกรรมที่โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ	2.95	0.99	ปานกลาง
22. มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น	2.56	0.87	น้อย
23. มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆให้แก่โรงเรียน	2.37	0.86	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.54	0.89	น้อย
การมีส่วนร่วมติดตาม ประเมินผล			
24. มีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานโรงเรียน	2.38	0.86	น้อย
25. มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนา/ให้คำแนะนำการให้บริการของโรงเรียน	2.40	0.87	น้อย
26. มีส่วนร่วมนิเทศการสอนของครูเป็นครั้งคราว	2.52	0.85	น้อย
27. มีส่วนร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนานักเรียน	2.37	0.86	น้อย
28. มีส่วนร่วมประสานงานและสอดคล้องดูแลด้านความปลอดภัย ให้แก่นักเรียนครูและบุคลากร ในโรงเรียน	2.91	0.94	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	2.52	0.88	น้อย

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
การมีส่วนร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์			
29. มีส่วนร่วมได้รับผลการดำเนินงานจากทางโรงเรียน	2.53	0.87	น้อย
30. มีส่วนร่วมรับผลการดำเนินงานต่างๆที่โรงเรียนให้บริการแก่ชุมชน	2.37	0.86	น้อย
31. มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนดำเนินการ	2.63	0.99	ปานกลาง
32. มีส่วนร่วมรับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการต่างๆ ของโรงเรียน	2.40	0.87	น้อย
33. ท่านมีส่วนร่วมรับผิดชอบที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน	2.56	0.87	น้อย
34. ได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา จากการดำเนิน กิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้ง ด้านวัตถุและจิตใจ	2.41	0.88	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.48	0.89	น้อย
เฉลี่ยรวมทั้งสิ้น	2.53	0.89	น้อย

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิดค้นปัญหา และตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์จากการที่ได้ทำกิจการให้เป็นผลสำเร็จได้ ซึ่งมีผลการสำรวจความคิดเห็นอยู่ใน ระดับน้อยมีค่าเฉลี่ย 2.53 ในแต่ละด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ คือ มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากร มีส่วนแสดงความคิดเห็น ดี ชม หรือให้คำแนะนำ การปฏิบัติงานของโรงเรียน มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษา กิจกรรมการสอนของโรงเรียน มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษา พบว่า มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผลคือ มีส่วนร่วม ประสานงานและสอดส่องดูแลด้านความปลอดภัยให้แก่ นักเรียนครูและบุคลากรในโรงเรียน และ ด้านการมีส่วนร่วม รับบริการและรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนดำเนินการ มีส่วนร่วมรับผิดชอบที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน มีส่วนร่วมได้รับผลการดำเนินงานจากทางโรงเรียน

จากผลการศึกษา ข้างต้น พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน น้อย เนื่องจากประชาชนมีความความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ

ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไป ความคาดหวังของประชาชนในการจัดการศึกษา ในด้านวิชาการ ซึ่งมีคาดหวังจะได้รับการให้บริการจากทางโรงเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของประชาชน การได้รับข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน และประชาชนที่เป็นผู้ปกครองได้มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นตามความจำเป็นก็มีค่อนข้างน้อย ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนผู้เกี่ยวข้องมีโอกาสช่องทาง เข้าร่วมกิจกรรม อยู่ในระดับ น้อย รวมถึงความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนผู้เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับ น้อย ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 277) ได้รายงานการศึกษาการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทคณะกรรมการการศึกษา โดยกล่าวถึงปัญหาของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนว่ากรรมการไม่ทราบบทบาทหน้าที่ โรงเรียนไม่ทราบระเบียบปฏิบัติที่แน่นอน ห่างเหินกับกรรมการศึกษา ขาดความสัมพันธ์ร่วมมือ เมื่อมีการประชุมกรรมการศึกษามักจะถูกขอรับบริจาคเป็นสาเหตุที่ทำให้กรรมการสถานศึกษาไม่ยอมมาประชุม และในทำนองเดียวกัน นิภา วรรณารักษ์ (2541: 122-125) พบว่า ตัวแทนของชุมชนหรือกรรมการสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจน้อย ไม่เห็นความจำเป็น ความสำคัญ บทบาท และหน้าที่ของความเป็นตัวแทน ตลอดจนปรัชญาแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการมีตัวแทนของประชาชน ขาดการนิเทศแนะนำ กำกับ ติดตามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างต่อเนื่อง และอุทัย บุญประเสริฐ (2542) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า ปัญหาอุปสรรคต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของตนเองต่อการศึกษาและยังมีความคิดกันว่าชุมชนยังมีความรู้ไม่พร้อมที่จะเข้ามา ร่วมในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ เมตต์ เมตต์การุณ (2541: 46) ได้ระบุว่า คณะกรรมการสถานศึกษาไม่มีเวลาว่าง เช่นเดียวกับสัมพันธ์ อุปลา (2541: 8) ที่ระบุว่า ปัญหาการมีส่วนร่วม คือ ชุมชนเข้าใจว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น สำหรับ อภิญญา เวชยชัย (2544) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันที่มุ่งพัฒนาด้านวิชาการ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนถึงศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การจัดการและการบริหารการศึกษา รัฐเข้ามาดำเนินการเกือบทั้งหมดทำให้ประชาชน เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทบไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม

จากผลการศึกษา ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอยู่ในระดับ น้อย และด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าว ผู้วิจัยจะได้ศึกษาปัจจัยที่เสริมเพื่อก่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้เพิ่มมากขึ้น ในขั้นตอนต่อไป

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน

ผลการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน : กรณีจังหวัดลำพูน

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ต้องมีประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีทัศนคติที่ดี มีความคาดหวังที่จะให้เกิดการพัฒนาการศึกษาในทางที่ดี มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ มีโอกาส ช่องทาง ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีบริบทที่เป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับปัจจัยดังกล่าวข้างต้นที่เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัจจัยด้านจิตวิทยา ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา โอกาส และช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในชุมชน คือการรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและนโยบายการจัดการศึกษา ซึ่งต้องทดสอบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยกำหนดการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีส่วนร่วม เป็นระดับต่ำ ระดับกลาง และมีส่วนร่วมเป็นระดับสูง ก่อนหาความสัมพันธ์ ดังได้ กำหนดสัญลักษณ์ของปัจจัย ดังนี้

สัญลักษณ์ของปัจจัย

X1	แทน	ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา
X2	แทน	ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา
X3	แทน	ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน
X4	แทน	การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา
X5	แทน	โอกาส ช่องทาง การเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
X6	แทน	สภาพแวดล้อมภายในชุมชน
Y	แทน	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ผลจากการวิเคราะห์สัมพัทธ์ระหว่าง ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา โอกาส และช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในชุมชน คือการรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการเมืองและนโยบายการจัดการศึกษา กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า

ปัจจัยโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product – Moment Correlation Coefficient) พบว่า ตัวแปรที่มีปริมาณความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษามากกว่าตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ($r = .727$) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ($r = .656$) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ($r = .414$) ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ($r = .385$) ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ($r = .370$) ตามลำดับ ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ สภาพแวดล้อม ($r = .586$) ดังรายละเอียดในตาราง 11

ตาราง 9 ความสัมพันธ์ของตัวแปรกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน

ตัวแปร	การมีส่วนร่วม
ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา (X1)	.385**
ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา (X2)	.370**
ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ (X3)	.656**
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการศึกษา (X4)	.414**
โอกาส ช่องทาง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (X5)	.727**
สภาพแวดล้อมภายในชุมชน (X6)	.586 ^{ns}

หมายเหตุ ** $P < .01$ ns = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา

สำหรับตัวแปรทำนายที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมาก และมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ได้แก่ โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ($r = .727$) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ($r = .656$) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ($r = .414$) ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ($r = .385$) ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ($r = .370$) ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตาราง 12

ตาราง 10 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	X6	Y
X1	1.000						
X2	.555**	1.000					
X3	-.119**	-.011 ^{ns}	1.000				
X4	.012 ^{ns}	-.010 ^{ns}	.041 ^{ns}	1.000			
X5	-.099*	.006 ^{ns}	.769**	.103**	1.000		
X6	.038 ^{ns}	.087*	.216**	.565**	.352 ^{ns}	1.000	
Y	.385**	.370**	.656**	.414**	.727**	.586 ^{ns}	1.000

หมายเหตุ ** $P < .01$, * $P < .05$ และ ns = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการเลือกปัจจัยตัวแปร ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา โอกาส และช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในชุมชน คือการรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและนโยบายการจัดการศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยใช้เทคนิคการเลือกตัวแปรพยากรณ์โดยวิธี Enter เพื่อหาตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ผลการวิเคราะห์ ดังตาราง 12 จากนั้นจึงนำตัวแปรที่สามารถ

พยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ที่ได้จากสมการวิเคราะห์ความถดถอยมา เพื่อวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อหาตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังแสดงในตาราง 13

ตาราง 11 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการเลือกตัวแปรพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาโดยวิธี Enter

ตัวแปรพยากรณ์	B	SE _b	Beta	t	Sig
ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา	-.024	.025	-.030	-.949	.343
ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา	.007	.021	.010	.315	.753
ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่	.267	.042	.259	6.406	.000**
การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	.044	.018	.076	2.406	.016*
โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วม	.724	.054	.564	13.355	.000**
สภาพแวดล้อมภายในชุมชน	-.046	.028	-.055	-1.631	.103
ค่าคงที่ (Constants)	42.352	11.249	-	3.526	.001
R = .775		F = 3.179			
R ² = .601		SE _{est} = 3.053			

หมายเหตุ: * P <.01, **P < .05

จากผลการศึกษา พบว่า เมื่อนำตัวแปรพยากรณ์ คือ ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา โอกาส และช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในชุมชน คือการรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการเมืองและนโยบายการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา มาพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้จำนวน 3 ตัวแปร โดยมีสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ ร้อยละ 60.10 และตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ได้แก่ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัด

การศึกษา และ โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 ได้แก่ การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของประชาชนในการจัดการศึกษา ซึ่งมีทิศทางความสัมพันธ์ในทางบวกทั้งหมด

เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย(Standardize Coefficient) ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา และการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของประชาชนในการจัดการศึกษา สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาได้ตามลำดับ (Beta เท่ากับ .564 .259 และ .076 ตามลำดับ) ส่วน ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา และสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ไม่มีความแปรปรวนร่วมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ตาราง 12 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่กับการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 Change) ในการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อใช้วิธี Stepwise

ลำดับขั้นตอนพยากรณ์	R	R^2	R^2 Change	F
โอกาสช่องทางการมีส่วนร่วม (X_3)	.746	.561	.561	15.064**
โอกาสช่องทางการมีส่วนร่วม (X_3) และความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ของประชาชนร่วม (X_9)	.596	.594	.231	33.951**
โอกาสช่องทางการมีส่วนร่วม (X_3) ความเข้าใจใน บทบาทหน้าที่ (X_9) และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (X_4)	.599	.596	.059	19.765**

หมายเหตุ: ** $P > .01$

จากการศึกษา ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ในขั้นแรก พบว่า โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา สามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .561 แสดงว่า โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด

การศึกษา สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ร้อยละ 56.10 ($R^2=.561$)

ขั้นที่ 2 เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา เข้าไป สัมประสิทธิ์การพยากรณ์เพิ่มเป็น .594 สามารถเพิ่มค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา สามารถร่วมกับอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ร้อยละ 59.40 ($R^2=.594$) โดยที่ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา สามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 23.10 ($R^2 \text{ Change} =.231$)

ขั้นที่ 3 เมื่อเพิ่มตัวพยากรณ์ การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของประชาชนในการจัดการศึกษา เข้าไป สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ เพิ่มเป็น .596 สามารถเพิ่มค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา และการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของประชาชนในการจัดการศึกษา สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ร้อยละ 59.60 ($R^2=.596$) โดยที่การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของประชาชนในการจัดการศึกษา สามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.90 ($R^2 \text{ Change} =.059$)

สรุปได้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ระหว่างตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว กับตัวแปรเกณฑ์มีค่าเท่ากับ .599 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ระหว่างตัวพยากรณ์แต่ละตัวกับตัวแปรเกณฑ์ แสดงว่า ตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ดีกว่า การใช้ตัวพยากรณ์ตัวเดียว โดยตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 13 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ของตัวพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวแปร	b	Beta	SE _b	t	p
โอกาสช่องทางการมีส่วนร่วม (X ₂)	.717	.068	.537	1.525	.000**
ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ (X ₃)	.299	.284	.052	5.749	.000**
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการศึกษา (X ₄)	.040	.022	.064	1.800	.025
ค่าคงที่ (Constant)	38.427	-	9.218	3.842	.000
R = .599		F = 197.659**			
R ² = .593		SE _{est} = 2.042			

หมายเหตุ: ** P > .01

จากผลการศึกษา พบว่า โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในการจัดการศึกษา ร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ร้อยละ 59.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถเขียนสมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ในรูปคะแนนดิบ

$$Y = 38.427 + .717 (x_2) + .299 (x_3) + .040 (x_4)$$

สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = .068 (x_2) + .284 (x_3) + .022 (x_4)$$

จากสมการ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา เพิ่มขึ้น ขึ้นอยู่กับการมีโอกาส ช่องทางเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน ได้รับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา ให้มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และให้ความสำคัญ

กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารในการจัดการศึกษาอย่าง
สม่ำเสมอ หลากหลาย ข้อมูล ข่าวสารที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมที่มากขึ้น

เมื่อได้ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาดังที่กล่าวมา เพื่อให้เกิดการมี
ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวไปหาแนวทางพัฒนาการมีส่วน
ร่วม โดยใช้กระบวนการ AIC ในลำดับต่อไป

บทที่ 5

ผลการวิจัยและวิจารณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3

ในบทนี้ เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วม ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน โดยนำข้อมูลจากผลการศึกษา ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำผลการศึกษาที่ได้ไปพิจารณาปัจจัยที่สัมพันธ์และเอื้อต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งระยะการพัฒนาเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การเลือกพื้นที่สำหรับพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระยะที่ 2 การจัดกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนทาชูเงินวิทยาคาร

ระยะที่ 3 ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนทาชูเงินวิทยาคาร

ระยะที่ 1 การเลือกพื้นที่สำหรับพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. การเลือกพื้นที่เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 และวัตถุประสงค์ข้อ 2 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม แล้ว จึงได้คัดเลือกสถานที่เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐาน ทั้งที่เป็นเอกสารและการลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียน ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพด้านสังคม บริการพื้นฐาน ตลอดจนปัญหาความต้องการ โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนาโดยที่โรงเรียนที่มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนการศึกษาวิจัยในภาพรวมของจังหวัดลำพูนได้ ประกอบกับข้อจำกัดด้วยเวลา งบประมาณ และเป็นพื้นที่ที่สอดคล้องกับลักษณะ โครงสร้างทางสังคมของชุมชนที่จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และมีปรากฏการณ์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัด

การศึกษา จึงได้เลือกพื้นที่บริการของโรงเรียน เป็นพื้นที่การศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ก่อนการพัฒนาได้ศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น ในผู้วิจัยและเกิดความเต็มใจให้รายละเอียดข้อมูลผู้วิจัยในทุกประเด็นที่ศึกษา รวมทั้งต้องการข้อมูลที่ได้จากพื้นที่ที่ศึกษาเป็นข้อมูลที่ไม่เจาะจงเฉพาะพื้นที่เกินไป เนื่องจากโรงเรียนที่เลือกเป็นพื้นที่ที่ศึกษาเป็นโรงเรียน ที่มีสภาพทั่วไปเหมือนกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เป็นส่วนมาก และเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยได้อย่างลึกซึ้งโดยมีเสรีภาพทางวิชาการพอสมควร ผู้วิจัยจึงปกป้องให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง ในการเก็บข้อมูลทุกคน โดยการใช้ชื่อบุคคลเป็นชื่อสมมุติ

3. การเลือกประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

การเลือกประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย 1) กรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 ราย 2) ตัวแทนผู้ปกครองและผู้แทนนักเรียน แต่ละช่วงชั้น แต่ละห้อง คือ ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาที่ 1- มัธยมศึกษาที่ 3) และช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาที่ 4 – มัธยมศึกษาที่ 6) ของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร จำนวน 12 ราย และ 3) ผู้นำชุมชน จำนวน 4 ราย รวมประชากรและกลุ่มเป้าหมายจำนวน 31 ราย เนื่องจากในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ครั้งนี้ เป็น“การเลือกแบบเจาะจง”จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกส่วน (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546: 123-124)

4. การทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test)

ขณะที่ก่อนมีการเริ่มกิจกรรมการพัฒนาได้ทดสอบการมีส่วนร่วมก่อนการพัฒนา (Pre-test) และผลการทดสอบของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ก่อนการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action Research: PAR) โดยเทคนิค กระบวนการ (Appreciation Influence Control: AIC) พบว่า ผลการความคิดเห็น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ อยู่ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.10 (ดังตาราง 14 ในบทที่ 6)

ระยะที่ 2 การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาการ

จากผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในส่วนของประชาชนที่ได้ให้ข้อมูลความคิดเห็น ตามปัจจัยจิตวิทยา ด้านความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดที่เห็นด้วยในระดับ ปานกลาง

ส่วนปัจจัยด้านความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นด้วยในระดับ น้อย ซึ่งส่งผลความคิดเห็นที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการมีส่วนร่วม ด้านความคิดริเริ่มปัญหา และตัดสินใจ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการติดตามประเมินผลและการรับบริการและรับผลประโยชน์ ส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูล มีความคิดที่เห็นด้วย ในระดับน้อย และจากการทดสอบประชากรและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่บริการของโรงเรียน ที่เป็นการทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test) มีความคิดที่เห็นด้วยในระดับ น้อย

จากปัจจัยที่เป็นตัวแปรที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้มีโอกาสดูช่องทางมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการศึกษา ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product – Moment Correlation Coefficient) และผลการวิเคราะห์ตัวแปรใช้เทคนิคการเลือกตัวแปรพยากรณ์โดยวิธี Enter เพื่อหาตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วม และนำตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ที่ได้จากสมการวิเคราะห์ความถดถอยมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์กับตัวแปรเกณฑ์ โดยวิธี Enter เพื่อดูตัวแปรที่มีนัยสำคัญแล้วจึงนำตัวแปรที่มีนัยสำคัญไปสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้วิธี Stepwise

เมื่อได้ปัจจัยที่เป็นตัวแปรที่สัมพันธ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับการจัดการศึกษาที่เป็นภาพรวมทั้งจังหวัดแล้ว จึงได้ข้อมูลที่เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาและพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาในขั้นตอนต่อไป

ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยใช้เทคนิคกระบวนการ (Appreciation Influence Control: AIC) กับประชากรและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จำนวน 31 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสรุปผลการประชุม ในขั้นตอนต่าง ๆ ตามกระบวนการ AIC การทดสอบเครื่องมือโดยการหาความตรง (Validity) ของเนื้อหา (content validity) โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเก็บข้อมูลตามกระบวนการ AIC ประยุกต์ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงบรรยายเนื้อหา (content analysis) การวิจัยเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับการดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสรุปผลในแต่ละขั้น โดยการบันทึกผลการประชุม ผู้วิจัยได้ประยุกต์วิธีการของการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) มาใช้โดยการตั้งคำถาม ฟัง สังเกต สรุปผล และบันทึกผลที่ได้จากการประชุมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ AIC พร้อมทั้งสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์ และได้แบ่งขั้นตอนในการพัฒนาเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการสร้างความเข้าใจ (Appreciation: A) เป็นขั้นของการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (shared vision) หรืออุดมการณ์ร่วมกัน (Shared ideal)

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการสร้างแนวทางการปฏิบัติ (Influence: I) เป็นขั้นตอนการคิดค้นหรือระบุกิจกรรมเพื่อหาวิธีการสำคัญเพื่อนำไปสู่สิ่งที่อยากให้เกิดขึ้นตามขั้นที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการควบคุมไปสู่การกระทำ (Control :C) เป็นการควบคุมไปสู่การกระทำ (Control) หรือเป็นขั้นแสวงหาผู้รับผิดชอบในกิจกรรมที่ทำ

ผู้วิจัย ปฏิบัติการตามกระบวนการ AIC ตามแผนปฏิบัติการในช่วงเดือนกันยายน 2551 โดยในขั้นของการสร้างความสร้างความเข้าใจให้ชาวซึ่งเห็นคุณค่า เริ่มจากกิจกรรมลงทะเบียนชี้แจงวัตถุประสงค์ กลุ่มสัมพันธ์ของการปฏิบัติการ รวมทั้งกิจกรรมการพูดคุยถึงสภาพการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ใช้เวลา 2 วัน ในขั้นของการสร้างปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเป็นขั้นของการสร้างความรู้ ความเข้าใจ โดยใช้กิจกรรมหลาย ๆ อย่าง คือ ศึกษาเอกสารและพื้นที่ ศึกษาดูงานในพื้นที่ ชมวีดีโอ สาธิต รวมทั้งการจัดและ โครงการแบบมีส่วนร่วมในขั้นนี้ใช้เวลา 14 วัน แต่ไม่ได้ติดต่อกัน อาศัยการนัดเป็นช่วงที่สมาชิกมีเวลาว่าง และสมาชิกนัดกันเอง บางครั้งก็ใช้เวลาตอนเย็นถึงค่ำ ส่วนในขั้นของการควบคุมไปสู่การกระทำ ซึ่งเป็นขั้นของการแสวงหาผู้รับผิดชอบ การจัดทำ ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมแยกออกไปต่างหาก ใช้เวลา 3 วัน และกิจกรรมบางกิจกรรมใช้เวลาในการปฏิบัติ 3 วัน จากที่กล่าวมาของการปฏิบัติการแต่ละขั้นมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการสร้างความเข้าใจ (Appreciation: A)

เป็นขั้นของการสร้างความเข้าใจให้ซาบซึ้งคุณค่าเป็นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (shared vision) หรืออุดมการณ์ร่วมกัน (shared ideal) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นการมีส่วนร่วม คิดค้น ปัญหา และตัดสินใจ บอกถึงสภาพการณ์และปัญหาของโรงเรียนทั้งอดีตปัจจุบัน (A-1) 2) ขั้นที่ตัดสินใจแก้ปัญหาอยากให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนฝันในอนาคต (A-2)

1. ขั้นการมีส่วนร่วม คิดค้น ปัญหา จากสภาพการณ์และปัญหาของโรงเรียนในอดีตและปัจจุบัน (A-1)

1.1. สภาพการณ์โดยทั่วไปของโรงเรียน ในอดีตดำเนินการโดยผู้อาวุโสที่เป็นผู้นำชุมชนได้เล่าสภาพการณ์ “ความเป็นมาของโรงเรียนตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง เป็นอย่างไร” โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้รับฟัง รับรู้ และจดจำข้อมูล ประสบการณ์ ความรู้สึกของตนเองแล้วนำมาเสนอเพื่อหลอมรวมสรุปเป็นภาพรวมที่รับรู้ร่วมกันในกลุ่ม

ผลจากการศึกษาและพัฒนา พบว่า สภาพของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน นับตั้งแต่อดีต เมื่อ พ.ศ. 2519 ขณะนั้น พระครูสถิตยวัชรธรรม อดีตเจ้าคณะอำเภอแม่ทา และคุณดิลก ศรีแก้ว อดีตสมาชิกสภาจังหวัดลำพูนในสมัยนั้น ได้พิจารณาเห็นว่าควรมีการขยายการศึกษาให้เด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษา ในเขตตำบลทาภาศ และทาขุมเงิน ได้ศึกษาต่อในเขตพื้นที่ของตนเอง ไม่ต้องไปศึกษาต่อในเมือง ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมขึ้น โดยได้ขอที่ดินสาธารณะประโยชน์ของตำบลทาขุมเงินและได้ขออนุมัติให้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนด้วยความร่วมมือจากข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนร่วมกันบริจาคเงิน ในการก่อสร้างอาคาร และได้มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษามาโดยตลอด จนกระทั่งปี พ.ศ. 2524 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจว่า การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียน เป็นเรื่องของกรรมการ ประชาชนทั่วไปจึงไม่มีส่วนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นภาพถ่ายที่ 3

ภาพ 3 ผู้นำอาวุโสได้เล่าสภาพการณ์ในอดีตของโรงเรียน (A-I)

1.2 สภาพการณ์และปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ในปัจจุบันในขั้นนี้ผู้วิจัย ได้ให้สมาชิกแต่ละคนวาดภาพหรือสัญลักษณ์หรือเขียนข้อความที่สะท้อนสภาพการณ์และปัญหาของการบริหารจัดการของโรงเรียน ในปัจจุบัน หลังจากนั้นแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม และให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มอธิบายภาพหรือสัญลักษณ์หรือข้อความที่เขียนของตนเองให้สมาชิกฟัง และห้ามมีการวิพากษ์วิจารณ์ แต่สามารถสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ต่อจากนั้นก็ให้มีการรวมภาพของแต่ละกลุ่มในกระดาษชาร์ตเลือกตัวแทนกลุ่มนำเสนอโดยการติดภาพไว้หน้าห้อง สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ เพิ่มเติมและซักถามได้ ผู้นำการประชุมอาจจะซักถามเพื่อช่วยให้การอธิบายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปผลจากการพัฒนา ขั้นที่ 1 การดำเนินการระดมความคิดสภาพปัญหาในปัจจุบันของการบริหารจัดการของโรงเรียน สรุปได้ดังนี้ 1) การขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อพัฒนางานด้านการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง 2) การขาดแคลนบุคลากรสายสนับสนุนการสอน เพื่อจัดทำงานธุรการ การเงินบัญชี และนักรักษาการ โรง เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่องานด้านการเรียนการสอนทำให้การจัดการเรียนการสอนได้ไม่เต็มที่เพราะต้องแบ่งเวลาส่วนหนึ่งมาทำงานด้านธุรการไปด้วย 3) การขาดแคลนห้องปฏิบัติการต่างๆ มีสภาพการมีสภาพการใช้งานนานมาก ไม่ทันสมัย และชำรุดทรุดโทรมมากและอุปกรณ์ไม่เพียงพอกับการใช้งาน 4) งบประมาณในการดำเนินงานการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนไม่เพียงพอ และการได้รับจากหน่วยงานต้นสังกัดล่าช้าไม่ตรงกำหนดเวลา 5) พฤติกรรมและคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน และนักเรียนบางส่วน ไม่มีความกระตือรือร้น ไม่ใช้เวลาว่างไม่เกิดประโยชน์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ต่ำ การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อตกลงของโรงเรียน และปัญหาอื่น ๆ

สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์และปัญหาในปัจจุบันของการบริหารจัดการ โรงเรียนพบว่า การขาดแคลนบุคลากรครูและสายสนับสนุน งบประมาณไม่เพียงพอ ประชาชนผู้เกี่ยวข้อง

ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พฤติกรรมและคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนบางส่วน ไม่มีความกระตือรือร้น ไม่ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ต่ำ การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อตกลงของโรงเรียน และปัญหาอื่น ๆ เช่น สูบบุหรี่/ดื่มสุรา/เสพยาเสพติด หนีเรียน ไม่ส่งงาน /ไม่เอาใจใส่-ไม่ตั้งใจเรียน ไว้ทรงผมไม่เหมาะกับการเป็นนักเรียน ส่งเสียงอะอะโวยวาย/ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นในโรงเรียน นำโทรศัพท์มือถือ/MP3/MP4 มาใช้ในโรงเรียน ไม่รักษาสัมบัติของส่วนรวม/โรงเรียน ลักษณะของผู้อื่น ที่แววตรงกลางคืน/ในที่ อโคจรไม่เหมาะสม แต่งกายไม่ถูกต้องตามระเบียบโรงเรียน การจอดรถจักรยานยนต์นอกโรงรถโรงเรียน เดินแถวไม่เป็นระเบียบ ไม่มีสัมมาคารวะ ทิ้งขยะเป็นที่รับประทานไม่ถูกหลัก โภชนาการ (ไม่เป็นเวลา) ดู-อ่านสื่อลามกอนาจาร ทะเลาะวิวาทพูดจาไม่สุภาพ ไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อตกลงของโรงเรียน/กฎจราจร

แม้ว่าผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูจะบริหารจัดการศึกษาแล้วก็ตาม แต่ปัญหาเหล่านี้ ก็ยังมีอยู่และมีปัญหาอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง ดังนั้น ผู้ปกครองและประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องมีส่วนช่วยให้ความร่วมมือในการดูแลบุตร หลาน จึงจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้

2. **ขั้นการตัดสินใจแก้ปัญหา** จากสภาพการณ์ที่ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน อยากให้เป็นในอนาคต คือ โรงเรียนในฝันของประชาชน และการแก้ปัญหาจะแก้ไขได้อย่างไร (A- 2) โดยที่ผู้นำการประชุม ตั้งคำถามให้กับประชาชนผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา โดยให้วาดภาพ หรือทำสัญลักษณ์ หรือเขียนข้อความลงในกระดาษ A4 หลังจากนั้นก็แบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม มอบภารกิจให้ทำ โดยให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา แต่ละคนอธิบายภาพ สัญลักษณ์หรือขยายข้อความของตัวเองให้สมาชิกในกลุ่มฟัง ห้ามวิพากษ์วิจารณ์แต่ซักถามเพิ่มเติมได้ ต่อจากนั้นให้รวมภาพ สัญลักษณ์ หรือข้อความของกลุ่มลงในกระดาษชาร์ต เลือกผู้แทนกลุ่มนำเสนอ สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ซักถามเพิ่มเติมได้ ผู้นำการประชุมตั้งคำถามเพื่อช่วยให้การอธิบายภาพ สัญลักษณ์ และข้อความนั้นให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นมีการเสนอในกลุ่มใหญ่ โดยดำเนินการวาดภาพ สัญลักษณ์ และข้อความลงในกระดาษชาร์ต แผ่นใหม่ แล้วช่วยกันเติมภาพและทำเป็นแผนที่ทางความคิดร่วมกัน (Mind map) เมื่อรวมภาพ ข้อความและแนวความคิดได้แล้ว สรุปผลการปฏิบัติการสภาพการณ์ที่สมาชิกอยากให้เป็นในอนาคตกับโรงเรียนของเราหรือโรงเรียนในฝันและจะช่วยกันแก้ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการในโรงเรียนนั้นได้อย่างไร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมที่ขณะดำเนินการได้จาก ภาพถ่ายที่ 4

ภาพ 4 กิจกรรมการระดมความคิดเห็นสิ่งที่ยากให้เป็นโรงเรียนในอนาคต (A-2)

จากผลการศึกษาพัฒนา พบว่า จากการระดมความคิดเห็นถึงสิ่งที่ยากให้เป็นโรงเรียนในอนาคต สรุปได้ดังนี้

1) ประชาชนได้ทราบถึงบทบาท มีความรู้ มีความเข้าใจในหน้าที่ของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ร่วมพัฒนาและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และความต้องการของประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2) ประชาชน หรือผู้ปกครอง ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความร่วมมือ ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำ แสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจหรือดำเนินการ เพื่อให้กิจกรรมต่างๆบรรลุเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยกลุ่มบุคคลหรือโดยปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมอาจเป็น ไปในลักษณะของการเป็นผู้ให้การสนับสนุนและ ผู้รับบริการในกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น

3) การประสานขออาสาสมัคร จากผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หรือผู้มีปัญหาท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เพื่อเป็นเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนผู้สนใจ ได้เรียนรู้ และการสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้กับสถานศึกษา

4) การประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ๆ ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและประสาน เรื่องงบประมาณ พร้อมทั้งกระตุ้น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

5) ให้มีลานกีฬาด้านยาเสพติดร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน และมีการติดตาม เรื่อง ยาเสพติดในหมู่บ้านต่าง ๆ และขอความร่วมมือจากพ่อ แม่ผู้ปกครอง มีส่วนช่วยในการดูแลบุตร หลาน อย่างใกล้ชิด เมื่อพบผู้ติดยาเสพติด แจ้งเบาะแสให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ตำรวจหรือประสานกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อส่งเข้าบำบัดรักษา

6) การให้ความรู้แก่เด็ก และเยาวชนในเรื่องการป้องกันยาเสพติด และความรู้แก่บุคคลทั่วไปในเรื่อง กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

ขั้นตอนที่ 2. ขั้นการสร้างแนวทางการปฏิบัติ (Influence: I)

เป็นขั้นตอนการคิดค้นหรือระบุกิจกรรมเพื่อหาวิธีการสำคัญเพื่อนำไปสู่สิ่งที่อยากให้เกิดขึ้นเป็นขั้นของการปฏิสัมพันธ์หรือสมาชิกมีอิทธิพลระหว่างกันนั้น ได้แบ่งออกเป็น ขั้นที่สมาชิกจะต้องระบุสิ่งที่จะทำ เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่ต้องการกระทำ แบ่งเป็น 2 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นการระบุเป็นกิจกรรมหรือโครงการ (I-1) และ 2) ขั้นของการแยกประเภทของกิจกรรมและจัดลำดับความสำคัญ (I-2) ซึ่งผลของการปฏิบัติการมีดังนี้

1. ขั้นการระบุเป็นกิจกรรมหรือโครงการ (I-1)

เป็นขั้นการมีส่วนร่วมในการวางแผน คือ การเตรียมการก่อนนำไปสู่การปฏิบัติต้องระบุกิจกรรมหรือโครงการที่ทำ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ (I-1) ซึ่งเริ่มโดยการประชุมกลุ่มใหญ่ ผู้นำการประชุมตั้งคำถาม “ถ้าจะให้ไปถึงเป้าหมายของโรงเรียนในอนาคต หรือโรงเรียนในฝันของประชาชน จะต้องทำกิจกรรมหรือโครงการอะไรบ้าง” โดยให้สมาชิกวาดภาพหรือสัญลักษณ์หรือข้อความ แล้วร่วมกันถอดภาพ โดยพยายามระบุเป็นกิจกรรมหรือโครงการ ซึ่งดำเนินการโดยการแบ่งกลุ่ม มีการถกเถียง โดยการประยุกต์การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เมื่อเสร็จแล้วแต่ละกลุ่มก็ดำเนินการรวบรวมบัญชีกิจกรรมหรือโครงการ ผู้แทนกลุ่มนำเสนอการคิดรายการกิจกรรมหรือโครงการไว้หน้าห้องประชุมให้สมาชิกได้นำเสนอพร้อมกับให้เหตุผลว่าทำไมจะต้องทำ และการดำเนินกิจกรรมนั้นแสดงไว้จากภาพถ่ายที่ 7 ตารางที่ 15,16,17,18 19 และ 20 ตามลำดับ ดังแสดงในภาคผนวก ค.

2. ขั้นของการแยกประเภทของกิจกรรมและจัดลำดับความสำคัญ (I-2)

เป็นขั้นการแยกประเภทกิจกรรมหรือโครงการ การจัดลำดับความสำคัญมีจากผลการศึกษาพัฒนาพบว่า การประชุมระดมความคิดโดยการระบุกิจกรรมหรือโครงการ จากการมีส่วนร่วมในการวางแผน นั้นหากพิจารณาในการวางแผนเพื่อการจัดแยกประเภท กิจกรรมหรือโครงการและจัดลำดับความสำคัญ กิจกรรมหรือโครงการ แบ่งเป็น 3 ประเภท

2.1 กิจกรรมโครงการคือ ที่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาทำได้ด้วยตนเอง 'ได้แก่ การสำรวจกลุ่มอาชีพภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน

2.2 กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาจัดทำร่วมกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้แก่ 1) การระดมเงินสมทบทุนจากผู้ปกครอง/อปท. และชุมชนจัดจ้างครูสอน ให้เพียงพอกับความต้องการและความจำเป็น 2) การระดมเงินสมทบทุนจาก ชมรม เครือข่ายผู้ปกครองสายชั้น เพื่อจ้างลูกจ้างชั่วคราว รายวันแทนการจ้างประจำตามความจำเป็น 3) การระดมเงินสมทบทุนจากผู้ปกครอง เพื่อปรับปรุงห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ และห้องปฏิบัติการภาษาอังกฤษ มีสภาพชำรุดทรุดโทรม 4) การพัฒนาคุณภาพระบบการช่วยเหลือ พฤติกรรมนักเรียน 5) การระดมเงินทุนเพื่อสมทบทุนจากผู้ปกครอง/อปท. ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขอสนับสนุนทุนการศึกษา

2.3 กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น 1) การจัดหาคอมพิวเตอร์ 2) กีฬาด้านยาเสพติด

ขั้นที่ 3. ขั้นควบคุมไปสู่การกระทำ (Control: C)

ในขั้นของการควบคุมไปสู่การกระทำนั้นมี 2 ขั้นตอนย่อย คือ ขั้นการแสวงหา ผู้รับผิดชอบ (C-1) และขั้นการวางแผนสำหรับแต่ละกิจกรรม (C-2)

1. ขั้นการแสวงหาผู้รับผิดชอบ (C-1)

เป็นขั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โครงการ คือ การแสวงหาผู้รับผิดชอบ (C-1) ดำเนินการโดยเริ่มจากกิจกรรมประเภทที่สมาชิกสามารถทำได้ ซึ่งได้จัดลำดับความสำคัญไว้แล้ว โดยให้สมาชิกแต่ละคนมาลงชื่อในกิจกรรมโดยสมัครใจ ซึ่งผลของการปฏิบัติการมี แสดงให้เห็นจากภาพถ่ายที่สมาชิกได้ร่วมกันทำ และกิจกรรมการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เข้าร่วมประชุมร่วมกัน และแสดงความคิดเห็น มีผู้สมัครใจร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้าร่วมประชุมในแต่ละกิจกรรม (ภาคผนวก ง)

ในขั้นของการควบคุมไปสู่การกระทำซึ่งในขั้นของการแสวงหาผู้รับผิดชอบ หากพิจารณา ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมประเภทที่สมาชิกสามารถทำได้ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่อาจจะใช้งบประมาณสนับสนุนบ้าง ถึงจะมีก็ไม่มากและเป็นลักษณะของกิจกรรมที่ทำด้วยตนเองหรือบางกิจกรรมมีลักษณะเป็นกิจกรรมประชาอาสา คือ กิจกรรมการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น กิจกรรมการแข่งขันกีฬาในวันสำคัญเป็นการรณรงค์การป้องกันยาเสพติด

2. ขั้นตอนการวางแผนสำหรับแต่ละกิจกรรม (C-2)

เป็นขั้นตอนการจัดทำแผนกิจกรรมโครงการพัฒนาโรงเรียน (C-2) ในการดำเนินการซึ่งได้แบ่งกลุ่มให้ไปดำเนินการกันเอง โดยผู้วิจัย ซึ่งเฝ้าติดตามความเข้าใจ และอาศัยข้อมูลจากการดำเนินการที่ผ่านมาดำเนินการแยกกิจกรรมโดย

2.1 กิจกรรมที่สมาชิกสามารถทำเองได้ โดยผู้วิจัยได้ให้โจทย์ คือหัวข้อการเขียนโครงการนั่นเอง ให้แต่ละกลุ่มกิจกรรมไปตกลงหาคนเขียนโดยต้องตอบคำถามดังนี้ ทำอะไร (ชื่อโครงการ) ทำแล้วได้อะไร (ผลที่คาดว่าจะได้รับ) ทำที่ไหน (สถานที่ดำเนินการ) ทำอย่างไร (วิธีดำเนินการ) ใช้วัสดุอุปกรณ์อะไร (วัสดุ อุปกรณ์) ทำเมื่อใด (วัน เวลาที่ดำเนินการโครงการ) ใครบ้างช่วยทำ (ผู้ช่วยโครงการ) และใครรับผิดชอบ (ผู้ดูแลและประสานงานโครงการ)

2.2. กิจกรรมที่เสนอองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน และขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ดำเนินการให้สมาชิกในกลุ่มคัดเลือกคนเขียนโครงการและมอบหมายหน้าที่ให้เขียนโดยต้องตอบคำถามดังนี้ ทำอะไร (ชื่อโครงการ) ทำแล้วได้อะไร (ผลที่คาดว่าจะได้รับ) ทำที่ไหน (สถานที่ดำเนินการ) ของเมื่อไร (ปีที่ของงบประมาณ) ขอจากหน่วยงานไหน (ชื่อหน่วยงานที่สนับสนุน) ใครติดตามความก้าวหน้า หลังจากนั้นดำเนินการให้กลุ่มเลือกผู้นำเสนอ โดยที่สมาชิกอื่น ๆ เสนอเพิ่มเติมได้ และสุดท้ายมอบหมายผู้ดำเนินการไปจัดทำโครงการต่อไป

การจัดทำแผนในแต่ละกิจกรรม (C-2) เป็นเรื่องของความร่วมมือปฏิบัติหรือการทำแผนกิจกรรมโครงการ ในกระบวนการ AIC แล้ว ประชาชนมีส่วนร่วม ในการการปฏิบัติตามแผนการดำเนินการที่ได้ ร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ ตามภาระตามความสมัครใจและปฏิบัติร่วมกันของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุตรหลานดังกล่าวข้างต้น เป็นเรื่องที่หากกระทำแล้วก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนซึ่งเป็นบุตรหลาน แก่โรงเรียน แก่ผู้ปกครอง และเป็นการพัฒนาชุมชน ตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม คือ 1) การมีส่วนร่วมคิดค้นปัญหา และตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมวางแผน 3) การมีส่วนร่วมปฏิบัติดำเนินการตามแผน 4) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล 5) และการมีส่วนร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ ดังตารางที่เป็นแผนในแต่ละกิจกรรม ในตารางผนวก 9 (ในภาคผนวก จ.)

จากผลการดำเนินการประชุมแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา โดยใช้กระบวนการ AIC และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากการสังเกตและการสนทนากลุ่มเป้าหมาย พบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีความเข้าใจ ยอมรับในบทบาทหน้าที่และความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งหน้าที่ที่จะช่วยกันสร้าง

อนาคตให้ลูกหลานและเป็นการส่งเสริมและการพัฒนาสู่สังคมและชุมชนของเราเอง เมื่อเราได้มีโอกาสได้จัดทำกิจกรรมร่วมกันเช่นนี้ ดังข้อมูลสนทนา ดังนี้

“... เรามีความยินดีและดีใจที่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิด ข้อเสนอที่ได้ช่วยกันพัฒนาโรงเรียนของเราเพื่อลูกหลาน ถ้าโรงเรียนมีโครงการอะไรที่ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ กระผมมีความยินดีที่ให้การช่วยเหลือ...” (บุญเล็ง ดิจิตกาศ, 2551: สัมภาษณ์)

“... ดีใจที่ได้มีโอกาสพูดคุยถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เด็กนักเรียนแอบหนีเรียน ไปรวมกลุ่มมั่วสุมกันสูบบุหรี่ หนีไปเที่ยวแล้วเอารถจักรยานยนต์ไปจอดทิ้งไว้ในสวนลำไย โดยไม่สนใจต่อทรัพย์สินนั้น...” (พิรวัส มากาศ, 2551: สัมภาษณ์)

“... ได้มีโอกาสพูดคุยอย่างนี้ก็ดีเหมือนกัน เพราะไม่รู้จะบอกอะไรกับใคร ได้พบปัญหานักเรียนเอาไปจอดรถจักรยานยนต์ทิ้งไว้ในสวนลำไย จับกลุ่มกันหนีไปเที่ยว จอดรถจักรยานยนต์ทิ้งไว้ ก้าวไฟไหม้สวนลำไยและไหม้รถจักรยานยนต์ด้วย...” (พงศ์ศักดิ์ ธรรมชั้น, 2551: สัมภาษณ์)

“... ลูกหลานเล็กเรียนไม่ได้ช่วยพ่อแม่ทำงาน ซึ่งที่บ้านมีงานให้ช่วยทำแต่อย่างทำไม่เป็น... ไม่มีเวลา... แต่พากันไปเที่ยว...” (ละออ ใจกาศ, 2551: สัมภาษณ์)

“... ลูกหลานมีเวลามาก ไม่ใช่เวลาให้เกิดประโยชน์ เรียนวิชาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การแกะสลักไม้...” (พิทักษ์ เดคำกาศ, 2551: สัมภาษณ์)

“... มีความยินดีที่จะมาเป็นวิทยากรสอนการแกะสลักให้นักเรียนได้เรียนรู้...” (พิทักษ์ เดคำกาศ, 2551 : สัมภาษณ์)

ผลจากการสังเกตและการสนทนากับผู้เข้าร่วมประชุม กลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าประชุมได้ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม การแสดงออกทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี มีบรรยากาศของการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในลักษณะเป็นกันเอง มีความยินดี ประนีประนอม ทั้งความคิด มีการแบ่งงานกันทำโดยประธานกลุ่มมอบหมายและอาสาการทำงาน

“... ประชุมแบบนี้ดี ไม่เครียด น่าจะมีตั้งนานแล้ว อยากให้มีบ่อย ๆ ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและไม่วิจารณ์กัน...” (พรทิพา ดอกแก้วนาค, 2551: สัมภาษณ์)

“... ประชุมแบบนี้ผมก็ว่าดี... ทุกคนกระตือรือร้น สนุกกับการประชุม มีโอกาสทำกิจกรรมเพื่อลูกหลาน ได้ร่วมกันคิด วางแผนช่วยกันทำอะไรได้บ้าง ยินดีช่วย...” (พิรวัส มากาศ, 2551: สัมภาษณ์)

จากผลการศึกษาพัฒนาการมีส่วนร่วม พบว่า การดำเนินการประชุมกลุ่มเพื่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน โดยใช้เทคนิคกระบวนการ AIC และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มีดังนี้ คือ

1) กิจกรรมการประชุมแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้เทคนิคกระบวนการ AIC และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สามารถสร้างความเข้าใจและทำให้ทุกคนยอมรับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2) สามารถส่งเสริมให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งมีการแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นและมีความเป็นกัลยาณมิตรระหว่างกัน

3) สามารถกำหนดกิจกรรมและแนวทางการปฏิบัติเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) (ดังตาราง 29 ภาคผนวก จ) เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามแผนจัดกิจกรรมโครงการให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ระยะที่ 3 ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนทาชุมเงินวิทยาคาร

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนทาชุมเงินวิทยาคาร ดำเนินการวิจัยโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ที่ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC และการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ในการพัฒนาการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน 1) ขั้นการเตรียมการวางแผนกิจกรรมโครงการ 2) ขั้นการปฏิบัติตามแผน กิจกรรมโครงการ 3) ขั้นการติดตามประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมโครงการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการเตรียมการวางแผนกิจกรรมโครงการ

1. การเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยนำเสนอโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนกลยุทธ์กิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้มีการประชุมผู้บริหาร เพื่อชี้แจงเป้าหมายและความต้องการของโรงเรียนด้วยการระดมพลังสมองเพื่อสร้างความเข้าใจยอมรับในข้อเท็จจริง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

1.2 ผู้วิจัยได้ได้สอบถามความต้องการของชุมชนที่ประโยชน์ต่อโรงเรียนเสนอในที่ประชุมกลุ่มเพื่อขอให้ที่ประชุมได้อาสาเพื่อจะได้รายชื่อคณะทำงานในกิจกรรมโครงการของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมแบบอาสาสมัคร ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครองและ

กรรมการสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน จำนวน 31 คน ที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา

2. เป้าหมาย

เป้าหมายของกิจกรรม เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ทักษะคติและความคาดหวังในการจัดทำแผนกิจกรรม โครงการของโรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ในการจัดทำแผนกิจกรรมโครงการของโรงเรียน

3. ขั้นตอนการ

ได้ดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนกลยุทธ์กิจกรรมโครงการของโรงเรียน ระหว่างวันที่ 17-18 มกราคม 2552 ณ ห้องประชุมโรงเรียน โดยมีวิทยากรบรรยายให้ความรู้ ความเข้าใจ สร้างทัศนคติ ความคาดหวังในการวางแผนกิจกรรมโครงการและร่วมจัดดำเนินการในกลุ่มย่อยคือ นายสุวัฒน์ ญาณโค ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองห่อมและ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันวิจัยหรือวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย วิทยาเขตวัดสวนดอกเชียงใหม่ ศูนย์วิจัยจังหวัดลำพูน และผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิทยากร

4. ผลของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

4.1 แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 3 กลุ่ม ร่วมกันระหว่างผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน โดยทำการวิเคราะห์โครงการอะไร ใครรับผิดชอบ มีความถนัดที่อาสาสมัครมีส่วนร่วมดำเนินการ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ได้โดยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มย่อยระดมสมองในการแสดงความคิดเห็นในแต่ละโครงการอย่างทั่วถึงและให้สมาชิกแต่ละคนคิดวิเคราะห์แล้วเขียนลงกระดาษ A4 แล้วนำไปติดเรียงไว้ที่บอร์ดประจำกลุ่มแต่ละกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มช่วยกันจัดกลุ่มที่มีข้อความที่เป็นโครงการกิจกรรมที่มีความหมายหรือรายการกิจกรรมโครงการเดียวกันรวมไว้ด้วยกันและให้สมาชิก แต่ละคนร่วมกันวิเคราะห์ในส่วนกิจกรรมไหนยังไม่ครอบคลุมว่ากิจกรรมไหนยังไม่มีคนช่วยดำเนินการบ้าง

4.2 ให้แต่ละกลุ่มได้คัดแยกกิจกรรมโครงการขออาสาสมัคร ใครมีความถนัด มีความเข้าใจที่จะได้ดำเนินการอย่างไร กิจกรรมไหนที่เหมือนกัน มีความถนัด การอาสาสมัครเรื่องเหมือนกันให้นำมารวมกันของแต่ละกลุ่ม

4.3 ให้มีการสลายกลุ่มเพื่อแบ่งกลุ่มใหม่ตามความถนัดการอาสาสมัครแต่ละกิจกรรมโครงการที่เหมือนกันคล้ายหรือโครงการเดียวกันให้รวมกลุ่มกันใหม่ เพื่อได้เขียนกิจกรรม

โครงการนั้น ประเภทเดียวกันคือ 1) กิจกรรมโครงการที่ผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาทำเป็นโครงการได้เอง 2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกที่เป็นผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาต้องทำหรือดำเนินการร่วมกันหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่บริการของโรงเรียน 3) กิจกรรมโครงการใดที่ผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้เองแต่เป็นผู้ประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

4.4 ให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละกลุ่มได้ดำเนินการจัดทำแผนกิจกรรมของแต่ละโครงการคือ 1) ชื่อโครงการ 2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ 3) สถานที่ดำเนินการ 4) วิธีดำเนินการ 5) อุปกรณ์ที่ใช้วัสดุ 6) วัน เวลาที่ดำเนินโครงการ 7) ชื่อผู้รับผิดชอบโครงการ 8) ผู้ดูแลและประสานงาน ส่วนของกิจกรรมโครงการที่ต้องเสนอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละกลุ่มได้ดำเนินการตามหัวข้อของการจัดทำแผน คือ 1) ชื่อโครงการ 2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ 3) สถานที่ดำเนินการ 4) งบประมาณที่ขอ 5) ชื่อหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน 6) ผู้ติดตามประสานงาน

4.5 ให้เลือกผู้แทนของกลุ่มแต่ละกลุ่มนำเสนอในกลุ่มใหญ่ แล้วให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันอภิปราย

จากผลการศึกษาพัฒนา พบว่า การดำเนินงานการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการการทำแผนกิจกรรมโครงการของผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาและสมาชิกในที่ประชุมมีการยอมรับแผนกิจกรรมโครงการร่วมกัน ซึ่งเป็นการติดตาม ประเมินผล จากโครงการต่าง ๆ นั้นสามารถสรุปเป็นแผนปฏิบัติการ (Action plan) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมโครงการ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกผู้เข้าประชุมทำได้เอง ได้แก่ โครงการจัดทำหลักสูตรสาระท้องถิ่นเพิ่มเติม คือ 1.1) หลักสูตรการทอผ้าด้วยกี่เฮว 1.2) หลักสูตรการประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา และ 1.3) หลักสูตรการแกะสลักไม้ 2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมทำร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ได้แก่ 2.1) โครงการพัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียน 2.2) โครงการการจัดกิจกรรมกีฬาต่อต้านและเอาชนะยาเสพติด 2.3) โครงการระดมเงินทุนจากชมรมผู้ปกครอง จ้างครูสอนภาษาอังกฤษ 2.4) โครงการระดมเงินงบประมาณเพื่อการซ่อมแซมปรับปรุงห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และห้องปฏิบัติการภาษาอังกฤษ 2.5) โครงการระดมเงินทุนจากชมรมผู้ปกครอง จ้างบุคลากรทำงานสนับสนุนการเรียนการสอน 3) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุม ได้ประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น

หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่นอกพื้นที่ และในพื้นที่ ได้แก่ 3.1) โครงการจัดหาคอมพิวเตอร์ 3.2) โครงการกีฬาต้านยาเสพติด (ดังแสดงใน ตาราง 30 ภาคผนวก จ.)

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการปฏิบัติตามแผน กิจกรรมโครงการ

1. การเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยเสนอขออนุมัติจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมโครงการสู่การปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

1.2 การประสานผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา เพื่อปฏิบัติตามแผนการทำกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการ

2. เป้าหมาย

เป้าหมายของกิจกรรม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ จากการเปิดโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมให้ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมโครงการเพื่อแก้ปัญหาและการพัฒนา การจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

3. ขั้นตอนการ

3.1 ให้ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาได้ทบทวนแผนกิจกรรมสู่การปฏิบัติกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการ คือ 1) กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ดำเนินการเอง ได้แก่ (1) การทำหลักสูตรสาระท้องถิ่นการทอผ้าด้วยกี่เอว (2) การทำหลักสูตรเครื่องสักการะล้านนา (3) หลักสูตรการแกะสลักไม้ 2) กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาได้ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้แก่ (1) พัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน (2) การจัดกิจกรรมกีฬาต่อต้านและเอาชนะยาเสพติด (3) การระดมเงินทุนจากชมรมผู้ปกครอง ช่างครูสอนภาษาอังกฤษ (4) การระดมเงินงบประมาณ เพื่อการซ่อมแซมปรับปรุง ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และห้องปฏิบัติการภาษาอังกฤษ (5) การระดมเงินทุนจากชมรมผู้ปกครอง ช่างบุคลากรทำงานสนับสนุนการเรียนการสอน 3) กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ประสานขอรับการสนับสนุนจากบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่น 1) เพื่อขอรับการสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนเครื่องคอมพิวเตอร์ 2) ขอรับการสนับสนุนการจัด การแข่งกีฬามวย เพื่อการรณรงค์ต่อต้านและเอาชนะยาเสพติด จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

3.2 ผู้วิจัยได้นำเสนอให้สมาชิกที่เข้าประชุมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ระดมสมองและอภิปราย เพื่อสรุปถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมโครงการและได้ ดำเนินการแก้ปัญหาด้วยกิจกรรมโครงการ เพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของ โรงเรียน อย่างเป็นทางการดังนี้ การแบ่งกลุ่มการทำงานตามรายชื่อผู้รับผิดชอบของแต่ละ กิจกรรมโครงการ คือ การเขียนโครงการแต่ละโครงการตามหลักการเขียนโครงการที่ประกอบด้วย (1) หลักการและเหตุผล (2) เป้าหมาย (3) วัน เวลาและสถานที่ดำเนินการ (4) งบประมาณที่ใช้ (5) ผู้รับผิดชอบโครงการ (6) ผลที่ได้

4. ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมโครงการ

4.1 เชิงคุณภาพ เป็นการทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและกรรมการ สถานศึกษา ในการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาและการ พัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อให้โรงเรียน เป็นโรงเรียน ในฝันของประชาชน เป็นสถาบัน การศึกษาที่ให้การ ศึกษาแก่บุตรหลาน ในชุมชนได้เรียนในโรงเรียนที่ใกล้บ้าน และเป็นโรงเรียนในฝันของ ประชาชน

4.2 เชิงปริมาณ

4.2.1 การดำเนิน โครงการมีผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ของโรงเรียน ที่ สามารถทำได้เอง คือโรงเรียนได้หลักสูตรสาระท้องถิ่น เป็นวิชาชีพพระยะสั้นที่เป็นภูมิปัญญาที่เกิด จากการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 3 หลักสูตรคือ 1) หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นการแกะสลักไม้ 2) หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นการประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา 3) หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นการทอ ผ้ากระเหรี่ยงด้วยกี่เอว ทั้ง 3 หลักสูตรได้มีการทดลองใช้ โดยการควบคุมติดตามควบคุมของคณะ ผู้บริหารและครูฝ่ายวิชาการของโรงเรียน และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดลำพูน และ ให้การสนับสนุนงบประมาณ ค่าวิทยากร อาสาสมัครจากผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียน

หลังจากได้ทดลองใช้หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นแล้ว จึงได้ส่งมอบหลักสูตร ฯ ให้ โรงเรียนได้นำไปใช้เพื่อเป็นหลักสูตรวิชาชีพสาระท้องถิ่น ระดับมัธยมตอนปลาย เป็นหลักสูตร วิชาชีพสาระท้องถิ่นที่มีการดำเนินการจัดทำหลักสูตร โดยความร่วมมือของประชาชนในชุมชน และโรงเรียน เพื่อโรงเรียนได้ได้นำไปทดลองใช้จริงในปีการศึกษา 2553 ต่อไป และได้ส่งมอบ หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นให้กับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดลำพูน เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นหลักสูตร วิชาชีพพระยะสั้นของศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดลำพูนและขึ้นทะเบียนเป็นหลักสูตรของกรม พัฒนาฝีมือแรงงาน ซึ่งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดอื่นสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นหลักสูตรเปิดสอน ให้กับผู้อื่นได้

4.2.2 กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาได้ประสาน การดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณและดำเนินกิจกรรมโครงการ ได้แก่ 1) โครงการพัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน 2) โครงการระดมเงินสนับสนุนงบประมาณจ้างครูสอนในวิชาที่ขาดครูคือ ครูภาษาอังกฤษ 3) โครงการระดมเงินทุนปรับปรุงห้องเรียนทางวิทยาศาสตร์และห้องภาษาอังกฤษ 4) โครงการระดมเงินทุนเป็นทุนการศึกษาให้นักเรียน 5) โครงการระดมเงินทุนจ้างลูกจ้างชั่วคราวรายวันแทนลูกจ้างประจำ

4.2.3 กิจกรรมโครงการที่มีส่วนร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ได้ประสานกิจกรรมโครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น หรือหน่วยงานอื่น โดยการประสานขอรับการสนับสนุนผ่านสมาชิกสภาจังหวัดลำพูนเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้แก่ 1) โครงการจัดหาคอมพิวเตอร์ 2) โครงการส่งเสริมศิลปะมวยไทย เพื่อเป็นการสนับสนุนเยาวชนห่างไกลยาเสพติด

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการติดตามประเมินผลผลการปฏิบัติกิจกรรมโครงการ

1. การเตรียมการ

1.1 ผู้วิจัยเสนอขออนุมัติโครงการประชุมติดตามประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมโครงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาโรงเรียน 1.2 ประสานผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมโครงการ

2. เป้าหมาย

เป้าหมายของกิจกรรม เพื่อทบทวนผลการดำเนินกิจกรรมโครงการการมีส่วนร่วมและประเมินผลงานที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมโครงการการมีส่วนร่วมของโรงเรียน

3. ขั้นตอนการ

จัดประชุมประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมโครงการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการติดตามผลการดำเนินงาน โดยแบ่งเป็น 3 ขั้น ดังนี้

3.1 กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาดำเนินได้ด้วยตนเอง ได้แก่

1) การจัดทำหลักสูตรสาระท้องถิ่นเป็นหลักสูตรสาระเพิ่มเติมเป็นวิชาชีพพระตะกั้ง 1.1) หลักสูตรการทอ

ผ้าด้วยกี่เอว 2.2) หลักสูตรการประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา 2.3) หลักสูตร การแกะสลักไม้ และได้นำหลักสูตรท้องถิ่นมาทดลองใช้ การควบคุมติดตามการทดลองการใช้หลักสูตร โดยคณะผู้บริหารและครู ฝ่ายวิชาการ โรงเรียน และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายหลักสูตร ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดลำพูน เป็นผู้ตรวจสอบและรับรองหลักสูตร ช่วยสนับสนุนค่าวิทยากรและได้นำหลักสูตรขึ้นทะเบียนเป็นหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงมหาดไทย

จากผลการศึกษา พบว่า ผลการประเมินการดำเนินกิจกรรม โครงการ โรงเรียนได้รับ

1) โรงเรียนได้หลักสูตรสาระท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ในโรงเรียน เป็นหลักสูตรสาระท้องถิ่นที่ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคือผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน 2) ผลงานที่ประจักษ์ที่เป็นรูปธรรมคือ ได้ผ้าที่ทอด้วยกี่เอวที่เป็นผลงานของนักเรียนและประชาชนผู้สนใจที่ได้นำหลักสูตรสาระท้องถิ่นการทอผ้าด้วยกี่เอวมาทดลองใช้ได้ดำเนินการแล้วผลที่ได้จากการทำหลักสูตร คือ 1) ได้หลักสูตรสาระท้องถิ่น ที่นำไปใช้ในโรงเรียน เพื่อให้ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้เลือกเรียนซึ่งเป็นวิชาเลือกเพิ่มเติม 2) ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษามีโอกาสได้รับการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 3) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ครู นักเรียนได้มีกิจกรรมได้ทำงานร่วมกัน 4) เป็นการเปิดโรงเรียนให้นักเรียนและชุมชนได้เรียนรู้ด้านวิชาชีพพร้อมกัน 5) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาได้นำเอาวิชาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาเผยแพร่ให้แก่เยาวชนได้เรียนรู้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครองทำงานในเวลาว่าง 6) ได้สังเกตและสัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรมวิชาชีพทั้ง 3 วิชา คือ การทอผ้าด้วยกี่เอว การประดิษฐ์ เครื่องสักการะล้านนาและการแกะสลักไม้

จากการสังเกต พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมในการทดลองเรียนจากการใช้หลักสูตรแต่ละวิชามีความพยายามที่จะศึกษาสาระความรู้ ความเข้าใจ รายละเอียดขั้นตอน ของการปฏิบัติก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ในขณะที่ปฏิบัติทุกคนพยายามปฏิบัติตามขั้นตอนเพื่อให้ได้ผลงานที่ดีที่สุด

จากการสัมภาษณ์

“....การทำเครื่องสักการะ เคยเห็นแต่คนอื่นทำ ยังไม่เคยทำมาก่อน ทดลองทำแล้วได้ความรู้ สนุกด้วย ทำได้ไม่ยาก...” (บุญศรี ชวชาติ, 2552: สัมภาษณ์)

“...การทอผ้าสนุกดี ไม่ยากหลังจากเรียนแล้วสามารถไปทอได้เอง...” (จิราพร จีรัตน์, 2552: สัมภาษณ์)

“...การแกะสลักไม้สนุกดี มีกำลังใจที่สามารถแกะได้เอง สามารถหารายได้เสริมได้ในวันหยุด หรือ วันเสาร์ อาทิตย์...” (ณัฐคนัย แสนแก้วกาศ, 2552: สัมภาษณ์)

3.2 กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาได้ประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการ โรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณและดำเนินกิจกรรมโครงการ ได้แก่ 1) โครงการพัฒนา คุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน 2) โครงการระดมเงินสนับสนุนงบประมาณ ช้างครูสอนในวิชาที่ขาดครู คือ ครูภาษาอังกฤษ 3) โครงการระดมเงินทุนปรับปรุงห้องเรียนทางวิทยาศาสตร์และห้องภาษาอังกฤษ 4) โครงการระดมเงินทุน เป็นทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มีความสามารถ นักเรียนที่มีผลการเรียนดี

5) โครงการระดมเงินทุนจ้างลูกจ้างชั่วคราวรายวันแทนลูกจ้างประจำ

จากผลการศึกษาพัฒนา พบว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จ คือ 1) โรงเรียนได้รับการช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในลักษณะโครงการโรงเรียนปลอดยาเสพติด และสนับสนุนโครงการกีฬาเพื่อส่งเสริมเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดจ้างครูสอนในวิชาที่ขาดครู คือ ครูภาษาอังกฤษ ได้รับการช่วยเหลือ สนับสนุนงบประมาณในโครงการจ้างบุคลากรครูสอนภาษาอังกฤษ 3) โรงเรียนได้รับการช่วยเหลือจากการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการปรับปรุงห้องเรียนทางวิทยาศาสตร์และห้องภาษาอังกฤษ 4) โรงเรียนได้รับการรับการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มีความสามารถ นักเรียนที่มีผลการเรียนดี ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้รับการประสานโครงการและได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากเทศบาลตำบลทากาศ 5) โรงเรียนได้รับการช่วยเหลือจากการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดจ้างลูกจ้างชั่วคราวรายวันแทนลูกจ้างประจำ

3.3 กิจกรรมโครงการที่มีส่วนร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ได้ประสานกิจกรรมโครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น หรือหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือการประสานขอรับการสนับสนุนผ่านสมาชิกสภาจังหวัดลำพูน เพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้แก่ 1) โครงการจัดหาคอมพิวเตอร์ 2) โครงการส่งเสริมศิลปะมวยไทย เพื่อเป็นการสนับสนุนเยาวชนห่างไกลยาเสพติด

จากผลการศึกษาพัฒนา พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมจากการจัดกิจกรรมโครงการที่มีส่วนร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ได้ประสานกิจกรรม

โครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ การประสานขอรับการสนับสนุนผ่านสมาชิกสภาจังหวัดลำพูนเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้แก่ 1) โรงเรียนได้รับ การสนับสนุนเครื่องคอมพิวเตอร์ 2) โรงเรียนได้รับการสนับสนุนเงินในการจัดโครงการส่งเสริมศิลปะมวยไทย เพื่อเป็นการสนับสนุนเยาวชนห่างไกลยาเสพติดและร่วมกันต่อต้านขจัดปัญหายาเสพติดและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น โดยใช้กีฬาเป็นสื่อกลางให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และสามารถพัฒนาเป็นอาชีพได้จากการประสานขอรับการสนับสนุนของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา

จากการถอดบทเรียนจากกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร จังหวัดลำพูน

จากผลการศึกษาพัฒนา พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามีส่วนร่วมในการคิดค้น ปัญหา การตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการวางแผน และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทำให้บุคคลเหล่านั้นได้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษามากขึ้น จากการจัดกิจกรรมการพัฒนาทำให้ได้ทราบถึง สภาพการณ์ในอดีต ได้พบปัญหาในปัจจุบัน และความต้องการที่อยากให้โรงเรียน เป็นโรงเรียนในอนาคตหรือโรงเรียนในฝันของประชาชน คือ

1) ได้ทราบถึงสภาพการณ์ในอดีตของชุมชนและความเป็นมาของโรงเรียน

2) ได้พบปัญหาอุปสรรคด้านวิชาการ ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษา ขาดแคลนบุคลากรสายสนับสนุนการสอน เพื่อจัดทำงานธุรการ การเงิน บัญชี นักการภารโรง ปัญหาห้องปฏิบัติการและเครื่องคอมพิวเตอร์ มีสภาพการใช้งานนานชำรุดทรุดโทรมและคอมพิวเตอร์ ไม่ทันสมัย ตกรุ่นงบประมาณที่โรงเรียนได้รับการหน่วยงานต้นสังกัดล่าช้าไม่ตรงกำหนดเวลา ปัญหาพฤติกรรมนักเรียนไม่พึงประสงค์ปัญหายาเสพติด ปัญหาไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อตกลงของโรงเรียนและการนำรถจักรยานยนต์ไปจอด นอกโรงรถโรงเรียนในสวนลำไย และการขาดการช่วยเหลือจากผู้ปกครอง และการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้อง การช่วยเหลือโรงเรียนในการแก้ไขปัญหา หากพิจารณาถึงสภาพปัญหาของการบริหารจัดการโรงเรียนในอดีต ซึ่งผู้ปกครอง ชุมชน ไม่ได้มีโอกาสได้นำศักยภาพและการเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดการศึกษา ทำให้โรงเรียนบริหารงานโดยมีทรัพยากรการบริหารอย่างจำกัด โรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง

3) ความต้องการที่อยากให้เกิดในอนาคต คือ 1) ให้ประชาชนได้ทราบถึงบทบาท มีความรู้ มีความเข้าใจในหน้าที่ของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ร่วมพัฒนาและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา และความต้องการของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน 2) ให้ประชาชนหรือผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แบบการมีส่วนร่วม คือ ทักษะที่ดี มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา มีความตระหนักในภาระหน้าที่ความเป็นผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีโอกาส ช่องทางเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับทางโรงเรียน และได้ให้ความร่วมมือ ให้ความช่วยเหลือแนะนำ แสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ หรือดำเนินการ เพื่อให้กิจกรรมต่างๆบรรลุเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยกลุ่มบุคคลหรือโดยปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมอาจเป็นไปในลักษณะของการเป็นผู้ให้การสนับสนุนและ ผู้รับบริการในกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น 3) การสำรวจผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เพื่อเป็นเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้ และการสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้กับสถานศึกษา 4) การให้หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ๆ ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนและการประสานดำเนินงานประมาณ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น 5) การจัดให้มีสถานกีฬาด้านยาเสพติดและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน และมีการติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกันมิให้มีแหล่งมั่วสุ่มในหมู่บ้าน โดยมีพ่อแม่ผู้ปกครอง มีส่วนช่วยในการดูแลบุตร หลานของตนเอง 6) การให้ความรู้แก่เด็ก และเยาวชนในเรื่องการป้องกันยาเสพติด และความรู้แก่บุคคลทั่วไปในเรื่อง กฎหมายเกี่ยวกับโทษ และพิษภัยของยาเสพติด

หากพิจารณาถึงสิ่งที่อยากให้เป็นในอนาคต หรือเป็น โรงเรียนในฝันของประชาชน นั้นปรากฏว่าสมาชิกได้ให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการนำมาเผยแพร่หรือการถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่น ๆ ได้เรียนรู้เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ที่นำมาใช้ในโรงเรียน การประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน การให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การให้ประชาชนได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา การเฝ้าระวังการป้องกันยาเสพติด และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ในขั้นของการปฏิสัมพันธ์หรือสมาชิกมีอิทธิพลระหว่างกันนั้นได้แบ่งออกเป็น ขั้นที่สมาชิกระบุสิ่งที่ต้องทำให้ไปถึงเป้าหมายที่ต้องการกระทำโดยการระบุเป็นกิจกรรมหรือโครงการ และขั้นของการแยกประเภทของกิจกรรมและจัดลำดับความสำคัญคือ 1) การระบุกิจกรรมหรือโครงการทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ 2) การจัดแยกประเภทกิจกรรม

หรือโครงการและจัดลำดับความสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคือผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาทำตัวเอง 2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคือผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการและให้การสนับสนุน 3) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่น

จากการจัดแยกประเภทกิจกรรมหรือโครงการและจัดลำดับความสำคัญ 3 ประเภท คือ 1) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกคือผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาทำตัวเองได้แก่ การจัดทำหลักสูตรสาระท้องถิ่นเป็นหลักสูตรสาระเพิ่มเติมเป็นวิชาชีพ ระยะสั้น 3 หลักสูตร 2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกคือผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ 3) กิจกรรมโครงการที่มีส่วนร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ได้ประสานกิจกรรมโครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น หรือหน่วยงานอื่น สนับสนุนงบประมาณ

การแสวงหาผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการ ซึ่งมีผู้รับผิดชอบ ดังนี้ 1) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคือผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาทำตัวเอง 2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคือผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และหน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน 3) กิจกรรมโครงการที่มีส่วนร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ได้ประสานกิจกรรมโครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น หรือหน่วยงานอื่น เพื่อขอรับการสนับสนุน

ส่วนในขั้นปฏิสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างกันได้มีการระบุกิจกรรมที่ต้องทำพร้อมบอกเหตุผลความจำเป็นดำเนินการแยกประเภทของกิจกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กิจกรรมประเภทที่สมาชิกสามารถทำเองได้ 2) กิจกรรมที่จะเสนอองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน 3) และกิจกรรมประเภทที่ขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาโดยคำนึงถึงหลักการ 3 ประการ คือ ความเร่งด่วน ความเกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ และความสามารถแก้ปัญหาได้หลายปัญหา ได้มีการแสวงหาผู้รับผิดชอบในโครงการประเภทที่สมาชิกทำเองได้ จากนั้นก็นำกิจกรรมต่าง ๆ ไปเขียนโครงการ โดยมอบหมายผู้รับผิดชอบเพื่อเตรียมการนำเสนอสู่การปฏิบัติโครงการต่อไป

หลังจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นการพัฒนา ได้ดำเนินการประเมินการหลังการพัฒนาแบบมี

ส่วนร่วม(Post-test) พร้อมได้วิเคราะห์ สรุปเนื้อหา ถอดบทเรียนแล้ว เพื่อเตรียมการประเมินหลัง
สิ้นสุดการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ต่อไป

บทที่ 6

ผลการวิจัยและวิจารณ์ตามวัตถุประสงค์ข้อ 4

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน:กรณีจังหวัดลำพูน โดยผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน:กรณีจังหวัดลำพูน เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ใช้วิธีการประเมินแบบผสมผสานทั้งวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้แบ่งเป็น 2 แบบ 1) แบบทดสอบแบบ Likert's Scale ในการทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test) และหลังการพัฒนา (Post-test) 2) แบบบันทึกตามเนื้อหาจากการสังเกต การสนทนาและการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ทั้งก่อนการพัฒนา ขณะกำลังพัฒนา และหลังสิ้นสุดการพัฒนา โดยผ่านความคิดเห็นข้อเสนอแนะ จากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทั้งการหาค่าสถิติ ร้อยละและค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่า t-test และการตีความตามแบบบันทึกที่ได้จากการสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งในการศึกษาเชิงคุณภาพที่พยายามอธิบายเนื้อหาของข้อความเพื่อสรุปข้อมูลและนำเสนอเนื้อหาแบบพรรณนา ในการเปรียบเทียบผลการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมที่ลักษณะเพิ่มขึ้น โดยแบ่งการประเมินแบบมีส่วนร่วมเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1) การประเมิน ความต้องการจำเป็นของชุมชน และการทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test) ระยะที่ 2) การประเมินขณะดำเนินการพัฒนา ระยะที่ 3) การทดสอบหลังพัฒนา (Post-test) และการประเมินหลังสิ้นสุดการพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า

ระยะที่ 1 การประเมิน ความต้องการจำเป็นของชุมชน และการทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test)

1. การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน

การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน โดยวิธีการประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดย 1) ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง คือการใช้

แบบสอบถามที่มีอิสระเต็มที่ ในการรวบรวมข้อมูลในสนาม 2) เน้นการใช้เทคนิคต่างๆเสริมการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยเฉพาะการสังเกต การถ่ายภาพ เป็นต้น เครื่องมือที่ใช้เป็นกรอบความคิดของแบบสอบถาม คือ 2.1) การเขียนแผนผังกิจกรรม 2.2) การเขียนปฏิทินแรงงาน 2.4) การใช้ภาพอื่นๆที่ทำให้ชาวบ้านสามารถบอกข้อมูลเรื่องต่างๆ และสามารถบันทึกลง การวาดภาพชุมชน 3) สรุปผลการศึกษาเป็นระยะ เพื่อประเมินว่า ได้ข้อสรุปหรือเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ 4) การประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วนเป็นการพัฒนาเพื่อใช้สำรวจความรู้ในเบื้องต้น จนได้ข้อมูลที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนา 5) การเขียนรายงานในภาคสนาม การสำรวจทัศนคติของชาวบ้าน การประชุมปฏิบัติการและการระดมพลังสมอง การสัมภาษณ์ เป็นกลุ่มและอภิปราย การจัดสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผลการศึกษาพบว่า การใช้แนวสนทนาแนวทางการศึกษาในพื้นที่ พร้อมกับ (ร่าง) แนวที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม มาตรวจสอบถึงปัจจัยที่สัมพันธ์ที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วม บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา แนวสนทนาที่สร้างขึ้นนี้ ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ระดับลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นพื้นฐานทั่วไปของพื้นที่ให้ได้มากที่สุด ได้ลงพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจและได้คุ้นเคยกับบุคลากรในชุมชนในพื้นที่กรณีศึกษา จนเกิดความไว้วางใจและยอมรับหาแนวร่วมในการทำงาน ขั้นตอนการจัดเตรียมโรงเรียนและชุมชนจนได้รับความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัย ที่หลากหลาย

1. ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนรู้จักว่า ผู้วิจัยเป็นใครและมาทำวิจัยทางการศึกษาของชุมชนและโรงเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปศึกษาและปรับปรุงการจัดการศึกษาให้เป็นประโยชน์แก่บุตรหลานของประชาชนในชุมชน ในฐานะเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในท้องถิ่น ได้ทำความเข้าใจผูกมิตรกับคณะครูและประชาชน ในชุมชน จนคณะครูและประชาชนในชุมชนมีความรู้สึกเหมือนผู้วิจัยเป็นคณะครูคนหนึ่งของโรงเรียน สร้างความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังความเห็นจากคณะครูและประชาชนในชุมชนอย่างกว้างขวาง สม่ำเสมอ เพื่อให้คณะครูและประชาชนในชุมชนเกิดความไว้วางใจและยอมรับผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคนที่จะร่วมหาแนวทางในการพัฒนาทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงเริ่มการทำงานเพื่อการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนและโรงเรียน ซึ่งได้ขอความร่วมมือจากครูที่เป็นคนในพื้นที่ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และรู้จักคนในชุมชนค่อนข้างมาก รวมทั้งมีความรู้เรื่องของชุมชนและโรงเรียนเป็นอย่างดี เป็นผู้นำทางแก่ผู้วิจัยในการสำรวจข้อมูลชุมชนและโรงเรียน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงข้อมูลที่บอกสภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่ศึกษา คือ

ที่ตั้งของชุมชน สถานที่สำคัญในชุมชน และได้พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับคณะครูและบุคลากรในชุมชนเกี่ยวกับสภาพของชุมชนและโรงเรียน จนได้ข้อมูลที่จะศึกษารอบคลุมมากขึ้น

2. ได้มีรับข้อมูลสำรวจและศึกษาองค์กรและชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และได้ติดต่อพูดคุยกับผู้นำหรือบุคคลสำคัญในชุมชน จนได้ทราบข้อมูลของชุมชนมากยิ่งขึ้น การพบปะพูดคุยโดยเข้าไปใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในโรงเรียน และในชุมชน ปฏิบัติคนให้สอดคล้องกับบุคลากรในโรงเรียน วิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยร่วมทำกิจกรรมทั้งของโรงเรียนและของชุมชน จนเป็นที่ยอมรับ รู้จักคุ้นเคย และได้รับการต้อนรับและเป็นกันเองอย่างยิ่ง

3. ได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เป็นเครือข่าย ผู้ประสาน และคณะครูในโรงเรียนรวมทั้งประชาชนในชุมชนเป้าหมาย ได้แล้ว พร้อมให้กับผู้วิจัยสัมภาษณ์ระดับลึกวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างมโนทัศน์ และจัดหมวดหมู่ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อสัมภาษณ์เป็นรายต่อไป ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา หัวหน้าฝ่ายศึกษานิเทศก์ระดับเขตพื้นที่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และวิทยากรภายนอก

4. ได้รับแรงกระตุ้นให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ สร้างความเข้าใจในเรื่องที่จะทำการวิจัยการสร้างสัมพันธภาพ หรือรู้ในการใช้หลักจิตวิทยาในการเข้าถึงหรือไปอยู่ในใจของกลุ่มเป้าหมาย รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง เป็นผู้กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความคิด ในการบริหารจัดการในแนวบริบทของชุมชนเอง และคอยสนับสนุนในแนวความคิดนั้น ๆ

5. ได้ผู้ประสาน ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับองค์กรและชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรมขององค์กร และวัฒนธรรมในชุมชนด้วย ได้แก่ ผู้นำชุมชน นายก ซึ่งเป็นทั้งผู้สร้างและผืนกกำลังในองค์กรและในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นผู้ที่สามารถขอความช่วยเหลือจากองค์กรอื่น หรือหน่วยงาน ภายนอกได้ รวมทั้งสามารถทำให้เกิดกระบวนการอื่น ๆ ในการวิจัยได้ เช่น การจัด Focus Group หรือการประชุมสนทนาได้ และ

6. ได้แกนนำในชุมชน ระดมความคิด การมีส่วนร่วม และเป็นผู้ปฏิบัติ สร้างความเข้าใจและให้มองเห็นภาพของการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันและมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และปรับเปลี่ยนทัศนคติในการมองคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองมากขึ้น

2. การทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test)

ขณะที่ก่อนมีการเริ่มกิจกรรมการพัฒนาได้ทดสอบการมีส่วนร่วมก่อนการพัฒนา (Pre-test) และผลการทดสอบของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ก่อนการ ผลการความคิดเห็น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ อยู่ในระดับ น้อย มีค่าเฉลี่ย 2.10 (ได้แก่ 1) ได้มีส่วนร่วมให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียน 2) ได้มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกสมาคม ชมรมหรือกรรมการสถานศึกษา จากโรงเรียนจัดกิจกรรมนั้น และได้มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองโรงเรียนและชุมชน มีค่าเฉลี่ย 1.68 มีค่าเฉลี่ย 1.77 และ มีค่าเฉลี่ย 1.81 ตามลำดับ ดังตาราง 14 ดังนี้

ตาราง 14 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา (Pre-test)

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
1. มีส่วนแสดงความคิดเห็น ทม ให้คำแนะนำการปฏิบัติงานของโรงเรียน	1.87	0.62	น้อย
2. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการคัดเลือกบุคลากรของโรงเรียน	2.13	0.50	น้อย
3. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารบุคลากร	1.94	0.68	น้อย
4. มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน	2.35	0.71	น้อย
5. มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมโรงเรียน	2.26	0.58	น้อย
6. มีส่วนร่วมเสนอแนะทางการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนานักเรียน	2.06	0.73	น้อย
7. มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดนโยบายทิศทางการจัดการศึกษากิจกรรมการสอน	2.26	0.68	น้อย
8. มีส่วนร่วมในกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนใหม่	2.32	0.91	น้อย
9. มีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดสวัสดิการเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ บุคลากรในโรงเรียน	2.52	0.85	น้อย
10. มีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน	2.13	0.72	น้อย
11. มีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการจัดโครงการประจำปีโรงเรียน	2.03	0.61	น้อย
12. มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายในการสร้างความสัมพันธ์ผู้ปกครองโรงเรียน ชุมชน	1.81	0.60	น้อย
13. มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมโครงการต่างๆ โรงเรียน	1.94	0.63	น้อย
14. มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรแก่ นักเรียน	1.97	0.61	น้อย

ตาราง 14 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
15. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงินแก่โรงเรียน	1.90	0.60	น้อย
16. เคยแนะนำบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรสอนนักเรียน	1.97	0.61	น้อย
17. มีส่วนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาด้านอาคาร สถานที่และสภาพแวดล้อม ต่าง ๆ ของ โรงเรียน	1.68	0.65	น้อย
18. มีส่วนอบรมเสริมความรู้ด้านอาชีพให้นักเรียน	2.13	0.72	น้อย
19. มีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการจัดตั้งชมรมสมาคมมูลนิธิฯ เพื่อ สนับสนุน การจัดการศึกษา	1.87	0.76	น้อย
20. มีส่วนร่วมเข้าอบรม สัมมนาหรือประชุมกับโรงเรียน	2.06	1.00	น้อย
21. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกสมาคม ชมรมหรือ กรรมการสถานศึกษากิจกรรมที่โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ	1.77	0.43	น้อย
22. มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น	2.06	0.44	น้อย
23. มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆให้แก่โรงเรียน	1.94	0.57	น้อย
24. มีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงาน โรงเรียน	2.06	0.44	น้อย
25. มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนา/ให้คำแนะนำการให้บริการ โรงเรียน	1.87	0.50	น้อย
26. มีส่วนร่วมนิเทศการสอนของครูเป็นครั้งคราว	2.61	0.76	ปานกลาง
27. มีส่วนร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนานักเรียน	2.32	0.79	น้อย
28. มีส่วนร่วมประสานงานและสอดคล้องดูแลด้านความปลอดภัย ให้แก่ นักเรียนครูและบุคลากรใน โรงเรียน	2.61	0.80	ปานกลาง
29. มีส่วนร่วมได้รับผลการดำเนินงานจากทางโรงเรียน	2.10	0.47	น้อย
30. มีส่วนร่วมรับผลการดำเนินงานต่าง ๆที่โรงเรียนจัดให้บริการชุมชน	2.19	0.54	น้อย
31. มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการ	2.16	0.52	น้อย
32. มีส่วนร่วมรับผลกระทบจากการดำเนินโครงการต่าง ๆโรงเรียน	2.29	0.82	น้อย
33. มีส่วนร่วมรับผิดชอบที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน	2.19	0.87	น้อย
34. ได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาจากการดำเนิน กิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ	2.13	0.43	น้อย
เฉลี่ยรวม	2.10	0.65	น้อย

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้แบ่งคณะทำงานออกตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม พบว่า ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ น้อย (ร้อยละ 61.29) รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมมาก (ร้อยละ 22.58) และกลุ่มที่มีส่วนร่วมปานกลาง (ร้อยละ 16.13) ตามลำดับดังในตาราง 15

ตาราง 15 จำนวนและร้อยละของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการตามแผนปฏิบัติการหลังการพัฒนา(Pre- test)

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการ ตามแผนปฏิบัติการ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่มีส่วนร่วมน้อย	19	61.29
กลุ่มที่มีส่วนร่วมปานกลาง	5	16.13
กลุ่มที่มีส่วนร่วมมาก	7	22.58
รวม	31	100

ระยะที่ 2 การประเมินขณะดำเนินการพัฒนา

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation:)

การประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่อง จุดอ่อน หรือจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการพัฒนาโครงการ เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเพิ่มขึ้น มาก น้อยเพียงใด

ตามสภาพการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research: PAR) ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC วิธีการประเมินแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ตามที่ Oakley and Marsden (1984) ได้ศึกษาโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เกี่ยวกับการประเมินการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีประเด็นและแนวทางในการประเมินที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) การ

ประเมินผลการทำงานมีส่วนร่วม นั้น ซึ่งเป็นข้อมูลด้านคุณภาพ 2) วิธีการที่ใช้ประเมินแบบมีส่วนร่วม เน้นการบรรยายเรื่อง และตีความ ดังนั้น การประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วม ด้วยการอธิบายและตีความ ทั้งนี้การประเมินแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ และการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับ ในการประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วม เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 ประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยและ ตัวแทนผู้ปกครองระดับห้องระดับชั้น และกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ประเมินได้ดำเนินการ ดังนี้

วิธีการประเมิน

1. ใช้วิธีการพูดคุย/สัมภาษณ์ เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย 2-3 คน และกลุ่มสนทนา ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป จากกลุ่มผู้ปกครอง และตัวแทนผู้ปกครองระดับห้อง ระดับชั้น กรรมการสถานศึกษา และกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม กลุ่มละไม่น้อยกว่า 10 คน
2. ทุกกลุ่มจะเป็นผู้ที่เป็นตัวแทนผู้ปกครองระดับห้องระดับชั้นและกรรมการสถานศึกษา
3. ผู้วิจัยได้ใช้การประเมินแบบไม่เป็นทางการด้วย 2 ลักษณะ คือ ไปพบปะพูดคุยในแต่ละกลุ่ม และในวงสนทนาที่มีตัวแทนของแต่ละกลุ่มบ้าน การประเมินในวงกลุ่มสนทนาจะไม่พูดคุยถามตรงประเด็นแต่จะเป็นการพูดคุยในเรื่องทั่วไป และสอดแทรกในจังหวะที่เหมาะสม ดังนั้น การรวบรวมข้อมูลการประเมินแบบมีส่วนร่วมจึงใช้เวลา
4. ดำเนินการประเมินร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม ในระหว่างการจัดกิจกรรม ทุกกิจกรรม เช่น กิจกรรมการทำแผนการพัฒนาผู้เรียนคือการเตรียมหลักสูตรการสอนวิชาชีพ ห้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และประเมินภายหลังการร่วมกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงเป็นไปในลักษณะของการทำไป คิดไปและแก้ปัญหาในขณะเดียวกัน โดยมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ระหว่างชุมชน โรงเรียนและผู้วิจัย

ผลการประเมิน พบว่า

1. จากการได้พูดคุย/สัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายในการประเมินครั้งนี้ พบว่า การพูดคุย/สัมภาษณ์ แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่มีรายละเอียดมากกว่าการพูดคุยเป็นทางการ และได้มีโอกาสได้เข้าประชุมประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ

โรงเรียน ผลจากการประชุมสรุปได้ว่า การร่วมกันทำงานแบบนี้ดี น่าจะทำตั้งนานแล้ว เพราะมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการส่งเสริมในการแสดงออก ซึ่งได้ทราบความเป็นมาของโรงเรียน สถานภาพความเป็นอยู่ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารจัดการของโรงเรียน และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้แทนประชาชนหรือกรรมการสถานศึกษา

และยังทำให้ทราบถึงปัญหาด้านบุคลากร คือ การขาดครูสอนในบางวิชา บุคลากรที่สนับสนุน การเรียน การสอน คือ เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่การเงิน/บัญชี และพัสดุ รวมถึงนักรักษาโรง และปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของนักเรียนที่ พึงประสงค์ ปัญหาด้านวิชาการ การขาดวิทยากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา วิทยากรท้องถิ่น ปัญหาด้านบริหารทั่วไปเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ วัสดุอุปกรณ์สื่อการเรียน การสอน และงบประมาณในการปรับปรุงห้องวิทยาศาสตร์ และห้องปฏิบัติการภาษาอังกฤษ รวมทั้งได้แสดงความคิดเห็นที่จะแก้ปัญหาได้อย่างไร โดยประชาชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ ผู้ปกครอง กรรมการตัวแทนผู้ปกครอง ระดับห้อง กรรมการที่เป็นตัวแทนผู้ปกครองระดับชั้น และกรรมการสถานศึกษาได้มีโอกาสช่วยโรงเรียนและเป็นการช่วยบุตรหลานและต้องการอยากให้เรียนได้พัฒนาเป็นโรงเรียนในฝันของประชาชน จึงได้มีโอกาสได้คิดกิจกรรมโครงการหลาย ๆ โครงการ จนได้เป็นแผนปฏิบัติการสำหรับการพัฒนาโรงเรียนครั้งนี้ อย่างมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องทุกคนพร้อมได้ช่วยกันปฏิบัติโครงการต่าง ๆ คือ โครงการประสานกลุ่มอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหลาย ๆ สาขาวิชาชีพ โดยจัดทำมาเป็นหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น เพื่อบรรจุเป็นหลักสูตรสาระท้องถิ่นไว้ให้กับโรงเรียน คือ หลักสูตรการทอผ้ากระเหรี่ยงด้วยกี่เอว หลักสูตรการแกะสลักไม้ หลักสูตรการทำเครื่องสักการะล้านนา เมื่อทำเป็นหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ได้มีการทดลองใช้ทั้งสามหลักสูตรก่อนที่มอบให้กับโรงเรียนเพื่อบรรจุเข้าเป็นหลักสูตรสาระท้องถิ่นของโรงเรียน และยังได้ทำ โครงการจัดหาคอมพิวเตอร์มาใช้โรงเรียนและโครงการปรับปรุงห้องฝึกปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษาอังกฤษด้วย

จากกรณีดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลด้วยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

2. ความเห็นชอบของผู้นำกลุ่มต่อการดำเนินกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มเพื่อรับฟังความเห็นต่อกิจกรรมพอสรุปได้ ดังนี้

2.1 การเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสรับรู้ปัญหาของโรงเรียนร่วมกันและได้ช่วยกันคิดค้นหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น คือ หลักสูตรการแกะสลักไม้ หลักสูตรการทอผ้ากระเหรี่ยงด้วยกี่

เอวและหลักสูตรการทำเครื่องสักการะล้านนา ที่เป็นการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น เพื่อนำบรรจุเป็นหลักสูตรสาระท้องถิ่นของโรงเรียนตาม นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการปรับหลักสูตรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จะที่ ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2552-2553

2.2 กิจกรรมช่วยกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจในการ พัฒนาโรงเรียนมากขึ้น เป็นวิธีการที่ดี มีการช่วยเหลือ ร่วมมือกันในการทำงานของประชาชน ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เกิดความคุ้นเคยโดยสนิทสนมรู้จักกันดีมากขึ้น เข้าใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ทำให้นักเรียนได้รู้จักผู้ปกครองของเพื่อนคนอื่น ๆ ได้ดีขึ้น แม้ว่า จะเป็นผู้ที่อยู่คนละหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน 1) การจัดกิจกรรมกีฬาด้านยาเสพติด โดยโรงเรียน ร่วมกับผู้ปกครองและนักเรียนได้มีโอกาสเล่นกีฬาร่วมกันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ สามัคคี 2) ผู้นำกลุ่มมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า การได้พบปะพูดคุยกันบ่อยครั้งทำให้ได้รู้เรื่องราวข่าวสารจาก หลายทาง ความเคลื่อนไหวทำให้ได้ปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง กลุ่มเพื่อนต่างหมู่บ้าน ต่างตำบล ซึ่งมีบุตรหลานเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน 3) ผู้นำกลุ่มได้มีโอกาสได้เสนอความคิดเห็น ถึงแม้ใช้เวลาไม่มาก แต่ได้แนวคิดทำให้ได้ร่วมกันคิดแก้ปัญหาแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย

วิธีที่ 2 ประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยบุคคลภายนอก เป็นผู้ประเมิน

การประเมินโดยบุคคลภายนอกที่สะท้อนถึงความคิดเห็น คือเห็นว่ามี ความสอดคล้อง การเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วม พร้อมข้อเสนอแนะ จากผู้เชี่ยวชาญคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร และ ผู้บริหารการศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

วิธีดำเนินการ

1. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้มีหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงสถานศึกษา คือ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร เพื่อให้ความอนุเคราะห์ในการดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ พร้อมทั้ง ประเมินผลรูปแบบและวิธีการในการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัด การศึกษาระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาและขอให้ผู้บริหารของสถานศึกษาและผู้ที่มีประสบการณ์ ในการจัดการศึกษาได้มีส่วนประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการศึกษาด้วย

2. ผู้ประเมินภายนอกทั้ง ที่สะท้อนภาพถึงความคิดเห็น คือ เห็นว่ามี การเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วม มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการ

บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร และผู้บริหารสถานศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน ได้มีส่วนร่วมประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ผู้ประเมินได้ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่ามีการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น พร้อมเสนอแนะ

ผลการประเมิน พบว่า

ผู้ประเมินทั้ง จากบุคคลภายนอกที่ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วม เพิ่มมากขึ้น

1. ผู้ประเมิน เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการเปลี่ยนแปลงระดับของการมีส่วนร่วมด้วยเหตุผล ดังนี้

1.1 การมีกิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนร่วมกับโรงเรียนในลักษณะของกลุ่มสนทนาที่ไม่เป็นทางการ นับว่าเป็นเทคนิคการทำงานที่สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้ ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับการมีส่วนร่วมที่เพิ่มมากขึ้น ตามสถานการณ์และความจำเป็น เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับ ชาวบ้าน แต่เทคนิคการทำงานสามารถที่จะปรับใช้ในประเด็นต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพบริบท ปัญหาและความต้องการของชุมชนแต่ละชุมชนและกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มตามความเหมาะสม

1.2 กระบวนการ ที่เป็นรูปแบบและวิธีการ ในการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรม เห็นว่ามีความเหมาะสม เพราะทุกกิจกรรมสามารถที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาด้วยกระบวนการกลุ่ม บางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมมากเกินไป ทำให้ใช้เวลามากแต่เป็นผลสืบเนื่องจากความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่สามารถห้ามได้ แต่สังเกตได้ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขทุกคน ที่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.3 ผู้ประเมินเห็นว่า วิธีการดำเนินกิจกรรมเป็นวิธีการที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ใช้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จึงไม่ต้องมีรูปแบบอย่างเป็นทางการ ทำให้ชาวบ้านสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การใช้ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามาช่วยซึ่งชาวบ้านคุ้นเคยหรือการแต่งกายตามปกติธรรมดา ช่วยทำให้ชาวบ้านแสดงออกได้อย่างเต็มที่และมีความมั่นใจจากการสร้างความเป็นกันเอง

1.4 กระบวนการ ที่เป็นรูปแบบและวิธีการที่ได้ศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนที่เป็นการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ที่จะดำเนินการ

2. ผู้ประเมินคณะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา เห็นว่า กระบวนการ และวิธีการ มีความเหมาะสมที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงของระดับการมีส่วนร่วมที่เพิ่มมากขึ้นด้วยเหตุผล ดังนี้

2.1 ทุกขั้นตอนของกระบวนการ ที่เป็นรูปแบบและวิธีการ ในการจัดกลุ่มกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษารวมถึงได้วิเคราะห์ปัญหาและวางแผนแก้ปัญหาพร้อมกันนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี จะเห็น ได้จากการเกิดกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอีกหลายกิจกรรม ที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษามีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกันทำให้มีความมุ่งมั่นและเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอีกต่อไป

2.2 รูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเหมาะสมที่ใช้ได้กับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์จากการมีส่วนร่วมนั่นเอง ด้วยการเน้นสถานการณ์ที่ใกล้ตัวและความเป็นจริงในชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และแก้ปัญหาร่วมกัน และมีความสำนึกนักเรียน คือ บุตร-หลาน ของบุคคลในชุมชน จึงมีความเต็มใจช่วยกันพัฒนาการศึกษาบ้านเรา

2.3 การใช้การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เป็นเทคนิคในการทำงานเพื่อให้ได้แนวคิดในการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละปัญหาซึ่งเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานร่วมกัน

2.4 กระบวนการและวิธีดำเนินการนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อนักพัฒนาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่โดยต้องคำนึงถึงพื้นฐานของสภาพสังคมที่จะดำเนินการและปรับให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

วิธีที่ 3 ประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ ดังนี้

วิธีดำเนินการประเมิน

1. ประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ

2. และบทสัมภาษณ์ความเข้าใจในบทบาทผู้แทนประชาชนหรือกรรมการสถานศึกษา

ผลการประเมิน พบว่า

1. ประมวลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ

1.1 กระบวนการศึกษาเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาของโรงเรียน ซึ่งนำไปสู่รูปแบบและวิธีการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนที่เกี่ยวข้องสอดคล้อง การศึกษากับโรงเรียนครั้งนี้ ไม่ได้นำข้อกำหนดใด ๆ ไปให้แก่กลุ่มประชาชนผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้ปกครองในการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาของโรงเรียนในระยะแรกเป็นเพียงการสังเกตและการสนทนากลุ่ม ทั้งผู้วิจัยและชาวบ้านต่างเฝ้าสังเกตซึ่งกันและกัน จึงไม่สามารถคาดการณ์ที่จะระบุได้ว่ากิจกรรมใดจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด สรุปได้ว่า 1) ช่วงเวลาที่เข้าไปรู้จักเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน ได้ใช้เวลานาน ไม่เร่งใช้ความพยายามแต่ใช้ความอดทนสร้างความสัมพันธ์กับครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา 2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ครั้งนี้ คือ การพูดคุยสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งมีความเหมาะสมเป็นไปตามสภาพการณ์และบริบทของชุมชน

1.2 การเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครองเป็นไปตามความสมัครใจ เพราะผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้กำหนดกิจกรรมและช่วงเวลาการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างกลุ่มชมรมผู้ปกครองระดับห้อง และสายชั้น

1.3 วิธีการให้ได้ข้อมูลในการจัดกิจกรรม ครั้งนี้ใช้คำว่า การจัดกิจกรรมการประชุมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมใจของผู้เข้าร่วมประชุมกิจกรรมครั้งนี้ว่า ทำอย่างไรที่เราจะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบ้านเราการดำเนินกิจกรรมโดยใช้สภาพการณ์ที่เป็นจริง วัฒนธรรม ประเพณีและการดำเนินงานที่ไม่ซับซ้อน ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการได้อย่างเต็มที่มีความเป็นอิสระในการพูดคุย

1.4 การที่ผู้ปกครองผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษากำหนดให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่อยากให้เป็นในอนาคต ประชาชน พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งแต่ละกิจกรรมได้มีการสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการต่าง ๆ ทำให้เห็นว่ารูปแบบและวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เป็นกระบวนการที่เรียบง่ายนั้นได้รับการยอมรับจากพ่อ แม่ ผู้ปกครองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

1.5 การสนับสนุนกิจกรรมซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เป็นเรื่องยุ่งยากมาก เป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และดำเนิน

กิจกรรมที่ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สามารถที่จะสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มีส่วนร่วมกิจกรรม ทำให้มีกำลังใจในการดำเนินงานต่อไป เช่นเดียวกับการระดมเงินทุนเพื่อปรับปรุงห้องวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้ได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากชมรมผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการเชิญนายกฯและผู้บริหารได้เข้ามาร่วมกิจกรรมเป็นประธานเปิดและเยี่ยมชมให้กำลังใจในวันที่จัดกิจกรรมทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าคุณคณาภายนอกให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วยกัน

ระยะที่ 3 การทดสอบหลังพัฒนา (Post-test) และการประเมินหลังสิ้นสุดการพัฒนา

1. การทดสอบหลังสิ้นสุดการพัฒนา (Post- test)

ตามตารางทดสอบการมีส่วนร่วมหลังสิ้นสุดประชุมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาแล้ว ผลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็น อยู่ใน ระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย 3.80 ผลการสำรวจที่มีมาก ได้แก่ 1) ได้มีส่วนร่วม อบรมเสริมความรู้ ด้านอาชีพ ให้นักเรียน ได้เข้าอบรม สัมมนา หรือประชุมกับโรงเรียน 2) ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรม โครงการต่างๆ โรงเรียน และได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงินงบประมาณแก่โรงเรียน ค่าเฉลี่ย 3.71 และ ค่าเฉลี่ย 3.58 ตามลำดับ ดังตาราง 16 ดังนี้

ตาราง 16 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา (Post –test)

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
1. มีส่วนแสดงความคิดเห็น ติ ชม ให้คำแนะนำการปฏิบัติงานของ โรงเรียน	3.55	0.57	มาก
2. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการคัดเลือกบุคลากรของโรงเรียน	3.45	0.62	มาก
3. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารบุคลากร	3.48	0.68	มาก
4. มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์โรงเรียน ชุมชน	3.48	0.72	มาก
5. มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน	3.45	0.68	มาก
6. มีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนานักเรียน	3.32	0.83	ปานกลาง

ตาราง 16 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
7. มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษากิจกรรมการสอน ของโรงเรียน	3.42	0.85	มาก
8. มีส่วนร่วมในกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนใหม่	3.48	0.72	มาก
9. ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดสวัสดิการเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ บุคลากรในโรงเรียน	3.55	0.77	มาก
10. มีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน	3.45	0.72	มาก
11. มีส่วนร่วมกำหนดนโยบายในการสร้างความสัมพันธ์ผู้ปกครองโรงเรียน ชุมชน	3.48	0.72	มาก
12. มีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการจัดโครงการประจำปีของโรงเรียน	3.52	0.68	มาก
13. มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมโครงการต่างๆ โรงเรียน	3.58	0.67	มาก
14. มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรแก่นักเรียน	3.42	0.77	มาก
15. มีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงินแก่โรงเรียน	3.58	0.67	มาก
16. เคยแนะนำบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรสอนนักเรียน	3.35	0.84	ปานกลาง
17. มีส่วนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อม ต่าง ๆ ของโรงเรียน	3.42	0.77	มาก
18. มีส่วนอบรมเสริมความรู้ด้านอาชีพให้นักเรียน	3.71	0.59	มาก
19. มีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการจัดตั้งชมรมสมาคมมูลนิธิฯ เพื่อสนับสนุน การจัดการศึกษา	3.55	0.68	มาก
20. มีส่วนร่วมเข้าอบรม สัมมนาหรือประชุมกับโรงเรียน	3.71	0.59	มาก
21. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกสมาคม ชมรมหรือ กรรมการสถานศึกษากิจกรรมที่โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ	3.42	0.77	มาก
22. มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น	3.45	0.77	มาก
23. มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆให้แก่ทางโรงเรียน	3.48	0.72	มาก
24. มีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโรงเรียน	3.45	0.77	มาก
25. มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาให้คำแนะนำการให้บริการของโรงเรียน	3.19	0.83	มาก
26. มีส่วนร่วมนิเทศการสอนของครูเป็นครั้งคราว	3.42	0.77	มาก
27. มีส่วนร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนานักเรียน	3.42	0.81	มาก

ตาราง 16 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ ความเห็น
28. มีส่วนร่วมประสานงานและสอดคล้องดูแลด้านความปลอดภัยให้แก่ นักเรียนครูและบุคลากรในโรงเรียน	3.55	0.62	มาก
29. มีส่วนร่วมได้รับผลการดำเนินงานจากทางโรงเรียน	3.48	0.77	มาก
30. มีส่วนร่วมรับผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้บริการแก่ชุมชน	3.48	0.72	มาก
31. มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการ	3.39	0.80	ปานกลาง
32. มีส่วนร่วมรับผลกระทบจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน	3.52	0.81	มาก
33. มีส่วนร่วมรับผิดชอบที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน	3.29	0.86	ปานกลาง
34. ได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาจากการดำเนิน กิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ	3.29	0.86	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.80	0.81	มาก

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้แบ่งคณะทำงานออกตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพบว่า ประชาชนที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่มีส่วนร่วม มาก (ร้อยละ 58.06) รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมปานกลาง (ร้อยละ 25.81) และกลุ่มที่มีส่วนร่วมปานกลาง (ร้อยละ 16.13) ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตาราง 17

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการตามแผนปฏิบัติการ หลังการพัฒนา (Post - test)

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการ ตามแผนปฏิบัติการ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มที่มีส่วนร่วมน้อย	5	16.13
กลุ่มที่มีส่วนร่วมปานกลาง	8	25.81
กลุ่มที่มีส่วนร่วมมาก	18	58.06
รวม	31	100

การเปรียบเทียบจากผลการทดสอบความแตกต่างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนการพัฒนาการมีส่วนร่วม (Pre-test) และหลังการพัฒนาการมีส่วนร่วม (Post test) เพื่อต้องการทราบถึงผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการ การจัดการศึกษา ตามแผนปฏิบัติการ ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปฏิบัติ ในกิจกรรมโครงการ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร ดังตาราง 18

ตาราง 18 ผลการทดสอบการทดสอบความแตกต่างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาก่อนการพัฒนา (Pre – test) และหลังการพัฒนา (Post test)

ตัวแปร	จำนวน (ราย)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	t
			เบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ของความ แตกต่าง ($\bar{D}$)	เบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD _d)	
ก่อนพัฒนา	31	71.5161	4.958			
หลังพัฒนา	31	72.9677	4.854	-1.452	1.609	.000

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 36 พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ก่อนการพัฒนาการมีส่วนร่วม กับหลังการพัฒนาการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ประเมินเมื่อสิ้นสุดการพัฒนา ในลักษณะบทสัมภาษณ์และ บทสรุปการประเมิน

2.1 บทสัมภาษณ์ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (รายละเอียด ภาคผนวก จ.)

ผลการตอบทบทวนจากการสัมภาษณ์ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จากการสัมภาษณ์ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา 2 ราย พบว่า ก่อนการพัฒนา ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วม ไม่มีเวลาได้เข้า

ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่นการประชุมหรือช่วยกิจกรรมการจัดงานอื่น ๆ ของโรงเรียน บางครั้งมีเวลาที่ไม่ได้เชิญเข้าร่วม และคิดว่า คนเองมีความรู้ไม่พอ จะช่วยโรงเรียนได้อย่างไร บางครั้งก็คิดว่าการบริหารจัดการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียน ประชาชนไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว เป็นโอกาสที่ดีได้เข้าร่วมประชุม วิทยากรได้ให้ความรู้ ปลุกจิตสำนึก ควรคิดหาวิธีทางปัญหาทางสมองให้กับตัวเอง เพราะโรงเรียนไม่ใช่โรงเรียนของผู้บริหารคนเดียว เราต้องเปลี่ยนทัศนคติใหม่ นั่นคือ โรงเรียนเป็นของพวกเราทุกคน ต้องถือว่าเป็นหุ้นส่วนทางการบริหารด้วย และมีระเบียบรองรับ อย่างน้อย ต้องมีหน้าที่ 12 ข้อ ที่กรรมการต้องเข้าใจ เช่น การอนุมัติเห็นชอบหลักสูตร แผนปฏิบัติการประจำปี เมื่อได้รับการพัฒนา ครั้งนี้ มีประโยชน์มาก น่าจะจัดให้มีมาตั้งนาน เพราะผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา จะได้เข้าใจในบทบาทหน้าที่และให้ความสำคัญในการจัดการศึกษา สร้างความเจริญและพัฒนา เพื่อลูกหลาน ชุมชนสังคม และประเทศชาติ ต่อไป

2.2 สรุปผลการประเมิน ดังนี้

ผลการศึกษา จากการดำเนินการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการประเมินแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

2.2.1 การประเมินก่อนเริ่มโครงการ

เป็นการประเมินเพื่อวางแผนโครงการซึ่งเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการของโครงการ 1) การประเมินด้านบริบท การศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาเป้าหมาย ได้แก่ บริบทของสภาพแวดล้อม ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนสิ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ 2) การประเมินปัจจัย ได้แก่ ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ในการจัดการศึกษา และโอกาสช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้เห็นภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนเริ่มประชุมเชิงปฏิบัติการ (Pre-test) ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น พบว่า ประชาชนที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่มีส่วนร่วม น้อย (ร้อยละ 61.29) รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมมาก (ร้อยละ 22.58) และกลุ่มที่มีส่วนร่วมปานกลางค่อนข้างน้อย (ร้อยละ 16.13) ตามลำดับ

2.2.2 การประเมินขณะดำเนินการพัฒนา

การประเมินกระบวนการ คือการศึกษาต่อจากการประเมินบริบทและปัจจัยป้อนว่า กระบวนการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ เป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่อง จุดอ่อน หรือ

จุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการโครงการที่จะนำโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด นั้น มีวิธี การประเมินกระบวนการการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) ประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัย ตัวแทนผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม 2) ประเมินโดยบุคคลภายนอก 3) ประเมินจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม ซึ่งวิธีการประเมินแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ตามที่ Oakley and Marsden (1984) ได้ศึกษาโครงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เกี่ยวกับการประเมินการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มีประเด็นและแนวทางในการประเมินที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) การประเมินผลนั้นถึงกระบวนการที่เป็นข้อมูลด้านคุณภาพ 2) วิธีการที่ใช้ประเมินแบบมีส่วนร่วม เน้นการบรรยายเรื่องและตีความในการ ศึกษาวิจัยนี้ จึงประเมินแบบมีส่วนร่วมที่เป็นข้อมูลด้าน “คุณภาพ” ด้วยการอธิบายและความหมายตามแนวคิด Oakley and Marsden ทั้งนี้การประเมินแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับด้วยการประเมิน 3 ลักษณะ คือ 2.1) ประเมิน โดยผู้วิจัยและประชาชน ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือประเมินถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความเป็นไปได้ หรือไม่ พร้อมกับข้อเสนอแนะ ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากตัวแทนผู้ปกครอง และตัวแทนผู้ปกครองระดับห้องและระดับชั้นของโรงเรียน เป็นผู้ประเมิน 2.2 ประเมินโดยบุคคลภายนอกที่สะท้อนถึงความคิดเห็น คือเห็นว่ามีความสอดคล้อง หรือไม่สอดคล้องพร้อมข้อเสนอแนะ จากผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน และผู้บริหารการศึกษา จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2.3) การสังเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ ด้วยวิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม จากผลการประเมิน พบว่า จากการได้พูดคุย/สัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายในการประเมินครั้งนี้ พบว่า การพูดคุย/สัมภาษณ์ แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่มีรายละเอียดมากกว่าการพูดคุยเป็นทางการ และได้มีโอกาสได้เข้าประชุม ประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

ผลจากการประชุมสรุปได้ว่า การร่วมกันทำงานแบบนี้ดี น่าจะทำตั้งนานแล้ว เพราะมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นการส่งเสริมในการแสดงออก ซึ่งได้ทราบความเป็นมาของโรงเรียน สถานภาพความเป็นอยู่ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารจัดการของโรงเรียน และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้แทนประชาชนหรือกรรมการสถานศึกษา และยังได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค ได้แก่ 1) ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษา ขาดแคลนบุคลากรสายสนับสนุนการสอน เพื่อจัดทำงานธุรการ การเงิน บัญชี นักการภารโรง 2) ปัญหาห้องปฏิบัติการและเครื่องคอมพิวเตอร์ มีสภาพการใช้งานนานชำรุด

ทรุดโทรมและคอมพิวเตอร์ ไม่ทันสมัย เครื่องบประมาณที่โรงเรียนได้รับการหน่วยงานต้นสังกัด
ล่าช้าไม่ตรงกำหนดเวลา 3) ปัญหาพฤติกรรมนักเรียนไม่พึงประสงค์ปัญหาสุขภาพเสพยาเสพติด ปัญหาไม่
ปฏิบัติตามระเบียบข้อตกลงของโรงเรียนและการนำรถจักรยานยนต์ไปจอด นอกโรงรถโรงเรียน
ในสวนลำไย เนื่องจากขาดการช่วยเหลือจากผู้ปกครอง และการมีส่วนร่วมของประชาชน
ผู้เกี่ยวข้องการช่วยในการแก้ไขปัญหา

จากกรณีดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินผลด้วยวิธีการที่ไม่เป็นทางการ
เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง ซึ่งเป็นประโยชน์กับโรงเรียนและชุมชนได้จริง ๆ คือ

1) ความเห็นชอบของผู้นำกลุ่มต่อการดำเนินกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ตามแผน
ปฏิบัติการที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มเพื่อรับฟังความเห็นต่อกิจกรรมพอสรุปได้ ดังนี้

1.1) การเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาส
รับรู้ปัญหาของโรงเรียนร่วมกันและได้ช่วยกันคิดค้นหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการ
จัดทำหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น คือ หลักสูตรการแกะสลักไม้ หลักสูตรการทอผ้ากระเหรี่ยงด้วยกี่
เอวและหลักสูตรการทำเครื่องสักการะล้านนา ที่เป็นการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน
นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น เพื่อนำบรรจุเป็นหลักสูตรสาระท้องถิ่นของโรงเรียนตาม
นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการปรับหลักสูตรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จะที่
ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2552-2553 และขณะนี้ได้ประสานกับศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดลำพูน และ
ได้นำหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นไปทดลองใช้แล้ว และได้ประกาศขึ้นบัญชีเป็นหลักสูตรของศูนย์
พัฒนาฝีมือแรงงานของกระทรวงแรงงานแล้ว ซึ่งจังหวัดอื่น หรือหน่วยงานอื่นที่สนใจ สามารถ
ประสานขอให้หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นนี้ได้

1.2) กิจกรรมช่วยกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจในการ
พัฒนาโรงเรียนมากขึ้น เป็นวิธีการที่ดี มีการช่วยเหลือ ร่วมมือกันในการทำงานของประชาชน
ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เกิดความคุ้นเคยโดยสนิทสนมรู้จักกันดีมากขึ้น
เข้าใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ทำให้นักเรียนได้รู้จักผู้ปกครองของเพื่อนคนอื่น ๆ ได้ดีขึ้น แม้ว่า
จะเป็น ผู้ที่อยู่คนละหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน และยังได้กิจกรรมเพื่อการจัดการศึกษาอื่น ๆ คือ
1) การจัดกิจกรรมกีฬาต้านยาเสพติด การจัดกีฬาประเภทต่าง ๆ โดยโรงเรียนร่วมกับผู้ปกครอง
และนักเรียนได้มีโอกาสเล่นกีฬาร่วมกันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ สามัคคี ทั้งครู ผู้ปกครอง และ
นักเรียน 2) ผู้นำกลุ่มมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า การได้พบปะพูดคุยกันบ่อยครั้งทำให้ได้รู้
เรื่องราวข่าวสารจากหลายทาง ความเคลื่อนไหวทำให้ได้ปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง
ซึ่งมีบุตรหลานเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน 3) ผู้นำกลุ่มได้มีโอกาสได้เสนอความคิดเห็น ถึงแม้ใช้
เวลาไม่มาก แต่ได้แนวคิดทำให้ได้ร่วมกันคิดแก้ปัญหาแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย

2) ประเมินโดยบุคคลภายนอกที่สะท้อนถึงความคิดเห็นคือเห็นว่ามี ความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องพร้อมข้อเสนอแนะ จากผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการบริหาร การศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน และผู้บริหาร การศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ซึ่งผู้ประเมินภายนอกได้สะท้อนภาพถึงความคิดเห็น คือ เห็นว่ามี ความสอดคล้อง ความเหมาะสมของกระบวนการฯ ที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียน และผู้บริหารสถานศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอำเภอ ได้มีส่วนร่วมประเมินกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1) ผู้ประเมินได้ประเมินกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่ามีความสอดคล้อง พบว่า ผู้ประเมินมีความเห็นว่ากระบวนการการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเหมาะสมด้วยเหตุผล ดังนี้ 1) การมีกิจกรรม วิเคราะห์ชุมชนร่วมกับโรงเรียนในลักษณะของกลุ่มสนทนาที่ไม่เป็นทางการ นับว่าเป็นเทคนิคการ ทำงานที่สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้เหมาะสมกับสถานการณ์และความจำเป็น เป็น กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ให้สอดคล้องกับสภาพบริบท ปัญหาและความต้องการของชุมชน 2) กระบวนการและวิธีการ ในการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรม เห็นว่ามีความเหมาะสม เพราะทุกกิจกรรมด้วย กระบวนการกลุ่ม บางกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมมากเกินไป ทำให้ใช้เวลามากแต่เป็นผลสืบเนื่องจาก ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่สามารถห้ามได้ แต่สังเกตได้ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุข ทุก คน ที่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) วิธีการดำเนินกิจกรรมเป็นวิธีการที่เรียบง่าย ไม่ ซับซ้อนใช้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ชาวบ้านสามารถมีส่วนร่วมใน กระบวนการได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การใช้ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามาช่วย ซึ่งชาวบ้าน คำนึงและเคารพตามปกติธรรมดา ช่วยให้ชาวบ้าน แสดงออกได้อย่างเต็มที่และมีความมั่นใจ จากการสร้างความเป็นกันเอง 4) กระบวนการที่เป็นรูปแบบ และวิธีการที่ได้ศึกษานี้จะเป็นประ โยชน์ ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนที่เป็นการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาปรับ ใช้ให้เกิดประโยชน์ กับสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3) ผู้ประเมินคณะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา เห็นว่า กระบวนการ และวิธีการ มีความเหมาะสมด้วยเหตุผล ดังนี้

3.1) ทุกขั้นตอนของกระบวนการ ที่เป็นรูปแบบและวิธีการ ในการจัด กลุ่มกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษารวมถึง ได้วิเคราะห์ปัญหาและวางแผนแก้ปัญหาาร่วมกันนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี จะเห็นได้จากการเกิด กิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอีกหลายกิจกรรม ที่แสดงให้เห็นว่าประชาชน

ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกันทำให้มีความมุ่งมั่นและเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอีกต่อไป

3.2) รูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเหมาะสมที่ใช้ได้ดีกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์จากการมีส่วนร่วมนั่นเอง ด้วยการเน้นสถานการณ์ที่ใกล้ตัวและความเป็นจริงในชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และแก้ปัญหา ร่วมกันและมีความสำนึกนักเรียน คือ บุตร-หลาน ของบุคคลในชุมชน จึงมีความเต็มใจช่วยกันพัฒนาการศึกษาบ้านเรา

3.3) การใช้การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เป็นเทคนิคในการทำงานเพื่อให้ได้แนวคิดในการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละปัญหาซึ่งเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานร่วมกัน

3.4) กระบวนการและวิธีดำเนินการนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อนักพัฒนาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่โดยต้องคำนึงถึงพื้นฐานของสภาพสังคมที่จะดำเนินการและปรับให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

2.2.3. การประเมินหลังสิ้นสุดการพัฒนา

การประเมินหลังสิ้นสุดการพัฒนาผลลัพธ์ที่ได้

1) การทดสอบหลังจากสิ้นสุดการพัฒนา ดำเนินกิจกรรมโครงการ (Post test) หลังจากได้ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการหรือกิจกรรมการมีส่วนร่วม เพื่อให้เห็นภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้แบ่งคณะทำงานออกตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม พบว่า ประชาชนที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่มีส่วนร่วม ปานกลางค่อนข้างมาก (ร้อยละ 58.06) รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมมาก (ร้อยละ 25.81) และกลุ่มที่มีส่วนร่วม น้อย (ร้อยละ 16.13) ตามลำดับ

ในการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดกิจกรรมโครงการ ก่อนการพัฒนา (Pre – test) และหลังการพัฒนา (Post test) เพื่อต้องการทราบถึงผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการ ตามแผนปฏิบัติการของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปฏิบัติในกิจกรรมโครงการ ในภาพรวมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการตามแผนปฏิบัติการ ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับ

น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.10 หลัง การพัฒนาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.80 เมื่อเปรียบเทียบระดับ การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการ ก่อนการพัฒนา (Pre-test) และหลังการพัฒนา(Post test) พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่จัดให้กับประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการจัดกิจกรรม โครงการ ส่งผลต่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวก คือ ทักษะในการจัดกิจกรรมโครงการ ความ ตระหนักและมีพลังอำนาจในตัวเองสูงขึ้น ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามแผนปฏิบัติการ เพิ่มขึ้น คือ การเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการ มีส่วนร่วม ซึ่งดูได้จากการร่วมในกิจกรรมโครงการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตาม แผนปฏิบัติการ ก่อนการพัฒนา (Pre-test) และหลังการพัฒนา(Post test) ดังกล่าวแล้วนั้น

และบทสัมภาษณ์ กรรมการสถานศึกษา หลังจากได้รับการพัฒนาแล้ว ....พบว่า
 ..... อาจารย์วิทยากรมาให้ความรู้ ปลุกจิตสำนึก ให้เราต้องรวมพลังกันทั้ง คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้บริหาร ต้องคิดอาวุธทางปัญญา ทาง สมอง โรงเรียนเป็นของเราไม่ใช่โรงเรียนเป็นของผู้บริหารคนเดียว แต่บางที่ ดิดป้าย บอกว่าไม่มีกิจห้ามเข้า คนภายนอกห้ามเข้าก่อนได้รับอนุญาต ซึ่งเกิดความรู้สึกว่า โรงเรียนเป็นของเขาไม่ใช่ของเรา จนกระทั่งมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ โดย วิทยากรที่มาให้ความรู้ บอกให้เปลี่ยนทัศนคติใหม่.....
 .....การที่ผู้บริหารเปิดใจให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ใช้หลักการ บริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพราะฉะนั้นจึงเข้าไปทำหน้าที่ทั้ง 12 ข้อ ให้ได้ ตามแต่ศักยภาพของแต่ละคน เช่น การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษา ของโรงเรียน ให้บรรลุผลสำเร็จให้ได้ .....

2) การตรวจสอบประเมินถึงการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะความสอดคล้อง กับความต้องการของชุมชน เป็นการประเมินจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องของด้านต่างๆ ด้วย วิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม พบว่า

2.1) ประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ กระบวนการศึกษาเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาของโรงเรียน ซึ่งนำไป สู่รูปแบบและวิธีการ ส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนที่เกี่ยวข้องสอดคล้องการศึกษา กับ โรงเรียนครั้งนี้ ไม่ได้นำข้อกำหนดใด ๆ ไปให้แก่กลุ่มประชาชนผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้ปกครองในการวิเคราะห์สภาพ ปัจจุบันปัญหาของ โรงเรียนในระยะแรกเป็นเพียงการสังเกตและการสนทนากลุ่ม ทั้งผู้วิจัยและ ชาวบ้านต่างเฝ้าสังเกตซึ่งกันและกัน จึงไม่สามารถคาดการณ์ที่จะระบุได้ว่ากิจกรรมใดจะเกิดขึ้นใน ช่วงเวลาใด สรุปได้ว่า 1) ช่วงเวลาที่เข้าไปรู้จักเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันได้ใช้

เวลานานไม่เร่งใช้ความพยายามแต่ใช้ความอดทนสร้างความสัมพันธ์กับครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา 2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ การพูดคุยสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งมีความเหมาะสมเป็นไปตามสภาพการณ์และบริบทของชุมชน

2.2) การเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครองเป็นไปตามความสมัครใจ เพราะผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้กำหนดกิจกรรมและช่วงเวลาการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างกลุ่มชมรมผู้ปกครองระดับห้อง และสายชั้น

2.3) วิธีการให้ได้ข้อมูลในการจัดกิจกรรม ค้างนี้ใช้คำว่า การจัดกิจกรรมการประชุมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมใจของผู้เข้าร่วมประชุมกิจกรรมค้างนี้ว่า ทำอย่างไรที่เราจะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบ้านเราคำเนินกิจกรรมโดยใช้สภาพการณ์ที่เป็นจริง วัฒนธรรม ประเพณีและการดำเนินงานที่ไม่ซับซ้อน ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการ ได้อย่างเต็มที่มีความเป็นอิสระในการพูดคุย

2.4) การที่ผู้ปกครองผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษากำหนดให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนที่อยากให้เป็นในอนาคต ประชาชน พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้วยกัน ซึ่งแต่ละกิจกรรมได้มีการสอดแทรกภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการต่าง ๆ ทำให้เห็นว่ารูปแบบและวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เป็นกระบวนการที่เรียบง่ายนั้นได้รับการยอมรับจากพ่อ แม่ ผู้ปกครองผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

2.5) การสนับสนุนกิจกรรม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เป็นเรื่องยุ่งยากมาก เป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และดำเนินกิจกรรมที่ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สามารถที่จะสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ทุกคนที่มีส่วนร่วมกิจกรรม ทำให้มีกำลังใจในการดำเนินงานต่อไป เช่นเกี่ยวกับการระดมเงินทุนเพื่อปรับปรุงห้องวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้ได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากชมรมผู้ปกครององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการเชิญนายกฯและผู้บริหารได้เข้ามาร่วมกิจกรรมเป็นประธานเปิดและเยี่ยมชมให้กำลังใจในวันที่จัดกิจกรรมทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าคุณคณาจารย์นอกให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วยกัน

จากข้อความข้างต้น พอสรุปได้ว่า การประเมินกระบวนการ 3 ลักษณะเป็นการดำเนินการกิจกรรมโครงการด้วยการสอดแทรกวิธีการกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจและที่เรียบง่าย ตามความต้องการของการแก้ปัญหาพร้อมกันจัดกิจกรรมโครงการที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในการดำเนินการ

พัฒนาการจัดการศึกษา การเลือกกิจกรรมหรือวิธีการชนิดใดจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงสภาพบริบท สังคม วัฒนธรรม และสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ที่ดำเนินการ นอกจากนี้ช่วงเวลาของการจัด กิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดให้เห็นว่าพ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษามีส่วนร่วมมากหรือน้อย เพราะฉะนั้น ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการศึกษา คือ โอกาส ช่องทางที่จะได้เข้าร่วมที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมใน การดำเนินกิจกรรม และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ จึงจำเป็นต้องให้ประชาชนผู้มีส่วน ร่วมเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทุกขั้นตอน ซึ่งจะ ส่งผลต่อความสำเร็จของ โครงการ กิจกรรมและงาน ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4) ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการศึกษาวิจัย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ คือการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม แบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) ของ ลิเคิร์ต (Likert's Scale) กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 630 ราย ได้แก่ 1) กรรมการสถานศึกษา จำนวน 249 ราย 2) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 18,660 ราย สามารถติดกลุ่มตัวอย่างได้ 391 ราย ในพื้นที่บริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดลำพูน ใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม โดยใช้ข้อมูลผลการศึกษาที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นำมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยเทคนิคการเลือกตัวแปรพยากรณ์ที่สัมพันธ์กับตัวแปรเกณฑ์ โดยวิธี Enter เพื่อคัดตัวแปรที่มีนัยสำคัญแล้วจึงนำตัวแปรที่มีนัยสำคัญไปสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้วิธี Stepwise ส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC กับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 31 ราย ณ โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลด้วยการพรรณนาสรุปเนื้อหา สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อประเมิน การเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจากระบบการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test) และหลังการพัฒนา (post-test) เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert's Scale) กลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 31 ราย ใช้สถิติวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และการประเมินแบบมีส่วนร่วม เป็น 3 ระยะ คือ ก่อนการพัฒนา ขณะกำลังพัฒนา และสิ้นสุดการพัฒนา นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลด้วยการพรรณนาสรุปเนื้อหา และทางสถิติ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละหัวข้อ โดยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ข้อค้นพบจากการศึกษา เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน ครั้งนี้ สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

สภาพการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาจาก
 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการศึกษา ตามปัจจัย ซึ่งมีผลการศึกษาแต่ละปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านจิตวิทยา

ปัจจัยด้านจิตวิทยาโดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม
 อยู่ในระดับ ปานกลาง ตามรายละเอียดแต่ละด้าน

1.1 ด้านความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็น
 เกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ ปานกลาง เห็นว่า ในการพัฒนา ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม
 ควรมีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นของชุมชนก่อน และมีข้อเสนอแนะ ถึงเรื่องที่จะฝึกอบรม
 เกี่ยวกับการประกอบอาชีพให้แก่ชุมชนก่อน ส่วนในการจัดหางบประมาณเพื่อจัดซื้อสื่อ วัสดุและ
 เทคโนโลยีสมัยใหม่มาประกอบการเรียนการสอนให้กับโรงเรียนนั้น

1.2 ด้านความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมี
 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง เห็นว่า 1) คาดหวังที่อยากให้ครู
 เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการจัด
 กระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน 2) ความคาดหวังด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับ โรงเรียน คือ
 ได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการจัดกิจกรรมประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกับชุมชน และ
 มีการเผยแพร่กิจกรรมต่างๆแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาต่อ
 การจัดการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ใน
 ระดับ น้อย เห็นว่า ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองกับการส่งเสริมการเรียนรู้
 1) สนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือแก้ไข
 ปัญหาในการดำเนินงานโรงเรียน 2) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้แทนชุมชนเกี่ยวกับการมี
 ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมและกีฬาต่างๆ

1.4 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย เห็นว่า ประเภทที่เป็นข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากทางโรงเรียน ได้แก่ จดหมาย ประกาศ ข่าวสาร มีนักเรียนเป็นสื่อกลาง ประเภทข่าวสารที่แจ้ง ได้แก่ การเชิญประชุม ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของนักเรียน การจัดงานของโรงเรียน ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ

1.5 โอกาสและช่องทางของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ น้อย เห็นว่า

- 1) ผู้ปกครองมีโอกาสได้รับทราบการดำเนินงานของโรงเรียน ได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ โรงเรียน เพื่อวางแผน พัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับกิจกรรมวิชาการของโรงเรียน และได้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมในการหารายได้ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมีโอกาสพบปะกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และร่วมปรึกษา ช่วยเหลือบุตรหลานด้านการเรียนและกิจกรรมของโรงเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การพบครูประจำชั้น และ
- 2) โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมของกรรมการ พบว่า ได้มีโอกาสให้ความเห็นชอบจัดทำหลักสูตร ได้มีโอกาสติดตามผลการดำเนินการตามแผนของโรงเรียน การระดมทรัพยากรที่สนับสนุนการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างพัฒนา สืบสาน จารีตประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในชุมชน

2.1 การรับรู้สภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ภายในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับ ปานกลาง เห็นว่า ผู้มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายจึงสนับสนุนการจัดการศึกษาได้น้อย ผู้มีอาชีพการงานที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทำให้ได้มีส่วนร่วมได้มากขึ้น

2.2 การรับรู้นโยบายการจัดการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับน้อย เห็นว่า โรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกิจกรรม จัดการศึกษาโรงเรียนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำแผนปฏิบัติการในการดำเนินงานของโรงเรียน และ นโยบายการจัดการ

3. ด้านขั้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3.1 การมีส่วนร่วมริเริ่ม คิดค้นปัญหาและตัดสินใจ พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย เห็นว่า ได้มีส่วนแสดงความคิดเห็น ชุม หรือให้คำแนะนำการปฏิบัติงานของโรงเรียน ร่วมเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับ

พัฒนาศักยภาพนักเรียน และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
เท่านั้น

3.2 การมีส่วนร่วม การวางแผน พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง เห็นว่า ได้มีส่วนร่วมจัดทำ แผนปฏิบัติงานประจำปี ของโรงเรียน ร่วมกำหนดนโยบายและแผนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชน และทิศทางการศึกษากิจกรรมการสอนของโรงเรียน รวมถึงข้อเสนอแนะอื่นๆ

3.3 การมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย เห็นว่า ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเงินแก่โรงเรียน ด้านปรับปรุงอาคาร ร่วมเป็นสมาชิกสมาคม แนะนำบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรสอนนักเรียน ด้านอาชีพให้นักเรียน และการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร

3.4 การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย เห็นว่า ได้มีส่วนร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนานักเรียน ประสานงานและสอดคล้องดูแลด้านความปลอดภัยให้แก่นักเรียนร่วมกับโรงเรียน เกี่ยวกับสิ่งเสพติด การติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโรงเรียน

3.5 การมีส่วนร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย เห็นว่า ได้มีส่วนร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนดำเนินการและรับผิดชอบ ที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ผลกระทบจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ที่โรงเรียนจัดให้บริการแก่ชุมชน

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิเคราะห์สัมพันธ์ระหว่าง ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา โอกาส และช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และปัจจัยสภาพแวดล้อม ภายในชุมชน คือการรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการเมืองและนโยบายการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา มาพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า โอกาส ช่องทาง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 และผลการศึกษาดัชนีแปร

ทำนายนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ โอกาสช่องทาง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีอำนาจพยากรณ์ได้ร้อยละ 59.90 โดยมีสมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$Z = .068 (x_2) + .284 (x_3) + .022 (x_4)$$

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ผลการศึกษา การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีจังหวัดลำพูน โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC และการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม พบว่า

1.1 สภาพอดีตของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอยู่ในระดับที่น้อย ส่วนสภาพปัจจุบัน ได้พบปัญหาในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนและมีสภาพ ที่มีความคาดหวังให้มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร ให้เป็นโรงเรียนในฝันของประชาชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้ได้

1.2 ได้มีการกำหนดกิจกรรมการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

1.3 การกำหนดแผนปฏิบัติ (Action Plan) เป็นการกำหนดตามลำดับ ขั้นตอนของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

2. ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน จากการดำเนินการวิจัย โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ใช้เทคนิคกระบวนการมีส่วนร่วม (AIC) และใช้การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร แล้ว ได้ผลลัพธ์ที่เป็นแผนปฏิบัติการ(Action plan) โดยการแยกประเภทโครงการและกิจกรรม การจัดลำดับความสำคัญ ในขั้นการควบคุมไปสู่การกระทำ ซึ่งเป็นขั้นของการแสวงหาผู้รับผิดชอบและนำไปสู่การจัดทำแผนการทำงานของแต่ละกิจกรรมโครงการในกระบวนการ

ดังกล่าวเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ชัดเจน และแบ่งประเภทโครงการหรือกิจกรรม และผู้รับผิดชอบแล้ว ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินการตาม โครงการแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) โครงการประเภทที่สมาชิกหรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา คือผู้ปกครอง และผู้แทนผู้ปกครองสามารถทำได้เอง 2) โครงการที่สมาชิก คือผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ประสานและทำโครงการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3)โครงการที่สมาชิก คือผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ประสานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นในการจัดการศึกษาของโรงเรียน อย่างเป็นรูปธรรม

2.1 ขั้นตอนการปฏิสัมพันธ์หรือสมาชิกมีอิทธิพลระหว่างกันนั้นได้แบ่งออกเป็นขั้นที่สมาชิกกระทำสิ่งที่จะต้องทำให้ไปถึงเป้าหมายที่ต้องการกระทำโดยการระบุเป็นกิจกรรมหรือโครงการ และขั้นของการแยกประเภทของกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญ คือ

2.1.1 การระบุกิจกรรมหรือโครงการทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

2.1.2 การจัดแยกประเภทกิจกรรมหรือโครงการและจัดลำดับความสำคัญ พร้อมกิจกรรม โครงการที่ได้ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกทำได้เอง ได้แก่กิจกรรมโครงการที่สมาชิกทำได้เอง จำนวน 1 โครงการได้แก่ การจัดทำหลักสูตรสาระท้องถิ่นเพิ่มเติม เป็นวิชาชีพ ระยะสั้น 3 หลักสูตร คือ

- 1.1) หลักสูตรการทอผ้าด้วยกี่เอว
- 1.2) หลักสูตรการประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา
- 1.3) หลักสูตรการแกะสลักไม้

2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกและหน่วยงานอื่นเป็นผู้ดำเนินการในการให้การสนับสนุนงบประมาณและดำเนินกิจกรรมโครงการ 5 โครงการ

2.1) โครงการพัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียน ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในลักษณะโครงการ โรงเรียนปลอดภัย เสพติด และได้รับเงินงบประมาณสนับสนุน โครงการกีฬาเพื่อส่งเสริมเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2.2) โครงการระดมเงินเพื่อสนับสนุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดจ้างครูสอนในวิชาที่ขาดครู คือ ครูภาษาอังกฤษ

2.3) โครงการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการปรับปรุงห้องเรียนทางวิทยาศาสตร์และห้องภาษาอังกฤษ

2.4) โครงการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มีความสามารถ นักเรียนที่มีผลการเรียนดี ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.5) โครงการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดจ้างลูกจ้างชั่วคราวรายวันแทนลูกจ้างประจำ

3) กิจกรรมโครงการที่สมาชิก ประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น จำนวน 2 โครงการ

3.1) โครงการจัดหาคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนและศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศให้กับโรงเรียน

3.2) โครงการส่งเสริมศิลปะมวยไทย เพื่อเป็นการสนับสนุนเยาวชนห่างไกลยาเสพติดและร่วมกันต่อต้านขจัดปัญหายาเสพติด

2.1.3 การแสวงหาผู้รับผิดชอบ ดำเนินกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการ

1) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกคือผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาทำตัวเอง ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรสาระท้องถิ่นเพิ่มเติมเป็นวิชาชีพ ระยะสั้น 3 หลักสูตร มีวิทยากรที่เชี่ยวชาญ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น อาสาสมัครสอนแต่ละหลักสูตร

2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกฯ ได้แก่ 2.1) โครงการพัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในลักษณะโครงการโรงเรียนปลอดภัยและได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนโครงการกีฬาเพื่อส่งเสริมเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 2.2) โครงการระดมเงินเพื่อสนับสนุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดจ้างครูสอนในวิชาที่ขาดครู คือ ครูภาษาอังกฤษ 2.3) โครงการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการปรับปรุงห้องเรียนทางวิทยาศาสตร์และห้องภาษาอังกฤษ 2.4) โครงการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มีความสามารถ นักเรียนที่มีผลการเรียนดี ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2.5) โครงการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดจ้างลูกจ้างชั่วคราวรายวันแทนลูกจ้างประจำ

3) กิจกรรมโครงการที่มีส่วนร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก ประสานขอรับการสนับสนุน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ได้แก่ 3.1) โครงการจัดหา

คอมพิวเตอร์เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน และศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ 3.2) โครงการส่งเสริมศิลปะมวยไทย เพื่อเป็นการสนับสนุนเยาวชนห่างไกลยาเสพติดและร่วมกันต่อต้านขจัดปัญหา ยาเสพติด

2.2 ชั้นปฏิสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างกันได้มีการระบุกิจกรรมที่ต้องทำพร้อมบอก เหตุผลความจำเป็นดำเนินการแยกประเภทของกิจกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมประเภทที่ สมาชิกสามารถทำได้ กิจกรรมที่จะเสนอองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของ โรงเรียน และกิจกรรมประเภทที่ขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ พร้อมทั้งจัดลำดับ ความสำคัญ โดยพิจารณาโดยคำนึงถึงหลักการ 3 ประการ คือ ความเร่งด่วน ความเกิดประโยชน์แก่ คนส่วนใหญ่

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม คือจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน นั้น เกิดจาก ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม มีลักษณะของการมีส่วนร่วม จึงทำให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วม ในการร่วมคิดค้นปัญหา คัดลีนใจ การร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับบริการ และรับผลประโยชน์ จึงทำให้เกิดแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้การนำไปใช้ได้ จึงเปิด โอกาสให้ผู้รับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองในกิจกรรม โครงการทั้ง ประเภท คือ ทำได้เอง ทำร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานอื่น และประสานให้หน่วยงานอื่นดำเนินการ จึงได้ผลสำเร็จ จากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ประเมินการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

ผลการศึกษา การดำเนินการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการประเมินแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การประเมินก่อนเริ่มโครงการ เป็นการประเมินเพื่อวางแผนโครงการ ซึ่งเป็นการ กำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการของโครงการได้ดังนี้ 1) ได้บริบท การศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่ การพัฒนาเป้าหมาย ได้แก่ บริบทของสภาพแวดล้อม ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่เป็น อุปสรรคต่อการดำเนินการ และ 2) ได้ผลการทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test) ของประชาชน ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา อยู่ในระดับ น้อย คือ การให้ความร่วมมือกับ โรงเรียนในการพัฒนา ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การได้มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกสมาคม ชมรม การกำหนดนโยบายการสร้างควมสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองโรงเรียนและชุมชน

2. การประเมินขณะดำเนินการพัฒนา เป็นการประเมินกระบวนการ คือ การศึกษาต่อจากการประเมินบริบทและปัจจัยป้อนว่า กระบวนการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ เป็นการศึกษาค้นหาข้อบกพร่อง จุดอ่อน หรือจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการ โครงการที่จะนำโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด นั้น มีวิธี การประเมินกระบวนการที่มีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Oakley and Marsden (1984: 154-162) มี 3 วิธี 1) วิธีประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัย ตัวแทนผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม 2) วิธีประเมินโดยบุคคลภายนอก และ 3) วิธีประเมินจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการประเมินแบบ มีส่วนร่วม พบว่า ได้รับข้อมูลที่มีรายละเอียดมากกว่าการพูดคุยเป็นทางการ และได้มีโอกาสได้เข้าประชุมประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

ผลจากการประชุมสรุปได้ว่า การร่วมกันทำงานแบบนี้ดี น่าจะทำตั้งนานแล้ว เพราะมีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเป็นการส่งเสริมในการแสดงออก ซึ่งได้ทราบความเป็นมาของโรงเรียน สถานภาพความเป็นอยู่ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารจัดการของโรงเรียนและความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้แทนประชาชนหรือกรรมการสถานศึกษา และยังได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เนื่องจากขาดการช่วยเหลือจากผู้ปกครองและการมีส่วนร่วม ของประชาชนผู้เกี่ยวข้องการช่วยในการแก้ไขปัญหา

จากดำเนินการประเมินผลด้วยวิธีการที่ไม่เป็นทางการเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงซึ่งเป็นประโยชน์กับโรงเรียนและชุมชนได้จริง ๆคือ

2.1 ความเห็นชอบของผู้นำกลุ่มต่อการดำเนินกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการที่ได้จากการจัดประชุมกลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อกิจกรรมโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้ชาวบ้าน ได้มีโอกาสรับรู้ปัญหาของโรงเรียนร่วมกันและได้ช่วยกันคิดค้นหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ จากการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ที่เป็นการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำบรรจุเป็นหลักสูตรสาระท้องถิ่นของโรงเรียน

2.2 ประเมิน โดยบุคคลภายนอกที่สะท้อนถึงความคิดเห็นคือเห็นว่ามีเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พร้อมข้อเสนอแนะ จากผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร และผู้บริหาร การศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า การมีกิจกรรมวิเคราะห์ชุมชนร่วมกับโรงเรียนในลักษณะของกลุ่มสนทนาที่ไม่เป็นทางการ นับว่าเป็นเทคนิคการทำงานที่สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้น ได้เหมาะสมกับสถานการณ์และความจำเป็น เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับ ชาวบ้าน แต่เทคนิคการทำงานสามารถที่จะปรับใช้ในประเด็นต่าง ๆ สอดคล้องกับสภาพบริบท ปัญหา และความต้องการของชุมชน

2.3 ผู้ประเมินคณะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา พบว่า ทุกขั้นตอนของกระบวนการ ที่เป็นรูปแบบ และวิธีการในการจัดกลุ่มกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเพื่อ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาดังแต่การวิเคราะห์ปัญหาและวางแผน แก้ไขปัญหาร่วมกันทำให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลายแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโดยมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ โรงเรียนร่วมกันเกิดความมุ่งมั่น และเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

ฝ่ายรูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการจัดกิจกรรมเหมาะสมที่โดยการผสมผสานภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้ชุมชนส่งผลให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และแก้ปัญหาร่วมกันและ มีความสำนึกและมีความเต็มใจช่วยกันพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยใช้การใช้การสนทนากลุ่ม ย่อย (focus group discussion) ซึ่งเป็นเทคนิคการทำงานให้ได้แนวคิดเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันภายใต้ สภาพของปัญหาทั้งนี้กระบวนการและวิธีดำเนินการนี้จะเป็นประโยชน์ค่อนักพัฒนาที่ปฏิบัติงาน ในพื้นที่โดยต้องคำนึงถึงพื้นฐานของสภาพสังคมที่จะดำเนินการและปรับให้มีความเหมาะสมกับ กลุ่มเป้าหมายต่อไป

3. การประเมินหลังสิ้นสุดการพัฒนา

ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา เปลี่ยนแปลง ระดับของกระบวนการศึกษา ในระดับที่เพิ่มมากขึ้นได้แก่

3.1 จากการเปรียบเทียบการทดสอบก่อนการพัฒนา (pre – test) และหลังการพัฒนา (post- test) ได้ทราบผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโครงการ ตามแผนปฏิบัติการของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ปฏิบัติในกิจกรรม โครงการ ในภาพรวมของประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการพัฒนาการมีส่วนร่วมใน แผนปฏิบัติการ พบว่า ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 2.10 หลังการพัฒนาอยู่ใน ระดับมาก ซึ่งผู้ที่ได้รับการพัฒนาได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เพิ่มมากขึ้น โดยมีความแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่จัดให้กับ ประชาชนในการจัดกิจกรรมโครงการส่งผลต่อปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกคือ มีความตระหนัก และได้นำพลังที่มีอยู่ในตัวเองนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด การศึกษา จึงมีเพิ่มมากขึ้น

3.2 การประเมินกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะความสอดคล้องกับความ พบว่า การเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมได้ มากขึ้น อันเกิดจากความเหมาะสม ตามสถานการณ์และบริบทชุมชนโดยมีระยะเวลาในการมีส่วน

ร่วมต้องไม่เร่งรีบเน้นการสร้างความสัมพันธ์กับครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา จากความสมัครใจของผู้ปกครองที่ร่วมกำหนดกิจกรรมและช่วงเวลาในระดับห้องและสายชั้น ทั้งนี้เนื่องจากมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี โดยผสมผสานการสร้างหลักสูตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างกลมกลืนแบบเรียบง่าย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อนักเรียน ต่อชุมชน ได้เรียนรู้และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนในชุมชนร่วมกันส่งผลให้เกิดขวัญและกำลังใจต่อทุกคน ที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วม ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการจัดการศึกษาให้มีความก้าวหน้า และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เป็นผลสำเร็จ และเป็นรูปธรรมให้กับโรงเรียน

การอภิปรายผลการศึกษา

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน มีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำมาอภิปราย ผลได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพิจารณาจากความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพบว่าอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากตามข้อคำถามในแบบสอบถามและจากการสนทนาได้ทราบว่าประชาชนไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรม และไม่ทราบขั้นตอนการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ จึงไม่ได้เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมกับทางโรงเรียน และยังพบว่า ถ้าจะมีการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม นั้น ควรมีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นของชุมชนก่อน ซึ่งสอดคล้องกับ พิณสุดา ศิริรังศรี และสมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2541: 67-80) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายและการวางแผนการศึกษา ดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษา อบรม และการฝึกอาชีพ ตามความเหมาะสม และความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นที่จะก่อให้เกิดความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา นั้น โดยมีความคาดหวังอยากให้ครูเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ชุมชน จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เช่นเดียวกับสังเวียน อ่อนแก้ว (2536: 65) กล่าวว่า ตามทฤษฎีความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น ความ

พอใจหรือคุณค่าของผลที่เกิดขึ้น หรือผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดความพอใจหรือมีคุณค่าแก่เขามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลนั้น ไม่ว่าจะปฏิบัติตามงนดังกล่าวหรือไม่ และกรชกรชวติ (2544: 56-74) ได้วิจัย เรื่องความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ทำให้ทราบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนนั้น มีความใกล้ชิด มีความผูกพันกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนอย่างดีพอสมควร และชูเลอร์และเวนดรา (Schuler and Vandra, 1987: 185) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา ในมหาวิทยาลัยมินนิโซตา สหรัฐอเมริกา โดยศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลปรากฏว่า การมีส่วนร่วมยังไม่มีประสิทธิภาพ เกิดจากความบกพร่องในการติดต่อสื่อสาร ที่ทำให้เกิดปัญหาการมีส่วนร่วมได้ เพื่อให้เป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ได้เข้ามาให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน แก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียน และวราภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540: 42-49) ได้สรุป การสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า แนวทางแก้ไขโรงเรียนขาดความร่วมมือจากประชาชนนั้น เนื่องจากการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่ชัดเจนประชาชนจึงไม่เข้าใจในวิธีการดำเนินงานในเรื่องการมีส่วนร่วม รวมถึงการแก้ปัญหาของโรงเรียน และการทำให้เกิดโอกาสช่องทางที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ทั้งผู้ปกครองและกรรมการโรงเรียน รวมถึงการวางแผน การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งกัลยาณี ปฎิมาพรเทพ (2544: 82-87) ได้กล่าวไว้ว่า ในการจัดการศึกษานั้น งานการศึกษาของโรงเรียนมีหลายด้านทั้งด้านวิชาการ หรืองานการเรียนการสอนเป็นงานสำคัญที่สุด การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้ครู ชุมชน กรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารร่วมกันสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น เพื่อนำมาใช้กำหนดค่าธรรมเนียมของโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติของชุมชน ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการศึกษามากที่สุด เพราะมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ ในการจัดการศึกษาที่ดีที่สุดควรจัดตามสภาพความเป็นจริง และสอดคล้องกับสภาพของชุมชนในท้องถิ่น การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยการพบปะผู้ปกครองและชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และร่วมปรึกษาช่วยเหลือบุตรหลานด้านการเรียนและกิจกรรมของโรงเรียน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การพบครูประจำชั้น การให้ความเห็นชอบจัดทำหลักสูตร การติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียน การระดมทรัพยากรที่สนับสนุนการเรียนการสอน สอดคล้องกับสมหวัง พิริยานูวัฒน์ (2544: 37-41) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโรงเรียนว่าในฐานะที่โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและเป็นสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรเป็นของประชาชน โรงเรียน

ควรจัดการเรียนการสอน โดยการเรียนรู้เห็นและความร่วมมือของประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน การมีส่วนร่วม ของประชาชนจึงมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือ ก่อเกิดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งในด้านการเงิน พัสดุ แรงงานและกำลังใจส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน

จากผลการวิเคราะห์ พบว่าสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษา ความคาดหวัง ต่อการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการจัดการศึกษา โอกาส และช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในชุมชน คือการรับรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการเมืองและนโยบาย การจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา มาพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา พบว่า โอกาส ช่องทาง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ดังนั้นในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น ขึ้นอยู่กับการมีโอกาสด ช่องทางเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน ได้รับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา ให้มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารในการจัดการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ หลากหลาย ข้อมูล ข่าวสารที่ก่อให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมที่มากขึ้น ความสำคัญของความคิดที่ได้รับการเสริมความรู้ ความเข้าใจให้ ความตระหนักต่อหน้าที่ที่มีต่อตนเองในเชิงบวกนี้ ซึ่ง ชาลลี(Chally,1992: 42-44) กล่าวไว้ว่า เป็นสิ่งสำคัญในการทำภารกิจใด ๆ เพราะหากบุคคลเชื่อว่าตนเองมีความสามารถและมีคุณค่า บุคคลจะสามารถกระทำการที่ยากและสามารถพัฒนาตนเองได้ดี เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวจะมีอิทธิพลอย่างมาก ในการช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับปัญหาอุปสรรคและความยากลำบากที่จะเกิดขึ้น โดยมีความหวังและความมั่นใจตนเองจะสามารถขจัดปัญหาและอุปสรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ กิบสัน(Gibson, 1993: 23-24) ความเชื่อต่อตนเองในเชิงบวกของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จึงเป็นปัจจัยสำคัญของการเริ่มต้นการเสริมสร้างพลังอำนาจในบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล, (2539: 87-89) ที่กล่าวไว้ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจในบุคคล ต้องทำให้บุคคลมีความเชื่อว่าตนเองมีความสามารถ ต้อง

เพิ่มความสามารถในตัวบุคคล โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของจิตใจ ให้บุคคลสามารถเอาชนะตนเองในการเริ่มต้นงานใหม่ ๆ ได้ และการเชื่อว่าตนเองมีความสามารถนี้จะเสริมสร้างให้บุคคลมีพลังความคิด มีพลังอำนาจในการควบคุมชีวิตคนเกิดความสามารถในการดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและแก้ปัญหาตนเองได้ (อวยพร คัณมุขยกุล, 2540: 46-47) และสิ่งเหล่านี้จะทำให้บุคคลกล้าเผชิญปัญหา มีความรับผิดชอบ ตระหนักในภาระหน้าที่ของตน สามารถแก้ไขปรับปรุงงานให้มีความเหมาะสมได้ด้วยตนเอง กล้าตัดสินใจเลือกทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตนเองและองค์กร ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของการเสริมสร้างพลังอำนาจ และโดบอส (Dobos, 1990: 21-22) เมื่อได้ทราบความสำคัญของปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวพัฒนาการ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มากขึ้น และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 54) ได้ระบุถึง การบริหารจัดการกิจกรรมโครงการนโยบายของภาครัฐ ในการดำเนินงานที่เชื่อว่าเป็นประโยชน์แก่ประชาชน โดยปราศจากการเปิดโอกาสและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้การดำเนินงานของภาครัฐขาดประสิทธิภาพ และ พงษ์ เทียมศักดิ์ (2543: 118) ได้กล่าวถึง โรงเรียนจะสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และประชาชนยอมรับว่าโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ยินดีให้ความช่วยเหลือโรงเรียนอาจจะเป็น เงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงาน ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน

ส่วนปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.71 และข้อมูลที่ได้จากการสนทนา มาตั้งเป็นคำถาม แล้วฟัง สังเกต และสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า ประชาชนเห็นว่า การรับรู้สภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ข้อสังเกตที่ผู้วิจัย ได้ทดสอบตามปัจจัยที่สัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรอิสระคือการรับรู้สภาพแวดล้อมภายในและตัวแปรตามคือการมีส่วนร่วม ไม่มีความสัมพันธ์นั้น อาจเป็นเพราะ ข้อคำถาม หรือหน่วยวัดอาจจะไม่ชัดเจน เมื่อทดสอบแล้วเป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ซึ่งอาจขัดแย้งกับชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540: 145-151) ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคกับ โรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาและชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียนในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ถ้าโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีอุตสาหกรรมเป็นแกนหลักและสถานะในช่วงที่เศรษฐกิจดี ปัจจัยด้านการเมือง คือ รูปแบบการปกครองท้องถิ่น กระตุ้น

ให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน ซึ่งปัจจัยการรับรู้สภาพแวดล้อมภายในชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ประชาชนเห็นว่า ผู้มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายจึงสนับสนุนการจัดการศึกษาได้น้อย ผู้มีอาชีพการงานที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทำให้ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น ในพื้นที่นั้นมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีอุตสาหกรรมเป็นแกนหลักและสถานะในช่วงที่เศรษฐกิจดี การได้รับการช่วยเหลือทางการจัดการศึกษาก็จะดีขึ้น

การพัฒนาการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาที่มีเพิ่มมากขึ้น หลังจากได้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาก่อน การศึกษา จากการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษามีการทดสอบก่อนการพัฒนา (Pre-test) และหลังการพัฒนา (Post-test) เมื่อทำการเปรียบเทียบ และจากการทดสอบการสังเกต การสนทนา และการสัมภาษณ์ มีความเห็นพ้องกันถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา เมื่อประชาชนมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีความตระหนัก เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย มีความกระจำมากขึ้น พบว่าผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ก่อนการพัฒนาการมีส่วนร่วม และหลังการพัฒนาการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไบแฮม (Byham ,1988: 15) ที่กล่าวว่า บุคคลที่ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจนั้น จะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน เป็นกิจกรรมที่บุคคลต้องได้รับกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจจากบุคคลอื่น คือ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การสร้างความตระหนักในภาระหน้าที่ การสร้างสัมพันธภาพ การจูงใจ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การปรึกษาหารือ การให้เกียรติและยอมรับ การไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนา ลือวานิช (2539: 121-125) ที่พบว่าความพึงพอใจในงานมีความสอดคล้องกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ และตัวแปรตัวหนึ่งที่สามารถทำความเข้าใจในงานได้คือ ความได้รับความไว้วางใจ การที่บุคคลได้รับการสอนและแนะนำปฏิบัติงานได้ “ทำเป็น” ซึ่งส่งผลให้ผู้สอนแนะนำเกิดความภูมิใจและพึงพอใจยิ่งขึ้น เพราะได้ประสบความสำเร็จในการทำงานตามที่ได้ตั้งใจไว้ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg,1975: 25) ในการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม การสร้างความรู้ ความเข้าใจ การสร้างแนวสู่การปฏิบัติ และควบคุมการดำเนินการของการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชนไว้

คือ การจัดการศึกษาโดยยึดหลักให้สังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 1-46) และการเปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ได้มากยิ่งขึ้นหรือถูกกีดกันให้ออกไปอยู่วงนอกได้เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือให้คนที่อยู่นอกเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่วงใน เพื่อกระจายผลให้ครอบคลุมถ้วนทั่ว (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542: 12-13) และให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามแนวคิดโคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1977: 122 - 138, 144 - 158) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วมได้แก่ 1) ร่วมคิดค้นปัญหาและตัดสินใจ 2) การวางแผน 3) ร่วมดำเนินการ 4) ร่วมติดตามประเมินผล และ 5) ร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม 2546: 13-14 ได้ระบุบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน 4 ด้าน 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านบุคคล 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านบริหารงานทั่วไป และสอดคล้องกับผลการศึกษาของสัมพันธ์ อุปลาทา (2541: 11-14) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ศึกษาสภาพปัญหาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านอื่นๆ ปัญหาการมีส่วนร่วมคือ ชุมชนเข้าใจว่าภารกิจจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้นและภารกิจในการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของครู/โรงเรียนเท่านั้น ทำให้โรงเรียนบริหารงานโดยมีทรัพยากรการบริหารอย่างจำกัด โรงเรียนไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง รวมทั้งยังไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2542: 24-46)

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มนุษย์สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 8 ระบุว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่ง บราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1982: 596) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มก่อให้เกิดผลในทางบวกต่อเป้าหมาย ทำให้ผู้ปฏิบัติรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนหนึ่งต่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษานั้น และการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับทุกฝ่ายให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น ดัง เบเคอร์รา (Becerra, 1998: 43) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับผู้แทนของชุมชนในการวินิจฉัยปัญหา ผลการวิจัย พบว่า การตัดสินใจปัญหาใดๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียน ผู้บริหารและผู้แทนชุมชนจะต้องร่วมมือกัน ทุกฝ่ายทำความเข้าใจในโครงการตามบทบาทหน้าที่และนโยบายที่ตกลงกันได้

อีกทั้งพร้อมที่จะเข้าร่วมกับชุมชนได้ทุกโอกาส ทศนคติไปในทางที่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่ายเป็นเรื่องสำคัญ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของชุมชนและประชาชนในการจัดการศึกษาให้มีความดีขึ้น จากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยเกี่ยวข้องตัวแปรด้านโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการจัดการศึกษา และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการจัดการศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ดังนั้นในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรจะต้องคำนึงถึงตัวแปรเหล่านี้ด้วย เพื่อช่วยทำให้การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ กัลยาณี ปฏิมาพรเทพ (2544: 82-87) ได้กล่าวว่า ในการจัดการศึกษานั้น งานการศึกษาของโรงเรียนมีหลายด้านแต่ด้านวิชาการ หรืองานการเรียนการสอนเป็นงานสำคัญที่สุด การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงต้องให้ครู ชุมชน ผู้บริหาร ร่วมกันสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น เพื่อนำมาใช้กำหนดเป็นธรรมนูญของโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติของชุมชน ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษามากที่สุด เพราะมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ ในการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด ควรจัดให้สอดคล้องกับตามสภาพความเป็นจริง และสอดคล้องกับสภาพของชุมชนในท้องถิ่น โดยนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีต และความรู้สมัยใหม่มาผสมผสานจัดการศึกษา ซึ่งท้องถิ่นควรมีสติธิในการจัดการศึกษาได้ตามเงื่อนไขที่กำหนด โดยการกำกับดูแลของท้องถิ่นและองค์กรกลาง ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ควรกำหนดนโยบายในเรื่องการเปิดโอกาสส่งเสริมการจัดการกระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณหรือจัดสรรทรัพยากรทั้งในลักษณะของการเน้นสังคม (Society Centric) การเรียนรู้ รวมถึงมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานด้วย

เมื่อได้จัดกิจกรรมพัฒนาการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR ใช้กระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมคือ การสร้างความเข้าใจ (Appreciation: A) การสร้างแนวทางการปฏิบัติ (Influence: I) การควบคุมไปสู่การกระทำ (Control: C) โดยการให้โอกาสในการทำกิจกรรม พบว่า 1) แบ่งกลุ่มย่อยเป็น 3 กลุ่ม ร่วมกันระหว่างผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร โดยทำการวิเคราะห์โครงการอะไร ใครรับผิดชอบ มีความถนัดที่อาสาสมัครมีส่วนร่วมดำเนินการ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร ได้โดยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มย่อยระดมสมองในการแสดงความคิดเห็นในแต่ละโครงการอย่างทั่วถึง และให้สมาชิกแต่ละคนคิดวิเคราะห์แล้วเขียนลงกระดาษ A4 แล้วนำไปติดเรียงไว้ที่บอร์ดประจำ

กลุ่มแต่ละกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มช่วยกันจัดกลุ่มที่มีข้อความที่เป็นโครงการกิจกรรมที่มีความหมายหรือรายการกิจกรรมโครงการเดียวกันรวมไว้ด้วยกันและให้สมาชิก แต่ละคนร่วมกันวิเคราะห์ในส่วนกิจกรรมไหนยังไม่ครอบคลุมว่ากิจกรรมไหนยังไม่มีคนช่วยดำเนินการบ้าง 2) ให้แต่ละกลุ่มได้คิดแยกกิจกรรมโครงการขออาสาสมัคร ใครมีความถนัด มีความเข้าใจที่จะได้ดำเนินการอย่างไร กิจกรรมไหนที่เหมือนกัน มีความถนัด การอาสาสมัครเรื่องเหมือนกันให้นำมารวมกันของแต่ละกลุ่ม 3) ให้มีการสลายกลุ่มเพื่อแบ่งกลุ่มใหม่ตามความถนัดการอาสาสมัครแต่ละกิจกรรมโครงการที่เหมือนกันคล้ายหรือโครงการเดียวกันให้รวมกลุ่มกันใหม่ เพื่อได้เขียนกิจกรรมโครงการนั้น ประเภทเดียวกันคือ 3.1) กิจกรรมโครงการที่ผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาทำเป็นโครงการได้เอง 3.2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกที่เป็นผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการ สถานศึกษาต้องทำหรือดำเนินการร่วมกันหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่บริการของโรงเรียน 3.3) กิจกรรมโครงการใดที่ผู้แทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้เองแต่เป็นผู้ประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

จากผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมทำให้เห็นถึงเมื่อประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากมีความเข้าใจว่าภารกิจการจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียน ประชาชนจึงไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ แนวทางในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนานักเรียน ในการ ดิ ชมให้คำแนะนำ การปฏิบัติงานโรงเรียน การแสดงความคิดเห็นในการคัดเลือกบุคลากรของโรงเรียน และการบริหารงานบุคคล การมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน และการแสดงความคิดเห็น ดิ ชมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมครั้งนี้แล้วทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร แล้ว ได้ผลลัพธ์ที่เป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) โดยการแยกประเภทโครงการและกิจกรรมการจัดลำดับความสำคัญ ในขั้นการควบคุมไปสู่การกระทำ ซึ่งเป็นขั้นของการแสวงหาผู้รับผิดชอบและนำไปสู่การจัดทำแผนการทำงานของแต่ละกิจกรรมโครงการในกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ชัดเจน และแบ่งประเภทโครงการหรือกิจกรรม และผู้รับผิดชอบแล้ว ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมคิดตามผลการดำเนินการตามโครงการแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) โครงการประเภทที่สมาชิกหรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา คือผู้ปกครองและผู้แทนผู้ปกครองสามารถทำได้เอง 2) โครงการที่สมาชิก คือผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ประสานและทำโครงการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) โครงการที่สมาชิก คือ

ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา ประสานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่นในการจัดการศึกษาของโรงเรียน อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ วันเพ็ญ อานาจ (2544: 47-68) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางด้านการศึกษาไว้ว่า คือ การที่ประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนทั้งในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และหลักสูตรการเรียนการสอนได้มีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนโดยการตัดสินใจ การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือให้การบริหารโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนของตนเองในทุก ๆ ด้าน ให้ปรากฏผลตามที่ได้วางแผนร่วมกัน

ในขั้นการปฏิสัมพันธ์หรือสมาชิกมีอิทธิพลระหว่างกันนั้นได้แบ่งออกเป็นขั้นที่สมาชิกระบุสิ่งที่ต้องทำเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่ต้องการกระทำโดยการระบุเป็นกิจกรรมหรือโครงการ และขั้นของการแยกประเภทของกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญ คือ 1) การระบุกิจกรรมหรือโครงการ ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ 2) การจัดแยกประเภทกิจกรรมหรือโครงการ และจัดลำดับความสำคัญ พร้อมกิจกรรม โครงการที่ได้ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 2.1) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกฯ ทำได้เอง 2.2) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกและหน่วยงานอื่นเป็นผู้ดำเนินการในการให้การสนับสนุนงบประมาณและดำเนินกิจกรรมโครงการ 2.3) กิจกรรมโครงการที่สมาชิกประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น 3) การแสวงหาผู้รับผิดชอบ ดำเนินกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการ แม้ว่าเมื่อพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมแล้ว ถ้าโรงเรียนไม่การประสานสัมพันธ์กับชุมชนก็จะไม่ได้รับความร่วมมือในการมีส่วนร่วม ดังเช่น วราภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540: 42-49) ได้สรุปการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสำรวจสภาพปัญหาของหมู่บ้านร่วมกับโรงเรียนมีน้อย ทำให้ไม่ทราบปัญหาและแนวทางแก้ไข โรงเรียนขาดความร่วมมือจากประชาชนในการให้ข้อมูล และการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่ชัดเจน ประชาชนมีส่วนวางแผนน้อย จึงทำให้ไม่มีประสบการณ์และไม่เข้าใจในวิธีการดำเนินงานในเรื่องการประเมินผลการดำเนินงานประชาชนได้มีส่วนร่วมประเมินผลกับโรงเรียนค่อนข้างน้อย จากขั้นปฏิสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างกันได้มีการระบุกิจกรรมที่ต้องทำพร้อมบอกเหตุผลความจำเป็นดำเนินการแยกประเภทของกิจกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ กิจกรรมประเภทที่สมาชิกสามารถทำเองได้ กิจกรรมที่จะเสนอองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน และกิจกรรมประเภทที่ขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาโดยคำนึงถึงหลักการ 3 ประการ คือ ความเร่งด่วน ความเกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ สอดคล้องกับสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2544: 37-41) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่น่าจะมีต่อโรงเรียนว่าในฐานะที่โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและเป็นสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรเป็นของประชาชน จัดการเรียนการสอนโดย

การรู้เห็นและความร่วมมือของประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้ประชาชน ได้ทราบเกี่ยวกับกิจการต่างๆ ของโรงเรียน เป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือ เกื้อกูลกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ทั้งในด้านการเงิน พัสดุ แรงงานและกำลังใจส่งเสริมให้ประชาชน มีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และให้ประชาชนให้ความสำคัญว่าเป็นหน้าที่ของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยทุกคนต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน

หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อยู่ในระดับ มาก และจากการสังเกต และการสนทนาแล้ว พบว่า การมีส่วนร่วมในการร่วมกันดำเนินการจนประสบผลสำเร็จในการทำงานร่วมกันพร้อมกับได้แบ่งหน้าที่การทำงาน ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับอุทัย ดุลยเกษม (2534: 16) กล่าวว่า โรงเรียนและชุมชนจะต้องร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นฝ่ายดำเนินการจึงทำให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายและนำไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาอย่างแท้จริง และได้มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกสมาคม ชมรมหรือกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการ ได้เคยแนะนำบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรสอนนักเรียน ได้มีส่วนอบรมเสริมความรู้ด้านอาชีพให้นักเรียน และได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร ให้แก่นักเรียน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในรูปแบบชมรม สมาคมผู้ปกครอง มูลนิธิกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่นักเรียนเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (สมลักษณ์ ภูคำแสน, 2540: 24-28)

เมื่อโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หลังจากได้พัฒนาแล้วทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเป็นอย่างดี ทั้งในการร่วมคิดค้นปัญหา และตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ และได้จัดกิจกรรมพัฒนาการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR ใช้กระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมคือ การสร้างความเข้าใจ (Appreciation: A) การสร้างแนวทางการปฏิบัติ (Influence: I) การควบคุมไปสู่การกระทำ (Control: C) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดำเนินการจัดทำเป็นโครงการต่างๆ เรียบร้อยแล้ว ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ หลังจากได้ประชาชนร่วมกิจกรรมแล้วทำให้ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมโครงการ ดังนี้คือ

1. เชิงคุณภาพ หลังจากที่การทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา แล้ว นั่นคือ ประชาชนได้มีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียน เพื่อเป็นการแก้ปัญหาและการพัฒนาการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน และถือว่าโรงเรียนหาทุนเงิน

เป็นโรงเรียนในฝันของประชาชนเป็นสถาบันการศึกษาที่ให้การศึกษาแก่บุตรหลาน ในชุมชนได้เรียนในโรงเรียนที่ใกล้บ้าน และเป็นโรงเรียนในฝันของประชาชน

2. เจริญปริมาณ

2.1 โรงเรียนได้รับโครงการต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน ได้ร่วมกันผลิตหลักสูตรและมอบหลักสูตรให้กับโรงเรียน คือ หลักสูตรสาระท้องถิ่น เป็นวิชาชิพระยะสั้น ที่เป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 3 หลักสูตรคือ

2.2 โรงเรียนได้กิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาได้ประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณและดำเนินกิจกรรมโครงการ

3. สิ่งที่ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้รับจากการมีส่วนร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ ได้แก่ 1) ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้หลักสูตรวิชาชิพระยะสั้น 3 หลักสูตรเพื่อส่งมอบให้โรงเรียน 2) ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้หลักสูตรวิชาชิพระยะสั้น 3 หลักสูตรเพื่อส่งมอบให้ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดลำพูน 3) ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ผู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการเสนอชื่อเป็นวิทยากร ประจำหลักสูตร วิชาชีพ แต่ละสาขาวิชาชีพ 4) ประชาชนผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นวิทยากรท้องถิ่นได้รับเชิญเป็นวิทยากร ในการทดลองใช้หลักสูตรวิชาชีพ ระยะสั้น ทั้งของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร และของศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดลำพูน 5) ประชาชนผู้ที่เป็นวิทยากร ได้รับค่าตอบแทนวิทยากร สอนวิชาชีพ ระยะสั้นที่ร่วมกันผลิต ในครั้งนี้ ส่วนประชาชนผู้เกี่ยวข้องคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับการเสนอชื่อเป็นวิทยากร แต่มีความสนใจในวิชาชีพ ระยะสั้นที่ร่วมกันผลิต สามารถเข้าฝึกอบรมได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด เมื่อฝึกเสร็จเรียบร้อยแล้ว สามารถนำผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการเข้าฝึกอบรมวิชานั้น รับกลับบ้านได้ และในการฝึกอบรม สามารถฝึกอบรมรวมกันได้ ทั้งเด็กนักเรียน และประชาชนผู้สนใจทั่วไป ได้

หลังจากที่ประชาชนได้ผ่านการทำกิจกรรมการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแล้ว ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น สามารถเปรียบเทียบได้ เมื่อก่อนการอบรม อยู่ในระดับ น้อยและเมื่อผ่านการพัฒนาแล้ว ทำให้การมีส่วนร่วม มีจำนวนมากขึ้น อยู่ในระดับมาก และจากการสังเกต จากการมีส่วนร่วมในการดำเนินการแล้วได้รับผลประโยชน์ ทุกคนมีความสุข ที่มีวิธีช่วยกิจกรรมการจัดการศึกษาได้ และยังได้รับบริการและรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ครั้งนี้ด้วย

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงเมื่อประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เนื่องจากไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม

ของโรงเรียน เนื่องจากไม่มีหน้าที่ ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนปฏิบัติ ดังนั้น โรงเรียน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนช่วยเหลือด้านการเงินแก่โรงเรียน ได้มีส่วนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาด้านปรับปรุงอาคาร และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียนและได้เคยแนะนำบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรสอนนักเรียน ได้มีส่วนอบรมเสริมความรู้ด้านอาชีพให้นักเรียน ได้มีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่ นักเรียน และได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้แก่ทางโรงเรียน และจาก กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการและมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน มีส่วน ร่วมรับผลกระทบจากการดำเนินโครงการต่างๆของโรงเรียน และได้มีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ จากการพัฒนาจากการดำเนินกิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้ง ด้านวัตถุและจิตใจ ได้มีส่วนร่วมรับผล การดำเนินงานต่างๆที่โรงเรียนจัดให้บริการแก่ชุมชน ด้วย

ประเด็นที่ 2 บทบาทและหน้าที่ของผู้อำนวยความสะดวก(Facilitator) ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

จากผลการศึกษา การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน ผู้วิจัย ในฐานะเป็นผู้มีบทบาทและหน้าที่ของผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ทำหน้าที่ในพื้นที่ ภาคสนามนั้น ได้แก่ จัดกระบวนการเรียนรู้หรือจัดกระบวนการให้ประชาชนคือ ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยทำ หน้าที่ คือ ผู้ประสานการเกิดกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมผู้ตั้งประเด็นให้กลุ่มคิดเป็นระบบ ช่วยให้สมาชิกสะท้อนประสบการณ์ หรือปัญหา รวมทั้งแนวทางแก้ไข กระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มรับ ฟังซึ่งกันและกัน กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ช่วยให้กลุ่มร่วมคิดค้นหาปัญหา และตัดสินใจ การ วางแผน การดำเนินการ การติดตามการดำเนินการ และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการแก้ไข ปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา เป็นผู้สร้างสร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพ เป็นผู้ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจที่ จริงใจและเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปกับสมาชิก โดยเฉพาะการจัดเตรียมประสาน ใครเป็นคนทำ และ การทบทวนหรือทดลองรวบรวมเครื่องมือและวิธีการทำงานที่ผ่านมาทั้งหมดมีอะไรบ้าง เพื่อจะได้นำมาปรับใช้ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากที่สุด ได้แก่ การจัดกระบวนการ AIC การสนทนากลุ่ม Focus Group Discussion และ Mind Map เป็นต้น ดังนั้น Facilitator มีบทบาท หน้าที่ คือ 1) เป็นผู้ประสานให้เกิดกระบวนการพัฒนา 2) ผู้เก็บประเด็นเนื้อหาจาก

กระบวนการพัฒนา 3) ผู้วิจัย 4) ผู้ถอดบทเรียนบันทึกรวบรวมข้อมูล และ 5) สรุปรายงานเป็นผลงานวิจัย และจากการเป็นผู้อำนวยความสะดวกจึงทำให้ได้ผลจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาคือ

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา นั้น ก่อให้เกิดผลดีที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ที่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 58 ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องปฏิบัติตามโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา และให้ความร่วมกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการ การติดตามประเมิน และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิดค้นปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรง คือ ร่วมเป็นคณะทำงานและทางอ้อมคือ การประสานงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนร่วมท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อวางแผนทางนโยบายสนับสนุนงบประมาณ ด้านการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา ประกอบด้วย

1. สถานศึกษาควรเปิดโอกาส ช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการจัดกระบวนการกลุ่มการพัฒนาการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารที่หลากหลาย

2. บทบาทของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่สถานศึกษา 2) การกำหนดนโยบาย เป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา และประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดนโยบายและแผนสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษา 3) การประชาสัมพันธ์สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา 4) การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา และ 5) การตรวจสอบการจัดการศึกษา

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้ 1) สำรวจความคิดเห็นในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน 2) การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา 3) การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ 4) กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ 5) การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ และ 6) การสรุปผลกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา นับเป็นกระบวนการที่สำคัญ ที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะในโรงเรียนที่อยู่ในชุมชน หากชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา รวมถึงการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้และมีเวลาว่างมาเป็นครูพ่อกูแม่ให้ความรู้ด้านวิชาการ ด้านภูมิปัญญากับบุตรหลาน ย่อมเกิดผลดีทั้งต่อโรงเรียนที่ได้บุคลากรเพิ่ม ส่วนผู้ปกครองย่อมภาคภูมิใจที่ได้สอนบุตรหลานในโรงเรียน รวมถึงนักเรียนที่จะมีความเคารพและนับถือในตัวผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษานั้นสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและของสังคมนั้น ๆ

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา นั้นเป็นการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนาประเทศ บุคคลในชุมชนในท้องถิ่นทุกคน ที่จะต้องเข้าใจหน้าที่ และแสดงบทบาทให้ถูกต้องเหมาะสม เป็นกลไกการพัฒนาท้องถิ่นมีหลายด้านที่คอยขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านการเมืองการปกครอง ด้านอุตสาหกรรม ด้านการค้าธุรกิจต่างๆ เป็นต้น สิ่งสำคัญที่เป็นพื้นฐาน สำหรับการพัฒนาท้องถิ่นคือการพัฒนาทางการศึกษา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่สุด เพราะการศึกษาของคนในท้องถิ่นเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่คอยหล่อเลี้ยงในทุกๆ ด้านเพื่อสู่สังคมใหญ่

การให้ความสำคัญในด้านการศึกษาคือเป็นความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ สำหรับในประเทศที่พัฒนาแล้วล้วนแต่มีท้องถิ่นที่เข้มแข็งที่ส่งผลต่อประเทศที่มีประชาชนได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาที่ดีมาก่อนแล้วค่อยมุ่งพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป เหตุนี้เองทำให้ทุกภาคส่วนก็เริ่มมีความตระหนักให้ความสำคัญมากขึ้น และปรากฏภาพความชัดเจนขึ้นเมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติสาระที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรหน่วยงานต่างๆ ในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา และพัฒนาการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สถานศึกษามีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชนต่างๆ ฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ซึ่งสาระและหลักการดังกล่าวล้วนแล้วมีการระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติทั้งสิ้น

สถานศึกษากับชุมชนนั้นคงจะแยกออกจากกันเด็ดขาดไม่ได้ เพราะสถานศึกษาเปรียบเสมือนต้นไม้ ชุมชนเปรียบเหมือนพื้นดิน ยิ่งดินมีคุณภาพเพียงใดก็ย่อมทำให้ต้นไม้เติบโตได้เร็วแข็งแรง มีลำต้น กิ่งก้าน ใบ และผลที่ดี มีอายุยืนยาว นอกจากนี้ต้นไม้ยังช่วยยึดดินให้ติดอยู่ด้วยกัน ไม่ถล่มไปง่าย ๆ ส่วนชุมชนเปรียบเหมือนพื้นดินให้ประโยชน์กับต้นไม้ พื้นดินจะดีมีคุณภาพดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็เพราะเมื่อต้นไม้เติบโตมากขึ้น ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้แก่จัดก็จะร่วงหล่นลงพื้นดินมันก็จะกลายเป็นปุ๋ยในดินให้ประโยชน์กับต้นไม้ต่อไปอีกเช่นกัน ฉะนั้นต้นไม้และพื้นดินต้องพึ่งพาอาศัยกันฉันใด ชุมชนกับสถานศึกษาต้องพึ่งพาอาศัยกันฉันนั้น (สุดา ทัพสุวรรณ, 2545 : 23) ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนกลไกการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น มีความจำเป็นยิ่งที่หลายภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ควรมีบทบาทช่วยเหลือครอบครัวและส่งเสริมให้ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สนับสนุนให้สถานศึกษาทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน การประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียน ครูและ โรงเรียน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และแนวทางจัดกิจกรรม บทบาทของโรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนและสังคม เพื่อพัฒนาครูให้สามารถสนองความต้องการในการเรียนของเด็กและผู้ปกครอง การสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีความปลอดภัยถูกสุขลักษณะความเป็นระเบียบสวยงาม ให้ความรู้และสร้างความไว้วางใจกัน การสรรหาครูและผู้บริหารที่มีคุณภาพให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตมาบริหารงาน โรงเรียน บทบาทของครูใช้วิธีการสอนและวิธีประเมินที่ผ่านการทดสอบและวิจัยมาแล้ว

ว่าได้ผลดีต่อการพัฒนาของผู้เรียน จัดเนื้อหาวิชาที่กว้างลึก เป็นที่สนใจทั้งแทรกข้อคิดทางคุณธรรม จริยธรรมในบทเรียนตามกิจกรรมอย่างมีความเหมาะสม มีบรรยากาศของการเรียนรู้ที่มีความสุข ครู มีความผูกพันระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมัน ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งด้านจิตวิทยา การแนะแนว และสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้ความช่วยเหลือ แก่ นักเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นทุกคนคงปฏิเสธไม่ได้ว่าทำไมประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา นั่นเพราะเราต้องการสร้างฝันเพื่อที่แข็งแกร่งรองรับการพัฒนาท้องถิ่น สังคมและ ประเทศต่อไป แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากฎหมาย หรือนักวิชาการทางการศึกษาจะให้ความสำคัญต่อ การจัดการศึกษาโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชน เอกชน แต่มุมมองในการ ปฏิบัติแล้วก็คงปฏิเสธไม่ได้อีกเหมือนกันว่าการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นน้อย ซึ่งมีคำถามต่อไปว่า เมื่อ ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแล้วทำไมต้องพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา อีก จึงเป็นเหตุให้ต้องสนใจ เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาชั้น พื้นฐาน

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ชั้นพื้นฐาน ได้กระบวนการการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ร่วมคิดค้น ปัญหาและตัดสินใจ 2) การวางแผน 3) ร่วมดำเนินการ 4) ร่วมติดตามประเมินผล 5) ร่วมรับบริการและ รับผลประโยชน์ ภายใต้บริบทสภาพแวดล้อมภายในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองในท้องถิ่น ที่ได้รับ การกระตุ้นให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การกำหนดนโยบายส่งเสริม การจัดการศึกษาภายในท้องถิ่น

2. ในการมีส่วนร่วมมีลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ ได้แก่การได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เช่น เป็นกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้แทนสมาคมศิษย์เก่า เป็นต้น และการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการคือ การอาสาสมัคร ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษา

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษาตามบทบาท ของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านบริหารงานทั่วไป

จากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน คงเป็นที่ ชัดเจนว่า ความคาดหวังของทุกคนคงอยากให้มันเป็นลักษณะกระบวนการการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์

มากที่สุด แต่ความเป็นจริงแล้วความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษายังไม่สมบูรณ์ ยังมีส่วนร่วมน้อย จึงทำให้ระบบการศึกษาในท้องถิ่นประสบกับปัญหาหลายอย่างตามมา

กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คงไม่ราบรื่นสวยหรูอย่างที่เขียนไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แต่ตรงกันข้ามความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา นับวันยิ่งเห็นห่างออกไปทุกที ยังมีความไม่เท่าเทียมกันด้วยสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ผู้ปกครองมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนน้อย ก็ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารในการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีค่อนข้างน้อย และการปรับเปลี่ยนนโยบายการศึกษาของรัฐ และสถานศึกษา และมีทัศนคติที่ไม่ดีเป็นตัวแทนต่างฝ่ายต่างมีความเห็นที่แตกต่างกัน รวมทั้งภารกิจงานของผู้ปกครองก็มีส่วนทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นสังคมชนบทมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน กิจกรรมธรรมเนียมประเพณีที่มีความเกี่ยวโยงเชื่อมผูกพัน ผสานกันระหว่างวัด บ้าน และ โรงเรียน กิจกรรมเหล่านี้จึงหายไป ประกอบกับการอพยพย้ายถิ่นฐานทำกินไปสร้างสังคมใหม่ ทำให้ความผูกพันระหว่างกันมีน้อยลง

ในสภาวะปัจจุบันการจะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาคงจะทำได้ไม่ถนัดนัก และถึงแม้ทำได้ก็ประสบผลสำเร็จบ้าง ทั้งนี้ก็แล้วแต่พื้นที่ แล้วแต่บริบทที่แตกต่าง ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตามหากมีความจริงใจจริงจังในการพัฒนาการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ภายใต้บริบทชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (ทัศนาศาสตรจารย์, 2548 :45 ; ศิริกาญจน์โกสุมภ์, 2542: 65) ถือเป็นสิ่งสำคัญ แต่อีกวิธีการหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ดีของชุมชนได้อีกครั้ง และน่าจะเป็นการแก้ปัญหาที่ดีอีกหนทางหนึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องเปิดประตูสู่ชุมชน โดยโรงเรียนเป็นผู้เริ่มต้นก่อน (อุทัย คุลยเกษม, 2549: 47) คิดว่าจะให้ชุมชนหันมาหา ซึ่งวิธีการนี้จะสามารถทำได้ง่ายกว่า โดยปกติแล้ว ชุมชนจะมีความคาดหวังเสมอว่าสถานศึกษาน่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ มีข้อมูลทางวิชาการมากมายทั้งเอกสาร และทรัพยากรบุคคลสำหรับการเรียนรู้ หากโรงเรียนนำศาสตร์ความรู้ต่างๆ เหล่านี้เข้าหาชุมชน เป็นการช่วยเหลือชุมชนก่อนที่จะให้ชุมชนยื่นมือมาหา ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ร่วมกับโรงเรียน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่น่าจะทำให้การสร้างความสัมพันธ์ได้ดี

บทบาทของประชาชนในชุมชนและสถานศึกษาที่จะผลักดันให้เกิดจุดเริ่มต้นคือการพัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน โดยส่งเสริมให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ได้มาซึ่งทุนทางมนุษย์

ในท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องกำหนดบทบาทและแสดงบทบาทของคนให้ชัดเจน โดยการพัฒนาการศึกษาและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

บทบาทของประชาชนต้องร่วมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นสถาบันสังคมที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาและเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทหลักในการเพิ่มทุนทางสังคมในชุมชน และสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนให้เป็นระบบ เกิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมคือการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในท้องถิ่น ตามบทบาทหน้าที่ของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

บทบาทของสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นแกนนำให้กับชุมชนในการวิจัย การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา โดยโรงเรียนต้องเปิดโอกาส เปิดช่องทางจัดกระบวนการกลุ่มเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้รับรู้ รับทราบในบทบาทหน้าที่ สร้างพลังอำนาจให้กับประชาชนได้นำมาใช้ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการให้ข้อมูล ข่าวสารที่หลากหลาย ให้ประชาชนได้รับทราบ ข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาอย่างหลากหลาย เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้นำทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่มีในท้องถิ่นมาต่อยอดเสริมกับการศึกษาในท้องถิ่น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันในพื้นที่ สถานศึกษาร่วมกับชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนา และเพิ่มทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับ โอกาส ศักยภาพและความพร้อมของแต่ละพื้นที่ โดยการสร้างความสัมพันธ์ ส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำในพื้นที่ โดยร่วมพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพ นอกจากนี้โรงเรียนควรสร้างองค์ความรู้สู่ชุมชน โดยทำการวิจัยร่วมกับชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลของชุมชน และที่ปรึกษาทางวิชาการ ตลอดจนสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน และสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง นอกจากนี้ควรสร้างหลักสูตรสารท้องถิ่น โดยนำวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นเป็นสื่อในการเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรที่มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

กล่าวโดยสรุปกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของแต่ละท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นระหว่างสองฝ่ายคือทั้งชุมชน และสถานศึกษา เป็นการเอื้อเฟื้อกันและกัน กล่าวคือชุมชนต้องร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพิ่มทุนทางสังคม สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมทำในพื้นที่ โดยร่วมพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพเพื่อเป็นทุนทางมนุษย์ ส่วนบทบาทของโรงเรียนก็ต้องเป็นแหล่งความรู้ สร้างองค์ความรู้สู่ชุมชน เป็นที่ปรึกษาหารือทางวิชาการ สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่

ชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง สร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยนำวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่นมาเป็นสื่อการเรียนรู้ หากทุกส่วนให้ความสำคัญซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีความตระหนักร่วมกันนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาท้องถิ่นที่สมบูรณ์ และยั่งยืนตลอดไป

ประเด็นที่ 3 ผลสรุปที่เป็นข้อค้นพบจากการศึกษา

จากการอภิปรายผลการวิจัย ข้างต้น ซึ่งสามารถสรุปเป็น รูปแบบของกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เนื่องจากไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน เนื่องจากไม่มีหน้าที่ ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนปฏิบัติ หลังจากได้รับการพัฒนาแล้ว ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น จึงได้รูปแบบการมีส่วนร่วมเกิดขึ้น ซึ่ง สอดคล้องกับ วันเพ็ญ อำนวย (2544: 47-68) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางด้านการศึกษาไว้ว่า คือ การที่ประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหาร โรงเรียนทั้งในเรื่องงบประมาณ บุคลากร และหลักสูตรการเรียนการสอน ได้มีส่วนร่วมกับโรงเรียนโดยการตัดสินใจ การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือให้การบริหารโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนของตนเองในทุก ๆ ด้าน ให้ปรากฏผลตามที่ได้วางแผนร่วมกัน จึงทำให้เกิดกระบวนการในการจัดการศึกษานั้น คือ ต้องมีเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การเปิดโอกาส ช่องทางให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม 2) การสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดการปฏิบัติ 3) การสร้างแนวทางสู่การพัฒนา และ 4) การควบคุมแนวทางสู่การปฏิบัติ ในสภาพแวดล้อมภายในบริบทที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้รับความร่วมมือ ดังข้อมูลพอสังเขป ดังนี้

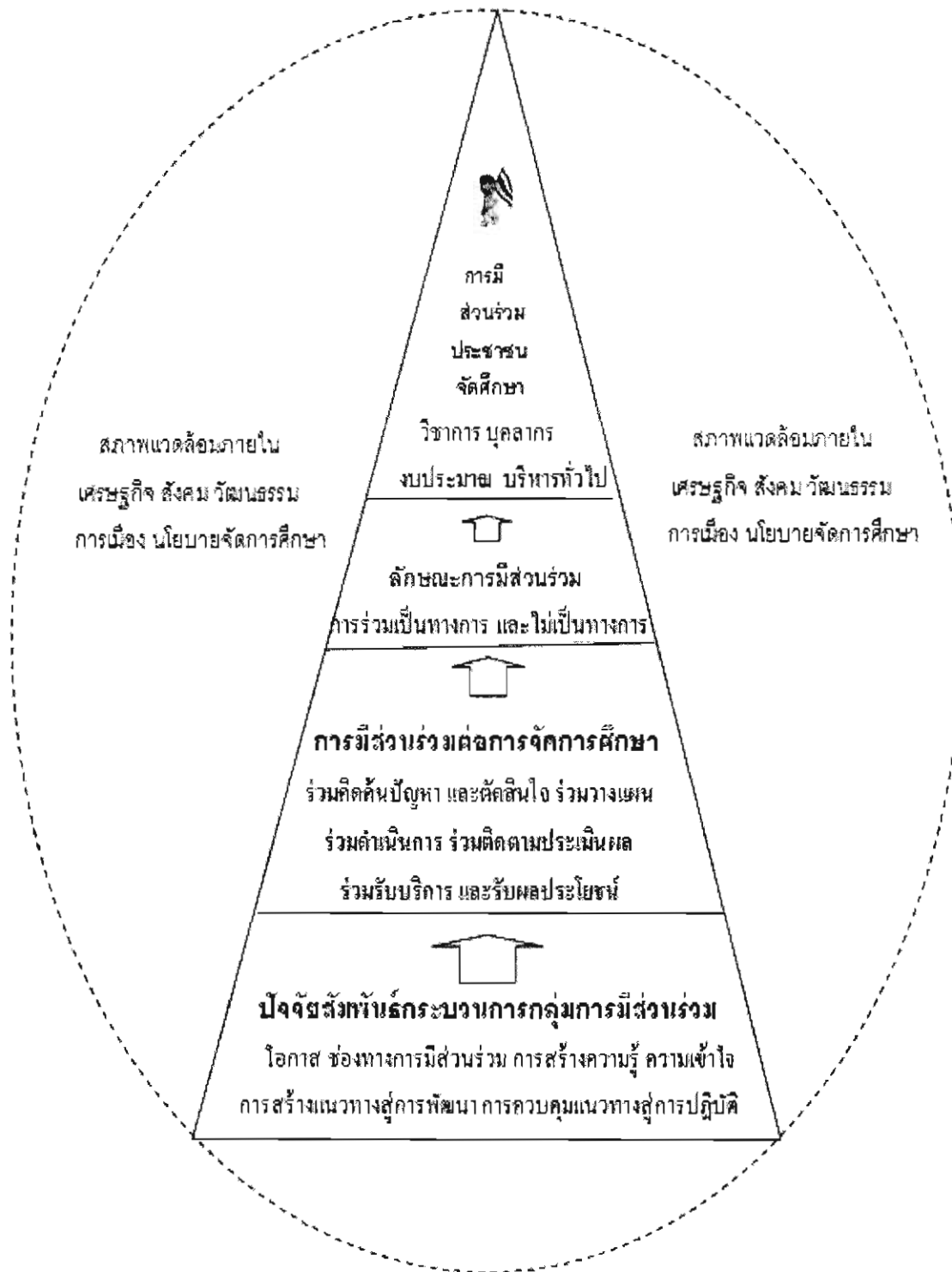
1. ในบริบทสภาพแวดล้อมภายในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540: 145-151) ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคกับ โรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ศึกษาจาก โรงเรียนประถมศึกษาและชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียนในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ถ้าโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีอุตสาหกรรมเป็นแกนหลักและสถานะ

ในช่วงที่เศรษฐกิจดี ปัจจัยด้านการเมือง คือ รูปแบบการปกครองท้องถิ่น กระตุ้นให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน

2. จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff, (1977: 144 - 158) ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ร่วมคิดค้น ปัญหาและตัดสินใจ 2) การวางแผน 3) ร่วมดำเนินการ 4) ร่วมติดตามประเมินผล 5) ร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์

3. ในการมีส่วนร่วมมีลักษณะการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ ได้แก่การได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เช่น เป็นกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้แทนสมาคมศิษย์เก่า เป็นต้น และการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการคือ การอาสาสมัคร ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ตามที่ Dusseldorp,(1981:35-53)ได้จำแนกการมีส่วนร่วม(Types of Participation) และใช้คุณลักษณะ(Characteristics) รวมถึงการมีส่วนร่วมตามความสมัครใจ (Degree of Voluntariness) การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้อง ที่เป็นผู้ปกครอง ซึ่ง Grolnick and Slowiaczek, (1994 : 238) ได้กล่าวว่า เป็นการอุทิศทรัพยากรให้กับเด็ก และสามารถมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ คือ ร่วมให้ความคิดเห็น ตัดสินใจ สละแรงงาน และเวลาให้โรงเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ 1) การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ 2)การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

4. ผลจากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม 2546 ได้ระบุบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านบริหารงานทั่วไปดังภาพ 5

ภาพ 5 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
 ขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย เพื่อการปรับใช้ในส่วนที่
 เกี่ยวกับนโยบายการนำไปสู่การปฏิบัติและทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการศึกษา พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนมีส่วนร่วมน้อย เนื่องจาก
 ประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมกับสถานศึกษา และไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ
 ประชาชนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา เนื่องจากได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
 ค่อนข้างน้อย จึงทำให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา น้อย ดังนั้น สถานศึกษา กรรมการ
 สถานศึกษา และประชาชน ควรได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมจัดกิจกรรมกลุ่ม
 พัฒนาการมีส่วนร่วมทางการศึกษา ให้ประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้มีโอกาสเข้ามา
 มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการประสานเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณจาก
 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียนให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดการ
 พัฒนาการศึกษาให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชน
 และสังคม ต่อไป

2. จากการศึกษา พบว่า ประชาชนยังมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน
 ในการจัดการศึกษา น้อย ไม่มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษามากนัก มีเจตคติที่ต่อการจัด
 การศึกษาที่น้อย เนื่องจากโอกาสการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน และการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร
 ไม่เพียงพอ ดังนั้น ประชาชน กรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษา ควรประสานกับองค์กร
 ปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรได้กำหนดนโยบายให้
 ประชาชนได้รับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ได้เรียนรู้แนวทางสู่การปฏิบัติกิจกรรมทางการ
 ศึกษา และการควบคุมให้เกิดการดำเนินการให้เป็นรูปธรรม ให้ได้เรียนรู้ระเบียบ ข้อบังคับมา
 ปฏิบัติอย่างจริงจังโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ารับการศึกษาดูงาน พัฒนาให้มีความเข้าใจ
 ในบทบาทหน้าที่ มีการให้ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดเจตคติต่อการจัด
 การศึกษา มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา มีความ
 ตระหนักในบทบาทหน้าที่ได้มีส่วนร่วมในงาน 4 ด้าน คือ วิชาการ บุคลากร และบริหารทั่วไป

และประสานหน่วยงานให้สนับสนุนงบประมาณ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาให้ได้คุณภาพมาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชน และสังคม ต่อไป

3. จากการศึกษา พบว่า ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้สร้างสรรค์สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน น้อย จึงทำให้ไม่ทราบในกิจกรรมของแต่ละส่วน คือ ชุมชนก็ไม่ทราบกิจกรรมการจัดการศึกษา สถานศึกษา ก็ไม่มีส่วนช่วยเหลือชุมชน จึงทำให้เกิดความเหินห่าง ดังนั้น ควรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน กรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษา ควรได้มีนโยบายมีการกิจกรรมร่วมกัน โดยสถานศึกษาแกนนำทางด้านการประชุม ชุมชนมีส่วนร่วมร่วมสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ การช่วยกันทำงานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และการช่วยเหลือทางวิชาการ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาหรือส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดในชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

1. ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา กรรมการสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ควรนำนโยบายเกี่ยวกับสร้างโอกาสมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา มาปฏิบัติโดยการประสานประชาชนเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียนให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชน และสังคม ต่อไป

2. ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรนำนโยบายให้ประชาชนได้รับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ได้เรียนรู้แนวทางสู่การปฏิบัติกิจกรรมทางการศึกษา และการควบคุมให้เกิดการดำเนินการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ให้ได้เรียนรู้ระเบียบ ข้อบังคับมาปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ารับการศึกษาดูงาน พัฒนาให้มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีการให้ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดเจตคติต่อการจัดการศึกษา มีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ได้มีส่วนร่วมในงาน 4 ด้าน คือ วิชาการ บุคลากร บริหารทั่วไป และประสานหน่วยงาน

ให้สนับสนุนงบประมาณ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชน และสังคม ต่อไป

3. ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชน กรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษา ควรนำนโยบายมีการกิจกรรมร่วมกันมาปฏิบัติ โดยสถานศึกษาแกนนำทางด้านรูปการประชุม ชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ การช่วยกันทำงานประเพณี วัฒนธรรม ท้องถิ่น และการช่วยเหลือทางวิชาการ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาหรือส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดในชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

1. จากการศึกษา พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา มีน้อย เนื่องมาจากการมีโอกาสดำเนินกิจกรรม ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ความคาดหวังต่อการจัดการศึกษา การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารในการจัดการศึกษา มีน้อย จึงควรมีเครือข่ายผู้ปกครอง ที่เป็นตัวแทนประชาชนที่มีหลากหลาย กลุ่มที่จะช่วยกันพัฒนาที่หลากหลาย เช่น ชมรม สมาคมของผู้ปกครอง นักเรียนหรือศิษย์เก่า ประจำหมู่บ้าน ประจำตำบล อำเภอ จังหวัดในแต่ละจังหวัดของสถานศึกษา แต่ละแห่ง เพื่อให้ประชาชนรับข้อมูลอย่างหลากหลายช่องทาง ประชาชน หรือนักศึกษา ควรได้ประสานให้ผู้สนใจศึกษารูปแบบการก่อตั้งชมรม สมาคม ดังกล่าว ให้เป็นรูปธรรมต่อไป

2. จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา คือ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ความคาดหวัง การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารและโอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ภายใต้บริบทชุมชนท้องถิ่นเดียว ประชาชนและกรรมการสถานศึกษา และผู้สนใจ ควรนักศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมมีลักษณะเดียวกันในพื้นที่อื่น รูปแบบการศึกษาอื่น ประเภทการศึกษาและนำมาเปรียบเทียบในเชิงการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้ความหลากหลายของการมีส่วนร่วมที่เกิดจากปัจจัยเดียวกันในลักษณะประเภทการศึกษาที่ต่างกันได้รับการพัฒนาอย่างไร

3. ประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา กรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษา ควรศึกษาพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละเขตพื้นที่ นำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่หลากหลายอันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้อย่างกว้างขวางต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2539. นโยบายส่งเสริมการศึกษาสอดคล้องของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- _____. 2541. แนวคิดนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬารัฐสภาลาดพร้าว.
- _____. 2544. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางการศึกษาของครอบครัวและชุมชน. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี. (เอกสารอัดสำเนา).
- _____. 2546. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2547. “บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา”. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://202.143.129.38/07620107/nitibukkon.htm> <http://www.moe.go.th/education/area/pdf/areaschool.pdf> และ <http://www.onec.go.th/Act/6.24/page0305.htm> (3 กันยายน 2551).
- กมล สดประเสริฐ. 2540ก. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: เอเชียันพี.
- _____. 2540ข. รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: อรรถพลการพิมพ์.
- กรชกร ชวติ. 2544. ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. มหาสารคาม: ปรินญาโท, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรีช สืบสนธิ์. 2537. วัฒนธรรมและพฤติกรรมการสื่อสารในองค์กร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยานี ปฎิมาพรเทพ. 2544. “เครื่องมือการจัดการศึกษาของชุมชน”. วารสารวิชาการ 1,10 (ตุลาคม 2541): 29-33.
- ก๊ว๊กกี้ สารกิติพันธ์. 2538. ความพึงพอใจและความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (เอกสารอัดสำเนา).

- โกวิท พวงงาม. 2541. การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- จันทร์จิรา จำรองรัตน์. 2538. ความคิดเห็นของผู้ป่วยและครอบครัวที่มีต่อบริการพยาบาล แผนก ผู้ป่วย นอก โรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมา. นครราชสีมา: โรงพยาบาลจิตเวช นครราชสีมา.
- จิณฉัตร ปะโคทัง. 2549. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียนดีเด่น โรงเรียนกัณฑ์ธรรมณ์ จังหวัดศรีสะเกษ.ชลบุรี:วิทยานิพนธ์ ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2525. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูลีพร อนุมาน. 2541. การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร. นครปฐม: ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล อนามัยแม่และเด็ก, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชาติชาย อ่อนเจริญ. 2533. สถิติจากจิตวิทยา: สัญญาณเตือนความรุนแรงในวัยรุ่น.(ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา http://www.matichon.co.th/chatchai.php?day=2005/27&s_tag=03col03270648&sectionid=0303&show=1&sk=2&scarechks= (2 ตุลาคม 2549).
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉวิล มาตรฐาน. 2544. การปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- เทพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ. 2540. พฤติกรรมองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ดิน ปรัชญพุทธิ. 2532. ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมพฤติกรรม ในองค์การหน่วยที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- นภาพร หะวานนท์. 2543. ผลกระทบของการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- เบนเนทท์, นิโกลัส. 2517. โครงการ การพัฒนาจากการตัดสินใจของประชาชน ในการเลือกใช้
ช่องทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542. **ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา “เอกสารประกอบการบรรยายการวิจัยและ
ประเมินผลการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิกุล ประทีปพิชัย และสุนันทา มูลจันทร์. 2544 .การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการสร้างและ
พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ:
กระทรวงศึกษาธิการ.
- นิภา วรรณารักษ์ 2541. การดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูป
สถานศึกษา:ศึกษากรณี โรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดลำปาง. ลำปาง: ม.ป.พ.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. 2527. **แนวนโยบายวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
ชุมชน.** กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- นิตา ชูโต. 2540. **การวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ: พี.เอ็น.การพิมพ์
ประคอง วรรณสุด. 2520. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์.** กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประมาณ ตันทีกุล. 2538. **กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการศึกษาและการพัฒนาของ
ชุมชนชนบท. เชียงใหม่: ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบ,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- ประวิตร ชูศรี. 2542. “บทบาทของผู้ปกครองในการสร้างความ สามารถในการอ่านของนักเรียน”.
สารพัฒนาหลักสูตร 13 (118): 47-49.
- ประสงค์ วิทย์เกียรติ. 2542. “แนวโน้มของการศึกษาทางไกลของประเทศไทย”. วารสารสุขโขทัย
ธรรมมาธิราช 12, 1: 196-104.
- ประสพสุข คีอินทร์. 2531. **การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านใน
ภาคเหนือ.** กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเสริฐ วิเศษกิจ. 2542. **สภาพความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของ
โรงเรียนสาธิต ฝ่ายมัธยม.กศ.ม.กรุงเทพฯมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.**
- ประมะ สตะเวทิน. 2538. **การสื่อสารมวลชนกระบวนการและทฤษฎี.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ภาพพิมพ์.

- ปรัชญา เวสารัชช. 2528. การประถมศึกษาในชนบทไทย. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2541. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สค.651 ทฤษฎีและหลักการพัฒนา
ชุมชน. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พจนี เทียมศักดิ์. 2543. ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและในโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ปรินญา
นิพนธ์การศึกษาคุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พจนา เทียนธาดา. 2543. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ใน
ระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2536. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงใหม่
ล่าสุด). กรุงเทพฯ: บริษัท ฟิงเกอร์ปรี้น แอนด์ มีเดีย.
- พันธ์ทิพย์ รามสูต. 2540. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการ
สาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิณสุดา สิริรังศรี. 2540. รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์. กรุงเทพฯ: เซเว่นส์
พรีนติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- พิณสุดา สิริรังศรี และสมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. 2541. รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2541 ประเด็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัด
การศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พิมพา ตามี. 2540. ความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
ประถมศึกษาอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิสิฐ พิษณานนท์. 2530. การบริหารโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพโรจน์ กำภูศิริ . 2544. การมีส่วนร่วมของประชาชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภูษิต วงษ์เล็ก. 2540. ความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนในการนำบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียน
เอกชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ปรินญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนัส พลายชุม. 2540. วัดความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดอ่างทอง . กรุงเทพฯ: ปรินญามหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- มหาวิทยาลัยบูรพา. 2545. “ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม”. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา
<http://www.huso.buu.ac.th/cai/Sociology/225101/Lesson13/>
- เมตร์ เมตต์การุณจิต. 2541. การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการศึกษาประจำ
 โรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา. นนทบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- یینง จิรัฐติกาล. 2538. ความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนในการนำบุตรหลานเข้าเรียนใน
 โรงเรียนประถมศึกษาเอกชนจังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.(การบริหารการศึกษา,
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ภูวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- รักชนก โสภาศ. 2542. การมีส่วนร่วมและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการอาชีวศึกษา
 ของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน ในจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: ปริญญาศึกษาศาสตร
 มหบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการนิเทศ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัชณี วงศ์สุมิตร. 2535. ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม. กรุงเทพฯ : เกล็ดไทย.
- เรวดี ไชยพาน. 2528. “การจัดระบบข้อมูลติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนาชนบท.”
 วารสารสังคมพัฒนา 14, 1 (มกราคม – มีนาคม 2528): 7-16.
- วารภรณ์ วงศ์ใหญ่. 2540. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วันเพ็ญ มีอำนาจ. 2544. “บทบาทของผู้ปกครองกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา”.
 วารสารวิชาการ. 2(4):11-12.
- วัชระ สันธูประมา . 2539. เศรษฐกิจนครเชียงใหม่จากอดีต-สู่อนาคต. เชียงใหม่: เชียงอินทร์
 พลาซ่า.
- วิษุตา งามปลอด. 2540. ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาล
 เอกชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ: ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาบริหารการศึกษา,
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิจิต นันทสุวรรณ และ จำนงค์ แรกพิณีจ. 2541. บทบาทของชุมชนกับการศึกษา. กรุงเทพฯ:
 สำนักนายกรัฐมนตรี.
- วิเชียร เกตุสิงห์. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2547. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน ข้าราชการ และผู้นำรัฐบาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. 2542. การวางแผนในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต,
- วิยุทธ์ จำรัสพันธ์. 2533. การดำเนินโครงการพัฒนาผู้มีส่วนร่วมและการประเมินผล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ด้านสุทธา.
- วีรพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์. 2542. การบริหาร หลักการ ทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ศิริกาญจน์ โกศลุมภ์. 2542. การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. 2527. ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ชัยย่อง. 2539. ความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชน ระดับประถม ศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวัฒน์วิทยา เขตบางเขน. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ศิริรัตน์ ทองปาน. 2544. รูปแบบและบทบาทการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ของผู้ปกครอง:รูปแบบ เฉพาะผู้ปกครองที่เป็นกรรมการโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมสงเคราะห์), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2545. ธุรกิจทั่วไป : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ซีรพีส์และไซเท็กซ์.
- สมพันธ์ เตชะอธิก .2540. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. ขอนแก่น : เจริญวิทย์ การพิมพ์. หน้า 190 ใน สมประสงค์ วิทยาเกียรติ. 2543. การประเมินแผนและ โครงการหน่วยที่ 8 ในประมวลสาระชุดวิชานโยบายและการวางแผน. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช .
- สมยศ นาวิกาน. 2525. การบริหารแบบมีส่วนร่วม . กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมลักษณ์ ภูคำแสน. 2540. การศึกษาบทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และวิชุดา ปาณปถุณง. 2546. กลยุทธ์คืนปัญญาสู่ชุมชน: กรณีศึกษา โรงเรียนสามประโยชน์ กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สเค็ปัส, อเล็กซานเดอร์. 2532. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและประเมินผล คู่มือ
อบรมเจ้าหน้าที่สนาม. กรุงเทพฯ: สำนักงานประจำภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิกของ
องค์การอาหารและเกษตร.
- สังเวียน อ่อนแก้ว. 2536. การบริหารงานลูกเสือตามความคาดหวังและปฏิบัติจริงของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 5. กรุงเทพฯ: ศศ.บ. (บริหารการศึกษา),
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สัมพันธ์ อุปลา. 2541. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอชนบท
จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร. 2547. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : แนวคิดแนวปฏิบัติการ.
กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุกัญญา ไชยนิศย์ . 2539. ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทอง ที่มีต่อบทบาทของผู้นำ
ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ปริญญาโทบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2546. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สถาบันชาติพัฒนา
บริหารศาสตร์.
- สุนันท์ ไชยสมภาร. 2543. เอกสารประกอบการที่ประชุม งานสืบสานล้านนาครั้งที่ 4 (ระหว่าง
วันที่ 6-9 เมษายน 2543 ณ โรงเรียนภูมิปัญญาล้านนา เชียงใหม่). เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพิศ ประสพศิลป์. 2540. การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การของสถาบัน
พยาบาล. กรุงเทพฯ : ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวดี จันทวานิช, สำอาง หิรัญบุรณะ และกุลวิตรา ภั้งคานนท์. 2532. โครงการวางแผน
อุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี 2531-2545: การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและ
ปัญญาจริยธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี มีพงษ์. 2538. รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทของสมาคมผู้ปกครองและครูในการพัฒนาเด็ก
และเยาวชน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- สุวัฒน์ มุทขเมธา. 2542. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- แสวง รัตน์มงคลมาส. 2534. **ทฤษฎีสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : ชมรมนักพัฒนาสังคม สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539. **การวิเคราะห์จุดที่จะพัฒนาและ
การแสวงหาวัตรกรรมเพื่อ พัฒนาการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2539ก. **การบริหารโรงเรียนตามแนวทางปฏิรูป
การศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. 2539ข. **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)**. กรุงเทพฯ: สำนัก
นายกรัฐมนตรี.
- _____. 2543ก. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
การศาสนา.
- _____. 2543ข. **รายงานการวิจัยรูปแบบและพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวใน
สังคมไทย**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- _____. 2543ค. **รายงานผลการประชุมสมัชชาการศึกษาเพื่อ การปฏิรูปการเรียนรู้**.
กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- _____. 2543ง. **Partnership for Family Involvement in Education**. กรุงเทพฯ:
กลุ่มงานบริการข้อมูลอินเทอร์เน็ต.
- _____. 2544 . **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 . (ระบบออนไลน์)**.
แหล่งที่มา. [http:// 202.143.129.38/07620107/nitibukkon.htm](http://202.143.129.38/07620107/nitibukkon.htm) และ
<http://www.moe.go.th/educationarea/pdf/areaschool.pdf> และ
<http://www.onec.go.th/Act/6.24/page0305.htm> (2 พฤศจิกายน 2551)
- _____. 2545. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ: พรึกหวานกราฟฟิค.
- _____. 2547. **คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2546**.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 . **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 .**
กรุงเทพฯบริษัทพรึกหวานกราฟฟิค จำกัด [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา
[http:// 202.143.129.38/07620107/nitibukkon.htm](http://202.143.129.38/07620107/nitibukkon.htm) และ
<http://www.moe.go.th/educationarea/pdf/areaschool.pdf> และ
<http://www.onec.go.th/Act/6.24/page0305.htm> (2 พฤศจิกายน 2551).

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2539. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)**. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2542. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- หวน พันธุ์พันธ์. 2528. **การบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อคิน รพีพัฒน์. 2527. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนุพล ฆาณะสารวุฒิ. 2543. **ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ภาควิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. 2548. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: กรณีการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน**. เชียงใหม่: ภาควิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อมรวิทย์ นาคทรพร และ ดวงแก้ว จันทร์สระแก้ว. 2541. **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม : ข้อคิด แนวทาง และประสบการณ์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลิศรา ชูชาติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อมรา พงศาพิชญ์. 2537. **รวมบทความการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ: พี.เอ็น.การพิมพ์.
- อภิญา กังสนารักษ์. 2530. **การศึกษาพัฒนาการทางภาษาด้านจำนวนถ้อยคำและการใช้ประโยคในการสื่อสารของเด็กปฐมวัยที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์และในครอบครัวปกติ**. กรุงเทพฯ: ปรินญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อภิญา เวชชัย. 2544. **รายงานการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ : ผู้ปกครอง**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช จำกัด.
- อรพินท์ สฟ โชคชัย. 2538. **การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน**. รายงานการประชุมวิชาการประจำปี 2538 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี้ จอมเทียน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อุ้นดา นพคุณ. 2544. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาใน การศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

- อุทัย ดุลยเกษม. 2534. ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย, กรุงเทพฯ: แปลนพับลิชชิ่ง.
- อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540. ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิด และข้อเสนอเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: แปลนพับลิชชิ่ง.
- อุทัย บุญประเสริฐ. 2529. การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School -Based Management). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____ 2542. การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อุทัย หิรัญโต. 2543. หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- Abdel. 1973. Al-Fikr al-adari al-Islami min wujhat Nazar Muqaranh, Cairo. Cairo: Daral-Fikr-Arabi.
- Abdel, H. 1973. Engineering S. M. Englewood Cliffs. New Jersey : Prentice – Hall.
- Abrams, L. S. 2000. “Planning for School Change School- Community Collaboration in a Full-Service Elementary School”. **Urban Education** 35, 1: 79-103.
- Adalbjarnardottri, S. and Selman, R. 1997. “ I fell I have received a new vision : An Anaiysis of teacher’s professional development as they work with students on interpersonal issues”. **Teaching and teacher education** 13(4) : 409-428.
- Am stein, S.R. 1969. “Ladder of citizen participation”. **Joumal of American Institute of Planners.** 7, 7 (July): 216-224.
- Beatrice, A. 2000. **Barrier factors in effective family/community participation in the ducation of exceptional nigerians. International Special Education Congress 2000.** Manchester: University of Manchester.
- Becurra. 1998. “Parental views on participation, dual language education, and bilingualism”. **Dissertation Abstracts International** 59(06) : 1887 – A.
- Berger, E.H. and L. H. Royter. 1985. “6000 Hz as an Early Indicator of Noise – Induced Hearing Loss”. **Ear Hear** 6, 159: 19-34.

- Best, John W. 1977. **Research in Education**. 3rd .ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Clifford, T. Morgan and Richard A King. 1971. **Introduction to Psychology**. Tokyo : International Student McGraw – Hill Kogakussha.
- _____. 1981. **Research in Education**. 4th .ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Cohen, J.M. and N.T. Uphoff. 1977. **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. London : Rural Development Committee Center for International Studies Cornell University.
- _____. 1981. **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Rural Development Committee Center for International Studies , Cornell University**. Cornell: Cornell University.
- Cronbach, Lee J. 1970. **Essentials of Psychological Testing**. 3rd ed . New York : Harper & Row.
- Dusseldorp, D.B. 1981. **Participation in planed Development Influenced by Government Dissertation Abstract Cornel University**. Poisel: Allen Mark.
- Dusseldorp, V.D. 1981. **Participation in Planned Development**. New York : Wageninggen.
- Feldman. 1991. **“Managing Individual and Group Behavior in Organization”**. **Dissertation 2000**. 3, March (Retrieved 2001, December 21). (Online) Available <http://content.apa.org/journals/pre/3/1/1>
- Feuerstein. 1995. “School Characteristics and Parents.Involvement: Influences on Participation in Children’s Schools”. **Journal of Educational Research**. **Abstract**. 5 (1996): 325- 352.
- Fornaroff , A. 1980. **Community involmnet in Health System for Primary Health Care**. Geneva : World Health Organization.
- Gariba. 1998. “Hispanic Parent Participation in School Activities and the Relationship to Student Success”. **The University of Wisconsin** 59(15): Abstract.

- Gibson, C.H. 1991. "A concept analysis of empowerment". **Journal of Advance Nursing** 16(1991): 354-361
- Gramet. 1997. "Parent participation in shared decision- making: How is it working? Parent involvement, School districts). Dissertation Abstracts International. Participatory Evaluation. Knowledge Shared Participatory Evaluation in Development Cooperation". **Estey Centre Journal of International Participatory Evaluation**. 2, 1: 60-74.
- Grolnick, S.W. and L.M. Slowiaczek. 1998. "Parent's Involvement in Children's Schooling : A Multidimensional Conceptualization and Motivational Model.," **Child Development**. 65 (7) : 237-252.
- Jackson. 1998. "Wyoming, Federal Reserve Bank of Kansas City". **World Trade Review**. 1, 1: 101-14.
- Jackson and Kassam ed. 1998. "Hispanic Parent Participation in School Activities and the Relationship to Student Success". **Journal of International Child Development** 7,3: 683-686.
- Jack, Koteen. 1997. **Strategic management in Public and Nonprofit Organizations** . 2nd ed. Connecticut : Praeger Publishers.
- Jackson, Edward T. 1997. "Indicators of Change : Results – Based Management and Participatory Evaluation". **Knowledge Shared Participatory Evaluation in Development Cooperation**. 1997 : 50-61.
- John, W. 1977. *Research in Education*. 3rd ed. New Jersey : Prentice-Hall.
- John, W. Best. 1970. **Research in Education**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- John, Zdrozny Thomas. 1959. **Dictionary of Social Science**. Washington D.C.: Public Affairs Press,
- Koufman , H.F. "Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities. Agricultural Experiment Station Bulletins". **Journal of Public Participation** 32, 2 (March 1987): 231 - 246.
- Morgan, Chifford T. and Richard A. King. 1971. **Introduction to Psychology**. Tokyo: McGraw-Hill.

- Morrison. 1984. **A Guide to teaching. Practice.** 5th ed. Singapore : n.p.
- Oakley , P. 1984 **Approaches To Participation In Rural Development.** Geneva : International Office.
- Oakley, P and D. Marsden. 1985. **Approaches to participation in rural development.** 3rd ed. Geneva: International Labour Organization.
- Schuler and Vandra. 1987. **Personal and Human Resource Management.** New York : West.
- Schulze, C.B. 1987. "The Effect of different Method of Modeling and Instruction on Honesty Behavior in Kindergarten and Second Grade Children". **Dissertation Abstract International** 48 (July) : 43-A
- Shadid, W. and Wil P. 1982. **Access and Participation : A Theoretical Approach in Participation of the poor in Development.** NewYork : McGraw-Hill.
- Strauss and Corbin. 1990. **Basics of Qualitative Research : Grounded Theory and Procedures and Technique.** Newbury Park : Sage Publication.
- Pat, Taylor. 1989. "Evaluation in the Voluntary Sector". **Community Development Journal** 24. (October 1989) : 25-26.
- Terry, H. and Barbara M. 2001. "Community, Partnership and Social Inclusion in Further Education. *Journal of Further and Higher Education.* 25,3: 337-348.
- Thomas. 1997. **Dictionary of Social Science.** Washington D.C.: Public Affair Press.
- Thurstone, L.L. 1967. **Attitude Theory and Measurement.** New York : John Wiley & Sons.
- United Nations .1981. **Planned Population Distribution of Development.** New York : United Nations. .
- United Nation , Department of Internation Economic and Social Affair. 1981. **Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert.** New York :United Nation .
- Victor, H. Vroom. 1966. **Leadership and Decision Making.** Pittsburgh, Pa: University of Pittsburgh Press.

- Waggoner, K. and A. Griffith. 1998. "Parent involvement in education". **Journal for a Just and Caring Education**. 4,1: 65-77.
- Wall, H., and J. Waller. 1998. **Linking home and school: Partnership in practice in primary education**. London: David Fulton Publishers.
- Webster, M. .1985. **New collegiate dictionary**. Spring Field Mass: GXC Merison.
- Webster's encyclopedia unbridged dictionary. 1989. **M. New collegiate dictionary**. Spring Field Mass: GXC Merison.
- White. 1982. **Access and Participation : A Theoretical Approach in Participation of the poor in Development**. New York : McGraw-Hill.
- Whitmann, R.F. and P.H. Boase. 1983. **Speech Communication : Principles and Contexts**. New York : Macmillan Publishing.
- Yadav. 1980. **Local level Planning and Rural Development Alternatives Strategy**. New Delhi.: n.p.
- Yamane, T. 1974. **Statistics, An Introductory Analysis**. 3th.ed.. New York: Harper and Row.
- Zadrozny, John Thomas. 1979. **Dictionary of Social Science**. Washington D.C.: Public Affair Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชีพ พุทธิประเสริฐ
รองศาสตราจารย์ ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. รองศาสตราจารย์ สมพงษ์ บุญเลิศ
รองศาสตราจารย์ ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมาน ฟูแสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พหล สักดิ์กะทัศน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะบริหารธุรกิจเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
5. อาจารย์ ดร. สุวรรณ หมั่นตาบุตร
อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
6. ดร. วิชการ ลังกาฟ้า
หัวหน้าศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขตที่ 1
จังหวัดลำพูน
7. นายนพพร นิลณรงค์
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขต
วัดสวนดอก เชียงใหม่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จังหวัดลำพูน

ภาคผนวก ข

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. วิธีการแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีจังหวัดลำพูน
3. แผนปฏิบัติการ (Action plan) ตารางผนวก 2 แผนปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัด ลำพูน ณ โรงเรียนทาชุมเงินวิทยาคาร

แบบสอบถาม

เรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน

คำชี้แจง ให้ผู้ตอบแบบสอบถาม : โปรดเขียนเครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความ
ซึ่งตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

ตอนที่ 1 : ปัจจัยด้าน จิตวิทยา

2.1 ด้านความคิดเห็น ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อข้อต่อไปนี้

ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อจัดการศึกษา	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านวิชาการ					
1. โรงเรียนเป็นที่ให้ความรู้แก่เยาวชน					
2. โรงเรียนที่มีความพร้อมด้านบุคลากรมีสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ดีเป็นสิ่งที่ดีแก่บุตรหลาน					
3. โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกฝนอบรมให้คนเป็นคนดี					
4. โรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของบุตร-หลาน					
5. การจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของทางราชการประชาชน ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง					
ด้านงบประมาณ					
6. สื่อและวัสดุอุปกรณ์มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน					
7. โรงเรียนควรมีการแจ้งค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมตามโครงการต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม					
8. โรงเรียนควรขอความร่วมมือบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน					
ด้านบุคลากร					
9. ครูในโรงเรียนมีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมจึงส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน					
10. คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีความตั้งใจและเสียสละจะทำให้โรงเรียน ได้รับการพัฒนา					
11. ครูมีหน้าที่สอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรและอบรมสอนให้นักเรียนเป็นคนดี					
12. ผู้บริหารต้องพร้อมที่จะให้ชุมชนตรวจสอบผลการปฏิบัติงานได้เสมอ					

2.2 ด้านความคิดเห็น ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อข้อต่อไปนี้ (ต่อ)

ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อจัดการศึกษา	ระดับความเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านบริหารทั่วไป					
13. ควรเข้าร่วมประชุมกับทางโรงเรียนทุกครั้งที่โรงเรียนเชิญเข้าร่วมประชุม					
14. นักเรียนที่เรียนจบจากโรงเรียนไปแล้วสามารถสอบเรียนต่อโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ผู้ปกครองจึงต้องการให้นุตรหลาน มาเรียน					
15. โรงเรียนที่มีห้องเรียน และอาคารที่สะอาด ทำให้น่าเรียน เป็นสิ่งจูงใจให้นักเรียนมาเรียน					
16. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้ผู้ปกครองอยกส่งบุตรหลานมาเรียนโรงเรียนแห่งนี้					
17. โรงเรียนมีชื่อเสียงในทางที่ดี เพราะผู้ปกครองมีส่วนช่วยให้การสนับสนุน					

ความคาดหวังของประชาชน ที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน : B

ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่บุตรหลานเรียนอยู่	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านวิชาการ					
1. คาดหวังจะได้รับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยจากโรงเรียน					
2. คาดหวังที่จะได้รับการให้บริการด้านวิชาการจากทางโรงเรียน					
3. คาดหวังที่จะได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน					
4. คาดหวังที่จะได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน					

ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของ โรงเรียนที่บุตรหลานเรียนอยู่	ระดับความคาดหวัง				
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน					
7. คาดหวังจากโรงเรียนในการเผยแพร่กิจกรรมของชุมชน นำไปเผยแพร่ในวารสารและประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับชุมชน					
10. คาดหวังที่จะได้รับการให้บริการจากทาง โรงเรียนด้านอาคาร สถานที่ สนามกีฬาและวัสดุครุภัณฑ์					
11. คาดหวังให้มีกิจกรรมเพื่อกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนแจ้งให้ ผู้ปกครองได้ทราบอย่างสม่ำเสมอ					

ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน (ข้อ 1-10 สำหรับผู้ปกครอง) (ข้อ 11-20
สำหรับผู้แทนชุมชน)

ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านผู้ปกครองกับการส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน					
1. ได้มีส่วนให้คำปรึกษาช่วยเหลือในการทำบ้านของบุตรหลาน					
2. ได้ให้ความร่วมมือในการรายงานความประพฤติของบุตร หลาน ขณะอยู่ที่บ้านเมื่อโรงเรียนร้องขอ					
3. ได้มีส่วนส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการดูแลให้บุตรหลาน ได้ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน เช่น การแต่งกาย ทรงผม					
4. ได้อำนวยความสะดวก และส่งเสริมให้บุตรหลานได้มีเวลาศึกษ หาความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องมีความเข้าใจและการเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆกับโรงเรียน					
5. ได้ให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนการดำเนินการ ตามแผน ปฏิบัติงานประจำปี					
6. ได้มีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในการ ดำเนินงาน โรงเรียน					
7. ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนหาเงินทุนเพื่อสนับสนุนการจัด การศึกษาโรงเรียน					

ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชน	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8. ได้มีส่วนร่วมในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็นให้แก่โรงเรียน					
9. ได้มีส่วนร่วมในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุน และช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โรงเรียน					
10. ได้ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กีฬาเยาวชน กีฬาประจำปี โรงเรียน					
บทบาทของผู้แทนชุมชน					
11. ได้มีส่วนในการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน					
12. ได้มีส่วนในการให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานประจำปีโรงเรียน					
13. ได้มีส่วนในการรับทราบผลการปฏิบัติงานตามแผน ปฏิบัติงานประจำปี โรงเรียน					
14. ได้มีส่วนในการวางแผนหาทุนเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน					
15. ได้มีส่วนสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร สถานศึกษา					
16. ได้มีส่วนในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็นให้แก่โรงเรียน					
17. ได้มีส่วนในการติดต่อขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือการเงินให้แก่โรงเรียน					
18. ได้มีส่วนในการส่งเสริมให้โรงเรียนใช้แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน					
19. ได้มีส่วนในการสนับสนุนกิจกรรมและกีฬาต่างๆ ภายในโรงเรียน					
20. ได้มีส่วนในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียน					

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนที่บุตรหลาน กำลังเรียนอยู่

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โรงเรียน	ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
แหล่งข้อมูลข่าวสาร					
1. ท่านได้รับข่าวสารเป็นหนังสือแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ จากทางโรงเรียน					
2. ท่านได้รับข้อมูล ข่าวสาร โดยนักเรียน แจ้งให้ผู้ปกครองทราบ					
3. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน จากเอกสารต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร					
ประเภทข้อมูลข่าวสาร					
4. โรงเรียนแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ ให้ชุมชนได้รับทราบ					
5. โรงเรียนเผยแพร่นโยบายการจัดการศึกษาให้ชุมชนทราบ					
6. ผู้ปกครองได้รับทราบแผนปฏิบัติการการดำเนินงานของโรงเรียน					
7. ผู้ปกครองได้รับทราบแนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน					
8. ผู้ปกครองได้รับทราบแนวทางการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน					
9. ผู้ปกครองได้รับทราบการจัดงานประจำปี หรืองานรื่นเริงอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียน					
10. ผู้ปกครองได้รับทราบการจัดงานประเพณี หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โรงเรียนจัดขึ้นในโอกาสสำคัญต่างๆ					
11. โรงเรียนได้แจ้งรายชื่อผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรต่างๆ ให้ผู้ปกครองทราบ					
12. โรงเรียนประชาสัมพันธ์การรับสมัครนักเรียนประจำปี					
13. โรงเรียนได้รายงานผลการดำเนินงานให้ผู้ปกครองทราบ					
14. โรงเรียนได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมต่างๆอย่างสม่ำเสมอทุกเดือน					

ช่องทางและโอกาสของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง : E (ข้อ 1 – 13 สำหรับผู้ปกครอง)

ช่องทางและโอกาสของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง	ระดับโอกาสการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
โอกาสช่องทางของผู้ปกครอง					
1. ได้มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นตามความจำเป็นในหนึ่งภาคเรียน					
2. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ อาสาสมัคร เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน					
3. ผู้ปกครองมีโอกาสได้รับการพัฒนาความรู้ทักษะจากผู้บริหารหรือวิทยากรรับเชิญ					
4. ผู้ปกครองมีโอกาสพบปะกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และร่วมปรึกษาช่วยเหลือบุตรหลานด้านกระเรียนและกิจกรรมของโรงเรียน					
5. เครือข่ายผู้ปกครองแต่ละห้องเรียนหรือสายชั้นมีโอกาสเข้ามาเป็นวิทยากรสอนด้านทักษะอาชีพต่าง ๆ ในท้องถิ่น					
6. โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมเพื่ออุกรักให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสพบครูประจำชั้น					
7. ได้มีโอกาสเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ โรงเรียนที่วางแผนพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับกิจกรรมวิชาการของโรงเรียน					
8. ได้มีโอกาสใช้ความสามารถเข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนหรือช่วยเหลืองานวิชาการอื่น ๆ					
9. ได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนที่ให้ครูได้มาเยี่ยมบ้าน					
10. ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมในการหารายได้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน					
11. ได้มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน					
12. ได้เคยได้ใช้ห้องสำหรับผู้ปกครองเพื่อเปิดโอกาสให้ได้พบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน					
13. ได้รับเชิญจาก กรรมการสถานศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา					

ช่องทางและโอกาสของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง : E (ข้อ 14 – 22 สำหรับผู้แทนชุมชน)

ช่องทางและโอกาสของการมีส่วนร่วมของประชาชน	ระดับโอกาสการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
โอกาส ช่องทางของผู้แทนชุมชน					
14. ได้มีโอกาสร่วมกำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาโรงเรียน					
15. ได้มีโอกาสให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี					
16. ได้มีโอกาสให้ความเห็นชอบจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น					
17. ได้มีโอกาสติดตามผลการดำเนินการตามแผนของโรงเรียน					
18. ได้มีโอกาสส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง					
19. ได้มีโอกาสส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากร เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการสืบสาน จริตประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น					
20. ได้มีโอกาสเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและท้องถิ่น					
21. ผู้บริหารสถานศึกษา ได้ให้โอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา					
22. ได้มีโอกาสประสานงานขอความร่วมมือจากคณาจารย์หรือหน่วยงานต่างๆ ให้มาช่วยเหลือกิจกรรมในโรงเรียนตามโอกาสที่เหมาะสม					

ตอนที่ 2

: ปัจจัยการรับรู้สภาพแวดล้อมภายในชุมชน : F

การรับรู้สภาพแวดล้อมภายในชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เฉยๆ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
สภาพแวดล้อมทาง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของชุมชน					
1. ผู้ปกครองและชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถให้การสนับสนุนการเงินแก่โรงเรียนได้					
2. ผู้ปกครองมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัวจึงสนับสนุนการจัดการศึกษาได้น้อย					
3. ผู้ปกครองและชุมชนมีรายได้เสริมจากการทำงานทำให้สามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาได้					
4. ผู้ปกครองมีฐานะดีจึงมีศักยภาพในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน					
5. ผู้ปกครองมีอาชีพการงานที่มั่นคงทำให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น					
6. ผู้ปกครองมีรายได้ประจำที่แน่นอนจึงให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนได้ดี					
7. ผู้ปกครองและชุมชนมีความเชื่อว่า การศึกษา คือ ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนเป็นคนดี					
8. โรงเรียนกับชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น					
9. รัฐส่งเสริมการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป					
10. เทคโนโลยีประเภทเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ ที่ใช้ในสถานศึกษามีความจำเป็นต่อการเรียนการสอน					
11. โรงเรียนควรจัดทำข้อมูลข่าวสาร ระบบสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยี เข้ามาช่วย					
12. โรงเรียนควรนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน					
13. โรงเรียนควรจัดให้มีการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน โดยขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากชุมชน					

การรับรู้สภาพแวดล้อมภายในชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เฉยๆ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
14. ผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมของสถานศึกษา					
นโยบายการจัดการศึกษาของไทย					
15. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการศึกษา					
16. โรงเรียนเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวนโยบายให้กับประชาชนได้รับทราบ					
17. โรงเรียนใช้นโยบายเป็นแผนปฏิบัติการในการดำเนินงาน					
18. ผู้บริหารให้การสนับสนุนใน กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบาย					
19. โรงเรียนมีการกำกับ ติดตาม และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย					
20. โรงเรียนมีปรัชญาวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย นโยบายและมาตรฐานในการจัดการศึกษาที่ชัดเจนและจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเผยแพร่ให้ผู้ปกครองทราบ					

วิธีการแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : จังหวัดลำพูน

การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา

หลังจากเลือกพื้นที่ที่ศึกษาแล้ว ผู้วิจัยจึงสร้างแนวสนทนา (Guideline) ที่ใช้เป็นแนวทางการศึกษาในพื้นที่ พร้อมกับ (ร่าง) แนวที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อมาตรวจสอบถึงปัจจัยที่สัมพันธ์ที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วม บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา คือ ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ก่อนลงพื้นที่ โดยแนวสนทนาที่สร้างขึ้นนี้ ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) เพื่อหาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของพื้นที่

ในการลงพื้นที่เพื่อทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับบุคลากรในชุมชนในพื้นที่กรณีศึกษา เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและยอมรับ หาแนวร่วมในการทำงานเพราะมีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์ต้องมีศักดิ์ศรี ดังนั้นต้องเคารพต่อภูมิความรู้ ความคิดเห็นของคนในชุมชน ยกย่องในภูมิปัญญาที่มีอยู่ว่าเป็นความคิดในการแก้ไขปัญหา จัดการปัญหาให้กับโรงเรียนและชุมชนด้วยความสามารถของประชาชนในชุมชนที่เรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เพราะโรงเรียนและประชาชน ในชุมชนจะเป็นผู้ที่รู้ว่ทรัพยากรใดที่มีอยู่ในชุมชนที่จะสามารถนำมาจัดการปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงกับสาเหตุ (ชอบ เข้มกั๊ด และ โกวิทช์ พวงงาม, 2547: 26-28) โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้ร่วมกันคิด เป็นผู้ให้คำปรึกษาชี้แนะได้กำหนดกระบวนการในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ 2 ระยะ คือ

ก. ระยะก่อนทำการวิจัย (pre research phase)

ขั้นตอนการจัดเตรียมโรงเรียนและชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในงานวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติ คือ

1. การสร้างสัมพันธภาพ (Rapport) ในอันดับแรก ก่อนเข้าไปในพื้นที่ที่การศึกษา ผู้วิจัยต้องแนะนำตนเองให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนรู้จักว่าผู้วิจัยเป็นใครและมาทำวิจัยทางการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปศึกษาและปรับปรุงการจัดการศึกษาให้เป็นประโยชน์แก่บุตรหลานของประชาชนในชุมชนในฐานะเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาในท้องถิ่น หลังจากนั้นจึงสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) โดยการทำความรู้จัก ผูกมิตรกับคณะครูและประชาชน ในชุมชน เพื่อให้คณะครูและประชาชนในชุมชนมีความรู้สึกเหมือนผู้วิจัยเป็นคณะครูคนหนึ่งของโรงเรียน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน ไม่ใช่คนที่

เหนือกว่า และสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังความเห็นจากคณะครูและประชาชนในชุมชนอย่างกว้างขวาง สม่ำเสมอ เพื่อให้คณะครูและประชาชนในชุมชนเกิดความไว้วางใจและยอมรับผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคนที่จะร่วมหาแนวทางในการพัฒนาทางการศึกษา ซึ่งในขณะเดียวกันผู้วิจัยมีโอกาสดูได้เรียนรู้โครงสร้างทางสังคมชุมชนและโรงเรียนจากทัศนนะของคณะครูและบุคลากรในชุมชน วิธีการสร้างความสัมพันธ์นี้ ผู้วิจัยจะใช้ในช่วงเวลาการทำงานช่วงแรกในพื้นที่ที่ศึกษาจนเห็นว่าคณะครูและบุคลากรในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ มีความรู้สึกที่ผู้วิจัยไม่ใช่คนที่แปลกแยกจากชุมชนและโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มการทำงานเพื่อการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา โดยการศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนและโรงเรียน ซึ่งต้องขอความร่วมมือจากครูที่เป็นคนในพื้นที่ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และรู้จักคนในชุมชนค่อนข้างมาก รวมทั้งมีความรู้เรื่องของชุมชนและโรงเรียนเป็นอย่างดี เป็นผู้นำทางแก่ผู้วิจัยในการสำรวจข้อมูลชุมชนและโรงเรียน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงข้อมูลที่บอกสภาพทางกายภาพของพื้นที่ที่ศึกษา คือ ที่ตั้งของชุมชน สถานที่สำคัญในชุมชน เส้นทางคมนาคมแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เส้นทางความคิดต่อกับชุมชนอื่น ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงลักษณะและที่ตั้งทางกายภาพของชุมชน รวมถึงแผนผังแสดงที่ตั้งของโรงเรียน รายละเอียด ที่ตั้งอาคารเรียน อาคารประกอบ บ้านพักครู เส้นทางเข้าออกโรงเรียน เพื่อที่จะแสดงถึงความสัมพันธ์ทางกายภาพของชุมชนและโรงเรียนชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยเตรียมศึกษาเอกสารของชุมชนและโรงเรียน และมีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับคณะครูและบุคลากรในชุมชนเกี่ยวกับสภาพของชุมชนและโรงเรียน ผู้วิจัยต้องนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนเป็นรายละเอียดที่จะทำให้ได้ข้อมูลที่จะศึกษาครอบคลุมมากขึ้น

2. การสำรวจและศึกษาองค์กรและชุมชน (Survey and Study) เป็นการสำรวจและศึกษาเพื่อได้ข้อมูลเบื้องต้น ทั้งด้านลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ข้อมูลด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ การสื่อสารและวัฒนธรรมโดยใช้แหล่งข้อมูลโรงเรียนในชุมชนและในหน่วยราชการอื่นองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นก็ต้องติดต่อพูดคุยกับผู้นำหรือบุคคลสำคัญในชุมชนเพื่อทราบข้อมูลของชุมชนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการคัดเลือกชุมชนหรือประชากรได้ดี

3. การคัดเลือกชุมชน (Selecting Community) เนื่องจากชุมชนโรงเรียนของโรงเรียนมัธยมทั้งหมดมี 17 ชุมชนโรงเรียน ในพื้นที่แต่ละแห่งหลายชุมชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการคัดเลือกเพียงบางชุมชนที่เข้มแข็งและประชาชนในชุมชนมีความสนใจการจัดการศึกษาเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ดีของการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research: PAR)

4. การเข้าสู่ชุมชนและองค์การ (Entering) ผู้วิจัยต้องเริ่มดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ (Building - up Rapport) กับคณะครูในโรงเรียน และประชาชนในชุมชน ด้วยการแนะนำตนเอง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในรูปแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้กระบวนการจัดการประชุม กึ่งทางการ หรือการพบปะพูดคุยโดยเข้าไปใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในโรงเรียน และในชุมชน ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับบุคลากรในโรงเรียน วิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยร่วมทำกิจกรรมทั้งของโรงเรียนและของชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีในขั้นต้น

5. การเตรียมคนเตรียมเครือข่าย ขั้นสุดท้ายของการเตรียมองค์กรและการเตรียมชุมชนก่อนที่จะเข้าสู่ระยะการทำวิจัย คือ การเตรียมคนและเตรียมเครือข่ายให้เกิดความพร้อมในการ ลงมือดำเนินการวิจัยเพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม นั้น ผู้ที่จะต้องมียุทธศาสตร์มีส่วนร่วม คือ นักวิจัย นักพัฒนา (หรือผู้ประสาน) และคณะครูในโรงเรียน รวมทั้งประชาชนในชุมชนเป้าหมาย ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบนี้จะต้องมีความเข้าใจที่ตรงกัน เพราะจะต้องประสานงานกัน ในทางปฏิบัติ คือ

5.1 การเตรียมคน

การเตรียมคนคือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้วิจัย นักพัฒนาหรือผู้ประสาน คณะครูในโรงเรียน และประชาชนหรือแกนนำในชุมชนเป้าหมายที่จะให้ข้อมูลในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) (Strauss & Corbin 1991: 176-193) ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่มีการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ล่วงหน้า ดังนั้น เมื่อสัมภาษณ์ระดับลึกผู้ให้ข้อมูลหลักรายแรกแล้ว ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ข้อมูลทันทีเพื่อสร้างมโนทัศน์ (Concept) และจัดหมวดหมู่ (Categorize) มโนทัศน์ต่าง ๆ หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อสัมภาษณ์เป็นรายต่อไป โดยเชื่อว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างไปจากมิติ (Dimensions) และคุณสมบัติ (Properties) ของกลุ่มมโนทัศน์ที่พบจากการสัมภาษณ์ระดับลึกที่ผ่านมาส่วนการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ ระดับลึกรายต่อ ๆ มา ผู้วิจัยได้เลือกโดยคำนึงถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมโนทัศน์ต่าง ๆ ด้วย โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในลักษณะเช่นนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการต่อไป จนเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยมั่นใจว่า แบบแผนต่าง ๆ ของกลุ่มมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นนั้นซ้ำๆกัน จนเป็นแบบแผนที่แน่นอน แม้เมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักรายอื่น ๆ ต่อไป ก็ไม่ได้ข้อมูลใหม่เพิ่มเติมอีก (Theoretical Saturation) ผู้วิจัยจึงหยุดศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ระดับลึกโดยได้ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้บริหาร โรงเรียนผู้บริหารการศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา หัวหน้าฝ่ายศึกษานิเทศก์ระดับเขตพื้นที่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และวิทยากรภายนอก

5.1.1 การเตรียมผู้วิจัย ผู้วิจัยเตรียมตัวเองก่อนเป็นอันดับแรก คือ ต้องศึกษาเรียนรู้ สร้างความเข้าใจในเรื่องที่จะทำการวิจัยและเรียนรู้หลักในการสร้างสัมพันธภาพ หรือรู้ในการใช้หลักจิตวิทยาในการเข้าถึงหรือไปอยู่ในใจของกลุ่มเป้าหมาย รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง เป็นผู้กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความคิด ในการบริหารจัดการในแนวบริบทของชุมชนเอง และคอยสนับสนุนในแนวความคิดนั้น ๆ

5.1.2 การเตรียมนักพัฒนาหรือผู้ประสาน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับองค์การและชุมชน รวมทั้งวัฒนธรรมขององค์การ และวัฒนธรรมในชุมชนด้วย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นทั้งผู้สร้างและผินักกำลังในองค์กรและในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นผู้ที่สามารถขอความช่วยเหลือจากองค์กรอื่น หรือหน่วยงาน ภายนอกได้ รวมทั้งสามารถทำให้เกิดกระบวนการอื่น ๆ ในการวิจัยได้ เช่น การจัด Focus Group หรือการประชุมสนทนาได้

5.1.3 การเตรียมประชาชนหรือแกนนำในชุมชนเป้าหมาย เพราะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ในการทั้งระดมความคิด การมีส่วนร่วม และเป็นผู้ปฏิบัติ จึงต้องสร้างความเข้าใจและให้มองเห็นภาพของการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันและมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ในการบริหารร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม นอกจากนั้นยังจัดเตรียมให้เป็นผู้ที่มีบทบาทในกระบวนการวิจัย เช่น ให้เป็นทีมวิจัย ทีมวางแผนและทีมปฏิบัติจะทำให้มีความรู้สึกที่ทุกคนคือทรัพยากรที่สำคัญในการบริหารจัดการและปรับเปลี่ยนทัศนคติในการมองคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองมากขึ้น

5.2 การเตรียมเครือข่าย

เพื่อให้ดำเนินการวิจัยเป็นไปตามที่โครงการจำเป็นจะต้องมีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ภายใน ได้แก่ คณะครู ชาวบ้านหรืออาสาสมัครที่อยู่ในชุมชน ส่วนเครือข่ายภายนอก เป็นองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ต้องการเข้ามาให้ความร่วมมือในการวิจัยเพื่อค้นหาการจัดการศึกษาในแนวบริบทชุมชน การเตรียมเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก คือ การให้เครือข่ายได้รับรู้และตระหนักถึงสภาพปัญหาและหาทางแก้ไข โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เตรียมเครือข่ายให้เข้าถึงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อจะได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเข้าใจและรู้หน้าที่ของตนเองที่จะร่วมกันทำงาน

ข. ระยะที่เริ่มทำการวิจัย (Research Phase)

กระบวนการที่สำคัญ ๆ ในการทำวิจัยมีอยู่หลายอย่าง ซึ่งแต่ละอย่างต้องทำด้วยความละเอียดอ่อน ประกอบด้วย

1. ศึกษาถึงตัวชี้วัดต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ การประกวดการจัดการสถานศึกษา ว่ามีอะไรบ้าง และใช้อะไรเป็นตัวกำหนดตัวชี้วัดเหล่านั้น (และวิเคราะห์ว่าตัวชี้วัดต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนหรือไม่อย่างไร)

2. การศึกษาโรงเรียนมีเป้าหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่ามีเกณฑ์ตัวชี้วัดมาตรฐานทางการศึกษาอย่างไรบ้าง ของโรงเรียน

3. การวิเคราะห์ปัญหาของโรงเรียน ชุมชนเป้าหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ศึกษาตามหลักการจัดการศึกษาที่ประชาชนมีส่วนร่วม ชุมชนเป้าหมาย และเป็นการประเมินถึง ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติโดยการ อภิปราย ปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชน ซึ่งจะนำเทคนิค PAR, PRA, Mind Map และ Focus Group Discussion ในการระดมความคิดเห็นเพื่อประเมินปัญหาและความต้องการของ ชุมชน (Need Assessment) พร้อมทั้งประเมินความเป็นไปได้ด้านทรัพยากร (Resource Assessment) ที่มีอยู่ในและนอกพื้นที่เป้าหมาย โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรจากหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อจะนำมาใช้ ในการวางแผนต่อไปโดยผู้วิจัยจะต้องพยายามกระตุ้นให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็น ออกมา เพราะจะเป็นผู้ที่รู้ถึงสถานการณ์ของปัญหามากที่สุด และเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการ ความจำเป็น

4. การออกแบบการวิจัยและการรวบรวมเอกสารข้อมูลประกอบการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ ปัญหาและเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาแล้วขั้นต่อไปคือการออกแบบวิจัยว่าจะใช้เทคนิค อะไรในการวิจัยและใช้รูปแบบอะไร ใช้ทรัพยากรอะไรบ้างและจะลงสนามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการ บริหารจัดการศึกษารวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องว่ามีอะไรบ้าง เช่น คำสั่ง ประกาศพระราชบัญญัติ กฎ หมาย เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์การวิจัยต่อไป

ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนที่ศึกษาโดยย่อ

สำหรับโรงเรียนที่ผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่ที่ศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดกลาง เปิดสอนตั้งแต่ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นสถานศึกษาระดับตำบลตั้งอยู่ไกลจากที่ว่าการอำเภอ การคมนาคมสะดวกแต่ระยะทางห่างจากอำเภอเมือง ประมาณ 30 กิโลเมตร และมี คุณลักษณะทางกายภาพตรงตามที่กำหนดไว้ คือเด็กนักเรียนส่วนใหญ่จากหมู่บ้านต่างๆ ทั้งใน พื้นที่และต่างพื้นที่ ผู้ปกครองเป็นทั้งชาวไทยพื้นราบ และชาวไทยภูเขา ซึ่งชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานของ ชุมชนมีลักษณะเป็นกลุ่มโรงเรียนตั้งอยู่กลางชุมชน ติดกับถนนหลักของอำเภอ ประชาชน ส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่ มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างใกล้ชิด มีอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่

น่าสนใจ และมีกิจกรรมของชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำบุญประจำปีของวัด เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมของชุมชนที่จะทำให้ประชาชนในชุมชนมีโอกาสร่วมในกิจกรรมและเกิดความสัมพันธ์กันในทางสังคม ประชาชนในชุมชน ส่วนใหญ่จึงให้การสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนพอสมควร การเลือกชุมชนและโรงเรียนที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ จะเลือกโดยอาศัยหลักการที่สำคัญ คือ เป็นพื้นที่ ที่สอดคล้องกับ ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชุมชนที่จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และมีปรากฏการณ์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษา แต่ให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก เกิดความเชื่อมั่น ในผู้วิจัยและเกิดความเต็มใจให้รายละเอียดข้อมูลผู้วิจัยในทุกประเด็นที่ศึกษา รวมทั้งต้องการให้ข้อมูลที่ได้จากพื้นที่ที่ศึกษาเป็นข้อมูลที่ไม่เจาะจงเฉพาะพื้นที่เกินไป เนื่องจากโรงเรียนที่เลือกเป็นพื้นที่ที่ศึกษาเป็นโรงเรียนที่มีสภาพทั่วไป เหมือนกับ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อื่น ๆ เป็นส่วนมาก และเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยได้อย่างลึกซึ้ง โดยมีเสรีภาพทางวิชาการพอสมควร ผู้วิจัยจึงปกป้องผู้ให้ข้อมูลหลักผู้เกี่ยวข้อง ในการเก็บข้อมูลทุกคน โดยการใช้นามบุคคลเป็นชื่อสมมุติ

5. การเก็บข้อมูลโดยการใช้แนวคำถามด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ได้ปัจจัยที่สัมพันธ์ กับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมในชุมชนรวมทั้งนโยบายในการจัด การศึกษาของรัฐที่มีผลต่อการกำหนดความหมายและกำหนดการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งแบบแผนหรือขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในชุมชน และเพื่อให้การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ผลสมบูรณ์ที่สุดผู้วิจัย

6. ขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการทำหนังสือขอความร่วมมือจากทางโรงเรียน

7. การเข้าพบเพื่อขออนุญาตขอความร่วมมือและทำความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียนในการเก็บข้อมูล

8. การแสดงตัวเป็นผู้สนใจในการจัดการศึกษาร่วมกันของชุมชนและโรงเรียนและเข้าไปร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างเป็นทางการ เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจกันก่อนการเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยกิจกรรมกลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกการสัมภาษณ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ทั้งในชุมชนและในโรงเรียน ในการศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ระดับลึกผู้วิจัยจะได้ไปสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกราย โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

9. การถอดบทความจากการสัมภาษณ์คำต่อคำ เพื่อจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบตามขั้นตอนเพื่อให้ได้ทราบประวัติและบริบททั่วไปที่เขตพื้นที่บริการของโรงเรียนตามที่ผู้วิจัยได้คัดเลือก 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร เป็นสถานที่และพื้นที่การศึกษา โดยมีประเด็นที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับสถานที่และพื้นที่การศึกษา

10. การดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ความคิดเห็น ความคาดหวัง ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โอกาส ช่องทางการมีส่วนร่วม สภาพแวดล้อม และลักษณะกระบวนการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

11. การดำเนินการศึกษาเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาดำเนินการ พัฒนาการการมีส่วนร่วมในประเด็นคือการมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหาการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการได้รับประโยชน์ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ด้วยกระบวนการ (Appreciation Influence Control: AIC) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคือผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในอดีต ปัจจุบันและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเกิดการยอมรับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2541: 131-133)

11.1. ขั้นตอนการสร้างความซาบซึ้ง (Appreciation: A) คือ การทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชม (Appreciation) คนอื่น โดยไม่รู้สึกรังหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ในกระบวนการขั้นนี้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกทัศนคติซึ่งกันและกัน ซึ่งมีกระบวนการวิจัย คือ

11.1.1 สภาพอดีตของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแทนผู้ปกครองจำนวน 15 คน และกรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน โดยเข้ากลุ่มคละกัน แล้วให้แต่ละกลุ่มดำเนินการกำหนดสภาพ ที่แท้จริงของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาด้วยวิธีสนทนากลุ่ม และนำเสนอภาพของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร โดยมีกำหนดข้อตกลงก่อนการสนทนากลุ่มดังนี้ สอบถามได้แต่ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อเปิดโอกาสให้รับฟัง รับรู้ จัดจำข้อมูล ประสบการณ์ ความรู้สึกของผู้นำเสนอไว้และเพื่อให้เห็นภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ผ่านมา

11.1.2 สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มผู้แทนผู้ปกครอง และกรรมการ

สถานศึกษา แล้วให้แต่ละกลุ่มใช้วิธีการสนทนากลุ่ม โดยให้แต่ละคนเขียนบรรยายถึงสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร เสร็จแล้วให้ทุกคนเสนอภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้วิธีการดังนี้ คือ ถ้าข้อความเหมือนกันให้นำมารวมกัน ถ้าข้อความเหมือนกันบางส่วนให้นำมาเขียนรวมกัน ถ้าข้อความไม่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมให้ตัดทิ้งไปแล้วนำข้อความที่รวบรวมได้มาปรับปรุงรายละเอียดแล้วเสนอต่อกลุ่มใหญ่ เป็นความคิดเห็นที่ทุกคนได้เสนอมา ทำให้ได้ข้อความของสภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

11.1.3 สภาพที่มุ่งหวังของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร ให้แต่ละกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวแทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การระดมพลังสมองและการอภิปราย เพื่อสร้างภาพที่มุ่งหวังของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร โดยระดมพลังสมองช่วยกำหนดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคารที่ต้องการในอนาคต

11.2 ขั้นตอนปฏิสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลระหว่างกัน (Influence: I) คือ เป็นขั้นการกำหนดกิจกรรมการปฏิบัติจะนำไปสู่ความสำเร็จ คือ กำหนดกิจกรรมการปฏิบัติเพื่อเป็นการวางแผนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร และเป็นการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญ หรือ “ยุทธศาสตร์” (Strategy) ที่ทำให้บรรลุ “วิสัยทัศน์ร่วม” นั้นประกอบไปด้วยอะไรบ้าง โดยใช้วิธีการ สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระดมพลังสมองและการอภิปราย เพื่อกำหนดเป้าหมายของการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร โดยแต่ละคนได้อภิปรายเพื่อสร้างเป้าหมายและรวบรวมเป้าหมายของแต่ละกลุ่ม และให้ตัวแทนของกลุ่มออกมานำเสนอเป้าหมายเพื่อนำมาสร้างเป็นแผนการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

11.3 ขั้นตอนการควบคุมไปสู่การกระทำ (Control: C) คือ เป็นขั้นตอนการนำกิจกรรมการปฏิบัติที่ยอมรับร่วมกันมากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่าทำอะไรมีหลักการและเหตุผลอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด มีรายได้จากการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ มีงบประมาณเท่าไร และมีรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุ

11.4 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นเป็นวิธีการหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) Thomas L.Greenbane (1993:1-17) ได้อธิบายขั้นตอนการสังเคราะห์ข้อมูลไว้ ดังนี้

11.4.1 การสนทนากลุ่มหรือกลุ่มคัดสรร(Focus Group Discussion)เป็นเทคนิคหนึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพ

11.4.2 มีประเด็นในการดำเนินการ คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของตัวแทนผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาหมายถึง การร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการปฏิบัติการตามแผน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับบริการและรับผลประโยชน์ของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร ให้เป็นไปตามกระบวนการ AIC ใน 3 ขั้นตอน โดยใช้แบบบันทึกสรุปผลการประชุมแบบมีโครงสร้างปลายเปิด ตามแผนปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ตารางผนวก 1 ค่ะไปนี้

ตารางผนวก 1 แผนปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน:กรณีจังหวัดลำพูน ณ โรงเรียนท่าขุมเงินวิทยาคาร
อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยใช้เทคนิค AIC

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
1. ก่อนเริ่มประชุม 1.1 ลงทะเบียน	1. เพื่อตรวจสอบจำนวนผู้เข้าประชุมและจัดทำทะเบียนประวัติไว้เป็นหลักฐาน	1. ลงทะเบียนเข้าร่วมประชุม	1. ให้ผู้เข้าร่วมประชุม เซ็นชื่อและรับเอกสาร 2. แจกป้ายชื่อ	30 นาที	บัญชีรายชื่อผู้เข้าประชุม
2. การเริ่มประชุม(กลุ่มใหญ่) 2.1 แนะนำผู้นำการประชุม/ ผู้เข้าร่วมประชุม	1. เพื่อให้รู้จักซึ่งกันและกัน	1. วิทยากรแนะนำชื่อ-สกุล 2. ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำ ชื่อ-สกุล	ทุกคนแนะนำตัวเอง	30 นาที	บัญชีรายชื่อผู้เข้าประชุม
2.2 ชี้แจงความเป็นมา/ วัตถุประสงค์การประชุม	1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจ วัตถุประสงค์และรู้ถึง กำหนดการ 2. เพื่อให้ผู้เข้าประชุมเห็นถึง ความสำคัญของการประชุม	1. ความเป็นมาและ วัตถุประสงค์ 2. กำหนดการฝึกประชุม	อธิบาย	20 นาที	1. กระดาษตารางประชุม 2. กระดาษวัตถุประสงค์
2.3 กลุ่มสัมพันธ์	1. เพื่อสร้างความคุ้นเคย ระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมและ คณะวิทยากร	เกมส์พฤติกรรม	เกมส์	30 นาที	1. กระดาษ A4 2. ปากกาสี
2.4 ข้อตกลงในการประชุม ร่วมกัน	เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุม ทุกคนร่วมกิจกรรมครบ กระบวนการ	ข้อตกลงร่วมกัน	วิทยากรให้ข้อตกลงของกระบวนการ ประชุม	15 นาที	1. บัตรคำ 2. กระดาษชาร์ท 3. ปากกาสี

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
<p>ขั้นการสร้างความซาบซึ้ง (Appreciation): A</p> <p>3. เล่าภาพในอดีตของโรงเรียน(กลุ่มใหญ่)</p>	<p>1. เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าประชุมได้ทบทวนและวิเคราะห์ภาพของโรงเรียนที่ผ่านมาในอดีต</p> <p>2. เป็นการเตรียมการก่อนเข้าถ้อยระบวนกร A-1</p>	<p>1. ตั้งคำถาม “แต่ก่อนการพัฒนารโรงเรียนของเรา มีสภาพเป็นอย่างไร”</p>	<p>1. ให้ผู้อาวุโสในที่ประชุมเล่าถึงภาพในอดีตของโรงเรียน</p> <p>2. สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมอื่นเพิ่มเติมข้อมูล</p> <p>3. ผู้นำประชุม (Moderator) สรุปภาพของโรงเรียนในอดีต</p>	30 นาที	1. เทปบันทึกข้อความ
<p>4. วาดภาพในปัจจุบันของโรงเรียน (A-1) (กลุ่มใหญ่)</p>	<p>1. เพื่อให้สมาชิกผู้เข้าประชุมแต่ละคนคิดถึงภาพของตำบลจากมุมมองของตนเองและเป็นความคิดที่มาจากส่วนตัว</p>	<p>1. ตั้งคำถาม “โรงเรียนของท่านในปัจจุบัน มีสภาพเป็นอย่างไร”</p>	<p>1. ให้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนวาดภาพที่เป็นสัญลักษณ์ลงบนแผ่นกระดาษ A4 (ของตนเอง)</p>	30 นาที	<p>1. กระดาษขนาด A 4</p> <p>2. ปากกาสี</p> <p>3. กาว 2 หน้า</p>
4.1 แบ่งกลุ่ม	<p>1. เพื่อทำกิจกรรมโดยสื่อความคิดของตนเองให้กลุ่มรับฟัง</p> <p>2. เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สมองได้รับรู้และจดจำข้อมูล และให้บุคคลต่าง ๆ ได้มีโอกาสได้เรียนรู้</p>	<p>สภาพการโรงเรียนของท่านในปัจจุบันมีปัญหาสำคัญ ๆ อะไร</p>	<p>1. แบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม</p> <p>2. มอบภารกิจให้ทำโดยมีกติกาและกิจกรรม</p> <p>2.1 ให้สมาชิกแต่ละคนอธิบายภาพของตนให้กลุ่มฟัง (จากกระดาษ A 4)</p>		<p>1. กระดาษชาร์ทขนาด 8 X 11 นิ้ว</p>

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
	3. เป็นการนำไปสู่การยอมรับและ ความเป็นเจ้าของความคิด ของ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน		2.2 ห้ามวาทกษณ์วิจารณ์แต่สอบถาม รายละเอียด เพิ่มเติม ได้ 2.3 รวมภาพของทุกคนให้เป็นภาพ ของกลุ่มลงในกระดาษชาร์ท 2.4 เลือกผู้แทนกลุ่มนำเสนอพร้อม ตั้งชื่อกลุ่ม		
4.2 นำเสนอในกลุ่ม ใหญ่โดยการติดภาพ (ในกระดาษชาร์ ทของแต่ละกลุ่ม)	1. เพื่อให้สมาชิกทุกกลุ่มได้ทราบ ความคิดเห็นของทุกกลุ่ม	สภาพของโรงเรียนของ ท่านในปัจจุบัน	1. ผู้แทนแต่ละกลุ่มนำเสนอรายงาน ภาพโดยติดภาพไว้หน้าห้อง 2. สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ เพิ่มเติมหรือ ซักถามได้ 3. ผู้นำการประชุม (Moderator) อาจ ตั้งคำถามเพื่อช่วยให้การอธิบาย สมบูรณ์ยิ่งขึ้น 4. ผู้นำการประชุมสรุปถึงสภาพ ปัญหาในปัจจุบันของโรงเรียนและ ปัญหาสำคัญ ๆ (สรุป A-1)	60 นาที (กลุ่มละ นาที)	1. กระดาษชาร์ทขนาด 8X11 นิ้ว 2. กาว 2 หน้า 3. ปากกาสี

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
5. โรงเรียนในอนาคต (A-2)	1. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าประชุม ได้สร้างจินตนาการและกระตุ้นให้มองภาพการพัฒนาในแนวทางที่สร้างสรรค์ซึ่งเป็นการวางแผนเชิงรุก	1. ตั้งคำถาม”ท่านอยาก ให้โรงเรียนของท่านมีสภาพเป็นอย่างไรในอนาคต”และจะแก้ปัญหาได้อย่างไร	1. ให้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนวาดภาพลงบนกระดาษ A4	30 นาที	1. กระดาษ A4 2. ปากกาสี
5.1 แบ่งกลุ่ม	2. เพื่อร่วมทำกิจกรรมกลุ่มโดย สื่อความคิดของตนเองให้กลุ่มรับฟัง	โรงเรียนพัฒนาในอนาคต	1. แบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม 2. มอบภารกิจให้ทำโดยมีกติกาและ กิจกรรม คือ 2.1 ให้สมาชิกแต่ละคนอธิบายภาพ ของคนให้สมาชิกกลุ่มฟัง 2.2 ห้ามวิจารณ์แต่สอบถาม รายละเอียดเพิ่มเติมได้ 2.3 รวมภาพของทุกคนให้เป็น ภาพของกลุ่มในกระดาษชาร์ท	60 นาที	1. กระดาษชาร์ท ขนาด 8X11 นิ้ว

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
5.2 นำเสนอในกลุ่มใหญ่โดยการติดกระดาษชาร์ทของแต่ละกลุ่ม (กลุ่มใหญ่)	1. เพื่อให้สมาชิกทุกคนได้ทราบความคิดของทุกกลุ่ม	โรงเรียนในพื้นที่ของประชาชน อนาคต	2.4 เลือกผู้แทนกลุ่มเพื่อนำเสนอ 1. ผู้แทนแต่ละกลุ่มนำเสนอรายงานภาพ 2. สมาชิกกลุ่มอื่นๆ เพิ่มเติมซักถามได้ 3. ผู้นำการประชุม (Moderator)	60 นาที (กลุ่มละ 20 นาที)	1. กระดาษชาร์ทขนาด 8X11 นิ้ว 2. กาว 2 หน้า 3. ปากกาสี
6. ภาพรวมโรงเรียนในพื้นที่ในอนาคต (A-2) (กลุ่มใหญ่)	1. เพื่อเป็นการสร้างทิศทางในการพัฒนาร่วมกัน 2. เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ	พิจารณาภาพโรงเรียนในพื้นที่ในอนาคตรวม 3 กลุ่ม	1. ผู้นำการประชุมรวมภาพ “โรงเรียนพัฒนาในอนาคต” ของทุกกลุ่มเป็นภาพเดียวกันซึ่งดำเนินการโดย 1.1 วาดภาพลงบนภาพหนึ่งภาพใด 1.2 คัดเลือกอาสาสมัครให้ช่วยกัน วาดภาพ 1.3 สอบถามสมาชิกเพิ่มเติมคำถาม เพื่อช่วยให้การอธิบายภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้น 2. ฝากให้ไปคิดเป็นการบ้านว่า “ถ้าจะทำให้โรงเรียนพัฒนาเป็นจริงตามภาพที่ทุกคนช่วยกันวาดไว้จะต้องทำอะไรบ้าง”	45 นาที	1. กระดาษชาร์ท ขนาด 8X11 นิ้ว 2. ปากกาสี 3. กาว 2 หน้า

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
7. สรุปผลการประชุม (กลุ่มใหญ่)	1. เพื่อทบทวนความจำของผู้เข้าร่วมประชุม	ผลการประชุมที่ได้จากภาพโรงเรียนพัฒนาในอนาคต	1. ผู้นำการประชุมสรุปถึงผลที่ได้จากภาพโรงเรียนพัฒนาในอนาคต 2. ผู้นำการประชุมถามผู้เข้าร่วมประชุม “ใครอยากเพิ่มเติมภาพอย่างไรบ้าง” 3. ผู้นำการประชุมสรุปถึงภาพของโรงเรียนพัฒนาในอนาคต (A2)	30 นาที	-
ขั้นการสร้างปฏิสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างกัน (Influence) :I	1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมคิดค้นการทำกิจกรรมการพัฒนาที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้	การตั้งคำถาม “ถ้าจะให้ไปถึงเป้าหมายที่ต้องการจะต้องทำกิจกรรม/โครงการอะไรบ้าง”	1. ผู้นำการประชุมตั้งคำถามให้แต่ละคนคิดว่า “ถ้าจะให้ไปถึงเป้าหมายของโรงเรียนพัฒนาในอนาคตจะต้องทำกิจกรรมหรือโครงการอะไรบ้าง” 2. ให้ทุกคนวาดภาพที่เป็นสัญลักษณ์ 3. ให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันถอดภาพหรือสัญลักษณ์ออกมาเป็นตัวแทนสื่อโดยพยายามให้เสนอเป็นกิจกรรม/โครงการ	30 นาที	1. กระดาษชาร์ต ขนาด 8X11 นิ้ว 2. ปากกาสี 3. กาว 2 หน้า
8. ตั้งคำถามให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้คิด (กลุ่มใหญ่) (I-1)					

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
8.1 เสนอกิจกรรม (แบ่งกลุ่ม)	1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุม ตระหนักถึงความสำคัญของ กิจกรรมหรือโครงการ	นำเสนอกิจกรรมหรือ โครงการ	1. ให้แต่ละคนในกลุ่มเสนอกิจกรรม หรือโครงการ 2. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 3. รวบรวมบัญชีกิจกรรมหรือโครงการ เป็นของกลุ่ม 4. เลือกผู้แทนกลุ่มเพื่อทำหน้าที่นำเสนอ	60 นาที (กลุ่มละ 20 นาที)	กระดาษบันทึกรายการ กิจกรรมหรือโครงการ และบอกเหตุผลความ จำเป็น 1. กาว 2 หน้า
8.2 นำเสนอ (กลุ่มใหญ่)	1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วม ประชุมรับทราบและ มีโอกาสซักถามและ วิจารณ์ข้อเสนอ	นำเสนอกิจกรรมหรือ โครงการ	1. ผู้แทนกลุ่มนำเสนอโครงการคิด รายการกิจกรรมหรือโครงการไว้บน กระดาษ ให้ทุกคนเห็น 2. นำเสนอโดยต้องให้เหตุผลว่าทำไม จะต้องทำกิจกรรมหรือโครงการ ดังกล่าวและจะได้ประโยชน์อะไร 3. ผู้นำการประชุมสรุป (I-1)	-	-

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
9. จำแนกประเภท กิจกรรม โครงการ และการจัดลำดับ ความสำคัญ (I-2) (กลุ่มใหญ่)	1. เพื่อให้การเสนองบประมาณ เป็นไปตามปัญหาและความ ต้องการของสมาชิก	1. จำแนกประเภท กิจกรรมหรือ โครงการ	1. ให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกผู้แทนออกมา ทำหน้าที่คัดเลือกกิจกรรมหรือ โครงการ โดยแยกเป็น 3 ประเภท 1.1 กิจกรรมที่ชาวบ้านทำเองได้ 1.2 เสนอ อปท. ในเขตพื้นที่บริการ ของโรงเรียน 1.3 ขอสนับสนุน จากหน่วยงาน อื่น ๆ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อบจ. และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น 2. ผู้นำการประชุมให้คำแนะนำและ ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3. ถ้าในกลุ่มตกลงได้ก็ให้ลงใน กระดาษชาร์ตตามประเภทของ กิจกรรมหรือโครงการ 4. ถ้าตกลง กันไม่ได้ให้ใช้วิธีการถ่วงคะแนน	60 นาที	1. กระดาษชาร์ต ขนาด 8X 11 นิ้ว 3 แผ่น

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
			5. จัดลำดับความสำคัญของโครงการ แต่ละประเภทโดยคำนึงถึง 5.1 ความเร่งด่วน 5.2 คนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์ 5.3 แก้ได้หลายปัญหาโดยสมาชิก แต่ละคนจัดมา 3-5 ลำดับ		จำนวน 3 แผ่น กระจาย ชาร์ทที่มีแบบฟอร์มแยก ประเภทกิจกรรม/ โครงการ
ขั้นควบคุมไปสู่การ กระทำ (Control) :C 1.1 แสวงหา ผู้รับผิดชอบ (C-1) (กลุ่มใหญ่)	เพื่อมอบหมายความรับผิดชอบ ตามความถนัดและความต้องการ	1. กิจกรรมที่ตัวเอง 2. พิจารณากิจกรรม ที่มาของบจาก อบค. เทศบาล,อบจ. และแหล่งอื่น	6. ผู้นำการประชุมสรุปผล (I2) 1. ให้ลงชื่อเลือกกิจกรรมกำหนดวัน และผู้รับผิดชอบ 2. มอบให้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านไปช่วย คิดรายละเอียดเสนอแนะติดต่อ ประสานงาน 3. ผู้นำการประชุมสรุป C1	3 ชั่วโมง	กระจายแบบฟอร์มการ จัดทำแผน
11.2 วางแผนสำหรับ แต่ละกิจกรรม (C-2) (กลุ่มย่อย)	1. เพื่อการจัดทำแผนและ รับผิดชอบร่วมกัน	1. กิจกรรมที่ตัวเอง	1. จัดทำแผน โดยตอบคำถามต่อไปนี้ 1.1 ทำอะไร (ชื่อกิจกรรม) 1.2 ทำแล้วได้อะไร(ผลที่คาดว่าจะได้รับ)	3 ชั่วโมง	กระจายแบบฟอร์มการ จัดทำแผน

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์	
			1.3 ทำที่ไหน (สถานที่ดำเนินโครงการ) 1.4 ทำอย่างไร (วิธีดำเนินงาน) 1.5 จะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง (วัสดุ อุปกรณ์) 1.6 ทำเมื่อใด(วัน เวลาที่ทำโครงการ) 1.7 ใครบ้างที่จะช่วยทำ(ชื่อผู้ที่จะช่วยในโครงการ) 1.8 (ผู้ดูแลรับผิดชอบและประสานงาน)			
		2. กิจกรรมที่ต้องเสนอ อบต. เทศบาล อบจ. และขออนับสนุนจาก แหล่งอื่น เช่น ศูนย์ พัฒนาฝีมือแรงงาน	2. จัดทำแผน โดยตอบคำถามต่อไปนี้ 2.1 ทำอะไร (ชื่อโครงการ) 2.2 ทำแล้วได้อะไร (ผลที่คาดว่าจะได้รับ) 2.3 ทำที่ไหน (สถานที่ดำเนินการ) 2.4 ขอเมื่อไร (ปีที่ของงบประมาณ) 2.5 ขอจาก (ชื่อหน่วยงานที่สนับสนุน) 2.6 ใครติดตามความก้าวหน้า 3. เลือกผู้แทนนำเสนอ	3 ชั่วโมง	กระดาษแบบฟอร์มการ ทำแผน	

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
13. ประชุมกลุ่มใหญ่	1. เพื่อให้สมาชิกทั้งหมด เห็นภาพรวมของตำบล	การเสนอโครงการ	1. นำเสนอกิจกรรมที่ตัวเอง 2. นำเสนอกิจกรรมที่เสนอ อบรม, และ ขอความสนับสนุนจากแหล่งอื่น 3. ให้สมาชิกเพิ่มเติม 4. สรุป	60 นาที	
14. การเตรียมการเสนอแผนงานโครงการต่อศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานแหล่งอื่น (กลุ่มใหญ่)	1. เพื่อเตรียมนำเสนอแผนและโครงการ	1. ผู้นำการประชุมสรุป 2. มอบหมายผู้นำเสนอต่อ อบรม. หรือหน่วยงานอื่น 3. เตรียมการเรื่องเอกสาร 4. ผู้นำการประชุมสรุปการมอบหมายกิจกรรม/โครงการ (C-2)			
15. สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC.	1. เพื่อสรุปบทเรียนวิธีการพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ร่วมกันระหว่างผู้นำการประชุมกับผู้เข้าร่วมประชุม	1. สรุปบทเรียนเรื่องวิธีการพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วม	1. สรุปบทเรียนร่วมกันในวิธีการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วม 1.1 วิธีการร่วมคิดตัดสินใจ	60 นาที	1. ชาร์ตสรุปที่เป็นผล มาจากขั้นตอนต่าง ๆ

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
-	2. เพื่อให้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมได้เข้าใจถึงความคิดความรู้สึกในการทำงานร่วมกันตามบทบาทหน้าที่ พ.ร.บ. การจัดการศึกษา พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2545	2. ให้ความรู้เรื่องการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2545	1.2 วิธีการร่วมทำแผน 2. ผู้นำการประชุมสรุปเรื่องการทำงานแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมประชุม ตามพ.ร.บ.การจัดการศึกษา พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2545	30 นาที	2. ปากกาเขียนแผ่นใส 3. ปากกาสี
การประเมินประสิทธิภาพวิธีการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาหลังการปฏิบัติการใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม	1. เพื่อสรุปประเมินประสิทธิผลการวางแผน	1. ประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้เกี่ยวข้องโดยการประเมินจาก 1.1 ความรู้เรื่องการร่วมคิดตัดสินใจและการจัดการศึกษา 1.2 ทักษะของผู้เข้าร่วมประชุมที่มีต่อการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยกระบวนการ AIC ตามบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา พ.ศ. 2542 และแก้ไขฉบับที่ 3 พ.ศ. 2545	ให้ทุกคนทำแบบทดสอบความรู้และทัศนคติที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ผู้นำการประชุมและผู้ช่วยวิจัยใช้แบบสังเกต	90 นาที	-

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

หัวข้อ/รายการ	วัตถุประสงค์	เนื้อหา/กิจกรรม	วิธีการ	เวลา	สื่อ/อุปกรณ์
-	-	1.3 การร่วมคิดตัดสินใจและการ ร่วมจัดการศึกษา	-	-	-
		1.4 สรุปและประเมินประสิทธิผล วิธีการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม พัฒนาการจัดการศึกษาของเกี่ยวข้อง ผู้เข้าร่วมประชุมที่เหมาะสมตาม สภาพปัญหาและความต้องการตาม กระบวนการ AIC.			

5.3 มีผู้ดำเนินการประชุม (Moderator) ซึ่งได้แก่ ผู้วิจัยเอง โดยดำเนินการไปตามกระบวนการ AIC คือ ขั้นการสร้างความเข้าใจ (Appreciation) ขั้นการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Influence) และขั้นตอนการควบคุมไปสู่การกระทำ (Control)

5.4 ดำเนินการประชุมมีลักษณะเป็นกันเอง โดยมีการรวมเป็นกลุ่มใหญ่ และกลุ่มย่อย พร้อมทั้งให้สมาชิกได้ปฏิบัติไปตามกระบวนการ

5.5 ในระหว่างการประชุมและดำเนินกิจกรรมมีการบันทึกผลสรุปของแต่ละขั้นตอน

5.6 สรุปผลการประชุมตามขั้นตอนของกระบวนการ AIC

ขณะที่ศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัย ต้องประมวลผลการข้อมูลควบคู่กันไปกับการศึกษา ข้อมูลโดยการฟังข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงซ้ำหลังจากการสัมภาษณ์ระดับลึกและการจัดกลุ่มสนทนาแต่ละครั้ง และเขียนรายละเอียดของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ระดับลึกและการจัด กลุ่มข้อมูลออกมาทันทีที่ศึกษาข้อมูลเสร็จ เพื่อเป็นแนวทางที่จะใช้ในการปรับปรุง การสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก คนต่อไปหรือการจัดกลุ่มสนทนากลุ่มต่อไป จนสามารถเก็บข้อมูลได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัยและปัญหาในการวิจัยที่ต้องการศึกษาจึงหยุด การศึกษาข้อมูล หลังจากเก็บข้อมูลแล้วผู้วิจัย ได้ประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.6.1 นำข้อมูลทุกแฟ้มข้อมูลที่ให้หมายเลขบรรทัดแล้วมาอ่านเพื่อทำความเข้าใจ และวิเคราะห์ ข้อมูลทั้งหมด แล้วทำให้เป็น กลุ่ม เพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (Category Data) ตามคุณสมบัติ (Properties) ของมโนทัศน์ (Concept) แต่ละกลุ่ม และแยกข้อมูลที่มีความหมายสามารถ ใช้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนและ โรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ออก จากข้อมูลที่ไม่มีความหมายและไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

5.6.2 นำข้อมูลทั้งหมดที่จัดหมวดหมู่แล้วมาแปลความหมายข้อมูล (Interpreting Data) แล้วเขียน อธิบายเกี่ยวกับเงื่อนไข บริบท ความสัมพันธ์และกระบวนการของปรากฏการณ์ โดยอาศัยทฤษฎี จากประสบการณ์ในการศึกษาแนวคิดและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการมี ส่วนร่วมของชุมชนและ โรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการวิเคราะห์ห้วงกรรม เป็นหลัก ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้คำอธิบายกับข้อมูล

5.6.3 สร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี (Theoretical Coding) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับ แนวคิดทฤษฎีโดยอาศัยการตีความ (Interpretation) แล้วกำหนด (Construct) ข้อเสนอ (Proposition) และสร้างทฤษฎีต่อไป (Strauss and Corbin,1990; นภภรณ์ หะวานนท์, 2543: 98-107)

5.6.4 นำข้อมูลที่ได้จากการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดระบบข้อมูลหาความ สอดคล้อง เชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลของการพัฒนาการ มีส่วนร่วมใน 5 ประเด็น มาสรุปเป็นรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วม

ในการคิดค้นปัญหา การตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมติดตาม ประเมินผล 5) การมีส่วนร่วมรับบริการและรับประโยชน์ที่ได้จากการจัดกระบวนการ AIC คือ การเห็นคุณค่า (Appreciation) การปฏิสัมพันธ์ (Influence) และการควบคุม (Control) และให้มีจิตสำนึกกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมสูงขึ้น

เวลาที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยกระบวนการ AIC ซึ่งดำเนินการหลายขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนต้องปฏิบัติหลายครั้ง โดยเริ่มตั้งแต่ เดือน กันยายน 2551 ถึงเดือน พฤศจิกายน 2552

ค. ระยะสิ้นสุดการพัฒนา

สรุปผล และรายงาน

ภาคผนวก ก

ตารางแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้
โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
เป็นโรงเรียนในฝันของประชาชน โดยใช้เทคนิค AIC

ตารางผนวก 2 แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้โรงเรียนทาขุมเงิน
วิทยาการเป็นโรงเรียนในฝันของประชาชน กลุ่ม 1

กิจกรรม/โครงการ	แนวทางการปฏิบัติ
1. การพัฒนาคุณภาพระบบการช่วยเหลือพฤติกรรมนักเรียน	1. การให้ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหนึ่งของ พ่อ แม่ ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือบุตร-หลาน เป็นการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ร่วมกับโรงเรียนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. การระดมเงินทุนเพื่อสมทบทุนจากผู้ปกครอง/อปท. ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขอสนับสนุนทุนการศึกษา	2. การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองกรรมการสถานศึกษาที่ได้ช่วยกันระดมเงินเพื่อสมทบทุนในนามชุมชนและอปท. ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้นักเรียนที่ตั้งใจเรียน ที่เรียน โรงเรียนใกล้บ้านเรียนดี มีความสามารถพิเศษ
3. กีฬาด้านยาเสพติด	3. การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดพร้อมทั้งจัดการแข่งขันกีฬาด้านยาเสพติดร่วมกับ อปท. ในพื้นที่และนอกพื้นที่เพื่อจัดการแข่งขันกีฬาและกีฬาชกมวยเพื่อเอาชนะยาเสพติดร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน
4. ประสานความร่วมมือกับกลุ่มอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน	4. การสร้างความเข้าใจและการสำรวจกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนเพื่อนำมาเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้และสร้างเป็นหลักสูตรสาระท้องถิ่นให้กับสถานศึกษา

ตารางผนวก 3 แนวทางการปฏิบัติกิจกรรมโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้โรงเรียน
 ทาขุมเงินวิทยาคาร เป็นโรงเรียนในฝันของประชาชน กลุ่ม 2

กิจกรรม/โครงการ	แนวทางการปฏิบัติ
1. การระดมเงินเพื่อสมทบทุนจากผู้ปกครอง/อปท.และชุมชนจัดจ้างครูสอนให้เพียงพอกับความต้องการและความจำเป็น	1. การประสานหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ๆ ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการดำเนินงานและการประสานด้านงบประมาณ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มากขึ้น
2. การระดมเงินเพื่อสมทบทุนเพื่อจ้างลูกจ้างชั่วคราว รายวันแทนการจ้างประจำตามความจำเป็น	2. การประสานหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ๆ ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการดำเนินงานและการประสาน ด้านงบประมาณ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มากขึ้น
3. ประสานและสำรวจกลุ่มอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน	3. เป็นสำรวจกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เพื่อให้ได้นำความรู้ไปเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้ และการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้กับสถานศึกษา
4. กีฬาด้านยาเสพติด	4. การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการณรงค์ต่อต้านยาเสพติดพร้อมกับจัดการแข่งขันกีฬาด้านยาเสพติดร่วมกับ อปท. ในพื้นที่และจัดการแข่งขันกีฬาชกมวยเพื่อเอาชนะยาเสพติดร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน
5. การจัดหาคอมพิวเตอร์	5. การจัดหาคอมพิวเตอร์เพื่อใช้เป็นสื่อประกอบ การเรียนการสอน โดยให้ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาประสานกับสมาชิกสภาจังหวัด (สอบจ.) ในพื้นที่ เพื่อรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

ตารางผนวก 4 แนวทางการปฏิบัติกิจกรรม โครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมให้โรงเรียนทาจุมเงิน
 วิทยาการเป็นโรงเรียนในฝันของประชาชน กลุ่ม 3

กิจกรรม/โครงการ	แนวทางการปฏิบัติ
1. ประสานสำรวจกลุ่มอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน	1. เป็นสำรวจกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เพื่อนำมาเผยแพร่ ถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้านและประชาชนผู้สนใจได้เรียนรู้ และเป็นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้กับสถานศึกษา ให้นักเรียนได้เรียนรู้สามารถนำไปประกอบอาชีพเสริม เป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และช่วยพ่อ แม่ ผู้ปกครองได้
2. การระดมเงินสมทบทุนจากชมรมผู้ปกครอง เพื่อจ้างบุคลากรมาทำงานด้านสนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียน	2. ให้ประชาชนหรือผู้ปกครองได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ความร่วมมือให้ความช่วยเหลือ มีส่วนร่วม ในการช่วยระดมเงินเพื่อเป็นค่าจ้างบุคลากรทำงานด้านสนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียน
3. การระดมเงินทุน เพื่อปรับปรุงห้อง ปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษจากผู้ปกครองนักเรียน และขอสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธา	3. เพื่อให้ผู้ปกครองและกรรมการจัดการศึกษาได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปรับปรุงห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ และห้องภาษาอังกฤษ ซึ่งมีสภาพเก่าทรุดโทรม ชำรุดและห้องปฏิบัติการภาษาอังกฤษมีสภาพชำรุดทรุดโทรม
4. กิจกรรมรณรงค์ต่อต้านและให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด	4. ให้พ่อแม่ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการจัดการในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับโรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตำรวจภูธรจังหวัดลำพูน สถานีตำรวจภูธรตำบลทากาศ ร่วมโครงการกิจกรรม รณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับภัยจากยาเสพติด
5. การจัดหาคอมพิวเตอร์	5. เพื่อหาคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประกอบการเรียนการสอน โดยประสานกับ อปท.ในพื้นที่และระดับจังหวัด

สรุปผลกิจกรรม

สำหรับผลของการแยกประเภทกิจกรรม โครงการและการจัดลำดับความสำคัญมี ดังนี้

1. กิจกรรมประเภทที่สมาชิกทำเองได้ซึ่งแสดงผลของทั้ง 3 กลุ่ม จากตารางผนวก 5

ตารางผนวก 5 แนวทางการปฏิบัติกิจกรรม โครงการพัฒนาการมีส่วนร่วม ประเภทที่สมาชิกสามารถทำได้เอง

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
-การสำรวจกลุ่มอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เพื่อสร้างหลักสูตรการทอผ้าด้วยกี่เอว	-การสำรวจกลุ่มอาชีพภูมิปัญญา ท้องถิ่นต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เพื่อสร้างหลักสูตรเครื่องสักการะล้านนา	-การสำรวจกลุ่มอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนเพื่อสร้างหลักสูตรการแกะสลักไม้

2. กิจกรรมประเภทผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการ ร่วมกันดำเนินการ ทั้ง3กลุ่มนำเสนอ ดังตารางผนวก 6

ตารางผนวก 6 แนวทางกิจกรรมประเภทที่ประชาชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการ ร่วมกันดำเนินการ

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
1. การพัฒนาคุณภาพระบบการช่วยเหลือพฤติกรรมนักเรียน	1. การระดมเงินเพื่อสมทบทุนจากผู้ปกครอง/อปท.และชุมชน จัดจ้างครูสอนให้เพียงพอ กับความต้องการและความจำเป็น	1.การระดมเงินสมทบทุนจากชมรมผู้ปกครองเพื่อจ้างบุคลากรมาทำงานด้านสนับสนุน การเรียนการสอนของโรงเรียน

ตารางผนวก 6 (ต่อ)

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
2. การระดมเงินทุนเพื่อสมทบทุนจากผู้ปกครอง/ อปท. ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขอสนับสนุนทุนการศึกษา	2. การระดมเงินเพื่อสมทบทุน เพื่อจ้างลูกจ้างชั่วคราว รายวัน แทนการจ้างประจำตามความจำเป็น	2. การระดมเงินทุนเพื่อปรับปรุงห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษจากผู้ปกครอง และขอสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป

3. กิจกรรมประเภทที่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ประสานขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่นอกพื้นที่ ทั้ง 3 กลุ่ม ดังตารางผนวก 7

ตารางผนวก 7 แนวทางกิจกรรมที่ประชาชน ประสานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานอื่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกเขตพื้นที่บริการ

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
1. กีฬาด้านยาเสพติด	1. กีฬาด้านยาเสพติด 2. การจัดหาคอมพิวเตอร์	1. กิจกรรมรณรงค์ต่อต้านและให้ความรู้เกี่ยวกับ ยาเสพติด 2. การจัดหาคอมพิวเตอร์

และหลังจากนั้นก็ดำเนินการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมของแต่ละประเภท โดยคำนึงถึงความเร่งด่วนคนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์และสามารถแก้ไขหลายปัญหา ซึ่งผลของการจัดลำดับความสำคัญของแต่ละประเภทเป็นดังตารางผนวก 8

ตารางผนวก 8 การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมแต่ละประเภท

ทำเอง	ประชาชน อปท.	หน่วยงาน อื่น
1. การสำรวจกลุ่ม อาชีพภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่อยู่ในเขต พื้นที่บริการของ โรงเรียน	1.การระดมเงินสมทบทุนจากผู้ปกครอง/อปท .และชุมชนจัด จ้างครูสอน ให้เพียงพอกับความต้องการและความจำเป็น 2. การระดมเงินสมทบทุนจาก ชมรมเครือข่าย ผู้ปกครองสายชั้น เพื่อจ้างลูกจ้างชั่วคราว รายวันแทนการจ้างประจำตามความจำเป็น 3. การระดมเงินสมทบทุนจาก ผู้ปกครอง เพื่อปรับปรุง ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ และห้อง ปฏิบัติการภาษาอังกฤษมี สภาพทรุดโทรม 4. การพัฒนาคุณภาพระบบการช่วยเหลือพฤติกรรมนักเรียน 5. การระดมเงินทุนเพื่อสมทบทุนจากผู้ปกครอง/อปท.ใน เขตพื้นที่บริการของ โรงเรียนขอสนับสนุนทุนการศึกษา	1. กีฬาต้าน ยาเสพติด 2. การจัดหา คอมพิวเตอร์

ภาคผนวก ง

จำนวนผู้รับผิดชอบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดการศึกษาเข้าร่วมประชุมในแต่ละกิจกรรม

**จำนวนผู้รับผิดชอบกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดการศึกษาเข้าร่วมประชุมในแต่ละกิจกรรม**

จำนวน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลักสูตรเครื่องสักการะล้านนา จำนวน 7 คน

จำนวน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อจัดทำหลักสูตรการแกะสลักไม้ จำนวน 8 คน

จำนวน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้าร่วมประชุมเพื่อสำรวจกลุ่มอาชีพ เพื่อจัดทำหลักสูตรการทอผ้าด้วยกี่เอว จำนวน 8 คน

จำนวน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจ้างครู ผู้สอน ให้เพียงพอกับความต้องการและความจำเป็น จำนวน 6 คน

จำนวน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านและให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด จำนวน 8 คน

จำนวน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจ้างลูกจ้างชั่วคราวรายวันแทนการจ้างประจำตามความต้องการและความจำเป็น จำนวน 8 คน

จำนวน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมการให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดเพื่อจ้างบุคลากรมาทำงาน สนับสนุนการเรียนการสอน จำนวน 8 คน

จำนวน ผู้รับผิดชอบกิจกรรมเพื่อปรับปรุงห้อง ปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และห้องปฏิบัติการ ภาษาอังกฤษ จำนวน 8 คน

ภาคผนวก จ

1. เครื่องมือการเก็บข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3
การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน :
กรณีจังหวัดลำพูน
2. ตารางแผนปฏิบัติการ(Action plan) แยกตามแหล่งงบประมาณ
3. แบบทดสอบทดสอบ/สำหรับการประเมิน (Pre-test) / (Post test)
4. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดลำพูนขึ้นของการควบคุมไปสู่การกระทำโครงการประเภทต่าง ๆ

การวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 พัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แบบบันทึกข้อมูล

แบบสรุปผลการประชุมตามเทคนิคของกระบวนการ AIC

1. ขั้นสร้างความเข้าใจ (A)

1.1 สภาพการณ์ของโรงเรียนในอดีต (A1)

.....

.....

.....

1.2 สภาพการณ์ปัจจุบันปัญหาของโรงเรียน (A2)

.....

.....

.....

2. ขั้นสร้างแนวทางการปฏิบัติ (I)

2.1 ต้องการให้เกิดขึ้นในของโรงเรียนในอดีต (I 1)

.....

.....

.....

2.2 สภาพการณ์ของ โรงเรียนในอดีต (I 2)

.....

.....

.....

3. ชั้นควบคุมไปสู่การดำเนินการ (C)

.....

.....

.....

กิจกรรมที่สมาชิกทำเองได้

กลุ่มที่ 1   กลุ่มที่ 2   กลุ่มที่ 3

ลำดับความสำคัญ	ชื่อกิจกรรม
	1
	2
	3

ตารางผนวก 9 แผนปฏิบัติการ (action plan) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีจังหวัดลำพูน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินงาน	แหล่งงบประมาณ			
			สมาชิก ทำเอง	สมาชิก และเสนอ อปท.	ขอสนับสนุน จาก หน่วยงานอื่น	ผู้รับผิดชอบ
<p>1. กิจกรรมที่สมาชิกทำเองได้ ให้สมาชิกเป็นแกนนำให้ประชาชนและเยาวชน เข้าร่วมกับ อปท. เพื่อเสนอปัญหาและแสดงความคิดเห็นและการนำวิชาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำหลักสูตรท้องถิ่นให้ เด็กได้เรียน คือ</p> <p>1) หลักสูตร ทอผ้าด้วยกี่เอว</p> <p>2) หลักสูตร การประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา</p> <p>3) หลักสูตร การแกะสลักไม้</p>	<p>1. การเสนอปัญหาและความต้องการที่จะให้เป็นโรงเรียนใน ฟันของประชาชน</p> <p>2. ให้เด็กนักเรียน ได้เรียน เป็นวิชาชีพที่เป็นความรู้ เฉพาะตัว และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์</p>	<p>1.การเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพที่เป็นภูมิปัญญาให้กับเด็กนักเรียน</p> <p>2.ให้เด็กนักเรียนได้ทดลองเรียนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง</p>	✓	-	-	<p>- นางพรทิพา คอกแก้วนาค</p> <p>- พระอาจารย์กิตติ กิตติโสภโณ</p> <p>- นางลออ ใจกาศ</p>

ตารางผนวก 9 (ต่อ)

โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินงาน	สมาชิก ทำเอง	แหล่งงบประมาณ		ผู้รับผิดชอบ
				สมาชิก ร่วมกับ อปท	ขสนับสนุน จาก หน่วยงาน อื่น	
2. กิจกรรมที่ทำร่วมกับอปท.	1. เพื่อให้การดำเนินงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด	1. การพัฒนางานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา	-	✓	-	-ครูฝ่ายปกครอง -ประธานชมรม ผู้ปกครอง
2.1 พัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ แก้ไขพฤติกรรมนักเรียน	2. นักเรียนมีความประพฤติเหมาะสมและมีพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดีขึ้น	2. การ ป้องกัน และ แก้ไข พฤติกรรมนักเรียน โดยการ ประสานกับ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ได้ทำงานร่วมกัน				
2.2 การจัดกิจกรรมกีฬาต่อต้านและเอาชนะยาเสพติด	- เพื่อป้องกัน เฝ้าระวัง ชี้แจง โทษภัยของสารเสพติด สร้างความเข้าใจกับนักเรียน	1. จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด 2. การแข่งขันกีฬา 3. จัดกิจกรรมร่วมกับองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-	✓	✓	-ไววิทย์ พรหมเสน -นายดำรง จินะภาศ

ตารางผนวก 9 (ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินงาน	สมาชิก	แหล่งงบประมาณ		ผู้รับผิดชอบ
			ทำเอง	สมาชิกและ เสนออปท.	ขอสนับสนุน จากหน่วยงานอื่น	
2.3 การระดมเงินทุนจากชมรมผู้ปกครอง ภาษาอังกฤษ	-เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเรียนการสอน	-การประสานขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชมรมผู้ปกครองและเครือข่ายผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือโรงเรียน	-	✓	-	-นายคำรง จินะกาศ -นางสุพิศ สุตรเลข
2.4 การระดมเงินงบประมาณเพื่อการซ่อมแซมปรับปรุงห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ และห้องปฏิบัติการ ภาษาอังกฤษ	-เพื่อเป็นการประสานความร่วมมือในการทำงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ร่วมกับ อปท. ในเขตพื้นที่	-การประชุมเพื่อหารือเพื่อแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนวิธีการ -การจัดกิจกรรมเพื่อหารายได้ เช่น การขอรับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง	-	✓	-	-นางอำไพ ธรรมรักษ์ -นายบุญเล็ง ดีจิตกาศ
2.5 การระดมเงินทุนจากชมรมผู้ปกครอง จ้างบุคลากรทำงานสนับสนุนการเรียนการสอน	-เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเรียนการสอน	-การประสานขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชมรมผู้ปกครองและเครือข่ายผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือโรงเรียน	-	✓	-	-นายคำรง จินะกาศ

ตารางผนวก 9 (ต่อ)

โครงการ/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินงาน	สมาชิก ทำเอง	แหล่งงบประมาณ		ผู้รับผิดชอบ
				สมาชิก ร่วมกับ อปท	ขอสนับสนุน จาก หน่วยงาน อื่น	
3. การประสานขอสนับสนุน จากหน่วยงานอื่น	- จัดหาคอมพิวเตอร์มาใช้ ประกอบการเรียนการสอน	- การประชุมหารือในกลุ่ม ผู้รับผิดชอบถึงวิธีการ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น	-	-	✓	- นายบุญเล็ง คีจิตกาศ - นายอรรถพร ปัญญาโกษา
3.1 การจัดหาคอมพิวเตอร์	- การจัดศูนย์การเรียนรู้ด้วย ระบบคอมพิวเตอร์เป็น ห้องเรียนเป็นศูนย์รวม	- การประสานขอความร่วมมือเพื่อ ขอความอนุเคราะห์สนับสนุน หรือยืมคอมพิวเตอร์มาใช้เพื่อ การเรียนการสอน				
3.2 กีฬาด้านยาเสพติด	- เพื่อป้องกัน เฝ้าระวัง ชี้แจง โทษภัยของสารเสพติด สร้างความเข้าใจกับ นักเรียน	1. จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ เกี่ยวกับยาเสพติด 2. การแข่งขันกีฬา 3. จัดกิจกรรมร่วมกับองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-	-	✓	- นางพรทิพา ดอกแก้วนาค - น.ส.วันเพ็ญ สิทิตัน

แบบสอบถาม/สำหรับการประเมิน

Pre-test/ Post test

คำชี้แจง แบบสอบถาม เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ขอให้ท่านพิจารณาว่า ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ละข้ออยู่ใน
ระดับใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคะแนนเพียงระดับเดียวใน 5 ระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	การมีส่วนร่วม มากที่สุด
4	หมายถึง	การมีส่วนร่วม มาก
3	หมายถึง	การมีส่วนร่วม ปานกลาง
2	หมายถึง	การมีส่วนร่วม น้อย
1	หมายถึง	การมีส่วนร่วม น้อยที่สุด

แบบสอบถาม ก่อนการพัฒนา และหลังการพัฒนา

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านมีส่วนแสดงความคิดเห็น รม ให้คำแนะนำการปฏิบัติงานของ โรงเรียน					
2. ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ในการคัดเลือกบุคลากรของ โรงเรียน					
3. ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากร					
4. ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน					
5. ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทาง ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของ โรงเรียน					
6. ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะแนวทาง ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการ พัฒนานักเรียน					
7. ท่านมีส่วนร่วมวางแผนกำหนดนโยบายและทิศทางจัดการศึกษา กิจกรรมการสอนของโรงเรียน					
8. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียนใหม่					
9. ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดสวัสดิการเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ					
10. ท่านมีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน					
11. ท่านมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน					

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
12. ท่านมีส่วนร่วมให้ข้อเสนอแนะในการจัดโครงการประจำปีของโรงเรียน					
13. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน					
14. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรให้แก่นักเรียน					
15. ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านการเงินแก่โรงเรียน					
16. ท่านเคยแนะนำบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรสอนนักเรียน					
17. ท่านมีส่วนให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ต่าง ๆของโรงเรียน					
18. ท่านมีส่วนอบรมเสริมความรู้ด้านอาชีพให้นักเรียน					
19. ท่านมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการจัดตั้งชมรมสมาคม มูลนิธิฯ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา					
20. ท่านมีส่วนร่วมเข้าอบรม สัมมนาหรือประชุมกับโรงเรียน					
21. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกสมาคม ชมรมหรือกรรมการสถานศึกษากิจกรรมที่โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ					
22. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น					
23. ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆให้แก่ทางโรงเรียน					
24. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงาน					
25. ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนา/ให้คำแนะนำหรือให้บริการ					
26. ท่านมีส่วนร่วมนิเทศการสอนของครูเป็นครั้งคราว					
27. ท่านมีส่วนร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนานักเรียน					
28. ท่านมีส่วนร่วมประสานงานและสอดคล้องดูแลด้านความปลอดภัยให้แก่นักเรียนครูและบุคลากรในโรงเรียน					
29. ท่านมีส่วนร่วมได้รับผลการดำเนินงานจากทางโรงเรียน					

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
30. ท่านมีส่วนร่วมรับผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้บริการแก่ชุมชน					
31. ท่านมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการ					
32. ท่านมีส่วนร่วมรับผลกระทบจากการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน					
33. ท่านมีส่วนร่วมรับผิดชอบที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน					
34. ได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา จากการดำเนินกิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้ง ด้านวัตถุและจิตใจ					

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน ขั้นของการควบคุมไปสู่การกระทำ โครงการประเภทต่าง ๆ

ในขั้นของการควบคุมไปสู่การกระทำในส่วนของวางแผนของแต่ละกิจกรรม หากพิจารณาการจัดทำแผนปฏิบัติการ(Action plan) เป็นผลมาจากการใช้กระบวนการAIC คือ ขั้นการสร้างชาบซึ่งคุณค่า เป็นการระดมความคิดถึงสภาพปัญหาของโรงเรียนในอดีต ถึงปัจจุบันและสิ่งที่อยากให้เกิดในอนาคต ในขั้นปฏิสัมพันธ์ หรือมีอิทธิพลระหว่างกัน ซึ่งเป็นขั้นของการระบุกิจกรรมที่แก้ปัญหาเพื่อให้เป็นไปตามที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต

การแยกประเภทกิจกรรมและการจัดลำดับความสำคัญ ในขั้นการควบคุมไปสู่การกระทำ ซึ่งเป็นขั้นของการแสวงหาผู้รับผิดชอบและนำไปสู่การจัดทำแผนการทำงานของแต่ละกิจกรรมโครงการในกระบวนการดังกล่าว เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่ชัดเจน เนื่องจากได้มีการระดมความคิดตั้งแต่ พิจารณาถึงสภาพปัญหาทั้ง อดีต ปัจจุบัน สิ่งที่เป็นในอนาคต รวมทั้งแนวทางการแก้ปัญหา และการระบุกิจกรรมก่อนแล้วถึงมาจัดทำแผนการทำงานร่วมกัน และมีการควบคุมการติดตามผลจากการปฏิบัติหรือการดำเนินการตามแผนอย่างจริงจัง พอสรุปได้ ดังนี้

หลังจากการแบ่งประเภทโครงการหรือกิจกรรม และผู้รับผิดชอบแล้ว ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมติดตาม ตามดำเนินการตามโครงการ ที่แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) โครงการประเภทที่สมาชิกหรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา คือผู้ปกครองและผู้แทนผู้ปกครองสามารถทำได้เอง 2) โครงการที่สมาชิกหรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา คือผู้ปกครองและผู้แทนผู้ปกครอง ประสานและทำโครงการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่บริการของโรงเรียน 3) โครงการที่สมาชิกหรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา คือผู้ปกครอง และผู้แทนผู้ปกครอง ประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ในแต่ละโครงการมีผลการดำเนินการ ดังนี้ คือ

1. โครงการประเภทที่สมาชิกหรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา คือผู้ปกครอง และผู้แทนผู้ปกครองสามารถทำได้ด้วยตนเอง ได้แก่ โครงการสำรวจกลุ่มอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน สามารถนำมาจัดหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน และบรรจุเข้าในหลักสูตรสาระท้องถิ่นเพิ่มเติมของสถานศึกษา คือ หลักสูตรการประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา หลักสูตรการแกะสลักไม้ และหลักสูตรการทอผ้าด้วยกี่เอว

2. โครงการที่สมาชิกหรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา คือผู้ปกครอง และผู้แทนผู้ปกครอง ประสานและทำโครงการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้แก่

2.1 โครงการพัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไข พฤติกรรมนักเรียน โดยอาศัย พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และตัวแทนผู้ปกครอง ระดับสายชั้น ได้มีส่วนช่วยเหลือดูแลพฤติกรรม นุตร หลาน ประสานงานร่วม กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ได้จัด โครงการกีฬา การสนับสนุนเงินทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ

2.2 การระดมเงินสมทบทุนจากผู้ปกครอง/อปท .และชุมชนจัดจ้างครูสอน ให้เพียงพอกับความต้องการและความจำเป็น

2.3 โครงการระดมเงินทุนเพื่อการปรับปรุงห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และห้องปฏิบัติการภาษาอังกฤษ ที่มีอยู่ปรับปรุงให้มีอุปกรณ์สื่อการสอนทันสมัยที่ใช้ได้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ด้วยการอาศัยชมรมผู้ปกครองร่วมกับผู้ปกครอง และตัวแทนผู้ปกครอง ระดับสายชั้น เป็นผู้ดำเนินการ เพื่อให้ได้มีห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และห้องปฏิบัติการภาษา ทางภาษาให้ทางโรงเรียนได้ใช้ประกอบการเรียนการสอน

2.4 โครงการการระดมเงินทุนจาก ชมรมผู้ปกครอง/อปท.ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนขอสนับสนุนทุนการศึกษา

2.5 โครงการการระดมเงินทุนจาก ชมรมผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานและให้ความร่วมมือเมื่อชมรมผู้ปกครอง และประสานขอรับการสนับสนุนเงินจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน เพื่อจัดจ้างบุคลากรทำงานสนับสนุนการเรียนการสอนให้กับโรงเรียน โดยไม่ต้องรอมงบประมาณจากส่วนกลางที่จัดสรรให้

3. โครงการที่สมาชิกหรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา คือผู้ปกครอง และผู้แทนผู้ปกครอง ประสานขอรับการสนับสนุนผ่านสมาชิกสภาจังหวัดลำพูนที่ดูแลในเขตพื้นที่ตำบลทากาศ ตำบลทาจุมเงิน และตำบลทาจุมหลวง อำเภอแม่ทา จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนหน่วยงานอื่น ได้แก่

3.1 โครงการจัดหาคอมพิวเตอร์ เพื่อจัดหาคอมพิวเตอร์ให้กับทางโรงเรียนได้จัดให้มีห้องปฏิบัติการทางคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานได้สมบูรณ์ มีอุปกรณ์ครบ และทันสมัย ให้เป็นศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชุมชน ที่ให้นักเรียนได้ใช้และให้บริการแก่ชุมชน โดยการประสานกับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อขอรับการสนับสนุนคอมพิวเตอร์

3.2 โครงการแข่งขันกีฬา ให้แก่เยาวชนและประชาชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนทาจุมเงินและเยาวชนในอำเภอแม่ทา ซึ่งจัดการแข่งขันภายในบริเวณโรงเรียนทาจุมเงิน วิทยาการ และการแข่งขันกีฬามวย เป็นการต่อต้านและเอาชนะยาเสพติด ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน

และกิจกรรมโครงการที่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาได้ประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาการ ซึ่งทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณและดำเนินกิจกรรมโครงการ ได้แก่

1) โครงการพัฒนาคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณในลักษณะโครงการโรงเรียนปลอดภัยเสพติด ได้รับงบประมาณสนับสนุน 15,000 บาท จากเทศบาลตำบลทากาศ ได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการกีฬาเพื่อส่งเสริมเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 30,000 บาท จากองค์การบริหารส่วนตำบลทาทุ่งหลวง

2) โครงการระดมเงินเพื่อสนับสนุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดจ้างครูสอนในวิชาที่ขาดครู คือ ครูภาษาอังกฤษ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการจ้างบุคลากรครูสอนภาษาอังกฤษ จำนวนเงิน 91,000 บาท จากเทศบาลตำบลทาทุ่งหลวง

3) โครงการระดมเงินทุนเพื่อการปรับปรุงห้องเรียนทางวิทยาศาสตร์และห้องภาษาอังกฤษ ซึ่งได้เงินงบประมาณสนับสนุน จำนวนเงิน 50,000 บาท จากเทศบาลตำบลทากาศ

4) โครงการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มีความสามารถ นักเรียนดี ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้รับการประสานโครงการได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากเทศบาลตำบลทากาศ จำนวนเงิน 20,000 บาท

5) โครงการระดมเงินทุนจากผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดจ้างลูกจ้างชั่วคราวรายวันแทนลูกจ้างประจำ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลทากาศ จำนวน 91,000 บาท

4. กิจกรรมโครงการที่มีส่วนร่วมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ได้ประสานกิจกรรมโครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น หรือหน่วยงานอื่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการประสานขอรับการสนับสนุนผ่านสมาชิกสภาจังหวัดลำพูนเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้แก่

4.1 โครงการจัดหาคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนนั้นได้รับการสนับสนุนเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 10 ชุด คิดเป็นจำนวนเงิน 300,000 บาท จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนและโรงเรียนได้จัดเป็นศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศที่เปิดให้บริการแก่นักเรียนและชุมชนได้ใช้ร่วมกัน

4.2 โครงการส่งเสริมศิลปมวยไทย เพื่อเป็นการสนับสนุนเยาวชนห่างไกลยาเสพติดและร่วมกันต่อต้านขจัดปัญหาเสพติดและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น โดยใช้กีฬาเป็นสื่อกลางให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และสามารถพัฒนาเป็นอาชีพได้ ที่โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เป็นจำนวนเงิน 40,000 บาท จากการประสานขอรับการสนับสนุนของผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา

ภาคผนวก ฉ

ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน และเขตพื้นที่บริการของ
โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

**ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน และเขตพื้นที่บริการของ
โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน**

อำเภอแม่ทาในอดีตเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของแคว้นศรีสุโขทัย ที่เป็นเส้นทางผ่านระหว่างเมืองศรีสุโขทัยกับเมืองเขลางค์นคร(เมืองลำปาง)ที่พระนางจามเทวีได้ให้มหันตศกุมารไปสร้างเมืองเขลางค์นครขึ้นภายหลังที่เมืองศรีสุโขทัยเป็นปึกแผ่นแล้ว และมีหลักฐานว่าในราวปี พ.ศ. 2441 ได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินจากหัวเมืองประเทศราชเข้าสู่ศูนย์กลางตั้งเมืองลำพูน ประกอบด้วย 2 แขวง คือ แขวงเมือง และนอกเมืองลำพูน กับแขวงเหมืองจี้ ในแต่ละแขวงมีการตั้งแคว้นต่าง ๆ ขึ้น ในเขตอำเภอแม่ทา มีแคว้นทาสบเส้า แคว้นทาปลาตุก และแคว้นทาทุ่งหลวงขึ้นกับแขวงในเมืองและนอกเมืองลำพูน

ต่อมาในปี พ.ศ.2482 ทางราชการได้ยกฐานะชุมชนบ้านทาศลา ขึ้นเป็นกิ่งอำเภอแม่ทา โดยเรียกชื่อตามลำน้ำที่ไหลผ่านในทุกตำบล คือลำน้ำแม่ทา ต่อมาเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2501 กิ่งอำเภอแม่ทาได้ยกฐานะเป็น "อำเภอแม่ทา"

ประชากร

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 40,362 คน แยกเป็นชาย 19,946 คน หญิง 20,416 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 14,238 ครัวเรือน คิดเป็นประชากรชาวไทยภูเขาประมาณร้อยละ 11.12 ของประชากรทั้งอำเภอ ซึ่งอยู่ในท้องที่ตำบลทาสบเส้า ทากาศ ทาจุมเงิน และทาแม่ลอบ ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มตามเทือกเขาต่าง ๆ

ตารางผนวก 10 ข้อมูลจำนวนประชากรแบ่งเป็นตำบลต่างๆ ของอำเภอแม่ทา

ตำบล	หมู่บ้าน	ครัวเรือน	ชาย	หญิง
ทาสบเส้า	16	3,887	5,348	5,533
ทาปลาตุก	14	2,604	3,707	3,920
ทาทุ่งหลวง	6	1,585	1,968	2,052
ทากาศ	15	2,968	4,277	4,332
ทาจุมเงิน	11	2,298	3,060	3,143
ทาแม่ลอบ	6	896	1,586	1,436
รวม	68	14,238	19,946	20,416

โรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร

ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ สถานศึกษาโรงเรียนทาขุมเงินวิทยาคาร ตั้งอยู่เลขที่ 153 หมู่ที่ 5 ถนน ท่าจักร-แม่ทา ตำบล ทาขุมเงิน อำเภอ แม่ทา จังหวัดลำพูน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา ลำพูน เขต 1 เปิดสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีเขตพื้นที่บริการ 3 ตำบล 31 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

1. ตำบลทาขุมเงิน จำนวน 10 หมู่บ้าน 1)บ้านทาขุมเงิน 2) บ้านทาสบเมย 3) บ้านทาสวนหลวง 4) บ้านสัน 5)บ้านศรีป่าน 6)บ้านแม่เมย 7)บ้านดอยครั้ง 8)บ้านแม่เหล็ก 9)บ้านป่าไม้ 10)บ้านแพะรินน้ำ

2. ตำบลทาทุ่งหลวง จำนวน 6 หมู่บ้าน บ้านทาทุ่งหลวง บ้านเหมืองลึก บ้านท้องฝาย บ้านหนอง ยางไคล บ้านหนองยางฟ้า 6. บ้านทุ่งทองกวาว

3. ตำบลทากาศ จำนวน 14 หมู่บ้าน 1)บ้านท้องฝาย 2) บ้านแพะยันต์ 3) บ้านดอยแช่ 4) บ้านหมื่นข้าว 5) บ้านเกาะทราย 6) บ้านทากาศ 7) บ้านนาห้า 8) บ้านแม่จะนาด 9) บ้านป่าเลา 10) บ้านผาด่าน 11) บ้านหนองผึ่ง 12) บ้านหนองบัว 13) บ้านดอยคำ 14) บ้านปางผาง

ประวัติโดยย่อ

พระครูสถิตยวัชรธรรม อดีตเจ้าคณะอำเภอแม่ทาและ คุณดิลก ศรีแก้ว อดีตสมาชิกสภาจังหวัดลำพูนในสมัยนั้น ได้พิจารณาเห็นว่าควรมีการขยายการศึกษาให้เด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษา ในเขตตำบล ทากาศ และทาขุมเงิน ได้ศึกษาต่อในเขตพื้นที่ของตนเอง ไม่ต้องไปศึกษาต่อในเมือง ซึ่งมีระยะทางไกลการเดินทางไม่สะดวก จึงได้เชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล และประชาชนในเขตตำบลทาขุมเงิน และตำบลทากาศ มาประชุมปรึกษาหารือกัน

ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมขึ้น โดยเริ่มแรกให้ใช้สถานที่เรียนของโรงเรียนบ้านศรีป่านไปก่อน จากนั้นได้ขอที่ดินสาธารณะประโยชน์ของตำบลทาขุมเงิน และได้ขออนุมัติให้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนด้วยความร่วมมือจากข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน ร่วมกันบริจาคเงิน เป็นค่าก่อสร้างอาคารชั่วคราวกรมสามัญศึกษาแบบ 004 จำนวน 6 ห้องเรียน และ สร้างส้วมแบบชั่วคราว 1 หลัง ก่อสร้างเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2519 มีนักเรียนสมัครเข้าเรียนจำนวน 76 คน เปิดสอน 2 ห้อง ๆ ละ 38คนครูจำนวน 3 คน ผู้บริหารคนแรกคือนายบริบูรณ์ สุทธิสุภา โรงเรียนแห่งนี้ ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ เมื่อวันที่ 8

กรกฎาคม 2519 มีชื่อว่า โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร โรงเรียนมีเขตพื้นที่บริการ จำนวน 3 ตำบลคือ ตำบลทากาศ ตำบลทาจุมเงิน และ ตำบลทาทุ่งหลวง

ปัจจุบันโรงเรียนเปิดสอน ตั้งแต่ ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เรียกว่าระดับช่วงชั้น ที่ 3 และ 4 ซึ่งมีนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3คือระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ชาย 195 คน หญิง 167 คนรวม 362 คน ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 -6 ชาย 137คน หญิง 177 คน รวม 314 คน รวมทั้งสิ้น 676 คน จำนวนครู บุคลากรทางการศึกษา ครูผู้สอน ชาย 15 คน หญิง 27 คน รวม 42 คน ลูกจ้าง 5 คน

ประวัติความเป็นมา : ตำบลทาจุมเงิน

ตำบลทาจุมเงินเดิมชื่อ ตำบลทาทุ่งแฝก ซึ่งสมัยนั้นมี "แสนสุริยะภักดี" เป็นกำนัน ต่อมาตำบลทาจุมเงิน ถูกยุบให้มาขึ้นกับตำบลทากาศ ซึ่งมี "ขุนชนุก ทากาศ" เป็นกำนัน ต่อมาทางราชการได้มีการเลือกตั้งกำนันขึ้นที่ ต.ทาทุ่งแฝก เดิมอีกครั้งโดยมี นายไทย ไชยชนะะ ผู้ใหญ่บ้านทาจุมเงิน หมู่ 1 เป็นกำนันตำบลทาทุ่งแฝก ส.ต.ท.แก้ว เนครโยทิน นายอำเภอแม่ทา ได้ออกตรวจราชการจึงแนะนำให้เปลี่ยนชื่อตำบลตามชื่อบ้านของกำนัน เพื่อความเหมาะสมและเป็นสิริมงคล แก่ตำบล จึงตกลงกันเปลี่ยนชื่อตำบลทาทุ่งแฝกในปี 2501 เป็นตำบลทาจุมเงินจนถึงปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมา : ตำบลทากาศ

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลทากาศ เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอแม่ทา ซึ่งประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านท้องผาย, หมู่ที่ 2 บ้านแพะยันต์, หมู่ที่ 3 บ้านคอยแซ่, หมู่ที่ 4 บ้านหมื่นขาว, หมู่ที่ 5 บ้านเกาะทราย, หมู่ที่ 6 บ้านทากาศ, หมู่ที่ 7 บ้านนาห้า, หมู่ที่ 8 บ้านแม่จะนาค, หมู่ที่ 9 บ้านป่าเลา, หมู่ที่ 10 บ้านผาด่าน, หมู่ที่ 11 บ้านหนองผึ่ง, หมู่ที่ 12 บ้านหนองนัย, หมู่ที่ 13 คอยคำ, หมู่ที่ 14 บ้านปงยาง

ประวัติความเป็นมา : ตำบลท่างูลวง

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลท่างูลวง เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอแม่ทา ซึ่งประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งหลม, หมู่ที่ 2 บ้านเหมืองลึก, หมู่ที่ 3 บ้านทองฝาย, หมู่ที่ 4 บ้านหนองยางไหล, หมู่ที่ 5 บ้านหนองยางฟ้า, หมู่ที่ 6 บ้านทุ่งทองกวาว

หัตถกรรม-ไม้แกะสลักไม้แกะสลัก หัตถกรรมไม้แกะสลัก 1) การแกะด้วยมือ โดยใช้สิ่วเป็นเครื่องมือในการแกะสลัก เช่น เลื่อยไฟฟ้า วงเคียน เครื่องไส เครื่องขุดเจาะ 2) การแกะสลักด้วยเครื่องทุ่นแรง เช่น เลื่อยไฟฟ้า วงเคียน เครื่องไส เครื่องขุดเจาะ เป็นต้น 3) การแกะสลักโดยใช้วิธีการฉลุ

ภาคผนวก ข

หลักสูตรวิชาชีพพระยะสันที่ได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐานที่เตรียมใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร
จังหวัดลำพูน

วิชาชีพพระยะสัน หลักสูตรสาระท้องถิ่น ช่างทอผ้ากะเหรี่ยงคีเอด หลักสูตรวิชาชีพ/หลักสูตรท้องถิ่น
 สาระเพิ่มเติม/กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 โครงการจัดทำหลักสูตรการทอผ้าพื้นบ้านกะเหรี่ยงด้วยคีเอด
 แบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
 ของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

วิสัยทัศน์

โรงเรียนเป็นองค์กรชั้นนำที่มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษา มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็ม
 ศักยภาพ มีคุณธรรมนำความรู้ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นไทย ให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม
 อย่างมีความสุขตามวิถีไทยและตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อก้าวไกลสู่สากล พร้อมประสาน
 สัมพันธ์ชุมชน ร่วมกันพัฒนา

เนื้อหา / หลักสูตร /ตามสาระ จำนวน 40 ชั่วโมง

1. ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าพื้นบ้านกะเหรี่ยงด้วยคีเอด
2. คุณสมบัติของวัสดุจากธรรมชาติและกระดาษที่จะนำมาประดิษฐ์การทอผ้า
พื้นบ้านกะเหรี่ยงด้วยคีเอด
3. เครื่องมือ อุปกรณ์ การประดิษฐ์การทอผ้าพื้นบ้านกะเหรี่ยงด้วยคีเอด
4. การออกแบบก่อนการประดิษฐ์การทอผ้าพื้นบ้านกะเหรี่ยงด้วยคีเอด
5. การออกแบบด้วยระบบคอมพิวเตอร์
6. หลักการวิธีการประดิษฐ์การทอผ้าพื้นบ้านกะเหรี่ยงด้วยคีเอด
7. การตกแต่ง การสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์
8. ช่องทางการจำหน่าย/การตลาด
9. การจัดจำหน่ายทาง Internet / Ecommerce
10. บทสรุปแห่งการเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. หลักการวัดและประเมินผล/ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ
2. การวัดผลและประเมินผลตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ
3. แนวทางการวัดผลประเมินผลหลักสูตรช่างประดิษฐ์การทอผ้าพื้นบ้านกะเหรี่ยงด้วย
กี่เอววิชาชีพพระยะตัน หลักสูตรสาระท้องถิ่นช่างประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา

หลักสูตรวิชาชีพ/หลักสูตรท้องถิ่นสาระเพิ่มเติม/กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมโครงการจัดทำหลักสูตรเครื่องสักการะท้องถิ่นล้านนา แบบมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร
อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

เนื้อหา / หลักสูตร /ตามสาระ จำนวน 20 ชั่วโมง

1. ประวัติความเป็นมาของเครื่องสักการะในท้องถิ่นล้านนา
2. คุณสมบัติของวัสดุจากธรรมชาติและกระดาษที่จะนำมาประดิษฐ์เครื่องสักการะ
ท้องถิ่นล้านนา
3. เครื่องมือ อุปกรณ์ การประดิษฐ์เครื่องสักการะท้องถิ่นล้านนา
4. การออกแบบก่อนการประดิษฐ์เครื่องสักการะท้องถิ่นล้านนา

การวัดผลประเมินผล

5. หลักการวัดและประเมินผล/ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ
6. การวัดผลและประเมินผลตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ
7. แนวทางการวัดผลประเมินผลหลักสูตรช่างประดิษฐ์เครื่องสักการะท้องถิ่นล้านนา

วิชาชีพพระยะสัน หลักสูตรสาระท้องถิ่น ช่างแกะสลักไม้ โครงการจัดทำหลักสูตรหัตถกรรมการ
แกะสลักไม้แบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
ของโรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

เนื้อหา / หลักสูตร /ตามสาระ จำนวน 40 ชั่วโมง

1. ประวัติความเป็นมาของการแกะสลักไม้
2. คุณสมบัติของไม้ที่จะนำมาแกะสลัก
3. การจัดจำหน่ายทาง Internet / Ecommerce
4. บทสรุปแห่งการเรียนรู้

การวัดผลประเมินผล

1. หลักการวัดและประเมินผล/ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ
2. การวัดผลและประเมินผลตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ
3. แนวทางการวัดผลประเมินผลหลักสูตรหัตถกรรมการแกะสลักไม้

ภาคผนวก ข

ภาพกิจกรรมพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน:
กรณีจังหวัดลำพูน

ภาพผนวก 1 การประชุม การพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อแม่ทา จังหวัดลำพูน

ภาพผนวก 2 การจัดกิจกรรมกลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา แบ่งเป็นกลุ่ม
ย่อย ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อแม่ทา จังหวัดลำพูน

ภาพผนวก 3 การจัดกิจกรรมกลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา การนำเสนอ
กิจกรรมงานที่ได้แต่ละกลุ่ม ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา
จังหวัดลำพูน

ภาพผนวก 4 การจัดกิจกรรมการพัฒนา กลุ่มการสาธิต การทดลองการจัดกิจกรรมการพัฒนา กลุ่ม
การสาธิต การทดลอง หลักสูตรการทอผ้ากะเหรี่ยงด้วยกี่เอวหลักสูตรการประดิษฐ์
เครื่องสักการะล้านนา ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

ภาพผนวก 5 การจัดกิจกรรมการพัฒนา กลุ่มการสาธิต การทดลองประเมิน โดยกลุ่มผู้ร่วม
กิจกรรม เมื่อสิ้นสุดการพัฒนาทดลอง หลักสูตรการแกะสลักไม้ ณ โรงเรียนทาจุม
เงินวิทยาคาร ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

ภาพผนวก 6 การประเมินโดยผู้บริหารเมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการพัฒนาวิทยาคาร
ณ โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร

ภาพผนวก 7 การมอบเกียรติบัตรให้วิทยากรโครงการกลุ่มการพัฒนา ณ โรงเรียนท่าชุมเงิน

ภาคผนวก ฅ
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล นายชัยนันท์ธรรม ขาวงาม
เกิดเมื่อ 1 กันยายน พ.ศ. 2500

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2526 ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิคการบัญชี
โรงเรียนบริหารธุรกิจและพาณิชยการ จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2529 ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจเอกเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์
วิทยาลัยครูเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2532 ประกาศนียบัตรพิเศษประโยคครูมัธยม (พ.ม.)
กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. 2544 ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2552 ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข
กรุงเทพมหานคร

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2530-2541 อาจารย์ประจำกลุ่มการศึกษาทางไกล ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่
จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2535-2549 เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน อาจารย์พิเศษคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จังหวัดลำปาง และศูนย์จังหวัดลำพูน
อาจารย์พิเศษ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข ศูนย์จังหวัดพิษณุโลก
- พ.ศ. 2550-ปัจจุบัน นักบริหารงานทั่วไป องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน จังหวัดลำพูน